Voicu BUGARIU

Literaţi şi sefişti
O confruntare de mentalităţi

Ediţia a 2-a, revizuită - exclusiv în format electronic - 2008

Notă: În versiunea on-line notele autorului se pot consulta direct din text, prin simplu click pe nota respectivă.

Ediţia întâi a apărut în anul 2007 la Editura Universităţii Transilvania Braşov

Descriere CIP a Bibliotecii Naţionale a României BUGARIU, VOICU Literaţi şi sefişti. O confruntare de mentalităţi / Voicu Bugariu - Braşov - Editura Universităţii „Transilvania”, 2007 ISBN 978-973-598-113-6 82.09-95

„Ne gândim la toate cărţile, nu numai la sfânta scriptură, ca la nişte lucruri sfinte.”
(„Borges at Eighty. Conversations”, 1982)

Introducere

Unii consideră că literaţii au preocupări minore, iar literatura nu este demnă de-a fi admirată, cu atât mai puţin iubită. De regulă, respectivii nu dau o atenţie deosebită nici culturii umaniste, în general. Respectiva mentalitate este îndeobşte numită antiliterară. Termenul sugerează o situare polemică faţă de literatură, reală vreme de decenii, estompată astăzi, când manifestele antiliterare ale diferitelor avangarde au fost înlocuite de contestări mai puţin vehemente, adesea implicite.

Mai numeroşi şi mai diversificaţi decât s-ar putea crede, antiliteraţii exclud literatura din viaţa lor, o înlocuiesc prin surogate sau o descoperă acolo unde literaţii nu văd decât maculatură. Cartea de faţă se ocupă de un grup distinct de antiliteraţi, sefiştii români. Iată câteva precizări terminologice preliminare.

Sefeul este o varietate de literatură populară[1].

---

[1] Termenul desemnează textele ficţionale situate în afara parametrilor estetici, formali şi funcţionali ai marii literaturi, stabiliţi de ştiinţa literaturii. Literatura populară reproduce şi reciclează structuri narative preexistente, fiind numită şi literatură a modelelor (clişeelor). Autorii respectivi tind spre formula serialului. Numeroşi sociologi actuali resping această concepţie „monadică” şi implicit opoziţia dintre cultură şi natură. În opinia lor, cultura nonelitelor nu este inferioară aceleia a elitelor, iar civilizaţia occidentală nu deţine vreo superioritate imanentă. Ocolind judecăţile de valoare, ei se mulţumesc să observe diferenţele dintre cultura „înaltă” şi cea „populară”. La rândul nostru, încadrăm sefeul în literatura populară în sens tehnic, fără a sugera vreo inferioritate a acestuia faţă de literatura elitelor.
În *Biografia ideii de literatură*, Adrian Marino analizează o serie de avataturi ale conceptului de literatură populară (literatură de masă, subliteratură, paraliteratură). În opinia acestui teoretician, sefeul ar intra în categoria literaturii de masă. Vom reveni pe larg la această

Literatul[2] este un amator de literatură[3], nu şi de sefeu. În diverse măsuri, el este un „antisefist". Sefistul nu este un cititor obişnuit de literatură, în ciuda aparenţelor. El este mai degrabă un „antiliterat"[4], având satisfacţiile şi frustrările unui sectant religios.

În realitatea culturală, maximaliştii celor două categorii se întâlnesc destul de rar. Literatul parcurge uneori câte un sefeu, fie şi numai pentru a-l ironiza apoi. Sefistul citeşte şi ceva literatură, fie şi numai pentru a putea menţiona nişte titluri în pledoariile sale *pro domo*. Cazurile de cititori profesionişti ambivalenţi, de felul lui Ov. S. Crohmălniceanu, sunt cu totul excepţionale. De regulă, apare o preferinţă, dovedindu-se astfel existenţa a două sisteme de lectură distincte. Respectivele familii culturale sunt totuşi înrudite, fapt ce justifică şi încurajează compararea lor.

În principiu, mecanismele şi motivaţiile preferinţei

---

problemă, într-un subcapitol de sine stătător. Menţionăm deocamdată ideea că modificările conceptului de literatură populară, în sensul menţionat mai sus, nu aduce schimbări de esenţă în controversa dintre exclusivismul elitist şi ecumenismul paraestetic. Oricum le-ar numi, elitiştii consideră că o largă categorie de texte sunt străine de literatură, iar oponenţii lor socotesc că aceleaşi texte fac parte din literatură.

[2] Îl denumim astfel pe autorul/cititorul de literatură fără afinităţi pentru sefeu.

[3] Folosim conceptul de literatură, referindu-ne la literatura cultă/artistică. În sens larg, sefeul şi orice alt text (de ficţiune) fac parte din literatură.

[4] Sefistul este o persoană implicată în fenomenul social SF, ca autor şi/sau cititor. Iată şi o definiţie mai veche a antiliteraturii, înţeleasă ca negare a literaturii. „Negarea adevărată, esenţială, a literaturii, este de fapt paraliteratura, 'literatura' care doar se preface, 'are aerul' vag de a fi 'literatură', dar pe care o suprimă atât teoretic (în intenţie şi concept), cât şi practic (stil, scriitură)." (Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*, Editura Eminescu, Buc., 1973, p. 128.) Nuanţa pătimaşă, legată de „stricarea" literaturii de către antiliteratură, a dispărut din majoritatea cercetărilor contemporane, fiind preferată „democraţia textului".

pentru literatură sunt relativ simple. În mod corelativ, grupul social al literaţilor şi mentalitatea lor nu sunt dificil de înţeles. Altfel stau lucrurile în privinţa „bizarilor” sefiştii. Aceştia au o relaţie mai întortocheată cu obiectul preferinţei lor de lectură. Spre deosebire de pura şi simpla iubire pentru literatură, alegerea repetitivului sefeu are resorturi psihice mai complicate, cel puţin în cazul sefiştilor cu acces la complexitatea intelectuală. Nici preferinţa sefiştilor obişnuiţi pentru lectura naivă nu este lipsită de interes. Alegerea unor cărţi fără valoare estetică şi ideologic simple nu este neapărat un semn de inferioritate intelectuală, cum insinuează literaţii.

Ipoteze de felul celor schiţate mai sus ne-au impus o modificare a proiectului iniţial al cărţii de faţă. Astfel, am renunţat la ideea unui studiu de sociologie literară, în favoarea unui eseu întemeiat mai ales pe sugestii metodologice provenite din istoria mentalităţilor. Am făcut referiri la textele sefiştilor (mai ales la teoretizări), dar numai pentru a pune în evidenţă mentalităţi. L-am privit pe sefistul român mai mult ca membru al unui grup cultural şi mai puţin ca autor. Tipologia culturală a înlocuit sociologia literară.

În schimb, atunci când am analizat situarea sefiştilor români în câmpul producţiei culturale, am urmărit teme tradiţionale ale sociologiei literare. Raporturile sefiştilor cu profesia de scriitor, participarea acestora la circuitul cult al difuzării şi la cel popular, cititorii sefeurilor, poziţia culturală a autorului specializat în sefeuri, specificul lecturii sefiste – iată câteva subiecte de discuţie din această categorie.

Modul sefiştilor de-a vedea lucrurile n-a apărut prin generaţie spontanee. Mentalitatea antiliterară este probabil ascendentă celei sefiste, la rândul ei având printre strămoşi mentalitatea gnostică şi cea manieristă. Mentalitatea

postmodernistă, în fine, le oferă argumente nuanţate celor dispuşi să „colonizeze” spaţiul estetic cu ajutorul unor produse provenite din cultura populară[5]. Vechii şi noii „antiliteraţi” consideră că literatura elitelor nu este superioară celei populare. În materie de mărturii asupra naturii umane, declară sau doar gândesc ei, cea din urmă este cel puţin egală cu prima. Valoarea estetică, spun ei, nu este superioară altor valori, cum ar fi cea de comunicare. Preluând orientarea implicit antiliterară inclusă în paradigma postmodernistă, sefiştii au posibilitatea de-a justifica texte fără interes estetic. (Preocuparea sefistului pentru valoarea estetică este simulată din raţiuni tactice, după cum vom vedea, iar cea a neosefistului este în mod programatic nulă.)

Analizarea mentalităţii sefiste este stimulată de ipoteza că sefiştii fac parte dintr-o familie culturală mai numeroasă, indiferentă sau chiar dispreţuitoare faţă de emoţiile estetice oferite de literatură şi alte forme de artă. Respectivii preferă senzaţionalul generat de spectacole tip thriller, inclusiv sportive, dar şi speculaţiile intelectuale reci, de tipul elucidării unor enigme, situate la un nivel convenabil de complexitate, de regulă cel jurnalistic. Mentalitatea lor câştigă tot mai mult teren în lumea de azi. Oricine nu este în mod special impresionat de valoarea estetică, în artă şi în viaţă, este deci înrudit cu sefiştii.

Aproximarea mentalităţii sefiste urmăreşte şi resorturile psihice ale orientării antiliterare, în general. În acest sens, similitudinile amintite mai sus par justificate. Sefistul aduce cu un adept al gnosticismului, iar mentalitea

---

[5] Nimerita expresie îi aparţine lui Remo Ceserani (*Racontare il postmodernismo*, Torino, Bollati Boringhieri, 1970), citat de Bertrand Westphal. În acelaşi loc, se aminteşte faptul că respectiva „colonizare” are darul de-a irita o parte a inteligenţiei. (http://www.ditl.info/art/definition.php?term=3209).

sefistă are anumite asemănări cu aceea a omului baroc/manierist. Omul postmodernist, în fine, cultivă o manieră culturală de *flâneur*[6], dovedindu-se incapabil de emoţii persistente şi preferând să-şi satisfacă la nesfârşit o curiozitate aparent superficială. Există un tip uman neinteresat de emoţiile estetice, cu preferinţe de felul celor înşirate mai sus, cu gust pentru literatura populară şi divertismentul comercial? S-ar părea că da.

Nu doar sefiştii preferă literatura populară. Alţi anti-elitişti virtuali sunt interesaţi de romanele poliţiste sau de cele senzaţionale. Nu ne-am ocupat de vreuna dintre aceste categorii de cititori, fiindcă sefiştii, spre deosebire de alţi amatori de literatură populară, sunt un grup social mai distinct. Ei au un ethos anume, incluzând devotamentul ideologic rece, dar definitiv, al unor credincioşi neoprotestanţi. Forma lor de viaţă culturală este deosebită faţă de aceea a autorilor/cititorilor obişnuiţi de literatură, fie aceasta şi populară. Sefiştii au în plus şi o preferinţă marcată pentru teoretizări, în cunoscuta manieră a avangardiştilor de altă dată. Ei se referă, fie şi numai în conversaţiile dintre ei, la literaritatea sefeului, dar şi la independenţa acestuia faţă de literatură. Fronda contradictorie faţă de literatură le aduce o expresivitate distinctă.

Şi neosefiştii sunt interesanţi. Prevalându-se inclusiv de relativa eclipsă a ideii tradiţionale de literatură artistică, resimţită în ultimii ani, ei constată cu satisfacţie că marea literatură şi marele scriitor tind să devină nişte concepte întrucâtva desuete. Această situaţie s-ar explica prin industrializarea divertismentului, dar şi prin pierderea de prestigiu a intelectualului, în general.

---

[6] Referiri interesante la omul postmodern(ist) în Zygmunt Bauman, *Etica postmodernă*, Traducere de Doina Lică, Editura Amarcord, Timişoara, 2000).

Adepţi pasionaţi ai navigării pe Internet, adesea participanţi fervenţi la grupuri de discuţii online, neosefiştii ilustrează o mutaţie de mentalitate, perfecţionând preferinţa pentru antiliteratură. Ei renunţă în mod făţiş la discuţiile despre literaritate, arătându-se preocupaţi de aspectele comerciale şi de pura plăcere a conversaţiei amatoristice. Tentativele lor teoretice sunt de altă natură.

Am dialogat mulţi ani cu sefiştii români, le-am citit textele, comentariile şi manifestele programatice, le-am intuit şi chiar le-am trăit frustrările. Am înţeles cum se poate rata o carieră literară în România prin cultivarea sefeului. Mai potrivită într-o carte de memorii, relatarea unor asemenea experienţe ni s-a părut totuşi tentantă.

Între literatura artistică şi sefeu există o contradicţie aparent insolubilă. Trăită, aceasta poate deveni o dilemă existenţială, cu potenţial dramatic. Vreme de decenii, sefiştii români s-au străduit în zadar să unifice teoretic cele două domenii. În actualitate, aceste încercări tind să se stingă. Ticul intelectual al referirii la statutul literar al sefeului este pe punctul de-a dispărea. Au fost necesare decenii pentru a se ajunge în acest stadiu. Fortificată prin nenumărate referiri scrise sau vorbite, dilema cu pricina a avut timp să-şi câştige o anumită statură intelectuală, să devină un posibil capitol de istorie a mentalităţilor.

Cine sunt cititorii potenţiali ai cărţii de faţă? Literaţii consideră că lectura unor comentarii despre sefeu este pierdere de timp. Ei afirmă că sefeul este repetitiv şi presupune recondiţionarea la nesfârşit a unor teme şi locuri comune. Aşa stând lucrurile, de ce-ar fi sefiştii interesanţi? Literaţii admit că există şi sefeuri reuşite, dar în acest caz, spun ei, este vorba despre literatură bună pur şi simplu. Prin urmare, n-am fost încurajaţi să scriem pentru ei. Pe de altă parte, adresat sefiştilor, textul nostru trebuia să

respecte în mod obligatoriu regula minciunii pioase. Sefiştii români practică în mod sistematic complezenţa, atunci când scriu sau rostesc comentarii despre textele de gen. Spre a nu fi repudiaţi de „coreligionarii" lor, dar şi pentru a rămâne fideli unei opţiuni de lectură, ei trebuie să dovedească o preferinţă necondiţionată. Neosefiştii, în universul lor cultural, unde textele cyberpunk au înlocuit sefeul, nu par defel interesaţi de mentalitatea sefistă.

Prin urmare, pentru a ne adresa unui grup distinct de cititori potenţiali, am avut la dispoziţie următoarele posibilităţi. 1. Un pamflet împotriva sefeului, pe placul literaţilor. 2. Un text encomiastic, în cunoscuta tradiţie a pledoariilor *pro domo*, pe gustul sefiştilor. 3. O cercetare unde ideea de literaritate ar fi eludată în mod sistematic, eventual interesantă pentru neosefişti. Aceste trei variante, cum se poate observa, s-ar fi ocupat mai mult de sefeuri şi mai puţin de sefişti, contrazicând intenţiile noastre declarate. Drept urmare, am încercat să aplicăm varianta neutralităţii sociologice, urmând recomandarea clasică a lui Max Weber[7]. Am considerat că sefeul este egalul literaturii, în sens cultural. În mod corelativ, mentalitatea literatului şi aceea a (neo)sefistului ni s-au părut la fel de interesante. Abordarea jurnalistic-pătimaşă (cvasireligioasă) implică ideea absolutului literar, respectiv a celui sefistic. Am încercat s-o evităm. Această tentativă s-a dovedit a fi destul de dificilă, fapt explicabil şi prin inexistenţa unui model, adică a unei analize neutre a polemicii dintre literaţi şi sefişti.

Îi vom urmări pe (neo)sefiştii români fără părtinire şi fără antipatie. Această atitudine este recomandabilă şi

[7] „Nu ne pronunţăm în nici un fel în ceea ce priveşte raportul dintre *valorile* culturilor pe care le tratăm aici comparativ." (Max Weber, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, Traducere de Ihor Lemnij, Postfaţă de Ioan Mihăilescu, Humanitas, Buc., 1993, p. 19.)

pentru a nu cădea într-o discuţie stearpă despre superioritatea sau inferioritatea unei anumite preferinţe de lectură. Gusturile nu se discută.

Sintagma „sefist canonic”, folosită pe parcursul lucrării noastre, se referă la un grup social definitoriu pentru mentalitatea aflată în discuţie, un fel de nucleu dur al comunităţii sefiste din România, format din persoane fără studii filologice. Nu puţini dintre cei implicaţi în lectura sau scrierea sefeurilor sunt „bisexuali”, adică preferă sefeul, dar nu se dau în lături nici de la anumite relaţii cu literatura. Sefiştii canonici, în schimb, nu au asemenea fluctuaţii de gust, preferinţa lor fiind univocă şi definitivă. Lor li se datorează vitalitatea ideologiei sefiste în înfruntarea cu ideologia literară, precum şi persistenţa anumitor forme de instituţionalizare, de natură să împiedice transformarea sefeului într-o avangardă literară printre altele. Sefistul canonic este maximalistul sefiştilor.

Nu ne vom referi la (neo)sefişti cunoscuţi sau chiar celebri din alte ţări, amintind comunitatea sefistică mondială doar în legătură cu aspiraţiile româneşti. Tradiţia autohtonă a comentariilor sefiste presupune menţionarea cvasirituală a „zeilor tutelari” ai genului. Am evitat-o, preferând să ne concentrăm asupra (neo)sefiştilor români. În ceea ce-i priveşte pe literaţii români, vom menţiona doar anumite caracteristici generale, necesare ca termen de contrast. Introducerea acestora în discuţie s-a dovedit necesară, nici un alt grup social (în afara unor organizaţii de credincioşi neoprotestanţi) nu seamănă la fel de mult cu (neo)sefiştii.

O dificultate destul de ciudată a apărut atunci când am realizat că discursul neutru este lesnicios doar în teorie. Practic, alunecarea către o retorică de tip pledoarie, cu sprijinirea uneia dintre părţi, este aproape imposibil de

ocolit. Soluţia ni s-a părut a fi adoptarea succesivă şi explicită a două puncte de vedere, fiecare dintre acestea corespunzând unei retorici distincte. Rămâne de văzut cât de realist a fost acest proiect de „ecumenism” critic.

Precizăm din nou că ne vom referi doar la literaţii şi sefiştii români, chiar dacă vom folosi cel mai adesea termenul generic de „literat” şi de „sefist”. Pentru amatorii de exactitate, lămurim şi o posibilă altă confuzie. „Confruntare” înseamnă comparare obiectivă, fără implicare emoţională, efectuată de un terţ. O expresie relativ semidoctă, de mare circulaţie jurnalistică, sugerează însă ideea de conflict („Echipa s-a confruntat cu un adversar dificil.”) În titlul nostru, „confruntare” semnalează deci faptul că este vorba despre examinarea din exterior a două mentalităţi distincte şi nu despre o pledoarie în favoarea uneia dintre ele.

O ultimă precizare. În prima ediţie există câteva regretabile greşeli de tipar, datorate autorului (cea legată de numele lui Hans Jonas este de-a dreptul ciudată, fiindcă se repetă). În prezenta ediţie, cele mai multe erori de asemenea natură au fost remediate.

I Sefişti contra literaţi

Instituţionalizare, organizare, roluri

Sefeuri (precedate de protosefeuri) apar în România şi înainte de venirea comuniştilor la putere[8]. Autorii respectivi nu dau însă semne că ar avea un sentiment de apartenenţă la o comunitate distinctă, diferită de aceea a altor autori de ficţiune. Este adevărat, după cum vom vedea, unii dintre ei produc anumite argumente de tip antiliterar, dar acestea apar mai mult ca expresii ale unor opţiuni personale. De exemplu, cineva pune popularizarea ştiinţei în locul literaturii, dar nu lansează un manifest în acest sens. Respectivul se identifică personal cu un anume ideal de tip antiliterar, nu în numele unui grup, cum avea să se întâmple mai târziu. Despre o mentalitate specifică putem vorbi doar după constituirea unei comunităţi sefiste, în replică la aceea a literaţilor, posibilă doar în urma unor acţiuni de instituţionalizare.

[8] În *Anticipaţia românească – un capitol de istorie literară*, Ediţia a doua revăzută şi adăugită, Editura Viitorul Românesc, Buc., 2003, Mircea Opriţă le inventariază sistematic, menţionându-i şi pe predecesorii săi în această direcţie de cercetare.

Contextul politic

Un suport instituţional favorabil apare doar în anii dictaturii comuniste, când autorităţile se arată darnice faţă de scriitorii dispuşi să sprijine interesele oficiale. Mânaţi de vocaţie sau oportunişti, autorii de sefeuri beneficiază de context. Începutul afirmării lor ca grup distinct stă sub semnul acestei conjuncturi avantajoase.

Mai întâi, sefiştii au posibilitatea de a deveni în mod lesnicios autori publicaţi. Mitul comunist al dezvoltării nemărginite prin ştiinţă şi tehnologie, precum şi cel al omului nou, ateu, pot fi sprijinite fără dificultăţi deosebite prin texte de tip literar. Sefiştii români ilustraţi după 1954[9], când revista *Ştiinţă şi tehnică* începe să publice texte de profil, sunt şi beneficiarii unui anume antiintelectualism de fond, apărut o dată cu noul regim. Autori ai unor texte relativ simplu de realizat şi încă mai lesne de citit, datorită lipsei lor de orice ambiguitate, ei le apar kulturnicilor mult mai maniabili decât scriitorii tradiţionali, dificili datorită „şopârlelor” anticomuniste, conţinute în mod virtual de scrierile lor. Este, apoi, mult mai uşor să te pui la curent cu „linia” oferită pe tavă de scrierile sovietice şi apoi să le ceri sefiştilor români s-o urmeze, decât să-i „reeduci” pe literaţi. Avantajos pentru sefişti este şi statutul lor special. Ei apar în chip de vulgarizatori ştiinţifici de un fel mai deosebit, dar şi ca scriitori. În acest aspect se află probabil originea unei prejudecăţi cu reverberaţii până astăzi, anume că sefeurile sunt la drept vorbind nişte texte uşor de realizat, scrierea lor fiind practic la îndemâna oricui este suficient de tenace.

În al doilea rând, sefiştii acelor ani beneficiază de

[9] În cartea citată, (p. 92) Mircea Opriţă nu menţionează decât un singur text apărut între 1949 şi 1954.

anumite avantaje materiale acordate, în general, autorilor dispuşi să ajute propaganda oficială[10]. Uniunea Scriitorilor din R.P.R, apărută în 1949 prin fuziunea între Societatea Scriitorilor Români şi Societatea Autorilor Dramatici (devenită Uniunea Scriitorilor din România), este o organizaţie profesională cu importante posibilităţi în „administrarea" succesului diferiţilor autori, în special prin revistele şi premiile sale. Tot mai scăzut pe măsura trecerii timpului, acest rol de „dispecer" al succesului jucat de Uniunea Scriitorilor a rămas totuşi semnificativ până în 1989. Cât priveşte latura mai prozaică a carierelor literare, un rol demn de luat în seamă îl joacă Fondul Literar, înfiinţat în 1969. Acest „organism financiar de gestiune a drepturilor de autor şi de ajutor financiar pentru scritori"[11] le acordă autorilor împrumuturi fără dobândă, pe termen practic nelimitat. Niciodată un scriitor insolvabil nu este acţionat în justiţie, pentru recuperarea sumelor respective, singura măsură punitivă fiind imposibilitatea de-a obţine noi împrumuturi. Privilegiaţii, de regulă făcând parte dintre cei cu merite politice, obţin radierea unor datorii importante, precum şi sume semnificative, cu titlu de ajutoare nerambursabile. Totuşi, până şi cei mai slab „cotaţi" primesc ceva bani, reuşind să-şi asigure o anumită

---

[10] În acei ani, era „o afacere" să fii scriitor sau să faci jurnalistică literară. Drepturile de autor plătite de edituri şi de periodice erau foarte mari, în raport cu salariile oamenilor de rând. La fel, premiile acordate scriitorilor. Premiul de Stat, înfiinţat în 1949, precum şi Premiul Academiei, acordat şi în timpul regimului comunist, includeau sume importante, de natură să modifice sensibil *standing*-ul cuiva. Un exemplu. Premiul acordat în 1949 de Academia R.P.R., însuma 200.000 lei, echivalentul a circa 50.000 RON, de astăzi. Chiar şi împărţit între doi laureaţi, cum se întâmpla uneori, premiul rămânea enorm în raport cu veniturile medii ale populaţiei. (http://www.itcnet.ro/history/*archive*/mi1999/current4/mi90.htm)

[11] *Uniunea Scriitorilor din România. Scurt istoric* (http://www.uniuneascriitorilor.ro/istoric.html)

securitate financiară. Nici unul dintre sefişti (poate cu excepţia lui Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor între 1972 şi 1989) nu pătrunde în elita autorilor foarte agreaţi de partid şi implicit de Fondul Literar. Cu toate acestea, realizarea unor sefeuri este profitabilă. Cine are anumite cunoştinţe de ştiinţă şi tehnologie, deţinând în plus o abilitate jurnalistică minimă, poate să publice fără probleme, obţinând printre altele şi anumite venituri. Indiferent de diversificarea stilistică inerentă şi de profesionalitatea literară dovedită, sefiştii rămân beneficiarii acestui „impuls iniţial".

În perioada de dinainte de 1990, literaţii sunt supuşi aceloraşi presiuni instituţionale din partea autorităţilor, dar rezistă mai bine decât sefiştii. Doar unii literaţi se specializează în retorici derivate în mod vădit din cerinţele kulturnicilor. Uniunea Scriitorilor, deşi finanţată de stat, se dovedeşte a fi o organizaţie parţial inconfortabilă pentru autorităţi. Unii dintre membrii ei reuşesc performanţa morală de-a beneficia de banii publici, fiind în acelaşi timp nişte cvasidisidenţi politici. În ultimul deceniu de dictatură comunistă, această tendinţă este mai pregnantă. Iată cum este înfăţişată această realitate de actualii reprezentanţi ai Uniunii Scriitorilor:

„Cu toate acestea, U.S.R. şi-a păstrat o autonomie de organizare şi de acţiune care a făcut din ea cea mai incomodă organizaţie recunoscută de statul comunist. În U.S.R., alături de membri care urmau în scris şi atitudine linia politică oficială, făceau parte scriitori care şi-au păstrat independenţa de gîndire şi originalitatea creaţiei. Între cele două grupuri au existat în această perioadă tensiuni şi chiar conflicte deschise şi, deşi aveau de partea sa oficialităţile, grupul fidel acestora nu şi-a impus totdeauna dominaţia. Organele de conducere ale U.S.R. au fost alese prin vot

secret şi şi-au păstrat o anumită independenţă faţă de partidul unic şi statul comunist.”[12]

Cel puţin în aparenţă, lucrurile stau într-adevăr aşa. Desigur, dacă respectivii „disidenţi” ar fi fost nişte caractere de bronz, ar fi demisionat din Uniunea Scriitorilor şi ar fi trăit din mijloace proprii. Sefiştii nu manifestă nici măcar acestă semi-revoltă practicată de unii literaţi.

CPSF, fanzine, editări

Instituţionalizarea sefiştilor români este consolidată prin apariţia în 1955 a periodicului *Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice”* (CPSF), supliment al revistei *Ştiinţă şi tehnică*, un semn clar al bunăvoinţei oficiale faţă de grupul aflat în curs de constituire. Spaţiul tipografic al revistei este suficient de mare, iar complezenţa lui Adrian Rogoz, redactorul suplimentului, nemărginită. Încurajaţi, autorii români de sefeuri încep să se înmulţească, printre ei apărând şi câţiva scriitori deja afirmaţi prin texte din alte categorii literare şi având, de regulă, formaţii umaniste[13]. Majoritatea autorilor sunt însă ingineri. Interesul acestora pentru ştiinţă şi tehnologie este profesional, iar aplombul lor de neofiţi naivi în ale literaturii le asigură productivitatea. Până în 1974, când suplimentul bilunar al revistei *Ştiinţă şi tehnică* îşi încetează apariţia, grupul social al sefiştilor români are tot timpul să se consolideze şi să-şi definească un ethos profesional.

Locul lăsat gol de CPSF este umplut şi de *Almanah Anticipaţia*, în 1982. Satelit al revistei *Ştiinţă şi tehnică*

[12] *Uniunea Scriitorilor din România. Scurt istoric*, loc cit.
[13] Pentru amănunte, Mircea Opriţă, op. cit., p. 584-585.

(editată de CC al UTC), acesta apare regulat până în 1989, o relativă noutate adusă de el fiind atenţia tot mai mare acordată unor comentarii de teorie şi critică a sefeului. Numeroşi sefişti, inclusiv debutanţi, reuşesc să-şi vadă numele tipărit. Prozelitismul de la CPSF nu dispare, dar apare în forme mai atenuate.

De-a lungul anilor, sefiştii români au la dispoziţie şi fanzinele, publicaţii periodice tipărite sau multiplicate, editate de diferitele grupări sefiste din România şi tolerate fără probleme de către autorităţile comuniste[14]. Şi în acestea, prozele se află alături de comentarii critice.

Nu lipsesc nici posibilităţile de editare. Editura Tineretului, devenită Editura Albatros în 1970, promovează colecţii unde sefiştii pot să-şi publice cărţile, cu mai mult sau mai puţin succes, în funcţie de fluctuaţiile politicii culturale comuniste. În cele din urmă, nimeni nu rămâne fără volum editat, dacă are suficientă răbdare, dovedindu-se astfel că sefeul este agreat de oficialităţi. Ocazional, se poate publica şi la alte edituri. Un exemplu ar fi cărţile de comentarii asupra sefeului ale lui Ion Hobana, în mod vădit deţinătorul unui statut de *primus inter pares* în materie de succes prin sefeu, în perioada dictaturii comuniste. Acestea apar la Editura Eminescu.

Dacă publicarea unui volum scris de un singur autor este în anumite perioade mai dificilă, apariţia într-una dintre numeroasele antologii este mult mai lesnicioasă. De menţionat faptul că antologii publică, de la un moment dat, până şi editurile aparent fără nici-o legătură cu sefeul, cum

[14] În opinia literaţilor, fanzinul imită o revistă literară, dar numai anumite componente ale sale respectă un anume barem de profesionalitate. Majoritatea textelor incluse în fanzin sunt socotite exerciţii amatoristice. Prezentări amănunţite ale fanzinelor româneşti, în Mircea Opriţă, op. cit., pp. 588-595. Pentru perioada de după 1990, referiri minuţioase în *DICŢIONAR SF artişti plastici • autori • edituri • mass-media • motive • personalităţi*, Nemira, 1999, pp. 101 – 105.

ar fi Editura Politică. Abundenţa antologiilor incluzând autori români este de altfel unul dintre fenomenele menite să consolideze comunitatea autorilor/consumatorilor de sefeuri[15]. Autori mai puţin dispuşi să se înhame la redactarea unor romane sau volume de povestiri au astfel ocazia de-a se ilustra[16].

Înainte de 1974, procesul de instituţionalizare include şi participări româneşti la evenimente specifice sefiştilor din spaţiul anglo-american.

În perioada comunistă, sefiştii au unde să-şi publice textele de ficţiune şi comentariile critice. Spaţiile tipografice rezervate lor sunt însă clar delimitate. Revistele literare şi almanahurile editate de acestea publică sefeuri doar în mod excepţional. Cu trecerea anilor, sefiştii români sunt din ce în ce mai izolaţi faţă de ceilalţi autori de literatură, cel puţin sub raportul spaţiilor tipografice unde publică. Instituţionalizarea lor implică acest tip de autonomizare. Sub raport formal, sefiştii sunt trataţi ca nişte scriitori, primiţi în Uniunea Scriitorilor, menţionaţi uneori (de regulă, cu zgârcenie) în anumite istorii literare. În fapt, sunt consideraţi, mai mult sau mai puţin explicit, un grup distinct. O dovadă printre altele este faptul că Uniunea Scriitorilor nu acordă niciodată un premiu anume pentru sefeuri. Câţiva sefişti (performerul în acest domeniu este Ion Hobana) primesc premii ale Uniunii Scriitorilor pentru volume de critică şi istorie a sefeului, dar acestea sunt plasate în categorii premiabile, cum ar fi literatură pentru copii şi tineret. CC al UTC, în schimb, acordă un premiu anual pentru proză de gen. Mefienţa literaţilor români faţă

---

[15] Amănunte interesante despre şansele sefiştilor români de a-şi publica textele în anii dictaturii comuniste, în Cătălin Ionescu: *“Scurtă istorie politică a SF-ului românesc”,* în *Ficţiuni. Literatura şi artele imaginarului*, Satu-Mare, nr, 1, ianuarie şi şi nr. 2, mai, 1998.

[16] Ibidem.

de sefeuri (devenită cu timpul tradiţională) este explicabilă probabil şi prin acest din urmă fapt.

Organizare

În condiţiile ideologice şi practice schiţate mai sus, comunitatea sefiştilor români se consolidează treptat, adoptând forme de organizare impuse sau sugerate de kulturnicii implicaţi în domeniu, cea mai semnificativă dintre acestea fiind cenaclul[17]. Membrii numeroaselor cenacluri sefiste au posibilitatea de-a merge pe gratis la întâlnirile naţionale ale comunităţii (cel puţin una în fiecare an) sau chiar la cele de peste hotare. Oficialii le oferă cenacliştilor şi alte semne de preţuire. Le acordă sedii corespunzătoare, îi sprijină inclusiv financiar în publicarea fanzinelor, trimit în mijlocul lor personalităţi entuziaste de felul lui Alexandru Mironov, cu rolul de-a le insufla sentimentul că sunt în mod virtual nişte scriitori de un fel mai special. Întâlnirile naţionale ale sefiştilor oferă satisfacţii intelectuale, sunt evenimente turistice agreabile, dar au şi darul de a-i flata în chip original pe participanţi, inculcându-le sentimentul reconfortant al propriei lor

[17] Cătălin Ionescu, în studiul citat, oferă un fragment semnificativ dintr-o circulară emisă de CC al UTC în iunie 1981, unde se hotărăşte îndrumarea şi coordonarea celor 21 de cenacluri, având peste 500 de membri. Activitatea cenaclurilor „va fi orientată spre stimularea creaţiei [...], educarea ateistă a tinerei generaţii [...] Se va asigura ca producţiile literare ale cenaclurilor de anticipaţie tehnico-stiinţifică să urmărească problemele evoluţiei societăţii umane, găsirea de noi surse de energie şi materii prime, explorarea Cosmosului, într-o viziune optimistă, mobilizatoare, care să dezvolte entuziasmul şi dorinţa de participare activă a tinerei generatii la construirea unui viitor strălucit al patriei şi al omenirii, să promoveze idealurile păcii, necesitatea luptei hotărâte a popoarelor pentru o lume mai bună şi mai dreaptă.”

importanţe. La aceste întâlniri (în ultimii ani ai dictaturii comuniste, titulatura lor s-a diversificat) sunt invitate personalităţi mai mult sau mai puţin importante din domenii conexe, de regulă oameni de ştiinţă. De asemenea, participă sefişti având cărţi publicate. Între aceştia din urmă şi cenaclişti se produce fraternizarea unor „coreligionari”, necunoscută în relaţiile dintre literaţi şi cititori. În general vorbind, distanţa dintre poziţia în grup a unui sefist afirmat şi a unui cenaclist este mult mai mică decât aceea dintre un scriitor şi un cenaclist obişnuit. Sefiştii, fie ei autori publicaţi sau deocamdată cenaclişti, se consideră membrii unuia şi aceluiaşi fandom[18].

Menţionând faptul că autorii publicaţi şi altundeva decât în fanzine au posibilitatea să ocolească modul simplificator politizant recomandat de oficialităţi, Cătălin Ionescu se referă la rolul politicului în acest proces de socializare:

„În schimb, comunitatea SF românească (cu foarte puţine excepţii), a făcut jocul puterii comuniste, mulţumindu-se să zburde fericită în grădina UTC-ului, gudurându-se şi dând din coadă.”[19]

Este greu de determinat cât din mentalitatea specifică a comunităţii sefiste româneşti decurge din condiţionarea politică. Cert este că întâlnirile periodice ale sefiştilor seamănă doar parţial cu acelea similare ale literaţilor. Deosebirea esenţială este generată de prozelitismul fundamental, menit să consolideze şi să dilate comunitatea. Într-un cenaclu al sefiştilor se ajunge cu greu la critici virulente. O anumită îngăduinţă – ecou al celei

---

[18] Fandom este numele dat de sefişti propriului lor grup social.
[19] Cătălin Ionescu, loc. cit.

„mitice”, practicate cândva de Adrian Rogoz – este întotdeauna prezentă. Retorica descurajării, obişnuită la cenaclurile literaţilor, este adoptată de către sefişti doar în mod accidental.

Succes şi ratare

În comunitatea sefistă, debutul şi obţinerea unui anumit nivel de consacrare sunt obţinute mai uşor decât în lumea literară. În cenacluri, atunci când se face sumarul unui fanzin, la întâlnirile naţionale ale sefiştilor, prozelitismul impune o îngăduinţă de principiu. Numeroasele premii dovedesc o generozitate necunoscută printre literaţi, justificată de strategia centripetă a comunităţii. Literaţii nu ţin să-i convertească pe cât mai mulţi la preocupările lor, sefiştii, dimpotrivă. Sistemul de premii sefiste este împrumutat din viaţa literară, dar mai ales de la mişcările sefiste din ţările de limbă engleză. Ca şi în cazul altor adaptări culturale, ajunse pe teren românesc, formele occidentale suferă o anumită miniaturizare, transformată uneori în caricaturizare.

Din punctul de vedere al literaţilor, numeroasele premii acordate de către sefişti comilitonilor lor par nesemnificative. În interiorul mişcării însă acestea reprezintă nişte autentice atestate de succes. O dovadă este faptul că în DICŢIONAR SF (Nemira, 1999) sefiştii le etalează cu mândrie.

Cele două categorii de autori înţeleg succesul prin scris în moduri diferite. Literatul scrie în limba română şi doreşte să obţină succes în câmpul literar românesc. Desigur, el nu refuză consacrarea internaţională, prin

traduceri şi premii, dar nu scrie cu gândul la acestea din urmă. Sefistul canonic, în schimb, ţinteşte consacrarea internaţională, fie şi numai în visele sale. Pentru el, instanţa supremă de succes este în străinătate[20]. Sefistul apreciază în mod contradictoriu faptul de-a fi luat în seamă de istoria literară, în spiritul celor de mai sus. O eventuală menţionare îi dă un sentiment de satisfacţie, dar şi unul de frustrare.

Un fenomen interesant, probabil specific românesc, este o anumită infidelitate a sefiştilor faţă de propriul lor statut. Pe de o parte, ei îndeplinesc „ritualurile” cerute de „secta” lor, arătând un oarecare fundamentalism impresionant pentru comilitoni, pe de alta, cochetează cu instanţele de succes literar. Astfel, se străduiesc să intre în Uniunea Scriitorilor şi să se arată sensibili la eventualele laude ale criticilor literari străini de fandom. O explicaţie a acestui mod contradictoriu[21] este probabil faptul că instanţele de succes sefistic din România sunt departe de prestigiul celor din ţările de limbă engleză. Nici un sefist român cât de cât important nu ocoleşte posibilitatea de a-şi sprijini cariera prin texte nonsefistice, adresate instanţelor de succes ale literaţilor. Nu avem cazuri de specializări univoce, „fanatice”, de felul celor întâlnite printre sefiştii occidentali. Adrian Rogoz, prototip al sefistului român pasionat, devenit un mit al mişcării, ţine să fie recunoscut şi ca poet, emul al lui Ion Barbu, dar şi ca insolit cercetător al

[20] Cătălin Ionescu scrie în articolul citat: “Nimeni însă nu a înţeles faptul că singura măsură a valorii, în comparaţie cu o valoare de talie mondială, era recunoaşterea ei, venind *dinspre exterior*, adică o antologie similară, publicată însă de editorii occidentali. [...] Tot aşa cum prestaţiile muzicienilor noştri la festivalurile internaţionale au fost lamentabile, science-fiction-ul mondial a continuat să ignore, la nivelele valorice cu adevărat interesante, science-fiction-ul românesc.”

[21] Explicaţia psihologică ar ţine de paradoxul autonomiei, despre care vom discuta.

invariantelor cu potenţial poetic din limba română, în special al palindroamelor. Ion Hobana scrie cărţi despre clasici al literaturii universale, revendicaţi şi de comunitatea sefistă, precum Jules Verne şi H. G. Wells. În acest fel reuşeşte să fie omologat de ambele instanţe. Juriile Uniunii Scriitorilor consideră cărţile respective nişte eseuri despre mari scriitori, sefiştii, nişte comentarii despre părinţi spirituali ai comunităţii lor. Ion Hobana ilustrează, la drept vorbind, maxima performanţă în materie de folosire unor multiple instanţe de succes. Mai întâi, beneficiază de poziţia sa importantă din angrenajul administrativ al Uniunii Scriitorilor, avantajoasă inclusiv pentru posibilităţile (garantate instituţional) de întreţinere a unor relaţii internaţionale semnificative, aducătoare în cele din urmă de recunoaşteri sub forma unor premii şi invitaţii la diverse întâlniri sefistice din occident. Apoi, este beneficiarul poziţiei sale politice de secretar PCR al Uniunii Scriitorilor. Pe de altă parte, este consacrat de comunitatea sefiştilor români. Datorită succeselor eclatante şi poziţiei sale oficiale, membrii acesteia îl privesc ca pe un adevărat pontif. Semnificativă este şi evoluţia lui Florin Manolescu. Tranformat în principal ideolog al mişcării sefiste româneşti, prin cartea sa din 1980, el se retranşează în alte domenii de cercetare literară, dovedind că marea popularitate obţinută printre sefiştii români nu este suficientă pentru cariera sa de autor. Un alt exemplu posibil este cel al lui Mircea Opriţă, un sefist important. El urmează exemplul lui Ion Hobana, publicând eseuri despre literatura utopiei, unde sefeurile sunt privite drept cazuri particulare în contexte culturale mai largi, precum şi proză nonsefistă.

Privind acum lucrurile din punctul de vedere al instanţelor nonsefiste de succes literar, observăm din nou posibila analogie amintită. Raporturile sefiştilor cu istoria

literară evoluează într-un mod analog celor dintre secte şi biserici. În perioada dictaturii comuniste, intoleranţa faţă de sefişti şi sefeuri este treptat înlocuită printr-o atitudine de neutralitate mai mult sau mai puţin binevoitoare. Anumiţi istorici literari români acordă un oarecare interes unor sefişti. Autorii specializaţi în istoria sefeului românesc, pe de altă parte, preiau multe dintre procedeele de valorizare ale istoriei literare. Istoricii sefeului românesc, cea mai mare acribie în acest sens dovedind-o Mircea Opriţă, inventariază cu religiozitate menţiunile despre sefişti aflate în istoriile literare alcătuire de nonsefişti.

Cât priveşte ratarea sefiştilor în calitate de autori, lucrurile sunt întrucâtva asemănătoare cu situaţia din lumea literară, dar la altă scară. Scriitorul minor, autor al cărţilor necesare pentru intrarea în Uniunea Scriitorilor, dar incapabil să atingă succesul, reuşeşte totuşi să se situeze pe un palier unde măcar vanitatea îi este satisfăcută. În spiritul unei anumite democraţii, Uniunea Scriitorilor recomandă menţionarea tuturor membrilor săi în dicţionare, aceasta dovedindu-se a fi forma elementară de succes literar. În lumea sefiştilor, unde nu există o consacrare analoagă celei de a deveni membru al Uniunii Scriitorilor, funcţionează reguli mult mai permisive. Pentru a fi „omologat”, este necesar doar să fii înregistrat ca membru al comunităţii şi nu să fi publicat un număr de volume socotite valide, literar vorbind. Comunitatea sefistă îi asigură şi celui mai modest veleitar o menţionare scrisă, bună pentru posteritate. DICŢIONAR SF, ilustrativ în această privinţă, menţionează şi sefişti fără volume publicate, mulţi dintre ei complet necunoscuţi. Autorii dicţionarului au însă justificarea că doresc să ilustreze în primul rând comunitatea şi doar apoi autorii, în sensul literar al termenului. În masiva carte a lui Mircea Opriţă, deja

menţionată de noi ca principală sursă de informaţii în domeniu, este practicată o complezenţă asemănătoare, fiind menţionaţi autori ai unor texte prea puţin semnificative, inclusiv pentru standardele interne ale mişcării sefiste. Aşa stând lucrurile, eşecul şi sentimentele de frustrare corelative sunt practic incompatibile cu sefiştii, cel puţin din perspectiva vieţii literare. Spre deosebire de literatul în mod tradiţional obsedat de succesul scrierilor sale, sefistul pare a avea alte motivaţii, cea mai importantă dintre acestea fiind obţinerea şi conservarea unui sentiment de apartenenţă la un grup anume.

În acest context, reţinem faptul că folosirea unor modalităţi şi motive sefistice duce adesea la o importantă diminuare a şanselor de succes literar, în România cel puţin. Cu mare dificultate, textele unor autori omologaţi ca sefişti sunt luate în considerare de către istoria literară academică, chiar dacă unele texte sunt estetic valoroase. Autorilor respectivi le rămân la dispoziţie, de regulă, instanţele de succes din interiorul comunităţii sefiste.

Roluri

În România de dinainte de 1989, câţiva sefişti proeminenţi deţin o autoritate morală mult mai mare, printre membrii de rând ai mişcării, decât literaţii cei mai proeminenţi, aflaţi de regulă în conducerea Uniunii Scriitorilor, printre colegii lor de breaslă. Fandomul lasă impresia că n-ar putea supravieţui în absenţa acestor „ierarhi” şi a numeroşilor animatori de rang mai mic. Nu este vorba despre un sistem piramidal explicit. Cel aflat în

fruntea ierarhiei joacă mai degrabă rolul bătrânului înţelept, consultat în toate problemele majore ale mişcării, nu pe cel al dictatorului cu directive fără replică[22].

Ani la rând, rolul de „pontif” al sefiştilor români îl joacă Adrian Rogoz. Principalele atuuri ale acestuia sunt devotamentul cvasireligios faţă de „cauză”, precum şi prozelitismul său nemărginit. Pe măsură ce anii trec, sefiştii sunt tot mai dispuşi să vadă în mentorul de la CPSF un fel de profet al fandomului românesc. După dispariţia sa din 1996, această „sanctificare” este tot mai vizibilă. Adrian Rogoz n-a fost un mare scriitor, iar rolul său în propaganda comunistă realizată prin sefeuri nu poate fi trecut cu vederea. Principala sa calitate, în ochii sefiştilor, nu este însă talentul literar. Devotamentul faţă de comunitate, darul carismatic de a-i ţine uniţi pe membrii acesteia şi de a-i înmulţi – iată meritele sale. În lumea literară, unde forţele centripete sunt de alte naturi, nu există persoane cu roluri asemănătoare.

Următorul „pontif” are merite literare mai consistente decât predecesorul său, iar acţiunea sa de „păstorire” se desfăşoară altfel. Adrian Rogoz are stilul unui profet sentimental şi carismatic. Ion Hobana, despre el este vorba,

---

[22] Există şi excepţii. În 1989, la o întâlnire din Timişoara a sefiştilor, probabil ultima înainte de evenimentele din decembrie, Ion Hobana rosteşte o cuvântare neobişnuit de severă, de-a dreptul ameninţătoare. Din “pontiful” pururi afabil, de o politeţe impecabilă, pare că iese la iveală omul forte, precum un pumn de oţel dintr-o mănuşă de catifea. În esenţă, sefiştilor li se sugerează sau mai degrabă li se ordonă să sprijine prin mijloace specifice politica partidului comunist român. Din domnul impecabil, de toţi cunoscut, apare activistul dur, din vremurile când kulturnicii nu adoptaseră încă stilul blândeţii în raporturile cu oamenii de cultură. Amploarea totuşi modestă a fenomenului sefistic din România nu pretindea o asemenea reacţie exagerată, mai degrabă naivă. Ce puteau face sefiştii pentru salvarea regimului de la Bucureşti? Practic, nimic. Atunci, ascultându-l pe înfuriatul “pontif”, am avut pentru prima oară presentimentul că în România se va petrece ceva foarte important.

face figura eruditului impecabil, implicat în domeniu nu atât în urma unei „iluminări”, cât a unei alegeri raţionale irevocabile. În formula prestigiului său intră, de asemenea, după cum arătam, faptul că este de departe cel mai de succes sefist român de dinainte de 1989.

De ce rolul de „pontif” nu i-a fost atribuit lui Vladimir Colin, un scriitor valoros revendicat şi de către sefişti? Există două cauze aparente. Mai întâi, fiindcă nu avea suficiente disponibilităţi pentru o muncă de organizator şi animator. În al doilea rând, pentru că realizarea literară a textelor sale avea un rol oarecum inhibitiv. Lucru dovedit, asupra căruia vom reveni, atunci când vom vorbi despre mediocritatea vitală din comunitate, sefiştii devin reticenţi atunci când un comiliton al lor depăşeşte un nivel mediu al realizării literare. Conceptul de „pontif”, aşa cum acesta este acceptat de sefişti, implică, se pare, o anume mediocritate profesională, fie aceasta şi impecabil lustruită, cu toate aparenţele salvate, unită cu un mod pasionat de a privi problemele nonliterare ale mişcării. Vladimir Colin, prea preocupat de literatura sa, relativ distant din această pricină, n-a reuşit să respecte standardele mişcării, rămânând din acest motiv la statutul unui decorativ preşedinte de jurii sefiste.

Integritatea şi continuitatea comunităţii sunt sprijinite în moduri active de animatori, verigi de legătură între „pontif” şi sefiştii de rând. Inexistenţi în lumea literară, ei excelează în organizarea întâlnirilor regionale, naţionale sau internaţionale ale sefiştilor, participă la cenacluri, unde îşi pun în evidenţă vocaţia de practicanţi ai prozelitismului. În anumite cazuri, sunt şi autorii unor texte analoage în intenţie cu critica literară de direcţie. Scriind asemenea texte, ei manifestă o dezinvoltură jurnalistică, de înţeles la persoane de regulă fără cultură filologică. Aprofundarea

scriiturii artiste, inerentă studiilor filologice, dar apărând şi în absenţa acestora, induce o atitudine scrupuloasă faţă de cuvântul scris. De aici, dificultatea de a adopta stilul jurnalistic.

Prototipul românesc al acestei categorii este Alexandru Mironov, de formaţie matematician. Virtuţile sale de organizator şi de antologator expeditiv, nu în ultimul rând modul său amical de a-i trata pe sefişti îl transformă într-un personaj simpatizat. Din punctul de vedere al literaţilor, articolele de direcţie ale lui Alexandru Mironov sunt jurnalistică nefondată[23]. Privind lucrurile din interiorul

---

[23] În legătură şi cu activitatea publicistică frenetică a lui Alexandru Mironov am propus, în două comentarii publicate în *Anticipaţia. CPSF* (*Despre sefultură*, nr. 528-529, 1995 şi *Despre sefultură (II)* nr, 531, 1996), termenii de *SF jockeys* şi sefultură, importanţi pentru înţelegerea modului cum văd literaţii sefeul. Ulterior, am nuanţat acest punct de vedere: „Pentru a scrie texte valide, sefistul trebuie să devină prozator, critic, eseist, traducător. Cu un cuvânt, scriitor. Calitatea de sefist nu asigură în mod automat calificarea literară. Confuzia sistematică între calitatea de sefist şi cea de scriitor a impus crearea unui nou concept. *Sefultura* desemnează producţiile unor sefişti netransformaţi în scriitori. *SF jockey*-ul este un producător tipic de sefultură. El poate fi un excelent vorbitor şi animator. Poate fi, de asemenea, cunoscător al limbii engleze, talentat în materie de relaţii umane, bun organizator, om agreabil etc. Exprimările sale scrise sunt însă amatoristice. El întrupează instituţionalizarea amatorismului în producţia de sefeuri. Cine decide unde se termină calificarea literară a unui sefist şi începe cea de scriitor? Dacă privim lucrurile din exteriorul sefulturii, răspunsul este simplu: critica literară. Dacă privim din interior, constatăm că rolul criticii literare este preluat în întregime de *SF jockeys*. Cele două puncte de vedere duc la concluzii diametral opuse. Un critic literar constată că textele de susţinere semnate de *SF jockeys* sunt pur comerciale. Sefiştii se laudă între ei fără nici-o măsură. Ca urmare, calitatea textelor lor este în scădere, înregistrându-se o tendinţă spre plafonare şi deprofesionalizare. Concluzia sa este că motivaţia principală a sefulturii nu este calitatea literară a textului. *SF jockey*-ul, pe de altă parte, are argumentele sale. El consideră că primează interesele comerciale şi cele turistice. În anumite cazuri, o nevinovăţie culturală şi un *esprit de corps* adolescentin stau probabil la baza convingerii sincere că anumite texte, invalide pentru un critic literar, sunt foarte reuşite. Nu este mai puţin adevărat că sefultura ţine

comunităţii sefiste însă perspectiva se schimbă, respectivele texte complezente şi euforice apărând ca un important factor de coagulare a mişcării. Sefiştii nu au exigenţele unor literaţi. Atunci când comentează sefeuri, animatorii doresc doar în aparenţă să facă ceva analog criticii sau istoriei literare. De fapt, ceea ce urmăresc ei este mai ales să-i flateze pe comilitonii lor şi să le dea o stare de spirit dominată de satisfacţia confortabilă.

Un animator fără legături vizibile cu autorităţile comuniste şi, prin urmare, nici cu statutul politic de „dalmaţian” al lui Alexandru Mironov, având decenţa de-a nu se lansa în improvizarea unor texte de direcţie, dar desigur profitând de condiţiile favorabile oferite sefiştilor de oficialităţi, este Dan Merişca, inginer dispărut în mod tragic la doar 34 de ani, în 1991. Sefiştii îl pomenesc într-un mod aproape evlavios şi l-au transformat într-o legendă, în ciuda faptului că meritele sale literare sunt mai degrabă cele ale

---

de esenţa fenomenului SF. Acesta din urmă ar fi de neconceput fără grupurile structurate de preferinţa pătimaşă pentru sefeu. Mulţi tineri încep să scrie sefeuri, stimulaţi fiind de atmosfera permisivă, specifică cenaclurilor de specialitate. Convenţiile (întâlnirile periodice ale sefiştilor) au un rol germinativ. Nici învăţarea “canonică” a limbii engleze nu este de neglijat. Există nişte “ritualuri” sefistice, ce pot fi considerate favorabile pentru formarea intelectuală a unui tânăr. Cum am mai arătat, la acest prim nivel rolul jucat de SF jockey este pozitiv. Nu sunt reprobabile nici exerciţiile de tip literar ale sefiştilor. Apărute în fanzine, publicaţii cu difuzare limitată, acestea sunt normale şi legitime.”

„Privită în acest context, comunitatea antiliterară promovată de Jurnalul S.F. este justificată şi chiar promiţătoare. Respectivului grup nu-i rămâne decât să-şi descopere propriile personalităţi şi apoi să le impună. Un Roland Barthes şi un Alain Robbe-Grillet ar fi suficienţi. Anvergura unor personalităţi de tip literar, precum cele de mai sus, nu pare însă compatibilă cu sefeul românesc de astăzi. În general, sefiştii români refuză să devină scriitori, practicând un fel de castrare intelectuală, menită să le asigure veşnica adolescenţă. Necesară pentru coeziunea grupului, respectiva operaţie nu este favorabilă personalităţilor culturale de mare anvergură.” (în *Almanah Anticipaţia 1996*, Buc., 1996)

unui autor promiţător, urmând a-şi da măsura cândva în viitor. Mentalitatea sefistă îndreptăţeşte o asemenea atitudine. Dan Merişca este un participant maximalist la comunitatea sefistă din România, transformând preferinţa pentru sefeu şi diferitele domenii conexe acestuia într-o formă de viaţă. Cu recunoştinţă, sefiştii îl ridică deasupra condiţiei de fan, de SF jockey şi chiar de scriitor, plasându-l într-o postură de apostol al neliniştii perpetue şi al nemulţumirii faţă de o paradigmă culturală. Existenţa zbuciumată şi sfârşitul prematur îl transformă, în ochii sefiştilor, în revoluţionarul de profesie al domeniului. O asemenea „sanctificare” este justificată de credinţa neabătută, deşi implicită, a lui Dan Merişca în misiunea transliterară a textelor şi mai ales a manifestărilor sociale sefiste. Radicalizarea antiliterară intervenită în perioada de apariţie a Jurnalului S.F. este şi o consecinţă directă a demersurilor sale atât de persuasive şi de stăruitoare. Câteva precizări dintr-un comentariu al lui Sorin Antohi sunt utile pentru cine doreşte să înţeleagă exact raporturile conflictuale dintre comunitatea sefistă şi „vechea” literatură. Postfaţatorul unui volum postum al lui Dan Merişca se referă la dublarea culturii „elitiste”. Deşi consideraţiile sale sunt destul de evazive, reuşim să înţelegem că Dan Merişca a fost portdrapelul „inginerilor” în încercarea reuşită a acestora de-a se distanţa de „filologi” în domeniul imaginarului, de-a obţine succese nonelitiste. Respectiva tentativă, consideră Sorin Antohi, a avut succes mai întâi în anii ’80 şi apoi în primul deceniu de după căderea dictaturii comuniste:

„Dar popularitatea almanahurilor Anticipaţia în anii ’80 sau amintitele tiraje ale Editurii Nemira nu indică oare un fel de revanşă a subculturii populare, marele refulat din

câmpul culturii româneşti? Şi, legat de indiciile observate, am putea oare minimaliza influenţa culturală obiectivă lui Dan Merişca?”[24]

Această interpretare oferă o cheie pentru înţelegerea diferenţei de mentalitate dintre literaţi şi sefişti. Îndepărtarea de mizele literare, vizibilă în orientarea de la Jurnalul S.F., pare a fi, printre altele, o replică (în sens seismic) a activităţii debordante a lui Dan Merişca. În acelaşi fel poate fi interpretată preferinţa vădită pentru aspectele organizatorice, turistice şi comerciale, precum şi faptul că sefiştii devin tot mai mult nişte prieteni şi tot mai puţin nişte scriitori. Modelul scriitorului perfecţionist şi pasionat de sefeu, încarnat de Adrian Rogoz, fie el şi înregimentat unor idealuri culturale comuniste, este astfel înlocuit de cel al super-animatorului carismatic, infatigabil şi neliniştit, capabil să mărească numărul fanilor, dar fără un interes deosebit pentru valoarea literară a textelor scrise de sefişti. Nuanţa contraculturală este de data aceasta alta decât aceea promovată de proletcultiştii din perioada CPSF.

Pentru un literat, Dan Merişca este un amator entuziast, eventual un interesant personaj de roman nescris încă, nu mai mult. Literatul pune pe primul plan textul. După cum s-a văzut, sefistul vede altfel lucrurile, interesându-l şi emoţionându-l în mod special anumite aspecte sociale, paraliterare, cum ar fi coeziunea grupului, plăcerea întâlnirilor cu prieteni având aceleaşi gusturi culturale, preferinţa antielitistă pentru o anumită categorie de texte.

Printre animatorii din comunitatea sefistă, un loc

[24] În *Postfaţă* la Dan Merişca, *Revoltă în labirint*, ediţie îngrijită de Lucian Merişca, cuvânt înainte de George Ceauşu, Societatea „Adevărul” S.A., Buc., 1996.

important, în mod special interesant din punctul nostru de vedere, îl ocupă timişoreanul Cornel Secu. Mai ales datorită lui, evoluţia comunităţii sefiste din Timişoara îşi accentuează în decursul timpului o coloratură deosebită faţă de cea bucureşteană şi faţă de cea ieşeană. Studiile filologice ale lui Cornel Secu cântăresc destul de mult, pare-se, în acest proces de diferenţiere. Admiţând că pasiunea pentru sefeu este egală la toţi animatorii, observăm că formaţia culturală duce în mod necesar la o abordări diferite. Astfel, Alexandru Mironov (matematician) şi Dan Merişca (inginer) înclină să treacă mai uşor peste aspectele legate de literaritatea sefeului. Cornel Secu, în schimb, preferă să-şi exercite înzestrările de organizator într-un fel ce aminteşte în multe privinţe de viaţa literară de dinainte de 1990. Simplificând puţin lucrurile, observăm că poziţionarea sa este undeva la o distanţă egală între mentalitatea sefiştilor şi cea a literaţilor. Comunitatea sefistă din Timişoara reflectă până astăzi această atitudine culturală, una dintre explicaţii fiind probabil faptul că printre protagoniştii ei se numără Antuza Genescu, Viorel Marineasa, Lucian-Vasile Szabo, Florin Leodor Dănilă - absolvenţi de filologie şi Lucian Ionică – absolvent de filozofie. Sefiştii filologi din Timişoara, cel mai reprezentativ dintre ei fiind Cornel Secu, aflat după 1990 şi în postura de finanţator al unor manifestări sefiste, imprimă un stil anumit, deosebit de cel bucureştean, de pildă, unde protagoniştii au fost şi sunt încă, în marea majoritate a cazurilor, persoane cu studii nonfilologice (Sebastian Corn – medic, Mihail Grămescu – autodidact, Costi Gurgu – jurist, Michael Haulică - informatician, Mihai-Dan Pavelescu – inginer, Liviu Radu - inginer). Evident, în Bucureşti există şi sefişti proeminenţi, având studii filologice (Florin Pîtea, Ana-Maria Negrilă, Ona Frantz) sau filosefişti recunoscuţi (Florin

Manolescu, Dan-Silviu Boerescu). Aceştia continuă o tradiţie ilustrată în mod maximalist de Ion Hobana.

Vom reveni asupra acestor aspecte, atunci când vom analiza mentalitatea neosefiştilor, impusă progresiv după 1990. Constatăm deocamdată faptul că modul de a citi şi a scrie sefeuri, promovat de comunitatea timişoreană, „păstorită” de Cornel Secu, este mai apropiat de cel al literaţilor decât de cel al „inginerilor”.

Structura piramidală a comunităţii sefiste din România, schiţată mai sus, se estompează şi tinde să dispară pe măsură ce influenţa oficialităţilor (neo)comuniste asupra comunităţii sefiste scade până la dispariţie. Vechile automatisme funcţionează încă din inerţie, atunci când vreun sefist cu înclinaţii de animator manifestă tentaţia de-a juca cunoscutele roluri. Are loc astfel o dispersare a „centrelor de putere”, comunitatea are a demonstra că deţine suficientă energie centripetă pentru se adapta la noile condiţii, când banii necesari organizării diferitelor întâlniri şi editării unor publicaţii nu mai vin fără probleme de la UTC.

În ceea ce-i priveşte pe sefiştii obişnuiţi, fără roluri proeminente în comunitate, se poate apela la câţiva indici semnificativi. În primul rând, formaţia culturală, deja amintită. Se pare că pregătirea „reală” şi cea „umanistă” conduc la abordări întrucâtva diferite ale sefeului şi ale relaţiilor acestuia cu literatura. Apoi, există anumite diferenţieri legate de vârstă şi de profesie. Cel puţin în perioada de dinainte de 1974, când CPSF îşi încetează apariţia, alegerea sefeului în dauna literaturii este practicată mai ales de persoane cu vârste sub 35 de ani, elevi şi studenţi sau având profesii legate de tehnică[25]. În

[25] Cf. Florin Manolescu, *Literatura S.F.*, Editura Univers, Buc., 1980, p. 261. Informaţii despre formaţiile profesionale ale autorilor publicaţi de *CPSF*, precum şi despre cititorii colecţiei, în Eugen Stancu: *Perceptions*

legătură cu perioada următoare, cea a almanahurilor, lucrurile nu se schimbă prea mult. Dintr-o analiză sociologică a lui Lucian Ionică[26], aflăm că 57% dintre cititorii Almanahului sunt persoane cu vârste între 16 şi 20 ani, iar dintre cititorii de cărţi cei mai numeroşi au vârste situate între 21 şi 25 ani. Cât priveşte clasificarea în funcţie de profesie şi studii, primul loc (44,5%) este ocupat de elevi. Urmează studenţii şi categoria muncitori-tehnicieni, cu câte aproximativ 14% fiecare. Cititorii cu studii superioare formează 7,9% din eşantionul consultat. Cea mai mare parte dintre amatorii de sefeuri locuiesc în mediul urban. Un simptom interesant este mărirea numărului de cititori de sex feminin (21,6% pentru Almanah şi 23,8 pentru carte de profil).

Observăm că alegerea sefeului şi nu a literaturii are anumite determinări obiective. Elevii, de exemplu, au şanse relativ mici de a cunoaşte literatura altfel decât prin lecturile obligatorii de la şcoală. În privinţa lor este de menţionat şi un anume efect psihotrop, creator de dependenţă, exercitat de lectura sefeurilor. Istoricii sefeului, după cum vom vedea, îl menţionează, atribuindu-i uneori caracteristicile unei revelaţii de tip religios. Respectiva dependenţă pare a fi cu atât mai rezistentă cu cât s-a instalat la o vârstă mai mică. În privinţa preferinţei pentru literatură lucrurile nu par a sta la fel, aceasta fortificându-se treptat.

În orice caz, constatăm că după anii ’80 cititorii şi autorii sefeurilor româneşti se diferenţiază. Se arată interesaţi de domeniu oameni cu diverse formaţii culturale,

---

of a Literary Genre. Science Fiction Literature in Romania. 1955-1974, în *Carnival*, Vol. 3 March 2001, online: (http://isha-international.org/carnival/carnival-1/Carnival_III_37-38_2001.pdf).

[26] În *Alamanah Anticipaţia 1987*.

inclusiv filologi. Aceştia din urmă devin, cu zelul clasic al neofitului, cei mai aprigi susţinători ai genului.

Brian M. Stableford, în *The Sociology of Science Fiction* (1987) confirmă afimaţiile parţial intuitive de mai sus cu observaţii valabile cel puţin până la data apariţiei cărţii sale. Referindu-se la spaţiul cultural al cititorilor de limbă engleză, el constată că principalii amatori de sefeuri sunt oamenii tineri. Şi unii adulţi sunt interesaţi, dar ei fac probabil parte dintre cei „convertiţi" în adolescenţă:

„There is (now, at least) a large adult audience for science fiction, but virtually all these readers werw probably 'recruited' to the habit during their teens."[27]

Alte observaţii interesante sunt cele referitoare la mărirea progresivă a numărului de femeilor interesate de sefeu, precum şi o înmulţire, în rândul cititorilor, a celor cu pregătire universitară. Stableford, el însuşi doctor în filozofie şi deţinător al unei abilităţi intelectuale dovedite, se referă chiar, cu precauţie, la posibila superioritate de principiu a sefiştilor în materie de performanţă intelectuală:

„It has always been a common allegation that members of the science fiction community are, on average, significantly more intelligent than the population at large; but as the people alleging this have been the science fiction community, the claim can hardly be accepted in the absence of supporting evidence."[28]

Această afirmaţie este apoi nuanţată. Constatând că în comunitatea sefistă apar neobişnuit de mulţi adolescenţi

---

[27] Brian M. Stableford, *The Sociology of Science Fiction*, R. Reginald, The Borgo Press, San Bernardino, California, MCMLXXXVII, p. 64.
[28] Op. cit., p. 66.

foarte inteligenţi, Stableford arată că este posibil ca nu inteligenţa *per se* să-i împingă spre sefeu, ci faptul că tocmai inteligenţa îi izolează în mediul lor social.

În ce măsură cele de mai sus sunt potrivite pentru sefiştii români? O comparare obiectivă a inteligenţelor nu va fi posibilă în viitorul previzibil. Ne rămâne doar să constatăm că realizarea sefeurilor presupune o anumită performanţă combinatorie, accesibilă numai unor persoane cu un nivel relativ ridicat de inteligenţă.

Probabil iritaţi de asemenea afirmaţii, literaţii ar putea să riposteze cu o teză clasică, anume că pentru a face literatură nu ai nevoie neapărat de o inteligenţă peste medie, ci de talent.

Opţiuni divergente

În lumea literară, scriitorii şi cititorii lor fac parte din una şi aceeaşi comunitate doar în spirit. Există întâlniri cu cititorii, acordări de autografe, participări la cenacluri, dar acestea rămân la un nivel relativ superficial, interzicând osmoza. În lumea sefiştilor, lucrurile se petrec altfel. La întâlnirile periodice, între fani, începători şi consacraţi se manifestă o fraternitate specifică, nutrită nu numai din preferinţele de lectură comune, dar şi din convingerea că valoarea esenţială a sefeului nu este literară şi nu ţine nici de informarea ştiinţifică. Ceva analog nutresc şi literaţii, cu privire la obiectul preferinţei lor. Vom urmări succesiv cele două opţiuni.

Paradoxul autonomiei

În două articole mai vechi[29], am încercat să argumentăm ideea că sefiştii sunt condiţionaţi de credinţa într-o „dogmă”, convingerea lor în valoarea originală a textelor lor preferate, independentă de cea literară, fiind de natură cvasireligioasă. Timpul a erodat această ipoteză legată de o opţiune preponderent emoţională. Valabilă a rămas doar fenomenologia opţiunii sefiste, formal asemănătoare cu aceea a unei convertiri la o convingere

---

[29] *Querelle d’amour* şi *Raţionalizare a admiraţiei*, în *Anticipaţia. CPSF* nr. 512, 1994 şi respectiv nr. 522, 1995).

religioasă. Ajustarea ce se impune ţine cont de faptul că psihologia prezumată a sefiştilor nu include fervoarea necondiţionată, ci mai degrabă opţiunea raţională, în stil protestant. Indiferent de mecanismele producerii ei, alegerea respectivă este reală, putând fi regăsită în numeroase teoretizări, dar şi în mentalitatea sefistului canonic. În absenţa ei, sefeul s-ar transforma pur şi simplu în literatură sau în paraliteratură, după caz.

Opţiunea autonomistă, socotesc literaţii, se bazează pe o teză paradoxală: sefeul este şi nu este literatură. Asumându-şi această teză, spun literaţii, sefiştii încearcă să valideze conceptul de literatură SF.

În timp, mulţi susţinători ai sefeului au încercat să transforme respectivul paradox în construcţii teoretice plauzibile. Până astăzi, consideră literaţii, nu există o argumentaţie suficient de convingătoare în acest sens[30]. Un sistem estetic valid şi o metodologie originală de valorizare lipsesc deocamdată. Convingerea că sefeul are merite literare şi în acelaşi timp este independent faţă de literatură, apreciază literaţii, a rămas astfel de domeniul inefabilului cvasireligios.

Raţionamentele literaţilor pot continua, în context, prin constatarea că sefeurile intrate în circuitul cult al lecturii nu sunt receptate pentru calităţile lor specific sefistice, ci fiindcă sunt literatură autentică, ce include motive sefistice. Sefeurile rămase în afara circuitului cult, datorită valorii lor literare scăzute, participă la circuitul popular al lecturii[31].

---

[30] Cea mai importantă încercare românească este cartea lui Cornel Robu, *O cheie pentru science fiction*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2004). Cornel Robu susţine o adevărată bătălie logică pentru promovarea ideii că sefeul este şi în acelaşi timp nu este literatură. În cele din urmă, argumentaţia sa capătă o coloratură emoţională, practic revenind la sofismul amintit.

[31] „În opoziţie cu circuitul cult, vom numi (în lipsa unui termen mai bun)

Paradoxul autonomiei are şi rolul unui mit fondator, ce asigură coeziunea comunităţii sefistice şi supramotivează o preferinţă de lectură. Literaţii consideră că sefiştii, cu un adorabil spirit adolescentin, nu consideră necesară transformarea lui într-un sistem estetic. Mai mult, în ochii sefiştilor, afirmaţia că valoarea specifică a sefeului este de fapt neargumentabilă apare drept o apostazie de neiertat.

Situarea pe o poziţie autonomistă faţă de literatură are implicaţii sociale şi psihologice. Stabilitatea comunităţii sefiste[32], cu cenaclurile, fanzinele, convenţiile şi grupurile ei de discuţii online, ar fi periclitată dacă membrii ei ar avea îndoieli cu privire la preferinţele lor de lectură şi la valoarea necondiţionată a sefeurilor. Convingerea că sefeul este cel puţin egal literaturii *mainstream* le asigură celor intraţi în comunitate confortul psihic al celor lipsiţi de dubii, dar şi preţuirea reconfortantă a comilitonilor. Dacă un membru al comunităţii se arată sceptic faţă de valoarea intrinsecă a sefeurilor, poziţia lui în comunitate devine mai puţin confortabilă, apărând anumite fenomene de rejecţie. În lumea literară nu există ceva asemănător, nefiind necesare „adeziuni" periodice la un credo proliterar. Pentru a rămâne în comunitatea noastră, sugerează literaţii, trebuie doar să scrii bine.

---

circuite populare sistemele de difuzare ce se adresează unor cititori cărora formaţia lor le permite un gust literar intuitiv, dar nu o judecată explicită şi raţională..." (Robert Escarpit, *De la Sociologia literaturii la Teoria comunicării*, Studii şi eseuri, Cu un Cuvânt înainte al autorului, Traducere de Sanda Chiose Crişan, Antologie, studiu introductiv, note, revizia textelor, tabel cronologic şi glosar terminologic de Constantin Crişan, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Buc., 1980, p. 67.)

[32] Amănunte despre comunitatea sefistă românească pot fi găsite în Mircea Opriţă, op. cit., pp. 588 - 594. Deşi cartea sa este subintitulată „un capitol de istorie literară", autorul inventariază cu o răbdare de benedictin inclusiv numele unor autori cunoscuţi doar de colegii lor de cenaclu, unii dintre ei prezenţi doar episodic în rândurile sefiştilor.

Fenomenul de respingere existent în comunitatea sefistă, observă apoi literaţii, nu se produce dacă este în discuţie o persoană devenită notorie în literatură sau într-un alt domeniu de activitate intelectuală. Comunitatea are nevoie de personalităţi şi înţelege să le cultive chiar dacă acestea nu sunt sefişti canonici. În cazul unor autori pe deplin afirmaţi în câmpul literaturii, cum ar fi Ov. S. Crohmălniceanu sau Florin Manolescu, de exemplu, nu se cere o adeziune necondiţionată. Citaţi cu mult zel, respectivii se transformă într-un fel de zei tutelari autohtoni, „având voie” să se îndoiască. Într-o poziţie asemănătoare sunt plasaţi şi cîţiva foşti sefiştii deveniţi jurnalişti de succes. Opiniile acestora sunt menţionate cu grijă, având un rol coagulator. Cum comunitatea sefistă românească n-a produs vreo personalitate culturală cu adevărat importantă, „zeii tutelari”, fie ei scriitori sau jurnalişti, au un rol justificativ şi identitar.

Preferinţa literaţilor pentru un anumit tip de texte este de asemenea necondiţionată, dar are alte caracteristici. Când îşi argumentează alegerea, sefiştii se referă, pentru contrast, la literatura *mainstream*. Literaţii, în schimb, invocă literatura proastă, nonliteratura. Alegerea lor este intens colorată emoţional, trimiţând gândul la credinţa unor creştini ortodocşi, întărită de magia săptămânală a slujbelor. Opţiunea sefiştilor, în schimb, este eminamente cerebrală, bazându-se pe un rece oximoron: literatura SF nu este literatură.

Lumea literară şi comunitatea sefistă se deosebesc şi prin elementele lor centripete. Autorii de literatură şi cititorii lor nu simt nevoia să se organizeze atât de riguros precum sefiştii. Iubirea pentru literatură li se pare un liant suficient. Deşi nu se întâlnesc periodic pentru a-şi confirma preferinţele în materie de lectură, literaţii lasă impresia că

rămân un grup social stabil.

Retorica *pro domo* a sefiştilor include teza că „trădările” literaţilor se înmulţesc şi că în viitor toţi cititorii de literatură vor deveni nişte sefişti. Este vorba doar despre o aspiraţie, neexistând dovezi în acest sens. Este posibil ca unii literaţi să-şi reformeze gusturile şi să aleagă sefeurile, după cum se poate ca unii sefişti să aleagă literatura pe măsură ce se îndepărtează de adolescenţă.

Competenţe şi calificări

Asumarea paradoxului descris mai sus colorează modul sefistic de-a judeca valoarea unor texte. Cei mai mulţi amatori de literatură nu aspiră să devină nişte cunoscători în sens profesional. Ei se mulţumesc să iubească literatura şi s-o citească, deosebindu-se astfel în chip net de profesioniştii lecturii. Cei mai mulţi sefişti, în schimb, tind să devină nişte specialişti, chiar dacă unii dintre ei rămân la stadiul criticii orale. Cunoaşterea relativ bună a domeniului este una dintre aspiraţiile sefistului canonic şi respectă o regulă nescrisă a comunităţii. Chiar dacă nu-şi sistematizează lecturile ca un critic literar de profesie, sefistul pare stăpânit de un demon al informării. Cutumele comunităţii îi cer să aibă lecturi de gen relativ întinse, să poată citi în limba engleză şi să-şi exprime, de preferinţă în mod public, preferinţa necondiţionată pentru sefeuri. În ultimii ani, la acestea se adaugă şi abilitatea de a folosi un PC. Curiozitatea intelectuală a sefistului, asupra căreia vom reveni, alta decât aceea a literatului, îl ajută să îndeplinească fără probleme deosebite aceste cerinţe.

Cunoaşterea limbii engleze este importantă în comunitatea sefiştilor români. Cultura sefistă, spre deosebire de cea literară, presupune lectura în original a unui număr cât mai mare de texte scrise în engleză. Un sefist străin de limba engleză nu este creditabil în cadrul comunităţii, rămânându-i doar rolul modest de membru al unui cenaclu. Acest aspect indică o deosebire esenţială fată de lumea literară. Deşi se referă adesea la sefeul românesc ca la o entitate de sine stătătoare, analoagă literaturii române, sefiştii au convingerea că sefeul este unul singur pe întreaga planetă, nucleul său fiind textele scrise în limba engleză. Ca urmare, competenţa şi calificarea unui sefist român implică un număr cât mai mare de lecturi ale unor sefeuri scrise în limba engleză şi doar în al doilea rând o cunoaştere cât mai aprofundată posibil a sefeurilor scrise în limba română. Este necesară şi cunoaşterea unor texte de referinţă, în primul rând a celor scrise în limba engleză (The Encyclopaedia of Science Fiction by John Clute and Peter Nicholls este, să zicem, echivalentul sefistic al Istoriei literaturii române de la origini pâna în prezent de G. Calinescu) şi doar apoi a celor româneşti. Câţiva sefişti dovedesc că stăpânesc şi limba franceză, dar de această dată este vorba despre cultură generală şi nu despre respectare a unei cutume importante a comunităţii. Când un sefist proeminent, Florin Manolescu, face dovada faptului că poate citi şi în germană, comunitatea sefistă nu-i acordă o tresă în plus. Reperele esenţiale din mitologia comunităţii sunt autorii de limbă engleză. Comentariile despre sefeuri scrise în alte limbi străine decât engleza n-au un ecou deosebit. Condiţiile de mai sus fiind întrunite, sefiştii admit că un comiliton al lor este competent/calificat şi îi păstrează un loc onorabil în comunitate.

Câţiva parametri, ţinând de atitudine, sunt de

asemenea importanţi. Un istoric literar autentic nu va fi repudiat de breasla sa pentru anumite teoretizări, dacă acestea sunt valide. Un sefist, în schimb, dacă începe să-şi etaleze dubiile, riscă să fie marginalizat în comunitate, dacă nu chiar „excomunicat”. Funcţionează în această privinţă o anumită intoleranţă.

De natura specială a competenţei sefiste ţine şi permisivitatea canonică faţă de producţiile celorlalţi membri ai comunităţii. Un comentator de sefeuri, fie şi doar membru al unui cenaclu, nu va depăşi niciodată o anumită barieră în materie de critici. El ştie că un sefist potenţial sau un începător în ale scrisului cvasiliterar nu trebuie cu nici un chip descurajat, o asemenea atitudine contrazicând prozelitismul fundamental al comunităţii. Pe de altă parte, măcar pentru a se evita plictiseala consensului deplin, o serie de critici trebuie totuşi rostite sau scrise. Unde sfârşeşte prozelitismul şi începe sinceritatea este dilema cronică a oricărui sefist. În această privinţă există anumite „arhetipuri”. Unul dintre acestea este bunăvoinţa neţărmurită a lui Adrian Rogoz, devenită un etalon de complezenţă, pentru câteva decenii[33]. Dacă exagerează în

---

[33] Atitudinea lui Adrian Rogoz faţă de subsemnatul mi se pare exemplară, în această privinţă. Prin 1966, pe când eram tânăr redactor la revista *Astra* din Braşov, am trimis la *CPSF* un sefeu foarte rău scris. Practicant frenetic al prozelitismului, bunul Adrian Rogoz mi-a răspuns numaidecât printr-o lungă scrisoare olografă, fenomenal de binevoitoare. Mentorul sefiştilor români a considerat că textul meu este aproape genial, mi-a comunicat că-l va publica neîntârziat şi mi-a cerut o fotografie. Flatat, i-am trimis. S-a ţinut de cuvânt, după ce în prealabil a rafistolat întrucâtva textul, lăsându-l totuşi la nivelul unei încercări modeste de jurnalist începător. Povestirea a apărut cu o introducere laudativă, perfect nejustificată, semnată de Adrian Rogoz. Rezulta că un nou talent a fost descoperit. Am comis atunci o greşeală clasică: am confundat literatura cu sefeul. Mulţi ani am nutrit iluzia că scriu bine. Mi-e greu să cred că Adrian Rogoz, cititor rafinat, nu putea deosebi un text valid de unul prost scris. Necesităţile cauzei sefiste l-au obligat însă să adopte atitudinea permisivă. Alte proze prost scrise mi-au apărut

căutarea literarităţii, sefistul va suferi disconfortul menţionat mai sus. Dacă este prea permisiv, va aluneca în amatorism pur, fiind în schimb bătut pe umăr de membrii comunităţii.

Trebuie totuşi menţionat faptul că permisivitatea estetică pare exagerată doar din punctul de vedere al literaţilor. Într-adevăr, pentru un critic literar multe dintre textele sefiştilor sunt lipsite de orice valoare. Privite de pe celălalt versant, lucrurile se schimbă. Instituţia sefistă analogă criticii literare funcţionează altfel. Atenţia acordată literarităţii este înlocuită cu preocuparea pentru respectarea unor cutume tematologice şi a unor modalităţi consacrate. Exigenţa se manifestă în acest fel. O referire a lui Pierre Bourdieu la un alt fel de competenţă este valabilă prin analogie şi în cazul nostru:

„Datorită faptului că trebuie să ţină seama de convenţiile foarte stricte ale unui gen puternic stereotipizat, regizorii de western sunt puşi în situaţia de a-şi manifesta virtuozitatea de tehnicieni cu înalt profesionalism referindu-se mereu la soluţiile anterioare, presupuse a fi cunoscute, în soluţiile pe care le aduc unor probleme canonice, frizând tot timpul pastişa sau parodia autorilor anteriori cu care se măsoară. Un gen care închide referiri tot mai numeroase la istoria genului impune o lectură de gradul al doilea, rezervată iniţiatului, care nu poate remarca nuanţele şi

---

apoi, fără probleme, în aceeaşi publicaţie. Peste câţiva ani am reuşit, cu aceeaşi uşurinţă, să le public într-un volum. Redactorul volumului, o doamnă instruită şi distilat arogantă, n-a suflat nici-un cuvânt despre nivelul stilistic slab al textelor mele, deşi profesia ei i-ar fi cerut s-o facă. Le-a lăsat exact cum le-am adus. A procedat aşa, presupun, fiindcă dispreţuia în sinea ei sefeul, deşi trăia inclusiv de pe urma lui. A reacţionat ca Adrian Rogoz, dar din alt motiv. Ca încununare absurdă, cartea a fost premiată de CC al UTC. O explicaţie a premierii pare să fi existat totuşi: cartea îi era dedicată lui Ion Hobana.

subtilităţile operei decât raportându-se la operele anterioare...”[34]

Invariantele sefeurilor sunt de natură obiectivă. O sistematizare riguroasă a temelor şi motivelor respective se află în *The Grand List of Overused Science Fiction Clichés*[35], o elaborare colectivă care argumentează indirect ideea că vocaţia esenţială a criticii sefiste este taxinomia, având drept echivalent în istoria literară tematologia. Lectura sefistă ţine cont, chiar şi numai în mod intuitiv, de această realitate. Aşa stând lucrurile, competenţa sefistă, urmare a unei opţiuni intelectuale ireversibile, eventual colorată afectiv, este de o altă natură decât iubirea pentru literatură. Istoricul literar poate fi un erudit, nici vorbă, dar nu pare a fi stăpânit de ceva asemănător unei convertiri. Pentru el, literatura este bună sau proastă.

Fani şi autori, sefiştii citesc cărţile lor preferate având certitudinea că nu vor descoperi ceva prea nou, căutând variaţiuni pe teme deja cunoscute. O asemenea atitudine este impusă de invariantele obiective ale sefeurilor, dar şi de interesele comunităţii. Sefiştii n-ar rămâne un grup social omogen, dacă obiectul preferinţei lor de lectură ar fi prea diversificat. Cum arătam, chiar şi cel mai modest sefist este în măsură să emită o judecată critică esenţială, un fel de credo al comunităţii: „Acesta este sefeu, celălalt nu este sefeu”. Este echivalentul împărţirii de către literaţi a literaturii în bună şi proastă

Deşi este în mod subiectiv legat de valorile unei anumite generaţii, literatul este dispus, cel puţin în principiu, să admită că un text este valoros, deşi nu seamănă cu acelea preferate de el anterior. Diferă şi

[34] Pierre Bourdieu, *Economia bunurilor simbolice*, Traducere şi prefaţă de Mihai Dinu Gheorghiu, Editura Meridiane, Buc., 1986, p. 68.
[35] http://www.geocities.com/evilsnack/cliche.htm?200623

atitudinea faţă de cei doritori să pătrundă în grupul social al literaţilor. Bunăvoinţa faţă de debutanţi este limitată. Există cazuri de autori (mai ales autoare) publicaţi din raţiuni paraliterare, dar acestea sunt mai rare. De regulă, textele publicate trebuie să treacă un anumit examen al literarităţii, relativ exigent. Responsabilii cu pricina manifestă o competenţă de profesionişti (sau, cel puţin, o caută), înainte de a-şi manifesta o bunăvoinţă explicabilă faţă de nişte persoane doritoare să intre în breasla lor.

O interesantă diferenţă de optică se observă şi atunci când comparăm situările celor două grupuri sociale faţă de competenţa celor din tabăra „adversă”. De regulă, sefiştii consideră că literaţii nu sunt în măsură să estimeze valoarea unor sefeuri, lipsindu-le nu numai lecturile necesare, dar şi „organul” generat de asumarea paradoxului discutat de noi. Derogările se produc atunci când este vorba despre persoane din categoria „convertiţilor” (Florin Manolescu), a binevoitorilor de ocazie (Sorin Antohi) sau a celor de elită (Ov. S. Crohmălniceanu). În toate aceste ocazii sunt admise doar laudele referitoare la sefeuri, criticile fiind menţionate doar accidental.

La rândul lor, literaţii consideră că sefiştii, indiferent de calificarea lor culturală, nu se „pricep” la literatură. Deşi în principiu sefiştii sunt consideraţi prozatori şi critici îndreptăţiţi să fie primiţi în Uniunea Scriitorilor, în anumite situaţii li se dă de înţeles că nu sunt tocmai egali cu literaţii[36].

---

[36] În urmă cu vreo opt sau zece ani am încercat să public în revista „România literară” un comentariu despre cartea unui prozator debutant, lipsită de orice legătură cu sefeul. Se părea că nu voi avea probleme. Suficient de multe comentarii de critică şi istorie literară semnate de mine apăruseră până atunci în revista respectivă. Am discutat cu amabilul Gabriel Dimisianu, pe atunci redactor şef adjunct. I-am dat textul. Mi-a spus că totul este în ordine. Tocmai atunci a intrat în birou Alex. Ştefănescu, redactorul şef. Auzind despre ce este vorba,

Preferinţe de lectură

Realităţile de mai sus explică diferenţele semnificative dintre lectura sefiştilor şi cea a literaţilor. Sefistul, fie el şi unul dintre cei cultivaţi în sens literar, nu urmăreşte emoţia estetică, precum literatul. El nu doreşte în mod special nici informaţii tehnico-ştiinţifice, fiindcă aşa ceva găseşte din plin în surse specializate. Privind lucrurile prin prisma literaţilor, conchidem că sefistul citeşte pentru a obţine confirmarea propriei sale inteligenţe de comparatist virtual, dar şi pentru a-şi asigura participarea la comunicarea din interiorul grupului său social. Astfel s-ar explica pretenţiile sale reduse în materie de realizare literară. Nivelul literarităţii nu este important într-un text intuit ca un test de inteligenţă, dar şi ca o dovadă de vitalitate a unui anumit sistem de modalităţi şi teme. Citind o carte socotită reuşită, sefistul constată cu satisfacţie că textul se înscrie într-o tradiţie cunoscută şi că propria sa inteligenţă a funcţionat din nou.

Un aspect relativ curios, pentru literat, este faptul că practicantul lecturii sefiste nu agreează în mod deosebit textele situate la un palier înalt de realizare artistică, privindu-le mefient sau indiferent. Ceva în acest gen se

---

mi-a spus imediat, cu o lipsă de politeţe neuzuală între literaţi, că nu oricine poate să publice la „România literară” şi că înţelegerea anterioară cade. G. Dimisianu şi-a depăşit cu bravură sentimentul acut de jenă. În schimb, a adăugat imediat Ştefănescu, puteţi să ne daţi un text despre literatura SF, de vreo patru pagini. O reacţie simptomatică. În spiritul „democraţiei”, mi se permitea să public, dar nu orice. Faptul că frecventarea sefeului mă stigmatizase în ochii respectivului era evident. Mi se sugera că „România literară” este o revistă a „elitei”, unde un sefist nu are acces decât în anumite condiţii. Din toată întâmplarea am reţinut în mod special nişte inflexiuni din vocea lui Ştefănescu. Vorbind despre sefeu şi implicit despre sefişti, acesta abia dacă-şi ascundea ceea ce Borges numeşte „repulsia intelectuală”.

întâmplă în legătură cu unele dintre povestirile lui Jorge Luís Borges, axate pe teme consacrate ale sefeului. Deşi îl menţionează uneori, mai ales atunci când discută despre înrudirile dintre sefeu şi literatura fantastică, sefiştii români, imitându-i în această privinţă pe teoreticienii occidentali, nu-l consideră pe Borges un maestru al genului lor, deşi ar fi îndreptăţiţi s-o facă. La Borges deranjează realizarea artistică excepţională, faptul că textele respective sunt „prea” insolite pentru aşteptările unui cititor familiarizat cu un număr limitat de convenţii.

Conceptul de sefultură[37] explică în bună măsură aceste preferinţe de lectură. Sefistul canonic nu admite (chiar dacă ocazional, în interesul cauzei, o face) că temele sale preferate pot fi transformate în literatură de cea mai bună calitate artistică. Paradoxul autonomiei se manifestă din plin în această împrejurare. Aflat în faţa unui text cu un înalt nivel de literaritate, sefistul canonic resimte o anumită frustrare, fiindcă noutatea, garanţie a informaţiei estetice, iese din sfera lui de interes. Iată de ce textele ţinând de sefultură sunt cele mai convenabile, pentru el.

Mircea Opriţă admite conceptul de sefultură, dar numai în legătură cu o orientare contraculturală limitată în timp, generată mai ales de gruparea sefistă din jurul Jurnalului S.F. În respectiva perioadă de după 1990 se înregistrează o abundenţă de texte originale şi traduceri pur comerciale, realizate amatoristic:

„Estetica anticipaţiei, în varianta particulară construită de Jurnalul SF, nu are în vedere o grilă valorică pretenţioasă a genului, ci una menită să asigure coeziunea mişcării. Prin forţa împrejurărilor, ea se limitează la gusturile elementare ale consumatorilor specializaţi.

[37] Vezi I, 1, nota 17.

Situaţia iarăşi nu este nouă. I. M. Ştefan, când făcea speculaţii teoretice asupra rolului fundamental în SF al informaţiei ştiinţifice popularizate, se gândea tot la o literatură deformată, neîndrăznind totuşi să descrie categoria în termeni de cultură alternativă."[38]

Citatul de mai sus se referă la câteva afirmaţii ale noastre[39], din 1996, unde sugerăm că sefultura este de fapt însăşi literatura SF, în ansamblul ei, din ea desprinzându-se textele situate pe un palier mai înalt de realizare artistică şi intrând în domeniul literaturii. Mircea Opriţă nu respinge această sugestie, contrazicând astfel paradoxul autonomiei, dar numai pe parcursul unei digresiuni:

„SF-ul tuturor epocilor a avut, la nivelul cel mai larg al producţiei sale, un aspect contracultural evident."[40]

Istoricul sefeului românesc nu dezvoltă însă această idee, sunt în măsură să constate literaţii. Nici n-ar fi putut s-o facă, fiindcă în acest caz ar fi fost obligat să renunţe la

---

[38] Op. cit., p. 367.

[39] „Conceptul de sefultură nu este legat doar de respingerea expresă a literaturii. El este îndreptăţit de existenţa multor texte (ficţiune, critică, eseistică, traduceri SF) ce ţin doar în mod formal de literatură. În cazul acestor texte pseudo-literare, recurgerea la tradiţionalele judecăţi de valoare este inadecvată. Nu este îndreptăţit să-i reproşezi unui sefist slaba calitate literară sau/şi culturală a textelor sale, atât timp cât el consideră, adesea explicit, că face *altceva* decât literatură. Drept urmare, atunci când literaritatea scade sub anumite limite, criteriul estetic trebuie să îi lase locul celui sociologic, iar tradiţionala polemică dintre partizanii şi adversarii literararaturii SF devine caducă. În aceste condiţii, sefiştii nu mai sunt priviţi ca nişte scriitori şi cititori rataţi, beneficiind de drepturile integrale ale oricărei minorităţi licite. Sefultura este considerată o contracultură, adică o cultură alternativă. Pentru observatorul neutru, preferinţa sau aversiunea cuiva pentru ea contează la fel de puţin ca şi rezultatul unei dispute religioase" (în *Anticipaţia. CPSF*, nr. 531, 1996)

[40] Ibidem.

prezentarea complezentă a unor texte ţinând de sefultură, în chip de literatură autentică. O dată admisă existenţa unei categorii distincte de texte (a sefulturii) ideea strategică a cărţii sale, anume tratarea sefeului ca un capitol de istorie literară n-ar mai fi avut acoperire. Confuzia amabilă între sefultură şi literatură n-ar mai fi fost posibilă, spun literaţii. Numeroşi autori de texte nesemnificative ar fi rămas pe dinafară, impresionantul tom s-ar fi transformat într-o carte mult mai mică, incluzând prezentări ale unor texte unde modalităţile şi motivele sefistice tradiţionale se transformă în literatură autentică. În mod evident, Mircea Opriţă recunoaşte, după cum se observă şi din citatul de mai sus, că există numeroase sefeuri nerealizate ca literatură. Problema cărţii sale este că un mare număr de sefeuri din această categorie sunt privite în mod complezent, ca valoroase şi demne de-a intra într-o istorie de tip literar ca texte de sine stătătoare şi nu ca manifestări semnificative doar pentru sociologie. Dacă un istoric literar ar fi avut la dispoziţie aceleaşi texte, multe dintre ele ar fi rămas pe dinafară, ca nesemnificative, fiind eventual amintite prin judecăţi categoriale. Istoricul sefeului nu-şi poate permite să facă aşa ceva, din motive ţinând de sprijinirea „cauzei”.

Constatând că sefistul canonic alege intuitiv texte ţinând de sefultură, ne întrebăm în ce măsură coincide profilul său tipologic cu acela al cititorului de literatură populară. De asemenea, dacă alegerea lui este condiţionată de vârsta primei tinereţi[41] sau de apartenenţa la o contracultură sau la o subcultură distincte, de regulă manifestate pe parcursul unei singure generaţii[42]. Analogia

---

[41] „...lecturile tind să devină mai literare pe măsură ce vârsta înaintează.” (Robert Escarpit, op. cit., p. 102)

[42] Iată o definiţie recentă a contraculturii: “Etichetă colectivă, aplicată culturilor alternative, politizate, ‘revoluţionare’ ale tinerilor, alcătuite în

este valabilă doar până la un punct. Sefistul român ne apare ca un cititor puţin pretenţios de literatură populară, atunci când preferă prefabricatele reasamblate. În această ipostază, el are aparenţa unui adolescent perpetuu, incapabil de maturizare estetică. Alte fapte ne împiedică însă să reducem lectura sefiştilor la una de tip popular, adolescentin sau contracultural, având graniţe de vârstă. Grupul social al sefiştilor (inclusiv simpatizanţii de ocazie) conţine şi cititori evoluaţi, străini de naivitatea culturală şi de modestia intelectuală. Nici un intelectual de la noi nu s-a gândit vreodată să scrie pledoarii în favoarea romanelor de capă şi spadă, altfel decât în glumă. În favoarea sefeului, da. De asemenea, amatorii noştri de romane poliţiste nu s-au preocupat de comentarea sistematică a textelor lor preferate şi nici nu s-au gândit să formeze o comunitate.

Modelul jurnalistic

În general, sefiştii români nu dau o atenţie deosebită literarităţii, nici în calitate de cititori şi nici ca autori. Sub acest raport, ei se plasează mai mult în tabăra jurnaliştilor

---

general din reprezentanţi ai clasei de mijloc, în anii ‘60 şi la începutul anilor ’70.” (Tim O’Sullivan, John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery, John Fiske, *Concepte fundamentale din ştiinţele comunicării şi studiile culturale*, introducere de Mihai Coman, traducere de Monica Mitarcă, Polirom, 2001, p. 90). În aceeaşi lucrare, o definiţie a subculturii este de asemenea legată de vârsta tinereţii: „... subculturile reprezintă negocierile semnificative şi distincte, localizate în interiorul unei culturi mai largi. Acestea corespund unor poziţii particulare, ambiguităţi şi contradicţii specifice întâlnite de anumite grupuri sociale în interiorul structurilor istorice şi sociale mai cuprinzătoare. Termenul, precum şi teoriile care îl sprijină, s-au dezvoltat aproape exclusiv în studierea şi interpretarea tinereţii, în special în ceea ce priveşte devianţa.” (p. 329)

şi mai puţin în cea a poeţilor[43]. Excepţiile sunt relativ puţine, fiind clasificabile în câteva categorii.

Prima include autori preocupaţi de obţinerea unei expresivităţi cvasipoetice şi îl are drept reprezentant emblematic pe Vladimir Colin, un artizan laborios, capabil să obţină insolitări remarcabile. Personajele şi situaţiile poetic indeterminate, efectele plastice, scriitura elegantă, aproape calofilă, îndepărtează de sefultură cele mai reuşite dintre prozele sale, apropiindu-le de literatură. Puţinii emuli ai lui Vladimir Colin au de regulă studii filologice[44] (Mircea Opriţă şi Radu Pavel Gheo sunt doi dintre aceştia), dovedesc vocaţii critice şi evită în prozele lor scriitura jurnalistică. Atitudinea lor faţă de cuvântul scris este, practic, aceea a unor literaţi. Sefistul canonic, în schimb, nu agreează modul laborios de-a scrie şi priveşte eforturile de-a realiza o scriitură artistă mai degrabă ca pe o ciudăţenie elitistă. Acest mod de-a vedea lucrurile ar deriva din faptul că sefistul canonic provine de regulă din intelectualitatea tehnică şi este un autodidact deloc intimidat de exemplele maeştrilor. Atenţia filologilor pentru literaritate s-ar explica prin amprenta culturală dată de lecturile sistematice ale unor opere scrise de maeştri ai literaturii române şi universale, dar şi printr-o afinitate specifică. Drept urmare, prozele filologilor sunt mai elaborate, deşi nu în mod necesar mai valoroase din acest motiv.

Există, în al doilea rând, autori capabili să obţină

---

[43] Asupra acestei idei de provenienţă croceană vom reveni, atunci când vom discuta ideologia literară a celor două grupuri sociale.

[44] Vladimir Colin însuşi a fost doar un an înscris la Facultatea de Litere din Bucureşti, dar acest interludiu a fost suficient, pare-se, pentru a-i inocula o mentalitate de literat. Printr-un clasic fenomen de supracompensare, el a devenit cu timpul „mai filolog” decât filologii. (Cf. *Timpul este umbra noastră. Science-fiction românesc din ultimele două decenii*, Antologie comentată de Cornel Robu, Editura Dacia, Cluj, 1991, p. 76)

efecte poetice în mod aparent spontan, lăsând impresia că „nimeresc” din pur talent expresivitatea, filonul literar. Cel mai semnificativ este Mihail Grămescu, un autodidact tipic. Cei asemănători lui sub raportul expresivităţii spontane provin de regulă din intelectualitatea tehnică, în cazul că nu sunt şi ei nişte autodidacţi. Respectivele texte, unde motivele sefistice sunt pure pretexte, tind de asemenea să iasă din primetrul sefulturii.

Autorii din a treia categorie se dovedesc uneori capabili să atingă un nivel ridicat de complicaţie speculativă, în sensul celei obţinute de Borges. Şi în aceste cazuri însă excelenţa este atinsă tot prin intermediul unor virtuţi pur literare, în absenţa cărora paradoxul tehnico-ştiinţific imaginat, oricât de incitant ar fi sub raport intelectual, rămâne la nivelul unui ingenios articol de vulgarizare ştiinţifică. În opinia literaţilor, nu avem un autor român cu adevărat semnificativ pentru această categorie, existând totuşi o seamă de realizări onorabile, sub raportul exigenţelor literare.

Cum sefiştii români scriu proză (sefeurile în versuri sunt nesemnificative, involuntar umoristice, în opinia literaţilor) se cuvine a fi discutate şi abilităţile lor tehnice, de meşteşugari ai scrisului. Literaţii constată că preferinţa manifestă a sefiştilor pentru prozele scurte indică nu numai alinierea la una dintre cutumele mai vechi ale genului, aşa-numita „idee SF”, dar şi alegerea unor soluţii narative unde contează mai puţin construcţia şi mai mult impulsul de moment, „inspiraţia”. Această înclinaţie apare şi în cazurile, considerabil mai puţine la număr, când sefiştii scriu romane. În asemenea ocazii, sunt preferate rezolvările narative intuitive, uneori plauzibile, dar greu de „nimerit” pe parcursul unui întreg roman. De exemplu, verificatele reguli de obţinere a efectelor de *suspense* sunt ignorate

sau lăsate cu bună ştiinţă la o parte, deşi ar fi necesare în nişte proze unde personajele şi trăirile lor joacă roluri secundare. Un Stephen King, autor de literatură populară preocupat până la detalii de arhitectura romanelor sale, nu există deocamdată în sefeul românesc. O carenţă cronică se poate observa de asemenea, afirmă literaţii, în ceea ce priveşte capacitatea sefiştilor români de-a crea situaţii şi personaje verosimile. Există, desigur, posibilitatea de a corela personaje şi situaţii neverosimile în romane valide, dar în cazurile de mai sus ar fi vorba despre lipsă de talent literar. Autorul american mai sus menţionat, un rege al literaturii populare, nu comite niciodată asemenea erori, continuă literaţii. Indiferent de enormitatea unor situaţii apărute în romanele sale, psihologiile personajelor şi amănuntele materiale sunt verosimile.

Atunci când ar selecţiona un număr de texte estetic valoroase scrise de sefişti români, un critic literar ar apela la cele trei categorii de autori discutate mai sus, constatând însă că este mai degrabă vorba despre ilustrări ale unor probabilităţi statistice şi mai puţin de rezultatele unor strădanii ţinând de profesionalism, aşa cum acesta este înţeles şi chiar trăit de către literaţi. În noianul de produse ţinând de sefultură, ar conchide criticul literar, asemenea texte sunt excepţii. În marea lor majoritate, sefeurile româneşti nu au semnificaţii estetice demne de-a fi luate în seamă, interesul lor ţinând de comunicarea literară. Restul este sefultură.

Comentatorii proveniţi din comunitatea sefistă văd altfel lucrurile. În mod sistematic, ei caută să legitimeze literar cât mai mulţi sefişti, tratându-i ca pe nişte scriitori autentici. În opinia literaţilor, exemplul cel mai la ilustrativ este menţionata carte a lui Mircea Opriţă, unde disocierea dintre literatură şi sefultură este operată într-un mod foarte

complezent. Între textele estetic realizate şi exerciţiile de fidelitate sefistică nu este trasată o linie de demarcaţie suficient de fermă. Menţionarea unui important număr de autori, practic a tuturor, are raţiuni exclusiv tematologice. Procedarea lui Mircea Opriţă este legitimă, adăugăm noi, gusturile nu se discută. În ceea ce ne priveşte, preferăm să aproximăm calitatea sefulturii de-a asigura consolidarea unui grup social distinct, fără a încerca s-o introducem în literatură pe uşa din spate, dar şi fără a consuma în mod inutil energie cu pamflete zadarnice, în mod tradiţional adresate autorilor de texte literare nereuşite. Sefultura este altceva decât literatura, nu este inferioară acesteia din punct de vedere cultural, nici nu este literatură eşuată, proastă. Fiind o realitate culturală de sine stătătoare, sefultura se cuvine a fi considerată ca atare şi nu prin comparaţie cu literatura. În privinţa ei, aplicarea criteriului estetic nu duce decât la confuzii. Una dintre acestea este pretenţia inadecvată a literaţilor ca sefiştii să dovedească talent literar.

Cultura sefistă, spre deosebire de cea literară, nu „produce” de regulă autori din categoriile menţionate mai sus, încurajându-i, în schimb, pe cei dotaţi cu o dexteritate de jurnalişti, facilă din punctul de vedere al literaţilor. Sefistul canonic, autor de sefultură, scrie într-un mod expeditiv, tipic pentru cineva preocupat de obiective extraestetice, acordând o atenţie secundară scriiturii şi literarităţii, atent însă la ilustrarea unor teme şi la adoptarea unor modalităţi specifice. Jurnaliştii procedează într-un fel analog. Sefiştii sunt legaţi de motivele şi temele consacrate, abandonarea acestora contrazicând regulile comunităţii lor. Având o libertate de expresie limitată într-un mod asemănător, jurnaliştii depind de ştirile proaspete precum şi de descoperirea unor informaţii şocante, cerute

de industria divertismentului. Nici când scrie comentarii aparent complexe, jurnalistul nu depăşeşte această condiţie, apelând invariabil la câteva posibilităţi potrivite pentru orice situaţie. Această realitate se poate observa, de exemplu, în comentariile politice, unde variantele posibile sunt vizibil limitate. Între modul de-a scrie al jurnalistului şi cel al sefistului există o asemănare de fond. În ambele cazuri, obiectivul se află în afara textului, autorul urmăreşte scopuri practice şi nu estetice, precum un orator preocupat de obţinerea unui anumit consens şi nu de valoarea în sine, literară, a discursului său. Drasticele formulări ale lui Croce ne ajută să înţelegem cum se poziţionează sefiştii faţă de actul de-a scrie literatură:

„Extinderea noţiunii de oratorie aşa încât să cuprindă, pe lângă ţelul persuasiunii, şi pe cel al divertismentului, aşază alături de oratorii tribunelor şi adunărilor, pe producătorii de emoţii în scop de divertisment, de la cele mai grave şi tragice la cele mai uşoare şi vesele [...]; dramaturgi, romancieri, actori, mimi, vedete de cinematograf, histrioni, bufoni, saltimbanci, echilibrişti, atleţi, alergători...”[45]

Astăzi, când atitudinea de tip *political correctness* se manifestă, pare-se, inclusiv în domeniul textului, cele de mai sus par învechite de-a binelea. Le reţinem totuşi pentru sugestiva apropiere dintre oratorie şi industria divertismentului. În opinia literaţilor, jurnalistul şi sefistul au scopuri practice, atinse în feluri diferite. Primul urmăreşte să informeze şi să producă *thrill*, al doilea, să marcheze apartenenţa sa şi a cititorilor săi la un grup cultural distinct,

---

[45] Benedetto Croce, *Poezia, Introducere în critica şi istoria poeziei şi literaturii*, Traducere şi prefaţă: Şerban Stati, Ed. Univers, Buc., 1972, p. 42.

dar şi să ocupe un loc onorabil în industria divertismentului. În ambele cazuri, miza estetică este măruntă, dacă nu cumva lipseşte cu desăvârşire. Cum ştim, Croce acorda poeziei un loc privilegiat, inclusiv faţă de literatură. În consecinţă, reţinem doar spiritul spuselor sale, anume ideea, tipică pentru mentalitatea literaţilor, că literatura este un spaţiu cvasisacru, ce trebuie ferit de orice alterare.

Un argument în sprijinul tezei de mai sus este şi faptul că numeroşi sefişti români proeminenţi sunt jurnalişti la cotidiene. Probabil că este vorba, în linii mari, despre una şi aceeaşi vocaţie. Literaţii, în schimb, practică de regulă publicistica literară, diferită de cea din presa cotidiană printr-o componentă eseistică mai accentuată. Înainte de 1990, ei au un spaţiu tipografic relativ larg, în periodicele editate de Uniunea Scriitorilor, precum şi diverse alte reviste susţinute de stat. Cei mai norocoşi dintre literaţi sunt chiar angajaţi la asemenea publicaţii, deţinând adevărate sinecuri, ce le permit să se dedice în linişte muncii literare şi le stimulează, printre altele, sentimentul că fac parte dintr-o elită intelectuală, iar abilităţile lor de autori sunt superioare celor ale jurnaliştilor şi ale... sefiştilor. Această situaţie favorabilă sub raport material se prelungeşte după 1990 doar în forme restrânse. Unele dintre revistele Uniunii Scriitorilor continuă să apară, deşi în tiraje mai mici, oferind sinecuri, de această dată, unui număr mult mai mic de persoane. Finanţată de stat doar prin intermediul timbrului literar şi obligată să se descurce financiar, Uniunea Scriitorilor se transformă într-o umbrelă mult mai mică, dar în continuare eficientă. Revistele culturale editate de stat sunt înlocuite cu publicaţii sponsorizate de diferite fundaţii, drepturile de autor plătite de acestea literaţilor sunt mai degrabă simbolice. Având redacţii restrânse, aceste periodice oferă securitate

financiară unui număr mic de literaţi. Efectul acestui fenomen are şi o componentă rizibilă. Maximalismul antijurnalistic şi implicit antisefistic scade progresiv, rămânând mai mult de apanajul unor universitari asiguraţi financiar. Dispreţul elitist pentru munca jurnaliştilor devine ceva de domeniul trecutului, un soi de atavism intelectual. O dovadă este şi faptul că literaţi incompatibili, înainte de 1990, cu jurnalistica practicată în cotidiene, încep să scrie fără fasoane la acestea, bucurându-se că sunt plătiţi.

Constatările de mai sus sunt utile, dacă dorim să înţelegem cele două feluri de-a scrie. Înainte de 1990, sefiştii apucă de tăiş cuţitul social, ca să spunem aşa, în sensul că rămân pe dinafara umbrelei oferite literaţilor, mulţumindu-se cu firimituri (excepţiile sunt puţine, cum am observat). Literaţii, în schimb, bucurându-se de protecţia statului comunist, îşi permit luxul de a fi foarte exigenţi. Dincolo de asemenea determinări „meschine” trebuie însă căutate şi diferenţele obiective de vocaţie. Totuşi este semnificativ faptul că după 1990, în mod progresiv, mentalitatea intransigentă a literaţilor se estompează treptat. Profesia de ziarist câştigă în importanţă prin înmulţirea nemăsurată a reprezentanţilor ei şi prin constituirea implicită a unei elite mediatice. Literaţii îşi mai manifestă vechea lor superbie faţă de jurnalişti (inclusiv faţă de sefişti), dar se arată bucuroşi şi flataţi dacă sunt invitaţi la emisiuni de televiziune. Suportul material al unei mentalităţi elitiste devine tot mai şubred. Pe de altă parte, sefiştii nu mai doresc cu aceeaşi ardoare să fie incluşi în categoria scriitorilor.

Diferenţele de atitudine ale celor două grupuri sociale faţă de munca literară au şi o altă explicaţie, anume preferinţa pentru profesionism sau pentru amatorism. Dincolo de demodatele lui accente dispreţuitoare, Pierre

Bourdieu are câteva observaţii pătrunzătoare, atunci când compară două categorii de scriitori:

„Opoziţia dintre Mallarmé şi Verlaine este forma paradigmatică a unei distincţii care s-a constituit treptat şi s-a afirmat din ce în ce mai clar în cursul veacului al XIX-lea, cea care se stabileşte între scriitorul profesionist, hărăzit prin meseria sa să ducă o viaţă aşezată, regulată, cvasiburgheză, şi scriitorul amator, diletant burghez pentru care scrisul e o distracţie sau un hobby, sau boem extravagant şi jalnic trăind din meserii mărunte, legate de publicistică, editare sau învăţământ.”[46]

Faţă de acest „arhetip”, sefistul român se distanţează, dar numai parţial. Coincidenţe se constată doar în privinţa amatorismului şi a preferinţei pentru publicistică. Departe de-a fi un boem, cu atât mai puţin unul jalnic (excepţiile sunt neglijabile), sefistul român este un ins „aranjat” din punct de vedere material[47]. Cum

---

[46] Pierre Bourdieu, *Regulile artei. Geneza şi structura câmpului literar*, traducere de Bogdan Ghiu şi Toader Saulea, Editura Univers, Bucureşti, 1998, p. 370.

[47] Romanul popular, observă Pierre Bourdieu, este “lăsat în seama unor scriitori proveniţi din clasele dominante” (Ibidem, p. 371). De ce? Poate pentru că atingerea expresivităţii autentice are nevoie de suferinţa autorului, recomandată cândva de Maiorescu… Lipsurile materiale ar induce un asemenea efect de sensibilizare, mai puţin accesibil celor avuţi… Intervine probabil şi psihologia scriitorului de duminică, opusă celei a scriitorului profesionist. În acest context, Robert Escarpit semnalează o diferenţă de optică: „La un pol, avem ’scriitorul de duminică’ ; de exemplu, doamna care, într-un colţ de provincie, scrie poeme şi se speteşte să le publice la una dintre editurile specializate, care trăieşte din naivitatea acelora ce, scriind pentru plăcerea de a scrie, vor să publice cu titlul de autor.” [...] La polul opus se află ‘scriitorul profesionist’. Este un tip capabil de redactare creatoare, dar care nu produce neapărat opere literare.” (Op. cit., pp. 290, 291) În context, interesează şi opinia lui Escarpit asupra modului specific de a scrie al autorului stipendiat: „Cea de a doua meserie are acelaşi efect

inteligenţa lui pare a nu fi o vorbă goală, după cum nici relativa lui carenţă de sensibilitate, sefistul are de regulă o poziţie socială mulţumitoare, adesea legată de presa scrisă sau vorbită, dar şi de domenii unde este necesară performanţa intelectuală, cum ar fi informatica şi domeniile conexe acesteia. În schimb, atitudinea de diletant faţă de propriile texte pare a fi rămas intactă faţă de perioada istorică amintită de Bourdieu. Cu excepţii din categoria celor amintite mai sus, sefistul ia în uşor, ca să spunem aşa, actul de a scrie texte de tip literar. Spre deosebire de el, literatul canonic (să admitem că există şi aşa ceva) are o atitudine mult deosebită, mergând până la problematizare şi chiar dramatizare. Spre deosebire de literat, sefistul nu este în mod special preocupat de aspectele existenţiale şi tehnice ale actului de-a face literatură, având în schimb preocupări străine pentru literat, legate de comunitatea sefistă românească şi internaţională. Problemele mişcării îl interesează mai mult decât activitatea sa de tip literar. El este la curent cu diversele convenţii din Statele Unite şi din alte ţări, ştie ce premii se acordă în cadrul acestora, face eventual eforturi de-a participa la ele. În plus, cunoaşte

---

deconectant ca şi mecenatul. Ea reprezintă în realitate un ’auto-mecenat’. Gradul de siguranţă pe care îl aduce cu sine, îl eliberează pe scriitor de o parte din presiunile economice ale industriei editoriale, dar în felul acesta ea îl privează de posibilitatea de a simţi impulsurile care sunt transmise prin intermediul acestor presiuni.” (Robert Escarpit şi colab., *Literar şi social. Elemente pentru o sociologie a literaturii*, traducere şi prefaţă de Constantin Crişan, Note de Florian Gaba, Editura Univers, Bucureşti, 1974, p. 42) Aceste observaţii sunt valabile şi pentru literaţi, cu menţiunea că profesiile secundare ale acestora din urmă, atunci când sunt asigurate de Uniunea Scriitorilor, sunt sinecuri şi nu îndeletniciri consumatoare de energie, precum cele ale sefiştilor. În compararea celor două statuturi intră în discuţie şi deosebirile în materie de vocaţie. În opinia literaţilor, sefiştii nu au vocaţie pentru literatură. Iată o observaţie nerelevantă, atunci când comparăm cele două câmpuri culturale. Iată de ce reţinem doar posibilitatea ca sefistul să scrie mai expeditiv din pură şi simplă lipsă de timp.

multe sefeuri scrise de autori străini, de regulă în limba engleză. Poziţia în cadrul comunităţii este garantată de înmagazinarea unor cunoştinţe cvasienciclopedice de această natură. Faptul că sefistul român scrie expeditiv, cu aplombul unui jurnalist, are o explicaţie în acest interes pentru aspecte exterioare, unit cu o relativ slabă preocupare pentru meşteşug şi măiestrie literară.

Situaţia descrisă mai sus explică probabil şi faptul că dintre sefiştii români n-au apărut decât câţiva autori profesionişti. Aceştia, cu excepţii greu de găsit, fac parte dintre filologii nimeriţi în comunitatea sefistă, având practic un ethos de literaţi. Nici măcar aceştia n-au reuşit însă să se profesionalizeze pe deplin, să devină adică autori prolifici de literatură populară, după modelul autorilor de sefeuri din ţările de limbă engleză. Ei au realizat câteva cărţi bine scrise, de regulă conţinând povestiri, dar nu mai mult[48].

Amatorismul are şi o altă posibilă explicaţie. Foarte multe dintre sefeurile scrise de autori români nu sunt remunerate. Înainte de 1990, autorii unor volume editate obţin anumite drepturi de autor, mai mici decât cele ale unor autori aflaţi sub umbrela Uniunii Scriitorilor, insuficiente pentru o existenţă de scriitor prefesionist. După 1990, sefiştii capabili să câştige din scris se împuţinează şi mai mult, publicarea pe gratis a unor proze şi comentarii devenind ceva uzual. Apare aici o contradicţie, pentru

---

[48] Singura excepţie este trilogia lui Dan Doboş, *Abaţia*, Editura Nemira, I, 2002, II, 2003, III, 2005. Autorul este un inginer chimist devenit jurnalist. Din punctul de vedere al literaţilor, această carte este o însăilare nesemnificativă, scrisă de o persoană fără talent literar, având o spoială de cultură filozofică. Pentru sefiştii români, în schimb, cartea este un eveniment important, cu benefice efecte centripete pentru comunitate. Masivitatea ei este semnul unei posibile racordări la tradiţia occidentală a sefiştilor prolifici, capabili să obţină câştiguri semnificative din scris.

literaţi. Este logic, raţionează aceştia, ca un adept al „artei pentru artă” să publice doar din plăcere şi din vanitate, dar această opţiune pare de neînţeles la un autor de literatură populară.

Pentru sefişti lucrurile stau altfel. Ei consideră că actul de a publica este un semn de aliniere la idealurile comunităţii. Intră în discuţie şi obţinerea unor satisfacţii ţinând de vanitate, adăugăm noi. Pare logic ca lipsa de interes pentru profesionalizare şi pentru drepturi de autor să ducă la o viziune superficială asupra textului.

Parcurgând comentarii scrise de sefişti, literaţii constată că „filozofia” jurnalistică exprimată în proze este păstrată. Criticii şi istoricii literari sunt preocupaţi să stabilească o scară de valori şi apoi să citească operele alese într-un mod cât mai nuanţat posibil. Comentatorul sefist, în schimb, este absorbit de misiunea sa promoţională, obiectivul său principal fiind argumentarea tezei că sefeul este o literatură de sine stătătoare şi are o identitate distinctă. În acest scop, după cum am mai arătat, el face o serie de piruete dialectice pentru a argumenta teza că sefiştii sunt la drept vorbind nişte scriitori în toată puterea cuvântului. Problema principală a sefiştilor comentatori derivă din paradoxul autonomiei, din asumarea şi trăirea acestuia. Ei lasă impresia că fac critică şi istorie literară, dar în bună măsură doar simulează o asemenea activitate, pentru simplul motiv că textele lor preferate sunt considerate simultan literatură şi mai-mult-decât-literatură. Sprijinirea unei asemenea teze sofistice impune o atitudinea fundamental avocaţială, practic incompatibilă cu obiectivitatea. Tentaţia construirii unor judecăţi de valoare trucate este aproape imposibil de depăşit. Substratul pare a fi o inconfortabilă şi interesantă psihologie de marginal. Nici cei mai avizaţi dintre comentatori, sub raportul culturii

literare şi sefistice, nu reuşesc să depăşească pe deplin o anumită criză identitară[49].

---

[49] „În general, toţi cei a căror poziţie îi sileşte să cucerească pentru ei înşişi şi pentru practica lor legitimitatea care este acordată dintr-o dată profesioniştilor consacraţi, vulgarizatori, ziarişti ştiinţifici, realizatori de emisiuni de radio sau de televiziune cu pretenţie culturală, cercetători din birouri de studii particulare etc., se expun sporirii suspiciunii prelabile de care sunt înconjuraţi prin eforturile pe care nu pot evita să nu le facă pentru a o risipi sau a-i contesta principiile: agresivitatea ambivalentă ce o manifestă adesea împotriva instanţelor de consacrare şi, îndeosebi, împotriva sistemului de învăţământ, fără a le putea opune o legitimitate antagonistă, dovedeşte înainte de toate dorinţa lor de a fi recunoscuţi şi, prin aceasta, recunoaşterea care i-o acordă. Nu este întâmplător faptul că acelaşi tip de raport anxios şi nefericit, căci intrinsec contradictoriu, faţă de cultura legitimă se observă la clasele medii: ocupând în structura raporturilor de clasă o poziţie omoloagă celei ocupate de aceşti intelectuali marginali în sistemul de producţie şi de circulaţie a bunurilor simbolice, micii burghezi nu pot să-şi însuşească în întregime, nici să excludă complet cultura care-i exclude deoarece, între alte motive, recunoaşterea legii care condamnă ca ’laborioase’ sau ’pretenţioase’ eforturile lor de identificare prin anticipaţie cu clasele dominante, însuşindu-şi cultura legitimă, este cuprinsă în însuşi efortul de a se conforma unei legi culturale care cere o conformare fără efort.” (Pierre Bourdieu, *Economia bunurilor simbolice*, ed. cit., p. 79). Dincolo de modul contorsionat de exprimare al lui Bourdieu, observaţiile sunt valabile şi în privinţa sefiştilor.

Argumentări *pro domo*

Deosebirile dintre mentalitatea literaţilor şi cea a sefiştilor conţin premisa unei cooperări negative, de tipul concurenţei din comerţ sau din sport[50]. În competiţia pentru succes, literaţii se văd obligaţi să preia anumite teme sefistice, pentru a nu pierde contactul cu evoluţia realităţii non-verbale. Pe de altă parte, pentru a nu se bantustaniza, sefiştii trebuie să ţină cont de regulile profesionale ale literaţilor. Cooperarea dispare în următoarele situaţii: 1. Sefiştii sunt asimilaţi de către literaţi, pierzându-şi condiţia. Literatura fagocitează sefeul. 2. Sefiştii neagă toate cutumele literaturii şi scriu în consecinţă. În primul caz, sefeul se perimă, textele respective migrează în diverse constelaţii (para)literare. Renunţarea sistematică la regulile literaturii, în schimb, măreşte forţa centripetă a sistemului. Sefeul devine interesant pentru un cerc tot mai restrâns de iniţiaţi.

Nici una dintre variantele de mai sus nu se concretizează, sefiştii preferând, cel puţin până în anii din urmă, să preia câte ceva din profesia de literat, inclusiv în domeniul teoretizărilor, fără a renunţa însă la paradoxul autonomiei, aducător de identitate distinctă. Inventând o proprie teorie de tip literar, sefiştii îşi păstrează poziţia contradictorie. Literaţii, în schimb, practică o retorică elitistă. Ei consideră sefeul o literatură de calitate îndoielnică sau chiar dăunătoare. Sefiştii ar dori un ţinut

---

[50] Cf. Tadeusz Kotarbiński, *Meditaţii despre viaţa demnă*, Editura Ştiinţifică, Buc., 1970, pp. 82-83).

autonom în ţara literaturii, literaţii preferă să-i ţină în afara graniţelor lor.

Două surse

Începuturile fenomenului sefistic în România prefigurează destul de vag mentalitatea autonomistă de mai târziu şi ingredientul esenţial al acesteia: lipsa de preferinţă pentru literatură. Diverşi autorii se interesează de ştiinţă şi de tehnologie, folosesc motive şi modalitaţi sefistice, propun anumite teoretizări ale interesului lor pentru ştiinţă şi tehnică, dar nu consideră că li se cuvine un ţinut literar de sine stătător. Nu există o comunitate sefistă, păstrătoare a unei mentalităţi distincte. Există însă şi câteva excepţii, una fiind Victor Anestin (1875-1918), autor şi personaj reprezentativ pentru ceea ce avea să devină mentalitatea sefistă. Pasionat de astronomie, vulgarizator prolific al acestei ştiinţe, autor de sefeuri rău scrise, jurnalist lipsit de securitate materială, Anestin este semnificativ prin antipatia sa declarată faţă de literatură şi scriitori, faţă de domeniul esteticului, atitudine devenită un ingredient tradiţional al mentalităţii sefiste. Sefiştii români de mai târziu păstrează lipsa de preferinţă pentru literatură, dar o exprimă în forme mai sofisticate, paradoxul autonomiei fiind cea mai importantă dintre acestea. Cornel Robu, cel mai minuţios exeget al lui Victor Anestin, se detaşează net de respectiva atitudine, considerând-o o „boală a copilăriei”, fără nici-o legătură cu sefiştii români evoluaţi de astăzi:

„Fisura logică din poziţia lui Victor Anestin faţă de literatură nu rămâne [...] mai puţin gravă. [...] Şi nu doar pentru că trădează o secretă infirmitate spirituală, congenitală conformaţiei sale mentale de autodidact, rămas la acest capitol, estetic, cu o elementară şi flagrantă lacună."[51]

În realitate, nu este vorba despre vreo lacună reprobabilă, cu atât mai puţin despre vreo infirmitate, ci despre o preferinţă. Amarele reproşuri făcute de exeget lui Anestin nu sunt temeinice decât în cadrul unei retorici printre altele posibile şi legitime, aceea în favoarea esteticului. Ca şi C. P. Snow[52], peste decenii, Victor Anestin afirmă, cu mijloacele jurnalistului, că există două culturi distincte, a oamenilor de ştiinţă şi a literaţilor. Deşi se declară scriitori şi critici literari, adică literaţi, sefiştii nu abandonează, cel puţin până în anii din urmă, preferinţa pentru domenii ale cunoaşterii neinteresante în mod special pentru literaţi. Cum vom vedea, ei încearcă să concilieze cele două culturi, fără rezultate notabile, din punctul de vedere al literaţilor. Preferinţa lui Victor Anestin, brutal dar sincer exprimată, nu dispare practic niciodată, în ciuda diferitelor piruete dialectice. Teza conform căreia ştiinţa şi

---

[51] În *„Un adevărat cetăţean al cerului",* prefaţă la Victor Anestin, ÎN ANUL 4000 SAU O CĂLĂTORIE LA VENUS. Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi bibliografie de Cornel Robu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, pp. 30, 31.

[52] C. P. Snow a publicat în 1956 eseul intitulat *The Two Cultures*, unde pledează în favoarea ştiinţelor naturii şi a celor preocupaţi de acestea. Oamenii de ştiinţă, în opinia lui Snow, ar avea influenţe pozitive asupra evoluţiei sociale, spre deosebire de literaţi, dominaţi de o viziune estetică asupra realităţii şi capabili de a induce convingeri greşite şi mituri dăunătoare. O prezentare a polemicii dintre apărătorii teoriei lansate de C. P. Snow şi adversarii acesteia, în Caius Dobrescu, *Semizei şi rentieri. Despre identitatea burgheziei moderne*, Nemira, 2001, pp. 50-54.

tehnologia deghizate în haine literare sunt mai interesante decât condiţia umană, înţeleasă în sensul tradiţional al literaturii, n-a dispărut niciodată pe deplin din modul sefist de-a vedea lucrurile. Delimitarea de literatură nu se poate dispensa de o asemenea teză.

A doua prototeoretizare, ca să spunem aşa, derivă din ideologia comunistă. Autorităţile comuniste le acordă sefiştilor anumite avantaje materiale. Aceştia sunt chemaţi să justifice „încrederea acordată”, scriind texte conforme cu directivele lansate de kulturnicii acelor timpuri, sprijinind anumite teze. Optimismul privitor la viitorul comunist, încrederea cvasireligioasă în posibilităţile ştiinţei şi tehnologiei, subordonarea individului uman unor obiective ale colectivităţii, posibilităţile educative ale sefeului sunt cele mai importante. Aceste mituri ale eficienţei sunt preluate din ideologia oficială sovietică a acelor ani[53]. Este uşor de observat că valorile tradiţionale ale literaturii nu se regăsesc decât parţial în tezele comuniste referitoare la literatura ştiinţifico-fantastică. De remarcat de asemenea faptul că doctrina comunistă referitoare la literatura derivată din ştiinţă şi tehnologie conţine o implicită, mai mult sau mai puţin subtilă, sugestie depreciativă la adresa literaţilor tradiţionali şi a preocupările lor „burgheze” pentru trăirile omeneşti.

Lucrurile evoluează mult faţă de anii când apare

---

[53] Referiri utile, inclusiv bibliografice, la influenţa ideologiei literare sovietice asupra sefiştilor români în trei articole de Eugen Stancu: *Perceptions of a Literary Genre. Science Fiction Literature in Romania. 1955-1974,* în *Carnival*, Vol. 3 March 2001, ed. online: (http://isha-international.org/carnival/carnival-1/Carnival_III_37-38_2001.pdf) *Science Fiction şi Utopie Comunistă. Dincolo de Universul Promis*, de Eugen Stancu, în *ERASMUS*, Nr. 12/2001, ed. online: (http://www.revistaerasmus.go.ro/numarul_12/stancu_e.htm) *„Nu este limită în fantezie”. Dezgheţul cultural şi literatura ştiinţifico-fantastică din România*, în *Studia Universitatis Petru Maior, Historia*, 5, Târgu Mureş, 2005.

colecţia lui Adrian Rogoz, unde dezideratele ideologice de mai sus sunt ilustrate în mod copios. Totuşi mentalitatea sefistă românească păstrează până după anul 2000 anumite sechele ale maladiei ideologice concretizate în texte numite de Cătălin Ionescu „communistic fiction”, în esenţă deosebit de cel occidental prin miturile sale optimiste cu privire la viitor[54]. Exegeţii de astăzi ai sefeului românesc nu dau o atenţie deosebită acestor lucruri, considerând că este vorba despre o perioadă revolută. Într-adevăr, recunosc ei, a existat o vreme când tehnicismul compromitea sefeurile sub raport literar, dar această epocă este de domeniul trecutului. Comentând scrierile lui Victor Anestin, Cornel Robu, de exemplu, vorbeşte despre o „boală a copilăriei”. Cu alte cuvinte, astăzi sefiştii români trăiesc într-o bună înţelegere cu valoarea estetică. Lucrurile stau aşa doar în principiu. Însăşi teoria specificităţii sefeului în raport cu literatura este condiţionată de o delimitare, explicită sau implicită, de domeniul valorii estetice. Astfel raţionează literaţii, cel puţin. Oricum ar fi, în paradoxul autonomiei există un important ingredient derivat din ideologia comunistă.

Retorici ale (non)apartenenţei

(Non)apartenenţa sefeului la literatură este obiectul principal al disputei dintre literaţii şi sefiştii români, manifestată cel mai adesea sub forma monologului identitar al sefiştilor. Asemănătoare întrucâtva cu diferendele doctrinare dintre reprezentanţii unei biserici-

[54] Art. cit.

mamă şi cei ai unei secte, această dispută scade în intensitate în anii de după 2000, pe măsură ce sefiştii nu mai sunt sprijiniţi de oficialităţi, iar literaţii sunt nevoiţi să se descurce singuri sub raport material, de regulă prin colaborări în presa scrisă şi la televiziune, de natură să le atenueze mentalitatea elitistă. Vom menţiona câteva dintre cele mai importante tipuri de intervenţii, cu menţiunea că nu ţintim o istorie a ideilor literare/sefistice, urmărind doar elementele constitutive ale unor retorici distincte.

„Avocaţi”

În general, sefiştii cu o cultură filologică mai redusă, de regulă proveniţi din intelectualitatea tehnică, trasează o linie de demarcaţie netă între literatura *mainstream* şi sefeu, a doua categorie fiind socotită superioară sau cel puţin preferabilă. Poziţia intelectuală (şi implicit existenţială, câtă vreme opţiunea de lectură capătă accente pasionale) a acestor sefişti canonici, ingineri, fizicieni, matematicieni, informaticieni etc. nu este defel confortabilă. Pentru a-şi sprijini textele preferate şi a le argumenta independenţa faţă de literatură, ei nu au la dispoziţie o metodologie originală, trebuie să recurgă tot la teoria literaturii. Este drept, în ultima jumătate a secolului trecut s-au acumulat o serie de teoretizări referitoare la sefeu, cele mai multe dintre acestea find scrise în limba engleză. Sefiştii pot să le invoce, fără a găsi însă în ele o metodologie de valorizare independentă de valoarea estetică. În cele mai multe ocazii, sefiştii canonici sunt nevoiţi să recurgă la patosul gazetăresc, caracteristic

autodidacţilor, sau la o sofistică dificil de păstrat la niveluri dialectice înalte. Retorica lor poate fi înţeleasă folosind disociaţia propusă de Vernon K. Robbins[55] între *contraculture* şi *counterculture*, respectiv între cele două moduri distincte de raportare la cultura dominantă.

În opinia acestui autor, contracultura (sau cultura de opoziţie) nu implică decât cel mult o singură generaţie, iar retorica ei este una a negării, exprimând o reacţie de respingere faţă de anumite valori şi practici ale unei alte culturi. Contracultura nu creează o bază alternativă de valori şi nici un alt sistem de înţelegere al unui anumit domeniu al cunoaşterii. În plus, nu dezvoltă un set specific de instituţii, menite să asigure grupului o anumită autonomie. Observăm că există caracteristici contraculturale în pledoariile sefiştilor, dar acestea nu depăşesc un anumit nivel. Excepţia ar fi teoreticienii semidocţi (în sensul culturii literare) de la *Jurnalul S.F.* Repetatele referiri ale acestora la antielitismul sefiştilor români, cu referire clară la modul cult de-a scrie al literaţilor, precum şi modul lor brutal de-a face critică cvasiliterară fără să ştie cum se procedează au caracteristici contraculturale evidente. O dovadă a apartenenţei contraculturale este şi dispariţia relativ rapidă a revistei şi a mentalităţii corelative acesteia. După ce gruparea de la *Jurnalul S.F.* s-a dizolvat, sefiştii (inclusiv cei canonici) au revenit la cultivarea tradiţionalei lor relaţii ambigue cu literatura.

Retorica generată de *counterculture* (cultură

---

[55] *Dictionary of Socio-Rhetorical Terms*. Definitions based upon Vernon K. Robbins, *Exploring the Texture of Texts*, Valley Forge, PA: Trinity Press International, 1996 and Vernon K. Robbins, *The Tapestry of Early Christianity: Rhetoric, Society, and Ideology*, London and New York: Routledge, 1996, online. (http://www.religion.emory.edu/faculty/robbins/SRI/defns/index.html)

alternativă) pare mai apropiată de cea a sefiştilor, prin caracterul ei de erezie culturală:

„Its rhetoric is a culturally heretical rhetoric that evokes ’a new future’, not an alien rhetoric that evokes the preservation of an ’old culture (real or imagined)’. Counterculture rhetoric implies ’alternative mini-cultures which make provisions for both sexes and a wide range of age groups, which are capable of influencing people over their entire life span, and which develop appropriate institutions to sustain the group in relative self-sufficiency’ (at least twenty-five years). Counterculture rhetoric evokes the creation of ’a better society, but not by legislative reform or by violent opposition to the dominant culture.’ [...] In other words, ’social reform is not a preoccupation’ of counterculture rhetoric. It evokes a willingness to live one's own life and let the members of dominant society go on with their ’madness’. Yet, an underlying theme is the hope of voluntary reform by the dominant society in accord with the new model of ’the good life’. Fully developed counterculture rhetoric expresses a constructive image of a better way of life.”[56]

Operând cuvenitele translaţii din câmpul vieţii reale în cel al lecturii, observăm similitudini frapante. Sefiştii nu sunt nişte reformatori sociali, nu vor să impună vreun nou model pentru a ajunge la o „viaţă mai bună”. Le sunt caracteristice, în schimb, longevitatea culturală şi capacitatea de-a crea instituţii, fie acestea şi destul de fragile în raport cu acelea consolidate de literaţi. Ei reuşesc de asemenea să implice în comunitatea lor persoane din grupuri sociale diferite, spre deosebire de maximaliştii

---

[56] Ibidem.

contraculturali, sprijiniţi de oameni aflaţi la prima tinereţe. Şi în această împrejurare iese la iveală asemănarea dintre comunitatea sefistă şi grupările creştine neoprotestante, adepte ale dogmelor biblice, dar propunând retuşuri importante ale acestora, precum şi ale ritualurilor. După cum neoprotestanţii nu se rup total de doctrina creştină originară, sefiştii nu se despart totalmente de literaţi, în primul rând fiindcă scriu şi citesc texte cvasiliterare. O altă asemănare este anularea cât mai deplină a emoţiei actului de-a scrie şi a celui de-a citi. Bisericile creştine tradiţionale (cea ortodoxă într-un mod mai accentuat) pun în centrul practicii lor sacramentale generarea unor emoţii, prin mijloace magice. Diversele varietăţi de protestantism, în schimb, înlătură asemenea elemente, punând în centrul credinţei opţiunea raţională şi exprimarea ei prin adoptarea unor principii morale.

Teoreticienilor literari de profesie, pledoariile sefiştilor canonici le par naive şi amatoristice. Membrii mişcării sefiste, în schimb, le găsesc îndreptăţite şi demne de-a fi asumate.

Când se decid să devină teoreticieni, sefiştii cu pregătire filologică aduc argumente mai nuanţate, tipul *counterculture* al retoricii lor fiind vădit. Dacă autorii tip *contraculture* susţin teza că sefeul este *altceva* decât literatura, filologii „convertiţi” susţin că sefeul este *un fel de* literatură. Partizanatul lor este mai temperat, fără a lipsi vreodată. Reprezentativi pentru această categorie sunt Florin Manolescu, Mircea Opriţă, Cornel Robu şi Radu Pavel Gheo. Argumentaţiile respective se află, în general, la un bun nivel profesional, în sens literar. Literaţii le pot reproşa un punct de plecare sofistic, precum şi încercările de-a prezenta drept literatură unele sefeuri.

Florin Manolescu introduce în discuţiile româneşti

despre sefeu, generosul raport de 90% - 10%:

„Într-o proporţie de aproximativ 90%, literatura S.F. este o literatură populară (numită şi literatură de consum, paraliteratură sau Trivialliteratur), cu o valoare estetică şi de cunoaştere foarte redusă."[57]

O afirmaţie interesantă, dar rămasă fără urmări în cartea respectivă, constată literaţii. Teoreticianul nu descoperă un criteriu original de departajare a celor două categorii de sefeuri, indiferent faţă de valoarea literară. Unele afirmaţii ale sale, de tipul:

„... literatura S.F., obiectul de cult al fanilor, este literatură pe o *cale proprie*"[58]

sau

„... S.F.-ul exigent şi grav reprezintă o literatură a celor mai importante probleme ale omului, ca specie, o literatură vie, aflată din punct de vedere al semnificaţiei umane, cu un pas înaintea literaturii de azi. Cele patru serii de schimbări radicale din cea de a doua jumătate a secolului XX, explozia demografică, explozia de automatizare, explozia de informaţii şi explozia de libertate, cum le numeşte Asimov, sunt, toate, teme ale literaturii S.F."[59]

nu conţin vreo metodă originală de valorizare, independentă de căutarea literarităţii. Aşa stând lucrurile, cartea lui Florin Manolescu rămâne, în opinia literaţilor, o

---

[57] Florin Manolescu, *Literatura S.F.*, Editura Univers, Buc., 1980, p. 273.
[58] Ibidem, p. 272.
[59] Ibidem, p. 274.

meritorie cercetare de tematologie. Sub aparenţa obiectivităţii, ea este dominată discret de paradoxul autonomiei sefiste. *Literatura S.F.* (1980) lansează, în plus, proiectul „invaziei” sefiste în literatură, utopic din punctul de vedere al teoriei literare:

„... pentru a deveni o literatură matură, orice S.F. trebuie să îndeplinească două condiţiuni:
1. Să devină conştient de propria lui tradiţie.
2. Să pătrundă în conştiinţa criticii şi a istoriei generale a unei literaturi.”[60]

În opinia literaţilor, sefeurile pot pătrunde în istoria literaturii numai ca literatură, nu şi ca sefeuri. Mânat de preferinţa sa necondiţionată de lectură şi de asumarea paradoxului autonomist, teoreticianul neglijează acest aspect esenţial.

Posteritatea ideilor din cartea lui Florin Manolescu este îndelungată. Multă vreme, sefiştii români se arată mâhniţi de insuficienta atenţie acordată de criticii şi istoricii literari producţiilor lor. În acelaşi timp, ei îşi păstrează intactă convingerea că textele preferate de ei sunt cea mai bună literatură cu putinţă. Încercările lor de-a simula mecanismele vieţii literare în comunitatea sefistă românească se datorează şi cărţii lui Florin Manolescu.

În context, interesează opiniile lui Radu Pavel Gheo, din *Despre science fiction* (2001). Pasionat de sefeu, dar având cultură filologică şi bun gust literar, acest teoretician conchide:

„... într-un anumit sens, nu există *literatură science fiction* (sintagmă oricum pleonastică). [...] literatura nu

---

[60] Ibidem, p. 275.

poate fi – până la urmă – decât bună sau proastă. [...] am încercat – nu primul, dar mă tem că printre primii – să plasez SF-ul într-un context literar general şi să-l analizez cu instrumentele criticii şi teoriei literare, fără a-i ignora diferenţa specifică.”[61]

Date fiind cutumele mişcării sefiste de la noi, Radu Pavel Gheo nu abandonează pe deplin paradoxul autonomiei, în ciuda precizării de mai sus. (Aceasta este sugerată prin sintagma *diferenţa specifică.*) Ca urmare, unele dintre analizele sale sunt permisive, fardând cu delicateţe realitatea estetică modestă a unor texte scrise de sefişti români. Dacă ar fi procedat cu deplină sinceritate, autorul ar fi riscat „excomunicarea”.

Nu discutăm gusturile literare sau sefiste ale unui teoretician sau ale altuia. Reţinem, în schimb, posibilitatea unui mecanism al preferinţei. Este aproape sigur că Radu Pavel Gheo şi-a dat seama că lucrarea sa ar fi arătat altfel în condiţiile unei depline obiectivităţi estetice. Ce l-a determinat atunci să „trişeze” puţin? Se pare că a intervenit ceva asemănător dependenţei. La prima vedere, preferinţa pentru sefeu, în defavoarea literaturii, pare un act intelectual derizoriu. Adversarii sefeului astfel o şi descriu. Privind însă lucrurile de pe celălalt versant, perspectiva se schimbă. Opţiunea pentru lectura sefistică, una dintre cele posibile, nu poate fi condamnată din principiu. Suficient colorată emoţional, asumarea paradoxului autonomiei capătă un prestigiu subiectiv remarcabil.

Încercarea lui Radu Pavel Gheo de-a depăşi tradiţionalul partizanat sefist şi suportul sofistic al acestuia se opreşte, după cum s-a văzut, undeva la jumătatea

---

[61] Radu Pavel Gheo, *Despre science fiction*, Omnibooks, 2001, p. 11.

drumului. Pasul decisiv ar fi însemnat, în fapt, o părăsire a mişcării sefiste, probabil frustrantă. Principala forţă centripetă a mişcării sefiste este tocmai asumarea paradoxului. Radu Pavel Gheo n-a reuşit să sacrifice confortul psihic oferit de apartenenţa la comunitate atât de mărinimoasă precum cea sefistă, în favoarea adevărului estetic.

Cartea lui Mircea Opriţă, *Anticipaţia românească - un capitol de istorie literară* - , ridică asumarea paradoxului la un nivel încă neatins de comentatorii şi teoreticienii sefeului românesc. Erudit în domeniul său preferat, posesor al unei scriituri suple, autorul porneşte de la premisa că sefeul este o parte distinctă a marii literaturi. El adoptă astfel teoretizările lui Florin Manolescu. Concluzia sa este foarte optimistă:

„Avem o anticipaţie poate mai puţin speculativă, dar în orice caz mai literară decât a multor altora. În ciuda semnelor contrarii, literaritatea pare să fie o trăsătură fundamentală a SF-ului românesc."[62]

Afirmaţia referitoare la literaritate este o inexactitate explicabilă prin dorinţa autorului de-a se alinia cât mai deplin ethosului sefistic, de-a dovedi că şi-a asumat definitiv paradoxul autonomiei.

Argumentându-şi convingerea, Mircea Opriţă analizează o profuziune de sefeuri, manifestând o îngăduinţă critică demnă de un Perpessicius. Cu nesfârşită complezenţă, în monumentalul volum sunt menţionaţi toţi autorii români de sefeuri. Până şi celor mai modeste texte le sunt găsite calităţi demne de luat în seamă. Literaţii constată că nu este de fapt vorba despre o istorie literară,

[62] Mircea Opriţă, ed. cit., p. 579.

epurată de textele nesemnificative estetic, ci despre o enciclopedie a sefiştilor români. Generoasa afirmaţie despre literaritate rămâne o licenţă critică, tonică probabil pentru sefişti, dar îndoielnică pentru istoricii literari.

Anticipaţia românească este cel mai semnificativ exemplu de asumare a paradoxului sefist. În viitorul apropiat, este greu de presupus că vreun sefist român va reuşi să atingă o anvergură asemănătoare. Sacrificând, din punctul de vedere al literaţilor, adevărul estetic, Mircea Opriţă pledează pentru paradoxalul adevăr sefistic: sefeurile sunt un fel de literatură, dar valoarea lor esenţială este independentă de literaritate.

Cornel Robu[63], duce mai departe încercarea de legitimare raţională a paradoxului sefistic, al autonomiei contradictorii faţă de literatură. Nu este vorba despre un demers de tip jurnalistic, precum pledoariile tradiţionale ale sefiştilor români. Eseistul apelează la argumente erudite, citând numeroşi esteticieni, de regulă dintre cei clasici, precum Kant, Schiller, Edmund Burke, Poe. Scriitura sa este agreabilă, iar digresiunile umoristice sunt numeroase. Spre deosebire de literatură, susţine Cornel Robu, sefeurile nu produc doar plăcere estetică. Acest fel de texte îi induc cititorului, în plus, *the sense of wonder*, senzaţia de uimire, de miracol. În opinia eseistului, această calitate specifică „dă expresie unei epifanii a sublimului”[64]. Spectaculoasă şi plauzibilă la prima vedere, teoria se întemeiază pe un sofism, în opinia prezumată a teoreticienilor literari. Sublimul[65] este prin natura lui inaccesibil oricărei

---

[63] Cornel Robu, *O CHEIE PENTRU SCIENCE-FICTION* şi *PARADOXURILE TIMPULUI ÎN SCIENCE-FICTION,* Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2004, respectiv 2006.

[64] Cornel Robu, *O CHEIE PENTRU SCIENCE-FICTION* , ed. cit. p. 530.

[65] Sublimă este o reprezentare sau o contemplare având un obiect prea mare sau prea puternic pentru a fi perceput. În contextul respectiv, omul se simte slab şi nu se poate recunoaşte. Sublimul (antonim al

reprezentări prin imagini. El este accesibil doar intuiţiei nemijlocite. Prin urmare, nu este necesar să citim sefeuri pentru a avea „revelaţia” sublimului matematic (referitor la imensitatea lumii) sau a celui dinamic (referitor la puterea nesfârşită a lumii). Este suficient să contemplăm un apus de soare sau să privim la televizor imagini cosmice. În plus, conceptul de sublim, într-o măsură mai accentuată decât acela de frumos, suferă în contemporaneitate o anumită demonetizare. Pe fondul unei degradări a valorilor romantice, „sublim” este folosit astăzi mai degrabă în mod ironic, semnalând o mutaţie de mentalitate. Atunci când contemplă imensitatea cosmică, omul de azi înclină mai degrabă să-şi imagineze un meteorit ameninţător şi mai puţin să se lase în voia emoţiilor dureroase generate de sentimentul sublimului.

Se pare că teoria lui Cornel Robu este o premieră mondială, apreciată ca atare de teoreticienii sefeului. Noi reţinem din ea mai ales sugestia că sefeul este altceva decât literatura. Exprimând o asemenea intuiţie, Cornel Robu se dovedeşte un deschizător de drumuri, prefaţând epoca actuală, când tradiţionala retorică a apartenenţei sefeului la literatură este învechită şi, s-o spunem, plictisitoare. Esteticianul clujean este original şi prin maniera de a-şi concepe cărţile. Mircea Opriţă, în masiva sa

---

grotescului) exprimă disproporţia între om şi natură, precum şi spaima corelativă. Spre deosebire de frumos, capabil să producă plăcere şi destindere, sublimul implică o plăcere amestecată cu frustrare. Conceptul de sublim, într-o măsură mai accentuată decât cel de frumos, suferă în contemporaneitate o anumită demonetizare. Pe fondul unei degradări a valorilor romantice, „sublim” este folosit în retoricile contemporane mai degrabă în mod ironic. Atunci când contemplă imensitatea cosmică, omul de azi înclină să-şi imagineze un meteorit ameninţător şi mai puţin să se lase în voia emoţiilor dureroase generate de sentimentul sublimului. Pentru o prezentare contemporană a conceptului vezi Paolo Virno, *Miracle, virtuosité et déjà vu*. (http://www.lyber-eclat.net/lyber/virno/1emerveillement.html).

istorie a sefeului românesc, respectă cutumele profesionale instituite de literaţi. Citează cu măsură, reuşeşte o tonalitate de tip academic, aparatul său critic este conceput în stil tradiţional. Cele două ediţii ale lucrării sale, pot fi eventual contestate sub raportul ideilor, nu şi ca performanţă profesională. Altfel procedează Cornel Robu. Citatele oferite de el sunt neobişnuit de lungi şi de numeroase, ocupând probabil o jumătate din carte, dacă nu cumva mai mult. Eseistica se transformă astfel într-o acţiune de antologare. Având o pasiune pentru sefeurile de limbă engleză, autorul traduce lungi pasaje din acestea, oferindu-le în stil promoţional cititorilor săi. Meritele sale de traducător sunt incontestabile. În plus, cele două cărţi conţin nesfârşite liste de titluri înrudite tematic, nerelevante pentru un istoric literar. Astfel, în *O cheie pentru science-fiction* există o copioasă anexă intitulată *Maniera de intitulare în science-fiction. Titluri parolate*, iar în *Paradoxurile timpului în science-fiction*, se află o continuare, numită *Timpul ca parolă în titlurile sf*. Efortul tematologic al autorului este uriaş. La acestea se adaugă preferinţa pentru digresiuni, de regulă inserate într-un stil ludic. Niciodată un istoric literar tradiţional nu întreprinde ceva asemănător. Mai întâi, pentru că are în vedere nişte unicate estetice, iar clasificarea acestora după criterii cum ar fi titlurile i s-ar părea un fel de apostazie. Apoi, pentru că „religia frumosului” îl împiedică să practice zeflemeaua, fie aceasta şi doar implicită, în stil postmodernist. Modul amuzat-descriptivist al lui Cornel Robu semnalează depăşirea unei asemenea atitudini.

Cele două cărţi ale sale sunt destinate în mod vădit sefiştilor şi mai puţin sau chiar deloc specialiştilor în literatură. Aceştia din urmă i-ar găsi şi un alt neajuns, în afară de cele menţionate mai sus. Astfel, n-ar scăpa

necriticată risipa fenomenală de cuvinte. Situaţia specială a lucrărilor de acest gen ne determină însă să credem că nu va fi cazul. Cartea nu va fi criticată, după cum n-a fost nici cea semnată de Mircea Opriţă. Teoreticienii literari nu iau asemenea cărţi în serios, iar sefiştii, cuprinşi de reconştinţă în faţa unor tomuri atât de masive, nu au şi nu vor avea decât cuvinte de laudă pentru ele. Sunt reacţii-tip. Chiar şi când nu sunt de acord cu teoria unui membru al comunităţii lor (desigur dacă nu cumva este vorba despre vreun „eretic”), sefiştii sau simpatizanţii comunităţii sefiste recurg la dojeni nespus de blânde, aşa cum procedează Sorin Antohi, atunci când comentează prima carte a lui Cornel Robu:

„Dar originalitatea interpretării lui Cornel Robu [...] este indubitabilă! Putem să respingen cât vom voi teza foarte simplă a lui Cornel Robu, putem să-i demontăm demonstraţia (între altele reproşându-i lectura reducţionistă a surselor); nu cunosc teorii rezistente la astfel de încercări! Importantă este noutatea perspectivei, abilitatea susţinerii ei, pentru a nu mai vorbi despre efectul secundar atât de scump fanilor: aducerea SF-ului în zona cea mai onorabilă, ba chiar prestigioasă, a dialogului intelectual.”[66]

Cărţile lui Cornel Robu sunt ilustrative şi pentru ceea ce am numi patos sefistic, semnul asumării depline a paradoxului. Nici-un dubiu nu umbreşte preferinţa ireversibilă a autorului. O dovadă sunt şi accentele emoţionale, neobişnuite într-o cercetare ştiinţifică. În loc să înşire imperturbabil argumente şi citate, Cornel Robu pare a avea starea de spirit năvalnică a unui îndrăgostit. Într-un

---

[66] Într-un interviu din *Paradox, magazin de science-fiction*, Timişoara, nr. 1, 1990, p. 3. Apud Mircea Opriţă, op. cit, p. 601.

citat din Alexei Panshin, el îşi descoperă propriile trăiri. Este vorba despre momentul când cititorul se transformă într-un sefist fervent:

„...a fost teamă, şi veneraţie, şi fior, şi cutremurare, şi putere, şi adevăr, ca şi cum timp de-o scurtă clipă o zeiţă fi şi-ar fi ridicat vălul în faţa mea”.[67]

Este descrierea unei revelaţii mistice. Greu de găsit un text mai potrivit pentru sugerarea momentului când paradoxul sefistic este asumat.

O categorie interesantă este formată din câteva teoretizări pretenţioase, unde retorica de tip contracultural de la *Jurnalul S.F.* este reluată la un nivel aparent academic. Din punctul de vedere al literaţilor, aceste texte fac parte din ceea ce s-ar putea numi critică populară. Primul exemplu este un articol apărut într-o publicaţie universitară[68]. Alături de susţinerea cunoscutului paradox aflăm aici şi referiri la calitatea transliterară a sefeului. După ce trec în revistă o serie de opinii referitoare la postmodernism, autorii încep brusc bine cunoscuta pledoarie. Se precizează că sefeul nu face parte din literatura populară, ci din cea cultă, împreună cu fantasticul şi cu horror-ul. Literaturile imaginarului s-ar afla într-un raport de opoziţie cu modelul realist. Întregului text îi este specifică o anumită vâscozitate argumentativă. Iată un exemplu:

„De aceea vom conştientiza un singur sens al postmodernismului literar: realul transformat în ficţional

---

[67] Cornel Robu, op. cit., p. 531.

[68] George Ceauşu, Dan Lungu, *Triada clasic-modern-postmodern în proza românească – situaţia „literaturilor imaginarului*, în *Symposion*, Tomul I, Nr. 2, 2003, 384-398. Ediţia online.

datorită limitelor tehnice ale limbajului.”[69]

Greu de înţeles ce vor să spună de fapt autorii, constată literaţii. Aceeaşi impresie o au aceştia din urmă atunci când se trece la discutarea sefeului în ceea ce acesta are specific. După ce includ sefeul printre „literaturile imaginarului”, autorii arată:

„Raportându-ne le *science fiction*, am evitat să-l descriem ca pe un gen literar, după modelul altor genuri cu care se înrudeşte, de altfel: *fantasy, horror*, poliţist, detectivistic, de aventuri etc. Reţinerea noastră în etichetarea imediată ca ’gen’ provine din resursele domeniului SF de a pătrunde în sfera comportamentală.”[70]

Cu vădită stângăcie stilistică, autorii par a se referi la calitatea lecturii sefistice de-a induce şi de-a întreţine un mod existenţial distinct. Este sugerată ideea că sefeul nu este de fapt literatură.

Un volum ilustrativ pentru critica sefistă, echivalent conceptual al literaturii populare, este *SCIENCE FICTION. Definiţii. Origini. Fondatori*, de Mircea Naidin[71]. Autorul, cadru universitar, ne oferă o improvizaţie îndoielnică, dovedind că studiile filologice nu conduc neapărat la acribie. Satisfăcătoare pentru sefişti, cartea are suficiente neajunsuri pentru literaţi. Aceştia din urmă descoperă numeroase semne ale veleitarismului. Cea mai mare parte

---

[69] Ibidem.

[70] Ibidem.

[71] Editura Fundaţiei PRO, Buc., 2003. Cartea a primit un premiu al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. Cum distincţia n-a fost acordată de sefişti, se poate deduce că s-a petrecut un episod „clasic”. Considerând că nu sunt competenţi în domeniul sefeului, literaţii din juriu n-au citit cartea.

a cărţii pare a fi formată din fragmente traduse[72] din lucrări de referinţă. Autorul lansează şi o serie de speculaţii desemnate drept contribuţii personale, multe dintre ele discutabile sub raport logic. Sunt manifestări ale unui efect de enclavă. Scriind pentru sefişti şi ştiind de la bun început că aceştia, din principiu, vor fi complezenţi[73] faţă de cartea sa, autorul lasă deoparte prudenţa ştiinţifică, îndoiala metodologică şi scrupulul stilistic. El scrie cu lipsa de ezitare a unui jurnalist expeditiv, fără teamă de improprietăţi şi formulări hazardate. O asemenea atitudine, scuzabilă într-un articol de ziar, are efecte nedorite într-o carte, sunt de părere literaţii. Caracteristică pentru autorul de critică populară este şi preluarea jurnalistică a unor opinii ale altora, fără a cita vreo sursă, atunci când discută despre natura extraliterară a sefeului, prezentând ipoteza ca şi cum i-ar aparţine[74]. Dincolo de slăbiciunile

---

[72] Iată un singur exemplu referitor la calificarea de traducător a autorului. *The Cask of Amontillado*, titlul arhicunoscutei povestiri a lui Edgar Allan Poe, este tradus prin *Casca lui Amontillado*... (p. 106) Asemenea perle vor mai fi existând în text, dovedind că în critica populară nu contează amănuntele.

[73] Primul complezent este Cornel Robu, semnatar al unei scurte introduceri laudative, lipsită de orice rezervă. Atitudinea encomiastică standard a sefiştilor nu i-ar fi permis o altă reacţie. Unele sugestii indirecte asupra limitelor cărţii aflăm totuşi în referirile la iubirea autorului pentru sefeu şi la entuziasmul acestuia. Un literat ar spune că o carte de eseistică pretinde acurateţe şi proprietate a termenilor. Sefistul, în schimb, apreciază în primul rând devotamentul faţă de convingerile coagulante ale comunităţii.

[74] Iată opinia lui Mircea Naidin în această privinţă:

„În ceea mă priveşte, consider că termenul de 'literatură science fiction' este impropriu şi restrictiv întrucât science fiction-ul reprezintă mai mult decât o simplă specie literară. El este un fenomen cultural foarte complex [...] Din această cauză, consider că miza şi 'scopul', finalitatea principală a acestui fenomen cultural nu o constituie, aşa cum se consideră în general, literaritatea [...] Faptul că el se manifestă *şi* ca gen literar reprezintă doar accidentul necesităţii de a da corpului său de idei şi concepte o formă accesibilă publicului general. El reprezintă, de fapt, o stare de spirit caracteristică umanităţii secolului

profesionale, în sens literar, reţinem apartenenţa autorului la o atitudine neuzuală printre sefiştii cu studii filologice, caracteristică mai degrabă pentru „tehnocraţi”.

Adepţii unei retorici de tip *counterculture* sau ai uneia de nuanţă contraculturală, prezentaţi mai sus, fac parte în egală măsură din categoria „avocaţilor” înfocaţi ai sefeului. Din familia lor spirituală, în chip de rude îndepărtate, ţin şi

---

XX...”

Trecând peste nesiguranţa autorului atunci când foloseşte concepte sociologice, reţinem opinia sa referitoare la relaţia literatură-sefeu. Într-un articol apărut din 1998, am discutat exact aceste lucruri. Iată câteva fragmente din acest text:

„Două texte din revista menţionată mai sus [*Anticipaţia*] semnalează în mod grăitor refuzul de a părăsi bantustanul cultural tradiţional al SF-ului. Primul, semnat de tânărul sefist Liviu Radu, pledează explicit pentru o competenţă SF independentă de cea literară. Al doilea, datorat studentei Anamaria Berea, frizează (fără nici-o îndoială) geniul conciziei. În câteva vorbe este propusă o incizie radicală. Corespondenta „Anticipaţiei” afirmă, în esenţă, că SF-ul este de sine stătător. Aparent naivă, ideea surprinde o mentalitate şi, probabil, o realitate culturală. În clipa când sefeul nu mai este legat de literatură, lucrurile se clarifică, iar discuţiile despre condiţia textelor SF ies din plictisitoarea lor circularitate.”

„Noul demers apelează la teoria textului, la sociologia culturii şi cea a religiilor, preluând sugestii provenite din domenii conexe cum ar fi sectologia. Sunt căutate caracteristicile specifice SF-ului, fără legătură cu literatura. Conceptele tradiţionale ale criticii literare (valoare estetică, scriitură, autenticitate, literaritate etc.) sunt abandonate. Comentariul SF îşi inventează o nouă retorică, neasemănătoare cu aceea a criticii şi teoriei literare. Este operată o apropiere între SF şi diferitele varietăţi de muzică pop-rock, bazată pe constatarea că doar formaţiile cu succes de public au parte de comentarii, succesul de stimă fiind cunoscut doar în literatură.”

„Comentatorul (SF jockey-ul) semnează mai ales texte de susţinere. El are un temperament de fan, fiind străin de intransigenţa criticului literar. Esenţial pentru el este să-şi conserve o anumită inocenţă culturală, ferindu-se astfel de scepticismul cititorului de literatură. Ideal este citească numai texte SF, instalându-se o dată pentru totdeauna în universul lor. Perpetua adolescenţă a lui Alexandru Mironov, ironizată de unii, este de fapt o ilustrare a acestei exigenţe [...]. A-i cere unui asemenea fan etern să se transforme într-un critic literar cârcotaş înseamnă a confunda punctele de vedere.”

„Izolaţionismul are darul de-a încheia discuţiile [...] despre

susţinătorii ocazionali ai genului, de felul lui Silvian Iosifescu sau Ov. S. Crohmălniceanu[75]. Practicanţi ai neutralităţii binevoitoare, cei doi scriu despre sefeu fără să arate că îl consideră inferior sau superior literaturii. Semne ale unei preferinţe pentru literatură pot fi totuşi detectate. Astfel, Silvian Iosifescu plasează sefeul într-o categorie implicit paraliterară (literatura de frontieră), iar aprecierile

---

ghetoul SF. Adepţii lui nu mai deploră lipsa de interes a literaţilor pentru SF, ci o socotesc ceva de la sine înţeles. Sefiştii (autori de texte SF, SF jockeys, traducători) depăşesc bovarismul 'literaturii mari' şi se instalează în fandom, adresându-se exclusiv fanilor. In/succesul lor are loc în fandomul inter/naţional. Debarasat de dorinţa inadecvată de-a fi validat ca literatură, SF-ul îşi consolidează propriul universa paralel. Uneori, între cele două entităţi culturale se deschid porţi. Un sefist poate intra în enciclopedii alături de scriitori, un autor de literatură poate semna un SF. Asemenea excepţii nu schimbă un statut clar configurat."

„Acest proiect de autonomie nu este nou. Mulţi români l-au argumentat sau doar l-au gândit. S-a făcut simţită însă o ezitare persistentă. Nici chiar cei mai ferventţi adepţi ai SF-ului (exceptându-i poate pe maximaliştii de la *Jurnalul S.F.*) n-au făcut pasul decisiv al despărţirii explicite de literatură. Scriind (despre) SF, sefiştii au păstrat ceva din nostalgia de-a deveni cândva scriitori. Bizara sintagmă 'scriitor SF' exprimă perfect această ambiguitate. Veleitatea sefiştilor de-a deveni scriitori a fost înşelătoare. Supralicitând-o, 'Fragmentele critice' au căutat literaritatea şi i-au regretat absenţa, deşi adecvat ar fi fost să se intereseze de legităţile interne ale SF-ului înţeles ca fenomen de contracultură, asemănător doar formal cu literatura."

[…]Abordarea sociologică renunţă la căutarea virtuţilor estetice, sistematizează preferinţele de lectură ale unor grupuri concrete, atinge istoria mentalităţilor, studiază psihologia consumatorilor şi producătorilor de SF etc."

„Practicând fără reticenţe izolaţionismul, sefiştii români şi-ar găsi poate spaţiul tipografic necesar, reuşind astfel să depăşească postura ambiguă a unor sectanţi siliţi de împrejurări să se închine în lăcaşele de cult ale bisericii de care s-au despărţit. Ei ar opta probabil pentru o structură socială de sectă religioasă. În absenţa spiritului concurenţial caracteristic scriitorilor, ar forma o familie/mafie benignă, trăind (dez)avantajele efectului de enclavă."

„Rămâne de văzut dacă sefiştii ar admite printre ei scriitori şi, în general, oameni cu pregătire filologică." (*O ipoteză de lucru: SF nu este literatură*, sub pseudonimul Roberto R. Grant, în *Anticipaţia. CPSF*, nr. 556/557, 1998.)

sale sunt mai degrabă politicoase decât aprobative. Ov. S. Crohmălniceanu, la rândul lui, pare amuzat atunci când vorbeşte despre sefeu, sugerând astfel că este totuşi vorba despre un gen minor, deşi agreabil prin anumite realizări ale sale. Cu precauţiile explicabile ale unor profesionişti, cei doi teoreticieni sprijină sefeul prin simplul fapt că îi acordă atenţie. Retorica lor este una de tranziţie spre atitudinea de neutralitate culturală cultivată de istoria mentalităţilor.

Retoricile româneşti ale (non)apartenenţei sefeului la literatură capătă un plus de claritate, atunci când le comparăm cu unele demersuri similare din alte spaţii culturale, dominate şi acestea, direct sau indirect, tot de paradoxul identităţii.

Înlocuirea valorii estetice prin valoarea de comunicare şi anticiparea modului de-a vedea lucrurile al unor istorici contemporani ai mentalităţilor apar la Robert Escarpit, cu mai bine de trei decenii în urmă:

„Avem, oare, dreptul să confundăm judecata estetică – operaţie practicată de o neînsemnată minoritate de cititori – şi comunicarea literară – fenomen infinit mai larg, de masă, mai complex şi de natură cu adevărat colectivă?”[76]

Adevărul că respectivele concepte fac parte din categorii diferite şi drept urmare nu are rost să fie comparate este pus între paranteze, lansându-se astfel un sofism menit să facă şcoală. Practicând denegaţia retorică, Robert Escarpit, jurnalist fervent şi autor al câtorva sefeuri,

---

[75] Prezentări amănunţite ale opiniilor respective, în Mircea Opriţă, op. cit., pp. 491-495, respectiv 502-506. În aceeaşi carte sunt prezentaţi în mod minuţios, cu religiozitate, şi alţi sprijinitori ocazionali ai sefeului.

[76] Robert Escarpit, *Literar şi social. Elemente pentru o sociologie a literaturii*, ed. cit., p. 46.

nu critică o confuzie, ci o promovează el însuşi, făcând astfel o discretă reverenţă către partizanii literaturii populare, implicit ai modului sefistic de-a scrie, ai ideii că talentul inefabil şi profesionalismul promovate de către o minoritate de literaţi, precum şi judecata estetică a acestora sunt, la urma urmelor, nişte vorbe goale. Desigur, Escarpit nu recunoaşte vreodată că nu este obiectiv atunci când compară literatura elitelor cu aceea destinată lecturii populare, dar anumite nuanţe sunt revelatoare:

„Dacă se admite că faptul literar este un fapt social, atunci nu poţi acorda grade în cadrul ’literarităţii’. Calitatea operei trebuie să se definească ea însăşi în termeni furnizaţi de societate. [...] Pentru fiecare epocă şi aproape fiecare operă în parte, ar trebui să măsurăm intensitatea comunicării literare, să descifrăm relaţiile dintre ’codul’ operei şi cel al unui anume public, să apreciem motivaţiile şi efectele lecturii...”[77]

Spre indignarea literaţilor şi spre satisfacţia sefiştilor, sociologul afirmă în subtext că aprecierile esteticienilor şi ale criticilor literari de profesie nu contează prea mult, important fiind în ce măsură o carte este citită sau nu. Se pare că obţinerea unei poziţionări absolut obiective faţă de cele două percepţii ale literaturii este practic imposibilă. Însuşi Robert Escarpit, sociolog literar situat teoretic pe o poziţie de imparţialitate, se dovedeşte a fi un „neosefist” *avant la lettre*, o rudă culturală mai rafinată a teoreticienilor de la *Jurnalul S.F*. El prezintă într-un mod obiectiv, sub raport formal, argumentele elitei literare, dar pactizează discret cu oponenţii acesteia, atunci când sugerează că, în fond, criteriul sociologic este superior celui

---

[77] Ibidem, p. 49.

estetic.

Ilustrări mai recente, ale aceleiaşi mentalităţi discret antielitiste, datând din 2000, sunt comentariile semnate de universitarul francez Roger Bozzetto, în *Ecrits sur la Science-Fiction : textes critiques* (selecţie din cărţi şi articole despre sefeu publicate după 1990)[78]. Ideile strategice ale acestui autor sună adesea ciudat de familiar pentru amatorul român de comentarii asupra sefeurilor, eventual surprinzătoare fiind sporita forţă dialectică vădită de text.

Inventariind teoretizările apărute în limba franceză înainte de 1980, Roger Bozzetto conchide că promovarea strict estetică a sefeului, cel puţin a celui francez, nu mai este actuală. În anii ’50, în schimb, aşa ceva este posibil, întrucât relaţiile sefeului francez cu „instanţele de legitimare” literară sunt amiabile. Atunci, sefeurile unor autori cu succese literare anterioare sunt acceptate fără probleme de critica literară. Ne amintim, în context, de primirile foarte elogioase făcute de literaţii români celor două volume de sefeuri ale lui Ov. S. Crohmălniceanu, când pare să fi funcţionat acelaşi mecanism, cu o întârziere de trei decenii.

Ulterior, în opinia lui Roger Bozzetto, situaţia se schimbă. Sefeurile nu mai sunt incluse în circuitul cult al receptării, în sensul că nu mai sunt mediatizate de către instanţele literare, ajungând direct la cititori. Etapa următoare este a constituirii unei critici interne. Sefiştii îşi construiesc propriile instanţe de valorificare, recunoscând astfel că textele lor preferate sunt de fapt paraliteratură, adică o realitate socială paralelă literaturii şi în nici un caz inferioară acesteia. Ajuns în acest punct al discuţiei, Roger

---

[78] Selecţia apare într-un *site* specializat în sefeuri şi comentarii ale acestora. (http://www.quarante-deux.org/archives/bozzetto.html)

Bozzetto caută argumente identitare, în stilul atât de cunoscut sefiştilor români. Dificultatea sa principală, „clasică” de altfel, este să promoveze un mod de valorizare al sefeurilor independent de semnificaţia estetică a acestora. Cum s-a văzut, o asemenea performanţă este extrem de dificilă, dacă nu cumva imposibilă, din punctul de vedere al literaţilor. Despărţindu-se de literatură, Roger Bozzetto întâmpină şi o altă dificultate, la fel de rezistentă. El este constrâns de tradiţia culturală să păstreze cele mai multe dintre mecanismele intelectuale impuse de literaţi de-a lungul timpului. Golite de interesul pentru valoarea estetică, acestea sunt chemate să funcţioneze „împotriva naturii”. Un *salto mortale* dificil este cerut şi atunci când metodologia criticii sociologice este chemată să suplinească lipsa criteriului estetic de apreciere.

În schimb, demersul universitarului francez funcţionează perfect la nivelul enunţurilor de principiu, derminându-ne să-l încadrăm în categoria retoricii tip *counterculture*. El citează aprobativ, de exemplu, o ripostă antielitistă, semnată de Eva Kushner:

„La notion de littérature ainsi que son histoire sont relatives à l'épistémé d'une société et d'une culture données, à un moment de leur histoire.[...]” Il nous semble qu'après une saine réaction contre un Pantheon étroitement littéraire un nouvel équilibre soit en train de s'établir entre le ‘littéraire’ et le ‘paralittéraire’ ou plutôt que leur opposition même sera dépassée au profit d'une saisie globale du discours d'une époque dans ses aspects formels mais aussi idéologiques et pragmatiques.”[79]

---

[79] *Articulation historique de la littérature,* în Marc Angenot et alii, *Théorie littéraire* PUF 1989, pp. 117, 122.

La rândul lui, Roger Bozzetto consideră că infraliteratura este un concept inactual, întrucât sugerează o pretinsă inferioritate a literaturii populare, inclusiv a sefeului, faţă de literatura acceptată de elită:

„En effet situer la science-fiction, par exemple, dans la littérature ou l'infra littérature n'a aucun sens en soi : la place d'un genre dans le système littéraire global n'est jamais fixée une fois pour toutes, elle varie et ses configurations peuvent être rendues visibles par la mise en évidence des circuits empruntés.”

În schimb, conceptul de paraliteratură, exprimând o alternativă culturală întru totul legitimă a literaturii, este acceptabil:

„C'est-à-dire construire un lieu où une culture propre s'exprimera et se fera connaître, avec ses prix, ses critiques, ses auteurs, et ses valeurs spécifiques mais loin d'être coupées de la culture dominante, ou même de la littérature de mainstream. [...] La S.-F. „s'autorise d'elle-même” et se constitue en paralittérature : se dotant de ses propres instruments d'évaluation, de structures internes de légitimation, elle s'invente une orthodoxie.”[80]

În 1980, Florin Manolescu le recomandă sefiştilor români intrarea în literatură, respectiv în conştiinţa de sine a acesteia. Aceştia îi urmează cu sfinţenie sugestia, cu rezultatele schiţate mai sus. Roger Bozzetto, ilustrând o mentalitate schimbată, propune contrariul, renunţarea la intrarea în literatură şi consolidarea unei cvasiliteraturi paralele. Cum sefeul are haină literară, inventarea unor noi

[80] Roger Bozzetto, loc. cit.

instrumente intelectuale de valorificare, în afara celor impuse de literatură, este dificilă. De îndată ce se părăseşte terenul tematologiei, spun literaţii, discursul de promovare a sefeului este foarte anevoios. Cum se vede, paradoxul autonomiei este extrem de rezistent.

„Procurori"

Spre deosebire de „avocaţi", „procurorii" consideră că sefeul n-are o valoare estetică semnificativă, find de fapt o literatură de mâna a doua. Retorica lor elitistă cunoaşte câteva grade de virulenţă. La un prim nivel s-ar afla expedierile politicoase ale sefeului către zonele insalubre ale literaturii de slabă calitate. Semnificativ pentru această categorie este Dumitru Micu, într-o *Scurtă istorie a literaturii române*, din 1996, unde face efortul de a menţiona un număr de sefişti. Gestul istoricului literar, democratic şi antielitist, nu este tocmai uzual. De regulă, criticii români sunt distanţi sau chiar aroganţi faţă de sefişti. Deşi precizează explicit că este vorba despre o literatură de rangul al doilea, destinată lecturii nepretenţioase, Dumitru Micu ilustrează cea mai palidă formă de bunăvoinţă faţă de sefişti, cea a menţionării minimalizatoare a sefeului. Acesta:

„...nu-şi poate impune drept ţel specific rafinamentul artistic [deoarece] în obiectivul [lui] nu are cum intra psihologia, studiul caracterologic, pictura de medii, analiza socială".

Într-o lucrare anterioară, criticul considera că menirea sefeului este

„să desfete [intelectul], asemenea unei algebre vesele, asemenea jocului de şah, asemenea dezlegării cuvintelor încrucişate”[81]

În articolul de unde provin citatele de mai sus, Györfi-Deák György, unul dintre cei mai fervenţi susţinători ai sefeului românesc din ultimii ani, aflat deocamdată la nivelul articolelor de revistă, dar promiţând lucrări de mai mare întindere, găseşte totuşi că demersul lui Dumitru Micu, aparent dezavantajos, „face bine” genului, pentru că atrage atenţia altor istorici literari asupra lui. Este o atitudine standard. Sefiştii sunt bucuroşi, dacă literaţii îi bagă în seamă. Această satisfacţie „masochistă” se estompează până la dispariţie în mentalitatea neosefiştilor de după anul 2000.

Numeroşi critici şi istorici literari nu se pronunţă asupra sefeului, păstrând o tăcere dispreţuitoare. Alţii, puţini la număr, îl socotesc neconvingător ca literatură. Mircea Opriţă citează câteva aprecieri de acest gen, dovedind că pentru un sefist orice opinie despre textele sale preferate, fie şi negativă, este preţioasă, cu atât mai mult atunci când este emisă de o personalitate importantă. Istoricul sefeului românesc îi citează pe Vladimir Streinu, Ştefan Augustin Doinaş şi Alexandru Philippide. Opiniile ultimului sunt în mod special reprobative. Philippide consideră că genul este un hibrid „produs între pseudoştiinţă şi pseudoliteratură” şi prevesteşte pieirea lui:

---

[81] Apud Györfi-Deák György, *Criticul raţiunii impure*, în ziarul *Telegraful*, nr.444/1997. (http://www.hgwells.ro/autori/gyorffy/lampa/dmicu.htm)

„fie din cauză că progresul ştiinţei întrece închipuirea scriitorului, fie din cauză că această închipuire se rătăceşte de la început într-un neverosimil atât de flagrant, încât, în loc să uimească pe cititor, îl indispune fără nici un efect, nici de curiozitate, nici de artă.”[82]

Opiniile lui Alexandru Philippide ţin de retorica respingerii. Sefeul este socotit o literatură eşuată. Comentându-le, Mircea Opriţă recurge la un argument devenit tradiţional, reproşându-i lui Alexandru Philippide confuzia între totalitatea genului şi partea cea mai „slabă” a acestuia. Dacă preopinentul lui ar putea să-i răspundă, i-ar spune că literatura foloseşte uneori motive şi teme sefistice, dar aceasta nu înseamnă că se transformă în sefeu. Aflăm în această mică polemică esenţa disputei teoretice dintre literaţi şi sefişti.

O obiecţie demnă de reţinut se află şi într-o referire a lui Nicolae Manolescu la o antologie de sefeu românesc apărută în Belgia:

„Impresia mea, citind, a fost că psihologia naiv-schematică din majoritatea naraţiunilor e datorată unei limite a genului: e vădit adăugată, ca o podoabă, cum era în literatura exotică sau cum este în romanul poliţist. [...] Neşansa naturală a unei asemenea literaturi este de a nu fi esenţial literatură: adică psihologie.”[83]

Este un alt exemplu de retorică a respingerii. Sefeul este cotat drept altceva decât literatură, de fapt ca literatură proastă. Obiecţiile respective sunt corecte, în privinţa sefulturii. Este interesant modul cum reacţionează

---

[82] Mircea Opriţă, op. cit., p. 600.

[83] *Science-fiction*, în *România literară*, anul VIII, nr. 31, 31 iulie 1975, p. 9. Apud Cornel Robu, *„Un adevărat cetăţean al cerului”,* loc. cit., p. 53.

Cornel Robu la asemenea afirmaţii, în stilul său „despletit”:

„Din principiu şi prin definiţie i se poate pretinde unui scriitor de *science fiction*, ca liminar ’barem de calificare’, doar ceea ce s-ar putea numi ’mica psihologie de campanie S.F.’: un minimun de penetraţie psihologică, siguranţa şi firescul orientării neezitante pe eşichierul psihologiei ’canonice’, ’generice’, în care omul e prezent mai întâi ca specie, apoi ca ’temperament’, şi abia în cele din urmă ca individ. Expedienţă psihologică necesară şi suficientă, perfect funcţională, întrucât abisurile ştiinţificţiunii nu sunt psihologice, sunt prin definiţie ontologice.”[84]

Este o mostră remarcabilă de retorică identitară a sefiştilor români. Literaţii pot să-i reproşeze lui Cornel Robu anumite „alunecări” semantice (ontic devine ontologic, de exemplu), precum şi transformarea subiectivă a sefeului într-un instrument de reflecţie suprarealist de performant. Ei recunosc însă şi faptul că patosul argumentativ al lui Cornel Robu, fie şi discutabil sub raport estetic şi filozofic, are un anumit prestigiu retoric, independent de adevărurile exprimate. Pentru sefişti, acesta din urmă este mai mult decât suficient şi deosebit de flatant.

Asemenea opinii sunt parţial confirmate de instanţa academică:

„Accentul cade aici [în sefeuri] pe justificarea ’ştiinţifică’ a unor acte ce par a ţine de fantasticul pur, pe specularea literară a unor teorii şi ipoteze ştiinţifice, uneori chiar confirmate de progresul cunoaşterii, dar care rezistă în plan artistic în măsura în care ficţiunile respective sunt

---

[84] Cornel Robu, *„Un adevărat cetăţean al cerului”*, loc. cit, p. 54.

plauzibile din punct de vedere literar”.[85]

De remarcat faptul că această definiţie de dicţionar este mai elastică, evitând să exprime idiosincrasia referirilor citate anterior. Sefeurilor li se dă o şansă, de altfel cu totul rezonabilă.

Să adăugăm şi o altă nuanţă căpătată de retorica nonapartenenţei, anume cea a denunţării indignate, în stil gazetăresc, nu fără o anumită ingenuitate intelectuală. Dan Stanca porneşte de la convingerea că sefeul este o diversiune, prin practicarea desacralizării. Consecinţa atitudinii profane a autorilor de sefeuri este, în opinia sa, incapacitatea de a simţi şi de a construi mistere, dar nu şi enigme. Explicaţia stă faptul că sefeul este rodul mentalului, „nu provine din trăire, din experienţa autentică a vizionarismului”. Lipsiţi de acces la mister, spre deosebire de autorii de literatură fantastică, sefiştii îşi văd barat drumul către marea literatură. În plus, ei au dorinţa de a

„răsfăţa vulgul [...] obsesia de-a stârpi adevăratele elite şi de-a le uzurpa [...] prin crearea unei categorii de aşa-zişi cunoscători ’iniţiaţi’ care, bineînţeles, nu au nici-o legătură cu iniţierea spirituală şi chiar o abolesc.”

Apogeul retoric este atins prin folosirea strunei inchizitoriale:

„Şi oare nu artificialul, mentalul, convenţionalul sunt vicleşugurile Satanei pentru a nu crede în existenţa sa şi, implicit, nici în viaţa de dincolo de viaţă a Tatălui Ceresc?”[86]

---

[85] *Dicţionar de termeni literari*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1976, p. 170.

[86] Dan Stanca, *SF-ul ca diversiune*, în volumul *Simbol sau Vedenie*, Editura Rosmarin, Buc., 1995, pp. 24-31.

Obiecţiile lui Dan Stanca au o anumită acoperire în fapte. Este evident, de exemplu, că sefeurile au un substrat anticreştin. Este de asemenea vădită lipsa de interes a sefiştilor pentru latura emoţională a vieţii şi preferinţa lor pentru construcţiile cerebrale.

Interesantă, în context, este şi patima elitistă a jurnalistului. Dacă ceilalţi contestatari ai sefeului, citaţi mai sus, rămâneau între limitele unor contestări moderat urbane, Dan Stanca găseşte o tonalitate foarte virulentă în intervenţia sa. Citindu-i spusele, realizăm că sefiştii au printre literaţi adevăraţi „duşmani”, lucru foarte flatant pentru ei. „Afurisenia” rostită de un reprezentant al „bisericii-mamă” le semnalează „schismaticilor” că sunt realmente luaţi în seamă.

Retorica identitară a sefiştilor, implicit antiliterară, poate fi descrisă prin compararea argumentelor de tip *contraculture* şi *counterculture*. În ceea ce priveşte retorica respingerii sefeului, caracteristică literaţilor, este utilă teoria elitelor[87]. Grupuri sociale dominante, preocupate să-şi menţină şi să-şi transmită prerogativele, elitele deţin avantajele organizării, au retorici adecvate, incluzând argumente ideologice, invocări ale unor principii morale universale şi argumente mereu nuanţate ale delimitării faţă de alte grupuri sociale. În cazul nostru, interesează o subdiviziune a ceea ce am putea numi retorica superiorităţii

---

[87] Elitismul, ca mod de interpretare al politicii şi istoriei, în forma sa cea mai tranşantă, „susţine că societăţile sunt întotdeauna dominate de câte o minoritate (elită) care adoptă deciziile majore în societate şi concentrează puterea în mâinile sale. Prin extensiune, în dezbaterile politice termenul ’elitist(e)’ este folosit uneori în sens peiorativ, pentru caracterizarea unor politici despre care se susţine că promovează avantajul unei minorităţi, în defavoarea restului populaţiei”. (*Enciclopedia Blackwell a gândirii politice*, coordonator David Miller, traducere din engleză de Dragan Stoianovici, Humanitas, Buc., 2000, pp. 214-215.)

estetice şi profesionale, practicată de literaţi vizavi de sefişti şi de sefeuri.

Adrian Dinu Rachieru, în *Elitism şi postmodernism. Postmodernismul românesc şi circulaţia elitelor*[88], propune câteva puncte de vedere interesante. Astfel, reţine atenţia descrierea intereselor extraliterare din viaţa literară românească:

„...scriitorimea – ca grup social specific – nu acţionează şi reacţionează pe generaţii; coeziunea ei rămâne un concept convenţional, fiind anihilată de comunitatea centrifugă a ’grupusculelor’ animate de regulă prin motive extraliterare. [...] Astfel de grupuscule atrag în jurul unei personalităţi literatorii mediocri, fabricanţii de literatură.”

Psihologia de grup este primejdioasă, consideră autorul,

„ştiindu-se că că presiunea literaţilor dotaţi ’cu funcţii’ instaurează un regim anticritic, expresia unei concepţii feudale despre raporturile literare. Atitudinea conjuncturistă, solidarizările temporare, temenelele criticii (scrise sau orale), interesele de cartier şi disputele administrative, frecventarea problemelor periferice, manifestările de vindictă atentează la promovarea veritabilelor valori. E puţin spus că toate acestea stingheresc actul critic.”[89]

Aceste consideraţii critice amintesc de politica redacţională a revistei Luceafărul din anii ’80, concepută de

---

[88] Garuda-art, Chişinău, 2000.
[89] Op. cit., p. 110.

o „contraelită” adeptă a naţionalismului comunist, aflată într-un conflict perpetuu cu Uniunea Scriitorilor şi cu liderii de opinie literară din emigraţie. Criticile la adresa scriitorilor români, ca grup social dispus să renunţe conjunctural la valorile estetice, au o anumită îndreptăţire tipologică, dar par anacronice astăzi, când opţiunile anticomuniste sunt transformate în criteriu valoric. Le cităm pentru că oferă un punct de plecare într-o discuţie despre retorica elitistă.

În perioada respectivă, retorica elitei literare este practicată mai ales de către literaţi legaţi de structurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor şi de către anumiţi autori ratificaţi de către liderii de opinie literară din emigraţie, în special cei de la postul de radio „Europa liberă”. Datorită mai ales acestora din urmă, retorica elitei literare include şi accente politice, adăugate celor tradiţionale, legate de desemnarea unor autori ca fiind deţinători de talent literar, spre deosebire de cei consideraţi doar veleitari.

În ceea ce priveşte opiniile literaţilor despre sefişti, reproşurile de natură politică nu sunt semnificative. Se pare că nimeni nu le-a reproşat sefiştilor din perioada dictaturii comuniste faptul că nu s-au transformat în disidenţi şi n-au încercat să strecoare în textele lor „şopârle” anticeauşiste. De altfel, vocaţia sefeului românesc nu pare a fi parabola politică[90]. Acelaşi lucru se poate spune, în mare, despre sefeul internaţional. Într-adevăr, anumiţi scriitori, precum George Orwell, devin celebri prin cărţi ţinând sub raport formal de sefeu, dar numai pentru că ating probleme

---

[90] Cornel Robu (*S.F.-ul românesc*, în *HELION. Revistă de literatură S.F.*, nr. 2/2006) enumeră câteva sefeuri româneşti, publicate înainte de 1990, unde crede că există accente antitotalitare. Citind aceste texte, literaţii descoperă într-adevăr ceva în acest gen, dar aduc obiecţia că vagile aluzii trimit la o dictatură abstractă, localizabilă în orice perioadă istorică.

majore legate de condiţia umană. Spre deosebire de temele clasice ale sefeului, de natură să permită variaţiuni relativ simplu de obţinut, sefeul politic se dovedeşte a fi mai puţin generos în această privinţă.

În aceste condiţii, retorica antisefistă produce în special argumente referitoare la nivelul estetic şi artizanal al textelor, apelând, după cum s-a văzut, inclusiv la reproşuri de tip antiateist. Substratul tuturor criticilor pare a fi convingerea literaţilor că sefiştii nu au talent literar. În moduri mai mult sau mai puţin eufemistice, literaţii le spun sefiştilor că scriu prost şi drept urmare este indicat să-şi aleagă publicul dintre comilitonii lor.

Împotriva „excomunicării”, sefiştii pledează vreme de decenii, obţinând anumite victorii parţiale, prin includerea textelor lor în diferite istorii literare. Cum vom arăta în capitolul despre neosefişti, „lupta” lor devine inactuală în anii din urmă, iar discuţiile despre apartenenţa sefeului la literatură devin desuete. Adevărurile parţiale, transformate în argumente de cele două „părţi”, devin treptat interesante doar pentru istoria culturală.

Pentru simetrie, credem că este potrivit să menţionăm şi două opinii elitiste de provenienţă străină, aparţinând unor personalităţi de primă mărime. Prima îi aparţine lui Jorge Luís Borges şi o considerăm în mod special semnificativă, cunoscut fiind faptul că marele autor argentinian foloseşte în unele dintre textele sale motive şi modalităţi sefistice. Borges nu este un teoretician literar sistematic, dar opiniile sale din această categorie sunt pertinente. Scriind despre H. G. Wells, el ajunge la concluzii menite să-i contrarieze pe apărătorii tradiţionali ai sefeului:

„În opinia mea, superioritatea primelor nuvele ale lui Wells - The Island of Dr. Moreau, de exemplu, ori The

Invisible Man – se datorează unei raţiuni mai profunde. Nu este doar ingenios ce relatează ele; este, deopotrivă, şi simbolic, pentru nişte procese care, într-un fel, sunt inerente tuturor destinelor omeneşti. [...] Opera care dăinuie este capabilă întotdeauna de infinită şi plastică ambiguitate; ea este totul pentru toţi, precum Faptele Apostolilor; este o oglindă care dezvăluie trăsăturile cititorului şi este, totdeauna, o hartă a lumii."[91]

După cum se vede, Borges apreciază texele respective nu pentru ingeniozitatea specifică sefeului, ci pentru calitatea lor de a exprima condiţia umană. Este un mod elegant de-a spune că sefeul contează doar atunci când devine literatură. Genul acesta de afirmaţii este tipic pentru mentalitatea elitistă a literaţilor.

O altă contestare a sefeului, de această dată implicită, îi aparţine lui Pierre Bourdieu. Admiţând că sefiştii seamănă cu jurnaliştii în privinţa felului de-a scrie şi de-a înţelege producţia de texte, după cum am argumentat într-un capitol anterior, analizele respective sunt importante în contextul de faţă. Bourdieu se referă la jurnalişti în mai multe dintre scrierile sale, o abordare sistematică apare însă doar în 1996, în *Sur la télévision*, suivi de *L'emprise du journalisme*. Deşi ideal ar fi fost să-i privească pe jurnalişti cu neutralitatea senină a sociologului, Bourdieu dezvoltă un criticism evident la adresa lor, dovedindu-ne că este stăpânit de ceea ce am numit mentalitatea literaţilor. Deşi n-o afirmă niciodată în mod explicit, câmpul de producţie culturală al jurnalismului i se pare derizoriu. Ziariştilor, fie ei din televiziune sau din presa scrisă, li se impută preferinţa pentru dramatizarea faptelor diverse, superficialitatea

---

[91] Jorge Luís Borges, *Cartea de nisip*, traducere de Cristina Hăulică, Univers, Buc., 1983, p. 126. Citatul face parte din articolul *Întâiul Wells*, din volumul *Alte investigări*, 1952.

fundamentală şi „logica comercială”. Mai mult chiar, trecând dincolo de categoria păcatelor veniale, de felul celor de mai sus, Bourdieu găseşte că există o „constrângere structurală” din partea câmpului jurnalistic, exercitată asupra celorlalte câmpuri de producţie culturală:

„Cu alte cuvinte, un câmp el însuşi din ce în ce mai dominat de logica pieţei ajunge să impună, într-o măsură tot mai mare, propriile sale constrângeri unor universuri diferite.”[92]

Apreciind că această constrângere are drept fundal antiintelectualismul cronic al lumii jurnalistice, Bourdieu trimite câteva săgeţi în direcţia celor numiţi de el „intelectuali de televiziune”, printre aceştia aflându-se şi un număr de scriitori. Cum televiziunea şi în general jurnalistica au posibilitatea de-a oferi false consacrări, respectivii capătă o recunoaştere nejustificată din punctul de vedere al „definiţiei interne” a profesiei de scriitor. Dacă admitem că lucrurile stau astfel, fenomenul ne interesează, pentru că are un frate geamăn în comunitatea sefistă. Şi aici recunoaşterea cuiva şi „ungerea” respectivului ca scriitor se produce într-o instanţă străină de cea literară. Bourdieu face de altfel o referire expresă la acest tip de marginalitate[93]. El arată că intelectualii-jurnalişti profită de

---

[92] Pierre Bourdieu, *Despre televiziune,* urmat de *Dominaţia jurnalismului*, traducere şi postfaţă de Bogdan Ghiu, Editura Meridiane, Buc., 1998, p. 65.

[93] Deşi a fost folosit şi mai înainte, conceptul de „om marginal” este legat de lucrarea lui Everett V. Stonequist, *The Marginal Man. A Study in Personality and Culture Conflict* (1937), unde sunt analizate câteva tipuri reprezentative de personalităţi. Stonequist consideră că omul marginal este „one who is poised in psychological uncertainty between two or more social worlds, reflecting in his soul the discords and harmonies, repulsions and attractions of these worlds.” (Apud Billie Davis, *What makes real people,* 1997, ediţia online

dubla lor apartenenţă „pentru a ocoli exigenţele specifice ale ambelor universuri”. La sefişti, lucrurile se petrec tot aşa. Ei câştigă în interiorul comunităţii lor aura unor scriitori, fiind numiţi astfel, iar printre literaţi capătă un soi de impunitate specială, exigenţele literare în ceea ce-i priveşte fiind mai scăzute decât cele obişnuite. Modul jurnalistic de-a scrie şi de-a vorbi pare într-adevăr a câştiga tot mai mult teren în lumea de azi. Bourdieu are dreptate în această privinţă, greşind însă atunci când pare a le reproşa jurnaliştilor felul lor de-a produce texte şi de a-şi concepe profesia. Este una şi aceeaşi atitudine cu aceea a literaţilor, atunci când aceştia le reproşează sefiştilor că scriu prost. Atitudinea corectă şi cerută de vremurile din urmă pare a fi una perfect ecumenică. Dacă literaţii doresc să rămână nişte artizani „pe cont propriu”, spun jurnaliştii (şi sefiştii),

---

(http://www.psichi.org/pubs/articles/article_145.asp).

În opinia lui Stonequist, persoanele marginale au o conştiinţă de sine dureroasă, sunt excesiv de sensibile la opiniile şi acţiunile celorlalţi, fiind „ambivalente în atitudini şi sentimente”. Desconsideraţi, mai mult sau mai puţin explicit, de către cei cu statut social monovalent, marginalii capătă un persistent sentiment de frustrare.

În actualitate, optica cercetătorilor s-a modificat, marginalitatea nemaifiind considerată un dat. Soluţia teoretică a „dublei conştiinţe”, cea a „dublei viziuni” şi cea a „perspectivei postetnice”, având corespondenţe practice în societăţile evoluate, îl scot pe omul marginal din condiţia unui damnat. (Cf. Billie Davis, art. cit.) Pentru această tendinţă este interesantă, de pildă, o opinie românească recentă. Vorbind despre Hans Peter Deuerr, un antropolog cultural iconoclast aflat în conflict cu *establishment*-ul academic, Sorin Antohi (un cunoscut simpatizant al sefiştilor şi sefeului) constată „servituţile care completează privilegiile”, amintind apoi „viaţa lipsită de griji a marginalului asumat, care-şi permite să facă numai ce vrea”. (*Laboratorul lui Culianu*, studiu introductiv la Ioan Petru Culianu, *Jocurile minţii. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie,* Polirom, 2002, p. 27.) Este remarcat faptul că părăsirea condiţiei de marginal este inconfortabilă, implicând anumite eforturi şi sacrificii.

Lucrurile par a evolua într-un mod similar în ceea ce priveşte relaţiile dintre literaţi şi sefişti. Cum vom vedea, „oroarea intelectuală” a primilor se estompează şi tinde să dispară. Rămâne de discutat dacă ea este înlocuită de un respect real sau de o „sfântă” indiferenţă.

nimeni nu-i împiedică s-o facă. Noi, în schimb, înţelegem să ne conformăm unui mod industrial de-a folosi cuvântul.

O altă dovadă a faptului că Bourdieu foloseşte retorica literaţilor este felul cum îl descrie pe jurnalist în chip de loser:

„Jurnalismul este una dintre profesiile cu cel mai mare număr de oameni frământaţi, nesatisfăcuţi, revoltaţi sau, dimpotrivă, cinic resemnaţi, una dintre profesiile în care a devenit un obicei (în special de partea celor dominaţi, fireşte) exprimarea mâniei, a dezgustului ori a descurajării provocate de realitatea unei munci care continuă să fie trăită şi revendicată ca fiind 'cu totul altfel'. Suntem însă departe de situaţia în care aceste revolte şi refuzuri ar putea ajunge să îmbrace forma unei adevărate rezistenţe, individuale dar mai ales colective."[94]

Există o bună doză de subiectivism în asemenea afirmaţii. Nu este deloc exclus ca şi printre literaţi să existe personalităţi depresive, după cum printre jurnalişti se află cu siguranţă şi oameni echilibraţi, mulţumiţi de condiţia lor, nu din suficienţă[95]. Acest mod de-a privi lucrurile este

---

[94] Pierre Bourdieu, op. cit., p. 42.

[95] Am folosit retorica literaţilor în romanul *AUGUST-DECEMBRIE*, Editura Militară, Buc., 1990, pp. 279-280. În această carte, vocea naratorului dezvoltă teoria celor două tipuri de existenţă: romanescă şi jurnalistică. Prima, preferată de către narator, ar fi definită de urmarea unui plan de viaţă coerent, conform cu adevăratele aspiraţii autentice ale individului. Existenţa jurnalistică, în schimb, ar fi dominată de plierea după oportunităţile momentului, de concesii morale, aducătoare de nefericire, în cele din urmă.
La data scrierii acestui roman nici nu auzisem măcar de Pierre Bourdieu. Cu toate acestea, elementele principale al retoricii antijurnalistice (implicit antisefistice) folosite de sociologul francez sunt vizibile. Jurnaliştii sunt consideraţi nişte rataţi, scrierii unui roman i se atribuie o aură aproape mistică, mântuitoare. Este tot ce poate fi mai diferit faţă de optica sociologică a lucrării de faţă, întemeiată pe

potrivit şi în cazul sefiştilor. Dintre aceştia, nemulţumiţii cronici sunt cei zbuciumaţi, apăsaţi de ambivalenţă. Aceştia doresc să devină literaţi, dar sunt recunoscuţi ca atare doar de către comunitatea sefistă. Pe de altă parte, literaţii pot fi la rândul lor apăsaţi de frustrările nerecunoaşterii depline. Numeroşi dintre ei pot rămâne toată viaţa la statului de scriitori minori.

„Chinurile” lor nu sunt mai mici decât cele prezumate ale sefiştilor.

---

descrierea neutră a celor două retorici.

Tipologie literară

De regulă, literaţii îi consideră pe sefişti doar nişte autori de literatură populară şi îi tratează ca atare, ocolind posibilitatea de a-i plasa în constelaţii literare mai avantajoase, estetic vorbind. La rândul lor, sefiştii nu insistă în această direcţie, preferând de obicei să etaleze argumente de felul celor prezentate mai sus, dominate de asumarea cunoscutului paradox al autonomiei. Ei susţin ideea că sefeul face parte din literatură şi în acelaşi timp este independent faţă de aceasta, dar tratează întrucâtva superficial aspectele strict literare, acordându-le maximă atenţie, în schimb, celor tematologice. Drept urmare, latura literară a sefeurilor nu este aprofundată. Se întâmplă aşa şi fiindcă lecturile teoreticienilor români ai sefeului sunt în general restrânse la o arie de texte anume, preferinţa pentru analizarea din interior a domeniului preferat fiind evidentă. De altfel, este în mod obiectiv dificil să fii în acelaşi timp un bun cunoscător al sefeului şi să ai o întinsă cultură literară. O asemenea performanţă ar fi eventual posibilă, dacă ethosul sefist n-ar include obligativitatea cunoaşterii cât mai aprofundate a textelor apărute în alte ţări, în special în limba engleză. O excepţie ar putea fi considerat, cum arătam, Ov. S. Crohmălniceanu, iar dintre autorii de azi, Cornel Robu, cu ale sale lecturi din esteticieni ai secolelor trecute, folosite într-o construcţie teoretică vulnerabilă, în mod special relevantă însă pentru patosul avocaţial al sefiştilor români.

În cele ce urmează, propunem câteva apropieri între

mentalitatea sefistă şi unele moduri distincte de raportare la ideea clasică de literatură. După cum se va observa, fiecare dintre aceste moduri poate fi încadrat, în cele din urmă, într-una dintre cele două retorici prezentate de noi mai sus. Fie că se numeşte manierism, avangardism, „populism literar” sau atitudine antiliterară, respectivele reacţii la ideea tradiţională de literatură sunt episoade dintr-o prelungită controversă. Specificul acesteia din urmă pare a ţine de o triplă determinare. Mai întâi, o deosebire cronică de vederi între adepţii literaturii „organice”, născută prin creaţie, aidoma unui organism viu, şi cei convinşi că literatura este formată din „obiecte” eminamente confecţionate în chip ingenios. Apoi, disputa dintre elitişti şi nonelitişti, despre (non)apartenenţa literaturii la o sferă de percepţie rezervată unei minorităţi deţinătoare a unei superiorităţi imanente. În fine, controversa latentă, dar inepuizabilă, între reprezentanţii unei raportări cvasireligioase la literatură şi cei cu o viziune profană, desacralizantă asupra literaturii.

Socotiţi de către literaţi o categorie modestă sub raportul performanţei estetice (nu şi a celei intelectuale), sefiştii fac în mod vădit parte din tabăra antielitiştilor, a celor conviși că literatura poate fi nu numai rodul unei „naşteri”, dar şi cel al unei ingeniozităţi suficient de ascuţite. Ei consideră, apoi, că literatura este o chestiune fără legătură cu credinţa cvasireligioasă în frumos. Se observă numaidecât că acest mod de a vedea lucrurile este împărtăşit de sefişti cu numeroşi alţi oameni de azi. Un argument în plus pentru convingerea că mentalitatea lor este suficient de interesantă spre a face subiectul unei cărţi.

Sefistul ca autor manierist

În anii ’80, prin câteva articole şi o bibliografie minimală[96], am încercat să deschidem o discuţie despre apartenenţa sefiştilor la familia autorilor manierişti. Observaţiile respective îşi menţin actualitatea.

Iată câteva dintre cele mai importante elemente ale esteticii manieriste, aşa cum au fost sistematizate de Gustav René Hocke. Punctul de plecare este conceptul, nu natura. Sunt căutate legităţi ale artificialului. Este ţintită armonia contrariilor, orice devenind compatibil cu orice. Activitatea artistică este intelectualizată. Se renunţă la principiul verosimilităţii. Manierismul este o *ars combinatoria*, dar şi o artă a derivărilor. În general, sentimentalismul este refuzat, mizându-se pe efecte detectabile cerebral. În mod evident, aceste caracteristici apar şi în sefeuri, unde sunt imaginate lumi coerente, dar neverosimile, relaţii de neconceput în literatura realistă (om - fiinţe extraterestre, materie - antimaterie, lume -

---

[96] Am iniţiat o discuţie despre legăturile sefeului cu estetica manieristă în comentariul intitulat *O suferinţă mutuală* (*Argeş*, nr. 3, 1981) şi am continuat-o prin câteva texte apărute în revista *Luceafărul.* Am sistematizat argumentele în *Ars combinatoria* (*Ateneu*, nr. 3, martie 1983). Bibliografia minimală recomandată este următoarea: Ernst Robert Curtius, *Literatura europeană şi evul mediu latin*, în româneşte de Adolf Armbruster, cu o introducere de Alexandru Duţu, Editura Univers, Buc., 1970; Gustav René Hocke, *Lumea ca labirint. Manieră şi manie în arta europeană. De la 1520 până la 1650 şi în prezent*, traducere de Victor H. Adrian, prefaţă de Nicolae Balotă, postfaţă de Andrei Pleşu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1973; Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură. Alchimie a limbii şi artă combinatorie esoterică. Contribuţii la literatura comparată europeană*, în româneşte de Herta Spuhn, prefaţă de Nicolae Balotă, Editura Univers, Bucureşti, 1977; Victor Ieronim Stoichiţă, *Pontormo şi manierismul*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1978. Adăugăm Eugenio Battisti, *Antirenaşterea. Cu un apendice de manuscrise inedite*, 2 vol., traducere de George Lăzărescu, prefaţă de Mircea Ţoca, Editura Meridiane, Buc., 1982.

antilume). În sefeuri, se mizează pe tensiuni conceptuale (umanitate - necunoscut, om - maşină, prezent - viitor). Procedeul combinărilor este favorizat de logica fantasticului. Arta derivărilor se exprimă adesea prin extrapolare, procedeu predilect al sefiştilor. Personajele din sefeuri acuză un schematism specific, fiind structural inapte pentru relaţii amoroase interesante ca literatură.

Mituri, teme, motive predominante în literatura manieristă: labirintul, mit al cercetării (echivalentul lui sefist este cosmosul, unde călătorii astrali caută fiinţe raţionale), minotaurul şi alţi monştri (replică lor sefistă este o numeroasă faună fantezistă), maşinile miraculoase, stupefiante prin performanţele lor (sefeul excelează în maşini), Circe, mit al puterii de a transforma, Proteu, mit al reversibilităţii (sefeurile le ilustrează din plin).

Cel mai important procedeu retoric al manieriştilor este concetto-ul:

„*Concetti* sunt - sau trebuie să fie - formule magice ale frumuseţii, care ’se fac’ cu ajutorul sofismelor şi al unor figuri retorice iregulare. [...] *Concetto*-ul oferă o surprinzătoare *concordia discors* a unor idei. [...] ... un *concetto* izbutit se înfăţişează nu numai ca o concordanţă de noţiuni antitetice; el constituie totodată... un amestec de imagini. Sunt reunite, deci, atât noţiuni eterogene cât şi imagini eterogene. [...] În multe, în prea multe cazuri, puterea de invenţie este înlocuită printr-o simplă dispunere ’iraţională’, în acest chip deosebit de artificial”.[97]

Cel mai reprezentativ *concetto* din sefeuri este robotul, coabitare producătoare de vertij intelectual între ideea de om şi cea de maşină. Alte *concetti*: călătorul venit

---

[97] Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, ed. cit, pp. 209 şi 211.

din viitor sau din trecut şi lumea unde acesta ajunge, animalul dotat cu creier de om, monstrul foarte inteligent. Foarte uzitate în sefeuri sunt paradoxul (de preferinţă cel temporal), oximoronul şi catahreza.

Reluând discuţia, urmărim de această dată mai puţin specificul estetic al sefeurilor şi mai mult felul de-a vedea lucrurile al sefiştilor, în ceea ce priveşte scrierea şi lectura textelor lor preferate. De această dată, ne interesează în special autorul manierist şi, prin extensie, omul manierist, în calitatea lui de strămoş literar al sefistului. Riscurile unei asemenea apropieri sunt evidente, cel puţin din punctul de vedere al literaţilor. Dacă este admisibil să discutăm cu oarecare reverenţă despre Baltasar Gracián, să zicem, spun aceştia din urmă, cu totul altceva este să recunoaştem că acest erudit iezuit din secolul barocului, al XVII-lea, vede actul de-a face literatură într-un fel oarecum înrudit cu acela al sefiştilor de astăzi, mai mult chiar, încarnează un tip uman ilustrat în zilele noastre inclusiv de către sefişti. Literaţii ar putea, eventual, să admită că sefiştii reprezintă nişte forme culturale degradate, caricaturale, lipsite de vreun interes major. Neutralitatea lucrării de faţă ne obligă să depăşim orice idosincrasie şi să prezentăm obiectiv lucrurile, recunoscând că asocierea sefiştilor cu manieriştii are justificări suficient de solide.

În context, este interesantă şi tipologia autorului baroc, identică până la un punct celei a autorului manierist. Ideea că barocul este o constantă a creaţiei artistice (şi a spiritului uman) are importanţi susţinători. Lui Eugenio d'Ors, cel mai citat în această privinţă, i se adaugă George Călinescu, Adrian Marino şi Edgar Papu[98]. În discuţia

---

[98] O recentă prezentare conştiincioasă a ideilor din domeniu: Bogdan Moşneagu, *Barocul postbizantin. Realităţi istorice şi culturale*, în *Xenopoliana*, X, 2002, online:
(http://institutulxenopol.tripod.com/xenopoliana/pagini/5.htm)

noastră, este de reţinut asocierea barocului cu bizarul, apărută cândva şi persistentă multă vreme, chiar până în actualitate. Autorii asociabili spiritului baroc, inclusiv sefiştii, păstrează o aură de ciudăţenie, nu ştim cât de justificată în mod obiectiv, capabilă să le atragă antipatia literaţilor. În referirile depreciative ale acestora din urmă la sefişti a rămas ceva din tradiţionalul dispreţ clasicist faţă de artiştii ilustrativi pentru *forma mentis* barocă. Într-o posibilă discuţie despre spiritul baroc al sefiştilor români, sunt interesante şi alte observaţii, fie şi indirecte, despre artistul baroc şi implicit despre omul baroc. Una dintre ele se referă la tipologia rebelului în epoca barocă. Artiştii baroci sunt într-adevăr nişte revoltaţi, dar numai sub raportul creaţiei. Ei nu doresc schimbarea ordinii politice:

„...la finele secolului al XVI-lea şi în primele decenii ale celui de al XVII-lea, condamnarea rebeliunii a reprezentat o trăsătură predominantă a culturii şi mentalităţii. [...] Cultura barocă era văzută ca o cultură de guvernare, cu misiunea stabilităţii politice şi a liniştii publice, capabilă să se impună şi să devină bun-simţ, marginalizând drastic, mai mult decât în epocile precedente, ideile de opoziţie şi de protest şi intenţiile contrarii mai mult sau mai puţin camuflate.”[99]

Ipoteza că sefiştii sunt nişte autori/cititori de tip baroc, nonsubversivi, este sprijinită de o asemenea observaţie. Autori precum George Orwell sau Evgheni Zamiatin nu ilustrează mentalitatea sefiştilor, ci pe aceea a

---

[99] Rosario Villari (coordonator), *Omul baroc*, traducere de Dragoş Cojocaru, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 116. Observaţia apare şi la Gustav René Hocke: “...ni se relevă din nou – sub aspect sociologic – naşterea unor manierisme formale sub presiunea unor forme statale absolutiste.” (*Manierismul în literatură*, ed. cit, p. 177.)

literaţilor. Cum arătam, afirmaţia că sefiştii români au publicat în timpul dictaturii comuniste texte subversive face parte din categoria neadevărurilor conjuncturale, produse în spiritul unei mode româneşti de după 1990, când devine foarte onorabil să fi fost (cripto)disident anticomunist.

Spre deosebire de cei preocupaţi de tipologia autorului baroc, legată mai ales de o perioadă cronologică anumită, cercetătorii manierismului sunt înclinaţi să acorde o mai mare atenţie componentei stilistice. Iată de ce revenim asupra unora dintre concluziile lor.

Punctul de plecare al unor lucrări din această categorie se află în cartea fundamentală a lui Ernst Robert Curtius. Acolo se arată că termenul de manierism este preferat celui de baroc, întrucât conţine „un minimum de asociaţii istorice”:

„Noi nu ne-am propus să discutăm aici dacă termenul de manierism este sau nu bine ales pentru a defini o epocă din istoria artelor, şi nici cât este de îndreptăţit. Îl putem împrumuta pentru că umple un gol al terminologiei de istorie literară. În acest scop va trebui, bineînţeles, să-l lipsim de orice conţinut specific istoriei artelor şi să-i lărgim semnificaţia până a face din el numitorul comun al tuturor tendinţelor literare opuse clasicismului, fie ele preclasice, postclasice sau contemporane unui clasicism oarecare. Înţeles în acest sens, manierismul reprezintă o constantă a literaturii europene”[100]

---

[100] Ernst Robert Curtius, *Literatura europeană şi evul mediu latin*, ed. cit., p. 314. Această teză avea să facă şcoală. Iată ce afirmă, de pildă, Eugenio Battisti (în *Antirenaşterea*, ed. cit., I, p. 46): “Şi dacă manierismul sau anticlasicismul înseamnă o perioadă cronologică şi nu o componentă stilistică, iată pierdut orice criteriu de definiţie globală şi complexă a Renaşterii, fiindcă, mai cu seamă în difuzarea europeană a culturii renascentiste, manifestările cinquecenteşti anticlasice domină mult pe cele definite, pentru stilul lor, clasiciste.”

În opinia lui Curtius, autorul manierist „nu vrea să spună lucrurile normal, ci anormal”, preferă artificialul şi alambicatul, doreşte „să surprindă, să uimească, să orbească”. Totuşi, încadrarea manierismului într-un sistem i se pare imposibilă, recomandând strângerea de materiale în vederea unor sinteze ulterioare. Curtius găseşte totuşi anumite caracteristici definitorii, cum ar fi manierismele formale, important din punctul nostru de vedere fiind „manierismul ideii”. Referitor la acesta din urmă, el menţionează „boala manieristă a poantei”. Interesantă este admiraţia arătată de Curtius lui Baltasar Gracián, autor al unor încercări reuşite de a descoperi regulile prin care „agerimea minţii (*agudezza*)” poate fi probată, de a sistematiza „jocul de idei (*concepto*)” şi de a stabili cum poate fi realizat acesta, în absenţa inspiraţiei poetice[101].

Discipolul lui Curtius, Gustav René Hocke, dezvoltă în mod sistematic intuiţiile maestrului său, ducându-le uneori chiar prea departe, prin îngroşarea mecanicistă a ideii de dualism. Alături de observaţiile referitoare la structura estetică a literaturii manieriste, menţionate mai sus, reţin atenţia câteva formulări legate de autorul manierist, unele din acestea doar indirecte, deductibile. Autorul manierist este văzut ca o fiinţă specială, situat alături de sănătatea psihică a celui clasic. Gestul artistic manierist ar fi generat de o alterare a instinctelor, născută din pornirea manierismului „de a găsi împlinire în libido-ul sexual, nu numai în şi prin natură, ci adeseori şi în afara sau împotriva ei”[102]. Apropierea manierism-homosexualitate, probabil demodată astăzi, este exemplificată prin preferinţele sexuale ale pictorului Pontormo. Ideea ar fi că tribulaţile homosexualilor, implicate în tentativa lor de-a afla

---

[101] Ibidem, pp. 325, 326, 342.
[102] Gustav René Hocke, *Lumea ca labirint*, op. cit., p. 329.

împlinirea sexuală prin procedee nenaturale pornesc dintr-o vocaţie pentru bizarerie. Comentând un citat dintr-o scrisoare a lui Pontormo, unde acestea se descria pe sine ca fiind un om eminamente „sucit”, Hocke conchide:

„O trăsătură psihologică principală a omului ’manierist’, melancolic, subiectiv, bizar, om de tipul lui Pontormo, ne este înfăţişată aici în forma exemplară a unui *concetto* paradoxal, literar-manierist.”[103]

Nu ştim în ce măsură „chinul creaţiei”, (alt concept pe cale de-a deveni o naivitate, dacă nu se referă la o perioadă dintr-un trecut destul de îndepărtat) sau cel al găsirii unei combinaţii nimerite de prefabricate sunt caracteristice sefiştilor şi, în caz afirmativ, în ce măsură ar putea fi asemănate cu modul nonstandard de-a obţine satisfacţii sexuale. Rămâne însă interesantă şi probabil adevărată ideea că sefiştii, aidoma manieriştilor, situaţi alături sau dincolo de inspiraţia literaţilor, au de întâmpinat anumite dificultăţi, atunci când îi compun textele. Fără a fi ghidaţi de demodata inspiraţie, de intuiţiile socotite în mod tradiţional a fi monopolul literaţilor, autorii de sefeuri lasă impresia că au probleme asemănătoare celor ale autorilor manierişti, atunci când încearcă să găsească combinaţii relativ originale ale unor prefabricate.

Gustav René Hocke duce mai departe şi observaţiile lui Curtius referitoare la persistenţa europeană a tipului de autor manierist:

„Acest tip uman, care se teme de ceea ce este nemijlocit, care iubeşte obscuritatea, care admite plasticitatea senzuală numai sub forma deghizată,

---

[103] Ibidem, p. 47.

abstruză, a metaforei, care caută să cuprindă suprarealul miraculos (*meraviglia*), în sistemul intelectual de semne al unui limbaj stilizat la maximum, nu este un excentric şi cu atât mai puţin o figură originală, nici din punct de vedere istoric şi nici din cel sociologic. El reapare mereu în anumite faze ale istoriei spirituale a Europei, în legătură cu o ordine a valorilor devenită problematică din pounct de vedere religios şi politic, şi anume totdeauna în cadrul unei culturi mai mult sau mai puţin 'alexandrine', la curţi, în saloane burgheze sau în cenaclurile boemei."[104]

Observăm că sefistul, în calitate de autor şi de cititor specializat, ar putea fi eventual declarat înrudit cu ultima dintre aceste categorii sociale, cu menţiunea că asemănările se limitează la sfera atitudinii faţă de cultura dominantă. Spre deosebire de boemul tradiţional, sefistul român este, după cum am mai arătat, o persoană aranjată din punct de vedere material, de regulă în urma unor profesii legate de mass media şi de informatică.

Una dintre observaţiile lui Gustav René Hocke merită de asemenea a fi reţinută, pentru referiririrea exactă, de această dată, la spiritul literaturii manieriste şi la performanţele combinatorii ale autorilor respectivi. Fără să recunoască vreodată acest fapt şi poate chiar fără să-l conştientizeze, discipolul lui Curtius pare stăpânit de mentalitatea literaţilor. El priveşte cu o anumită mefienţă de fond performanţele literare ale autorilor manierişti. El rezumă ideile lui Federico Zuccari, din *L'idea de'pittori, scultori ed architecti* (1607), constatând că acesta este foarte optimist în privinţa posibilităţilor metodei manieriste în artă. Astfel Zuccari consideră că imitarea naturii este „folositoare şi bună", dar nu trebuie considerată „forma cea

---

[104] Ibidem, p. 29.

mai înaltă a aspiraţiei şi împlinirii artistice”. Arta nu este nici „simpla imitatoare, nici linguşitoarea naturii’, îşi are originea spirituală în ’*concetto*’ şi se mişcă în lumea tuturor formelor artistice anterioare, primind îndemnuri şi din această „*lume artificială a operelor de artă deja existente*”. Concluzia:

„Pentru Zuccari, maeştri artei ’artificiale’ sunt demni de un ’mare elogiu’, întrucât ei obţin ’*effetti meravigliosi*’, efecte ale miraculosului, şi anume de natură expresivă sau supra-reală.”[105]

Hocke însuşi se fereşte însă să le adreseze autorilor manierişti un la fel de „mare elogiu”. El constată că performanţa manieristă este mult mai dificilă decât cea clasicistă, aceasta din cauza unor dificultăţi inerente oricărei acţiuni artificiale. Realitatea se schimbă în permanenţă, iar autorul tradiţional, numit de noi literat, beneficiază din plin de acest aspect. Materialul de inspiraţie al autorului de tip manierist se modifică mult mai lent. Drept urmare, consideră Hocke, autorul/artistul poate izbândi doar în anumite condiţii speciale, dramatice:

„’Manieristul’ va convinge prin arta sa când este vorba despre o personalitate saturniană, tragică... ajunsă la eşec. Manieristul va eşua în arta sa, atunci când tensiunea lui faţă cu eşecul nu e decât artificială. Va eşua de asemenea când nu se va mulţumi doar să copieze ’manierisme’, ci va tinde să imite forma exterioară a imaginii esenţiale demonice, proprie unor manierişti cu adevărat creatori.”[106]

---

[105] Ibidem, p. 93.
[106] Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, p. 99.

Sefiştii cu o conştiinţă profesională evoluată, asemănătoare celei a artiştilor/scriitorilor autentici (altă expresie probabil demonetizată) vor recunoaşte poate că reuşitele depline din genul lor preferat nu sunt prea numeroase. Nu altceva spune Hocke despre autorul manierist şi despre numeroasele eşecuri ale acestuia:

„Rarele culmi ale desăvârşirii în iregular se află împresurate de abisuri fără număr ale eşuării. Caracterul ’obiectiv’ al clasicismului îngăduie ’limitarea’, cel ’subiectiv’ al manierismului face ca până şi simpla încercare de ’mimesis’ să degenereze în burlesc. ’Natura’ poate fi copiată, individualul - nu. Trebuie acceptată, ca simbol al manierismului, *numai* imitator, figura clovnului - atât în accepţia năstruşnic-hazoasă, cât şi suferitor-lamentativă. Sinonimul epigonismului din domeniul clasicist este, pe tărâm manierist, clovneria.”[107]

Dacă ne gândim la profuziunea de sefeuri româneşti involuntar umoristice, datorită schematismului, apelului prea stângaci la clişeele genului sau lipsei prea vădite de profesionalism scriptural, îi dăm dreptate lui Hocke şi acceptăm ideea că apropierea sefeu-manierism este fructuoasă. Ce-i drept, este destul de greu să-i alături pe raţionalii sefişti de frământaţii şi abisalii autori manierişti, aşa cum îi descrie Hocke[108]. Apropierea este posibilă totuşi,

---

[107] Ibidem., pp. 153-154.

[108] În *Worlds in the Making. Science Fiction between Fabulation and Mannerism*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006, Bogdan Aldea foloseşte conceptul de manierism, atunci când se referă la refolosirea sistematică de către sefişti a unor prefabricate livreşti. Probabil mai potrivit, în context, ar fi fost conceptul de manierare, în sensul detaliat de Gustav René Hocke, în *Lumea ca labirint*. Preluând anumite idei ale lui Ludwig Binswanger, Hocke arată deosebirile dintre “manierare” şi

dacă ne gândim la temele predilecte, precum şi la o metodă comună, constând în recurgerea programatică la elemente constitutive cunoscute din scrieri anterioare.

Avangardist

Până la un punct, delimitarea sefiştilor faţă de literaţi este analoagă celei a avangardiştilor, ambele grupuri sociale declarându-se independente faţă de literatura „oficială”. Această apropiere n-a fost sesizată de teoreticienii români, cel puţin înainte de 1988[109], datorită naturii speciale a asemănărilor, ce trimite gândul la un portret anamorfotic. La prima vedere, nimic nu are legătură cu sefeul în „tabloul cu secret” al avangardei literare. Este însă suficient să privim din unghiul potrivit, pentru ca trăsăturile comune să iasă la iveală. Imaginea unui film proiectat *au ralenti* este de asemenea grăitoare. Supus unei

---

“manierism”. El se referă la “...polaritatea valorilor în ‘manierism’: la gestul manierist ‘creator’, întru totul revelator sub raport existenţial, şi la ‘manierare’ ca formă a ‘existenţei ratate’.” (Ed. cit., p. 351) Sefeurile transformate în literatură pot fi considerate nişte succese ale unor autori manierişti. În cazul lor, combinarea unor prefabricate livreşti este “mântuită” de banalitate în urma unor operaţii de “alchimie” verbală, de felul celor reuşite de Borges sau Pynchon. Sau, pentru a aminti un autor român, de Mihail Grămescu, în cele mai bune texte ale sale. Aceşti autori pot fi într-adevăr bănuiţi de reale tribulaţii scripturale, ca să spunem aşa. În schimb, cei mai mulţi autori de sefeuri, străini sau români, combină onorabil prefabricatele, dar nu reuşesc “miracolul” manierist, mulţumindu-se cu texte mai mult sau mai puţin vandabile. Aceşti artizani onorabili nu pot fi suspectaţi de mari frământări existenţiale. În cazul lor, este mai îndreptăţit să vorbim despre manierare. Desigur, nu este vorba despre vreo “existenţă ratată”, ci despre o literatură ratată. Textele respective intră în categoria legitimă a sefulturii, cu toate justificările ce decurg din acest statut.

[109] În 1988, am deschis această discuţie în spaţiul literar românesc, în articolul *Sociologie literară SF* (în *Alamanah Anticipaţia 1988*, pp. 278-279), paragraful *Comunitatea SF ca avangardă longevivă*. Ipoteza n-a avut vreun ecou, ieşind din nou la iveală faptul că apetitul teoretic al sefiştilor români este limitat la o anumită problematică.

accentuate încetiniri, filmul avangardei ca fenomen cultural (sau cel al unei avangarde literare anumite) oferă echivalenţe ale momentelor esenţiale din evoluţia mentalităţii sefiste. Această evoluţie lentă, promiţând longevitatea, diferă în mod vădit de modul frenetic al avangardiştilor, condiţionat de durata scurtă a unei singure generaţii[110]. Sub acest raport, avangarda literară are caracteristicile unei contraculturi.

În anumite aspecte ale sale, mentalitatea sefiştilor români este cvasiavangardistă. Pot fi menţionate, în acest sens, atenţia specială acordată anticipării şi viziunilor asupra viitorului, obsesia găsirii unor precursori (reali sau doar fictivi) sublinierea ideii de noutate, construirea unui mit al civilizaţiei industriale. Comune sunt de asemenea vocaţia teoretică şi prozelitismul:

„Avangarda are vocaţie teoretică. Ea este stăpânită în gradul cel mai înalt de conştiinţa mesajului estetic, obsedată de revelaţia supremului ’adevăr’, fascinată de eficacitatea formulei magice. Iar această metodă ia, în mod obligator, calea manifestului, a prozelitismului estetic, forme tipice de avangardism literar, absolut curente de la romantism înainte.”[111]

Avangarda are şi darul de-a genera un fel distinct de a trăi:

„...înainte de a constitui un ’curent’ sau o modalitate

---

[110] Pierre Bourdieu (*Regulile artei. Geneza şi structura câmpului literar*, ed. cit, p 351 şi urm.) se referă şi la “avangarda consacrată”, considerând că ivirea acesteia semnalează trecerea la un alt mod de producţie artistică.

[111] Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*, Editura Eminescu, Buc., 1973, p. 101.

estetică, avangarda defineşte o atitudine de viaţă, un mod de a concepe şi de a trăi existenţa, aproape o *Weltanshauung*."[112]

În această privinţă, sefiştii ne amintesc până la un punct de avangardişti şi, în general, de grupurile contraculturale, aflate într-o căutare incomodă a unei tradiţii proprii, străini de poziţia psihologic confortabilă a literaţilor. Matei Călinescu se referă la „o profundă ambivalenţă", manifestată de Eugen Ionescu faţă de România şi faţă de cultura română. Acest autor ar fi aspirat, cu succes, la exprimarea într-o limbă de mare circulaţie, dar ar fi păstrat unele nostalgii ale posturii de scriitor român. Autorul româno-francez ar fi trăit „întreaga problematică a dublei identităţi, cu toate fazele şi complicatiile la care poate da nastere bilingvismul - cel propriu-zis si cel cultural"[113]. În cazul sefistului român, păstrând proporţiile, se poate observa ceva asemănător. Pe de o parte, acesta doreşte să fie omologat de comunitatea sefistă internaţională, unde limba engleză este idiomul ales, pe de alta, nu-i displace să fie considerat un scriitor român şi să obţină consacrarea acordată de respectivul grup social. Modul sefistului român de-a face literatură (sau sefultură) este influenţat de această ambivalenţă. El foloseşte limba română, întrucât nu-i poate egala pe cunoscătorii nativi ai limbii engleze, etalând o oarecare neglijenţă stilistică, ca şi când exprimarea în română n-ar merita efortul unei elaborări trecute de-o anumită limită. Un anume dispreţ bine distilat pentru limba română, o limbă dintr-o mică ţară din Balcani, se face simţit în această

---

[112] Adrian Marino, op. cit, p. 179.

[113] Matei Călinescu: *„Ca si fericirea obligatorie, minciuna obligatorie e o povară"*. Interviu realizat de Laura Albulescu, în *Cuvântul*, iulie 2006, ediţia online. (http://www.cuvantul.ro/articol/?artID=24)

atitudine. Spre deosebire de Eugen Ionescu, un avangardist (sau, dacă preferaţi, un adept al antiliteraturii) pe deplin realizat, sefistul român, cel puţin deocamdată, nu reuşeşte să devină sefist american de succes[114]. Pe de altă parte, literaţii, cei standard cel puţin, nu cunosc tribulaţii de acest fel. Ei se mulţumesc cu limba română, cu „religia" ei.

O altă asemănare poate fi observată în poziţionarea faţă de politică. Avangardiştii români manifestă o atitudine rezervată faţă de angajarea politică, oricare ar fi aceasta. Ion Pop, un alt specialist în domeniu, susţine această teză, citând opinii ale celor mai proeminenţi reprezentanţi ai avangardei autohtone. Astfel, Ion Vinea se declară, în 1925, pentru „revoluţia sensibilităţii, cea adevărată", iar Ilarie Voronca, criticând alinierea marxistă a suprarealiştilor francezi, observă că „pasul o dată făcut de pe tărâmul poetic pe acel politic, o debilitare a resurselor poetice avea fără întârziere să se facă simţită". Tristan Tzara, într-un interviu destinat cititorilor români, se pronunţa într-un mod asemănător, pentru „revoluţia spiritului, un spirit al revoltei extrapolate spre metafizic, vizând însăşi condiţia umană". Geo Bogza, la rândul său, opta pentru „exasperarea pură"[115]. Ion Pop propune două plauzibile cauze ale prudenţei politice manifestate de avangardiştii români. Mai întâi, situaţia obiectivă a unei Românii unde burghezia nu devenise repugnantă, fiind încă „tânără". Apoi, un anumit

---

[114] Cazul lui Sebastian A. Corn (pseudonimul lui Florin Chirculescu), unul dintre cei mai buni vorbitori de limbă engleză dintre sefiştii români, autor remarcabil, este ilustrativ pentru această situaţie. Deşi a dovedit că poate scrie în engleză, Sebastian A. Corn n-a făcut, după câte ştim, o carieră sefistică în Statele Unite sau în Marea Britanie. El a continuat să aibă succes în comunitatea sefistă din România.

[115] Ion Pop, *Avangarda româneasca si politica*, în *Tribuna* nr. 76 / 1-15 noiembrie 2005. Următoarele citatele din texte ale avangardiştilor români provin din acest articol, ediţia online. (http://www.romaniaculturala.ro/Pages/Articol.aspx?ItemID=765)

complex al ilegitimităţii, acuzat de avangardişti. Acesta i-ar împiedica să meargă până la capăt în declaraţiile lor de contestare.

Observăm că atitudinea faţă de politică a avangardiştilor români este analoagă celei a sefiştilor de peste decenii. Cum s-a văzut, contestări ale ordinii politice nu există în sefeul românesc de dinainte de 1990, criticile adresându-se civilizaţiei industriale şi ideii de dictatură, în general. După 1990 s-au descoperit, în spiritul unei mode încă actuale, sefeuri de protest anticomunist, neconvingătoare însă, în acest sens, la o lectură obiectivă[116].

Deosebirile dintre avangardişti şi sefişti derivă din modul radical şi nerăbdător al primilor, dar şi dintr-o situare diferită faţă de literatura „oficială". Printre caracteristicile avangardei literare se numără şi cultivarea maximei îndrăzneli de gândire şi de expresie, contestarea violentă a trecutului literar, atitudinea negatoare, dar şi dorinţa de-a cultiva forme regeneratoare, rezultate ale unei capacităţi de-a intui viitorul. La acestea se adaugă negarea vehementă a tradiţiei literare. Sefiştii români sunt mult mai rezervaţi în aceste privinţe, explicaţia principală fiind situarea lor bivalentă faţă de literatura „oficială", în spiritul paradoxului discutat. Pe de o parte, ei îşi afirmă independenţa şi susţin în mod implicit superioritatea textelor lor preferate faţă de literatura „oficială", *mainstream*, pe de alta, doresc să fie şi nişte scriitori „omologaţi" de instanţele acesteia din urmă. Avangardiştii sunt adepţii unui fel de *Blitzkrieg*, sefiştii îşi consolidează tacticos invazia în literatură, considerând că n-au motive să se grăbească, fiindcă oricum viitorul le aparţine.

Situarea sefiştilor români faţă de literatură este

---

[116] Vezi cap. I1, *Argumentări pro domo*, nota 41.

analoagă celei a avangardiştilor, dar numai până la un punct. Deosebirile încep acolo unde „duritatea” avangardistă în situarea faţă de literatura tradiţională este înlocuită prin „blândeţea” sefistă. Avangardistul clasic este un ofensiv, un adept al rupturii faţă de literatură, un insurgent al spiritului, actor al unei drame existenţiale autentice sau un retor foarte înzestrat. El este un agresiv al limbajului, formulările lui şocante par destul de bizare, câtă vreme se ştie că artiştii sunt, în mod tradiţional, nişte firi paşnice. Sefiştii, în schimb, cum am văzut, se distanţează cu prudenţă de literatură, fără a arde punţile, ca să spunem aşa. Excepţia sunt radicalii antiliterari de la la *Jurnalul S.F.* Câţiva dintre membrii grupului încep şi continuă cariere literare promiţătoare, dovedind că gesticulaţia lor de tip avangardist este girată de o energie reală. Spiritul lor insurecţional nu este însă caracteristic sefistului român standard (canonic). Acesta nu contestă literatura cu prea mare vehemenţă, dorind, în modul contradictoriu discutat de noi, locuri în istoria acesteia.

Două ritmuri distincte se observă şi în legătură cu încheierea avangardei. În cazul standard, aceasta se produce cel mai târziu după circa o generaţie, factorii favorizanţi fiind constantele reacţii adverse, exprimând contestarea sau doar neînţelegerea. Acestea generează sentimente de nerealizare şi de frustrare, determinându-i pe avangardişti să renunţe. Intervin şi anumite modificări de mentalitate, aduse de trecerea „combatanţilor” în altă vârstă. Pe de altă parte, negarea ideii de tradiţie conţine germenii unor fenomene de autonegare, printre acestea un loc important ocupându-l parodia. Apar şi anumite stereotipii în definirea propriei poziţii, capabile să genereze dogmatism, rutinizare şi sectarism. În cazul avangardei sefiste, lucrurile evoluează într-un fel analog, dar mult mai

lent. Şi sefiştii întâmpină rezistenţă din partea literaţilor, după cum s-a văzut. Şi în cazul lor, are loc o autonegare prin parodie. Proliferarea umorului, produsă în urma distanţării autorilor faţă de clişeele genului, este evidentă în sefeul românesc[117].

O deosebire faţă de avangarda standard apare şi în privinţa consacrărilor apărute după ce intervine „domesticirea”, încadrarea în tradiţie şi în regulile de succes ale acesteia. Avangarda standard asigură un număr mic de consacrări literare. Cel mai reprezentativ în această privinţă pare a fi André Breton, iniţial un revoltat literar, ulterior un consacrat indiscutabil. Dacă admitem că Eugen Ionescu a fost un avangardist şi nu doar un adept al antiliteraturii, îl putem încadra în aceeaşi categorie. În spaţiul nostru cultural, un omolog al poetului francez este Geo Bogza, ajuns academician ca urmare a unor merite literare reale. Deocamdată nu cunoaştem ceva similar în privinţa avangardei sefiste. Nu există deocamdată un sefist devenit autor român clasicizat.

Deosebirea principală este generată de longevitatea avangardei sefiste. Etapa finală a oricărei avangarde, cea a resorbirii în tradiţie (prin crearea, de regulă, a propriei tradiţii), însoţită de „producerea” câtorva personalităţi literare sau artistice (relativ) importante are loc în cazul sefiştilor, dar numai în forme intermediare. Finalul acestei etape poate fi eventual pronosticat pentru un viitor când ştiinţa şi tehnica se vor banaliza, iar sefeul nu va mai putea fi deosebit de literatură. Pătrunderea unor autori ca Verne,

---

[117] *Anticipaţia românească* conţine un capitol intitulat *Coordonata comicului. Umor rafinat şi frivolitate burlescă. ‘Gena’ satirică a anticipaţiei*. Mircea Opriţă nu se referă însă la aspectul parodic al respectivelor texte şi nu face observaţia că, spre deosebire de comicul literar, produs de regulă prin distanţarea autorilor faţă de diferite aspecte ale realităţii non scriptice, comicul sefistic apare prin distanţarea faţă de o realitate scriptică, anume sefeurile citite anterior.

Wells sau Bradbury în unele programe de învăţământ pare a prefaţa tocmai acestă etapă finală.

Literaţii invocă un paradox al mediocrităţii vitale[118], de natură să garanteze longevitatea mişcării sefiste. Sefultura, spun ei, ar fi tocmai produsul acestei strategii menite să păstreze sefeurile la nivelul unei valori literare moderate, asigurându-le astfel validitatea în interiorul

---

[118] În 1994, în articolul *Querelle d'amour* (*Anticipaţia*, nr. 512) argumentăm, în spiritul retoricii antisefiste a literaţilor, ideea că pentru a-şi păstra un statut de sine stătător, independent de literatură, sefiştii au nevoie de o anumită "mediocritate vitală" a textelor lor. În clipa când ar scrie prea bine, în sens literar, sefiştii şi-ar pierde statutul, iar textele lor ar fi literatură bună pur şi simplu. În acelaşi text, afirmăm că avangarda sefistă este prelungită în mod artificial, se află într-o etapă inerţială, rolul său în istoria literară încheindu-se prin recunoaşterea deplină a unor repezentanţi ai ei şi prin impunerea implicită a unei recuzite şi a unor motive. Comunitatea SF, mai afirmăm, are motivaţii preponderent comerciale şi turistice, n-a produs şi nu va produce niciodată mari scriitori, simulând însă în mod tradiţional anumite interese estetice. Acceptând regulile de mediocritate ale mişcării sefiste, un autor se plafonează cu bună ştiinţă, în sens literar. În schimbul sacrificiului său, comunitatea sefistă îi oferă, prin sancţiuni premiale străine de câmpul literar, o pseudo-afirmare relativ rapidă. Doar în aceste condiţii, avangarda sefistă poate deveni longevivă.

Comunitatea sefistă este principial incompatibilă cu afirmările individuale ce depăşesc un anumit nivel, exercitând o interesantă manipulare psihologică a autorilor, cu scopul de a-i cantona
într-o zonă a mediocrului acceptabil. De ce? Fiindcă dincolo de un nivel valoric, autorii ar părăsi sfera sefeului şi implicit comunitatea sefistă. Concluzionăm că literatura SF este un concept depăşit, putându-se vorbi cu îndreptăţire doar despre opere literare ce folosesc recuzită şi motive SF.

În încheiere, renunţând la retorica literaţilor, anticipăm concluziile lucrării de faţă, constatând că sefeul place indiferent de calităţile lui literare şi se cuvine a fi tratat ca atare, fiind socotit ceva diferit, dar nu inferior literaturii: „Când înţeleg că iubirea pentru sefeu, ca orice iubire, nu are nevoie de motivaţii raţionale, criticilor literari nu le rămâne decât să părăsească, intimidaţi, terenul." Anticipăm astfel abandonarea criteriului estetic de apreciere, tot mai vizibilă astăzi.

Mircea Opriţă (op. cit, p. 515) respinge ideea unei „mediocrităţi vitale", de natură să asigure longevitatea avangardei sefiste, acceptând-o eventual doar în legătură cu activitatea sefiştilor amatori. În acest fel, el operează o distincţie justificată între autorii de sefeuri cu

mişcării sefiste. Astfel s-ar explica faptul că majoritatea sefiştilor români n-au reuşit să atingă „viteza de desprindere”, din punctul de vedere al literaţilor, iar textele lor n-au fost consemnate de istoria literară ca realizări majore, urmând a fi plasate printre capodopere doar de istoricii mişcării sefiste. Relativele excepţii dovedesc că intrarea în istoria literară presupune situarea autorilor alături de comunitatea sefistă, de cutumele acesteia şi implicit de sefultură. Succesul literar se obţine prin texte unde sefeurile apar hibridate cu literatura, spun literaţii. Hibridate până într-atât, încât să nu mai semene aproape deloc a sefeuri...

În acest context, sefiştii pot remarca o anumită prejudecată a literaţilor. Cazul lui Ovid S. Crăhmălniceanu este ilustrativ în această privinţă, constată ei. Criticii literari se grăbesc să salute cele două volume de sefeuri ale

---

valoare literară şi membrii obişnuiţi ai mişcării sefiste româneşti. Din punctul de vedere al literaţilor, susţinut şi de noi în articolul menţionat mai sus, există o singură mentalitate sefistă, indiferent cât de afirmat în sens literar este un autor sau altul. Depăşirea „mediocrităţii vitale”, desigur realizată de unii autori, asigură intrarea în literatură, dar în calitate de literat şi nu de sefist. Pentru a rămâne un sefist „omologat” de propria comunitate, este necesară rămânerea sub un anumit plafon de realizare literară. Cazul lui Borges, menţionat deja de noi, este probabil cel mai ilustrativ pentru acest aspect. Niciodată sefiştii nu l-au considerat pe marele poet argentinian unul dintre ei, deşi acesta este în mod evident autorul unor texte unde sunt folosite modalităţi şi motive sefistice. Motivul este paradoxal: Borges scrie prea bine. Cel puţin aşa văd lucrurile literaţii... Nu ştim dacă au dreptate sau nu.

Peste doi ani, în *Manierism SF în literatura română*, comunicare susţinută la *Sesiunea Helion '96*, Timişoara 20-21 decembrie 1996, propunem o încheiere a discuţiei, în termenii următori: „Putem deci conchide că avangarda literară SF s-a încheiat, fertilizând literatura manieristă. Această încheiere n-a avut loc brusc, precum un cataclism. Multe fenomene continuă în mod inerţial, dispariţia lor fiind o chestiune de timp. Literatura SF este, în fapt, un concept ce desemnează o etapă de istorie literară încheiată.”

(http://www.lumivirtuale.ro/lumi25/vb25.htm)

O opinie caracteristică pentru retorica *pro domo* a literaţilor.

cunoscutului critic şi istoric literar, dar mai ales pentru că-l preţuiesc pe autor pentru activitatea sa literară şi pentru poziţia sa de universitar. Important se dovedeşte şi faptul că autorul *Istoriilor insolite* este totalmente străin de comunitatea sefistă din România şi drept urmare nu este „stigmatizat” în ochii literaţilor. Cele două volume ale sale sunt receptate doar ca literatură bună. Ceva în acest gen se întâmplă şi în cazul lui Vladimir Colin. Prozele acestuia sunt comentate de către literaţi ca şi cum n-ar fi sefeuri, ci mai degrabă literatură fantastică.

Revenind la asemănările dintre comunitatea sefistă şi avangardă, constatăm că sefultura, sefeurile de nivel literar modest, ar corespunde etapei de început a avangardei, când „totul este permis”, iar „ora” este a diletanţilor şi a veleitarilor. Istoria avangardei literare descrie, ca fenomen tipic, ilustrările efemere ale unor veleitari, în condiţiei ebuliţiei de început, urmate de reîntoarcerea acestora în anonimat. Consacrările, atâtea câte sunt, ar corespunde etapei de dizolvare a avangardei în tradiţia literară. Privind lucrurile prin prisma ideii tradiţionale de valoare literară, adică din punctul de vedere al literaţilor, costatăm că longevitatea avangardei sefiste poate fi explicată prin păstrarea artificială a sefulturii alături de textele valide ca literatură. Dacă Mircea Opriţă, deocamdată istoricul cel mai complet al sefeului românesc, ar fi ţinut cont de acest aspect, concluziile monumentalei sale lucrări ar fi fost altele. El ar fi fost constrâns să recunoască lipsa de interes literar a multor dintre textele menţionate de el. Aşa ceva nu este însă posibil, din motive lesne de înţeles. Concluzia nu poate fi decât una singură. Anume că destule dintre textele prezentate de Opriţă sunt într-adevăr importante, dar nu ca literatură. Din ce motiv, atunci? Cartea de faţă încearcă să răspundă la această dificilă întrebare.

Autor de literatură populară

Apartenenţa sefeului la literatura populară, evidentă de la prima vedere, poate fi argumentată şi în mod savant, precum o face Adrian Marino, în *Biografia ideii de literatură* (6 vol., 1991 – 2000). Cum referirile la sefeu ale acestui autor sunt relativ neutre, nu le-am discutat în legătură cu retorica *pro domo* a literaţilor. Istoricul ideilor literare nu se pronunţă în favoarea aşa-numitei literaturii autentice şi nici nu condamnă diferitele forme de text contestate de puriştii literaturii, cum o făcea în *Dicţionar de idei literare* (1973). Câteva sugestii ale unei preferinţe există totuşi, cea mai importantă fiind chiar titlul cărţii. Pe deplin corect ar fi fost „Istoria ideii de literatură”. „Biografia”, în schimb, termen potrivit doar pentru un organism viu, sugerează că literatura nu poate fi decât născută, nu făcută, confecţionată. În retorica *pro domo* a literaţilor metafora literaturii organice este adesea folosită [119].

Adrian Marino inventariază diferitele posibilităţi de manifestare ale literaturii populare, constatând că aceasta are tendinţa de-a fagocita literatura destinată elitelor:

„ …*literatura populară* (în toate accepţiile) tinde să se disocieze şi să se opună ’literaturii propriu-zise’ (sub toate

---

[119] O prezentare a raportului dintre „opera organică”, preferată de literaţi, şi cea „nonorganică”, „care nu încearcă să-şi ascundă ’procesul de producţie’ sub aparenţele ’naturii’, ale unei necesităţi independente de voinţa umană, ci, dimpotrivă, îşi exhibă propria structură”, preferată inclusiv de sefişti, în Caius Dobrescu, *Semizei şi rentieri*, ed. cit, pp. 170-172.

formele), până la suprapunerea şi eliminarea ’definitivă’.”[120]

În mod special în cultura americană, dar şi în alte spaţii culturale, prin contagiune, se admite că literatura populară o formează textele deosebite în chip esenţial de cele destinate unei elite a cititorilor. Criteriile tradiţionale de valorizare ale criticii literare nu-i sunt adecvate:

„’Popular’, în astfel de situaţii, devine orice ’obiect’, respectiv text, destinat consumului, care circulă, cu publicul şi succesul său imediat şi, mai ales, care se vinde. Succesul editorial este echivalentul ’valorii’. ’Literatura populară’, de acest tip, reprezintă prin excelenţă o ’marfă’, un obiect comercial vandabil [...]. Datele problemei literare se schimbă radical. Din ’marginală’, o astfel de literatură ’populară’ devine ’centrală’, dominantă, reprezentativă. Ierarhia literară [...] se răstoarnă şi ea în mod spectaculos. Seismul ideii tradiţionale de *literatură* este puternic şi după toate indiciile sociologiei literare actuale, ireversibil.”[121]

Abundenţa semnelor citării poate indica distanţarea autorului faţă de virtuţile intrinseci ale literaturii populare.

Literatura de masă, o varietate evoluată de literatură populară, dar identică acesteia în esenţă, este „produsul specific al industriei culturale”, fiind definită de caracterele „obiectului industrial”. Literatura de masă tinde să înglobeze şi să legitimeze o serie de genuri socotite minore. O caracterizează standardizarea, uniformizarea şi omogenizarea, validarea ei fiind dictată de noi criterii:

„Accentul se deplasează, energic [...] împotriva

---

[120] Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, vol 5, secolul 20 (Partea III), Editura Dacia Cluj-Napoca, 1998, p. 119.
[121] Ibidem, p. 133.

criteriului calitativ. Cantitatea producţiei ’literare’ de ’masă’ şi marea sa audienţă, respectiv succesul de public, difuzarea şi recepţia trec pe primul plan. [...] În ultimă analiză, noua perspectivă echivalează existenţa, valoarea, semnificaţia etc. unei cărţi, cu circulaţia şi publicitatea sa: ’Cartea este ceea ce este difuzarea sa’ (Robert Escarpit). Valoarea de circulaţie înlocuieşte valoarea, considerată ’absolută’, de ’creaţie’ etc. Criteriul critic, estetic, pierde supremaţia. Mai mult: tinde chiar să dispară.”[122]

În 1965, când Robert Escarpit scrie aforismul de mai sus, în *La Revolution du livre*, literatura de masă este doar un adversar mai mult sau mai puţin redutabil al literaturii socotite valoroase de către literaţi. În deceniile următoare însă raportul de forţe se schimbă în favoarea celei dintâi.

Sefeul este considerat de către Adrian Marino, pe urmele unor copios menţionaţi sociologi ai literaturii, o varietate a literaturii de masă, un efect direct al progreselor ştiinţifice şi tehnice din secolul trecut, un produs de sinteză rezultat din logica ştiinţei şi construcţiile imaginare. Atunci când scrie despre mixtura de straniu, mister, evaziune, verosimil ştiinţific, senzaţional, poezie fabuloasă şi curiozitate ştiinţifică, istoricul ideilor literare lasă impresia că este un admirator al sefeului. La fel, atunci când menţionează marele „succes internaţional, de masă” al acestuia. Anumite semne ale unei eventuale apartenenţe la retorica *pro domo* a literaţilor apar însă atunci când sunt aduse precizări în legătură cu diferenţele de statut dintre literatură şi literatură de masă. Admiţând că masele moderne, mai ales occidentale, au descoperit în sefeu un gen predilect, Adrian Marino începe o etalare de rezerve implicite. Acestea nu sunt, în opinia noastră, un semn de

---

[122] Ibidem, p. 145.

idiosincrasie, nici un text românesc dedicat sefeului nu lasă o impresie mai netă de obiectivitate. Totuşi, confirmând ipoteza noastră despre practic imposibila neutralitate în materie, Adrian Marino ne spune că studiile dedicte sefeului au „un aspect de vulgarizare şi iniţiere, în acelaşi timp stranie şi familiară”. Este o referire eufemistică la ceea ce literaţii numesc critică populară. În plus, Adrian Marino consideră că sefeul este o literatură care pare „iremediabil uniformizată, depersonalizată, lipsită de ’originalitate’.” Următoarea referire la literatura de masă este de natură să-i indispună pe susţinătorii sefeului ca literatură:

„Întreaga ’poetică’ a literaturii de masă scoate în evidenţă situaţia sa fundamental stereotipă. Tendinţa literaturii este individualizarea, ieşirea din normă, transgresarea genului din care opera individuală face parte. Dimpotrivă, literatura de masă corespunde integral propriului său gen. Ea este cu atât mai reuşită cu cât respectă mai strict normele sale. Idealul este conformismul normativ.”[123]

Ce-i drept, pentru a ilustra stereotipia literaturii de masă, Adrian Marino face referire în continuare la romanul poliţist şi la canoanele acestuia. Sefiştii pot să-i reproşeze o insuficienţă cunoaştere a genului lor preferat. În schimb, atunci când abandonează proiectul lor de legitimare strict literară, sefiştii au motive să-i rămână îndatoraţi lui Adrian Marino. După ce analizează conceptele de subliteratură şi paraliteratură (avataruri ale literaturii populare), acesta oferă justificări solide ale literaturii nonelitiste. Deşi preferă literatura, istoricul ideilor literare recunoaşte că vremurile s-au schimbat, iar criteriul sociologic este tot mai folosit, în

[123] Ibidem, p. 157.

dauna celui estetic:

„Ascensiunea şi succesul enorm al literaturii de masă, a tuturor formelor de literatură populară, modifică, subminează şi, mai ales, respinge canonul considerat elitist, *the high canon*. Impus de autorităţi contestate şi contestabile."[124]

Mutaţia de mentalitate a sefiştilor români, analizată de noi în partea a doua a lucrării de faţă, pare a se nutri şi din acest mod de-a vedea lucrurile. În mod preponderent intuitiv, sefiştii realizează treptat că n-are rost să ducă mai departe o bătălie oricum pierdută. Ei argumentează apartenenţa textelor lor la „literatura mare", după cum am văzut, dar în acelaşi timp îşi consolidează un statut de autonomie faţă de aceasta. Are loc un proces de opţiune, nu lipsit de un anume dramatism. Rezultatele lui vor deveni foarte clare după 2000. Abandonarea ideii dogmatice despre diferenţele dintre literatura autentică şi cea confecţionată nu este simplă, psihologic vorbind. Chiar şi inginerilor sau informaticienilor le este relativ greu să afirme cu mâna pe inimă că le-a devenit indiferentă opinia literaţilor, a criticii literare, faţă de textele lor. Se petrece un fel de schismă culturală ezitantă, specifică conştiinţei literare româneşti[125].

---

[124] Ibidem, p. 175.

[125] Consecvent, cu excepţiile amintite, atitudinii sale de tip *political correctness*, Adrian Marino observă un anumit conservatorism românesc: „Se poate afirma cu toată certitudinea: conştiinţa literară românească n-a asimilat încă ideea *literaturii de masă*. Produs mult prea tipic al culturii şi literaturii occidentale, această speţă literară pare, cel puţin deocamdată, o plantă exotică, neaclimatizată. Un început ezitant, dar promiţător, se întrevede abia după 1989. Până atunci domină doar tradiţia clasică inflexibilă: 'marea' artă literară contestă în mod radical orice literatură 'inferioară'." (Ibidem, p. 161.) În mod semnificativ, Mircea Opriţă nu aminteşte, în *Anticipaţia românească*,

Adrian Marino oferă noi nuanţări, referindu-se la cele mai „grave” variante de literatură populară: subliteratura şi paraliteratura. În decursul timpului, detractorii sefeului au apelat şi la aceşti termeni aparent mai „apăsaţi” decât literatură populară sau literatură de masă. Iniţial un termen net depreciativ, subliteratura a ajuns cu timpul să însemne pentru numeroşi cercetărori şi o categorie de texte lipsite de intenţionalităţi literare, dar având calităţi din alte categorii. Concluzia este că o ierahizare a textelor în funcţie de genuri nu se justifică, îndreptăţită fiind doar aprecierea unor opere:

„Tendinţa acestor studii este de a situa pe o scară mobilă, în ’sus’ şi în ’jos’, nu categorii sau genuri literare, ci doar opere individuale, aparţinând oricărui gen, de comparat şi evaluat de la caz la caz. Un indiciu sigur de relativizare, de eroziune a principiului ierarhic este şi o formulă gen ’aşa-numită literatură superioară’ [...]. *High literature* devine un termen ce decade, pus tot mai frecvent între ghilimele.”[126]

Conceptul de paraliteratură, sinonim în esenţă cu acela de subliteratură, are calitatea de-a nu sugera o stratificare valorică, apelând la o metaforă geografică. În privinţa lui, Adrian Marino selectează mai ales accepţia de

---

volumul din *Biografia ideii de literatură* (apărut în 1998, deci cu cinci ani înainte de ediţia doua a *Anticipaţiei româneşti*), unde Adrian Marino discută în mod reverenţios despre sefeu, plasându-l însă în categoria literaturii de masă. Explicaţia acestei omisiuni este „brutala” secesiune operată de istoricul ideilor literare între literatură şi literatură de masă. Cum ideea strategică a lui Mircea Opriţă este tocmai apartenenţa sefeului la literatură, omisiunea se explică. Pe de altă parte, ar fi fost dificil pentru un sefist devotat să menţioneze nişte opinii atât de tranşante, venite din partea unui teoretician de prim rang. A fost preferată tăcerea „de aur”.

[126] Adrian Marino, op. cit., p. 169.

colaborare între cuvânt tipărit şi alte sisteme de comunicare (imagini, sunete). Pentru istoricul ideii de literatură, cele mai semnificative exemple de paraliteratură sunt benzile desenate, domeniu în mod vădit înrudit cu acela al sefeului. De domeniul paraliteraturii i se pare şi colaborarea dintre literatură şi tehnicile de comunicare modernă. Alţi cercetători îi atribuie inclusiv jurnalele intime precum şi critica literară, Concluzia este că paraliteratura este o predecesoare a antiliteraturii, iar acceptarea ei de către teoreticieni, tot mai vizibilă în vremurile din urmă, indică o lărgire nemăsurată a ideii de literatură.

Dacă cititorul unor cercetări de felul celei a lui Adrian Marino reuşeşte să depăşească rezistenta prejudecată a unei stratificări valorice în materie de literatură, sugerată apăsat de termenul subliteratură, obţine o perspectivă incitantă. Sefiştii sfârşesc prin a considera deosebit de util un asemenea mod de-a vedea lucrurile. Folosindu-l, ei reuşesc să depăşească ideea stresantă că trebuie neapărat să-şi legitimeze textele în faţa literaţilor şi a istoriei literare. În mod intuitiv, eventual în urma unor lecturi nedeclarate, sefiştii români au trecut după 2000 tot mai vizibil la o asemenea abordare. În această privinţă înregistrăm o desincronizare faţă de atitudinea intelectuală europeană. Studiile de reabilitare a literaturii populare (cu subdiviziunile ei), menţionate de Adrian Marino încep să apară cu ani buni înainte de căderea comunismului din România. Astfel, Brian M. Stableford (*The Sociology of Science Fiction*, 1987) conchide că principalele funcţii ale sefeului ţin de comunicare şi socializare, mai puţin de asigurarea unui nivel semnificativ al literarităţii. Cercetătorii români recenţi ai fenomenului, cei mai importanţi fiind Mircea Opriţă, Cornel Robu şi Radu Pavel Gheo, nu dau semne că s-ar sincroniza la o asemenea atitudine. Ei

continuă, inclusiv după anul 2000, să încerce legitimarea sefeurilor ca texte valoroase prin calităţi literare.

Asistând la procesul de deteriorare a ideii de literatură „frumoasă”, „adevărată”, „valoroasă”, la abandonarea criteriului estetic, literaţii sunt derutaţi. Încrederea lor cvasireligioasă într-o valoare literară situată dincolo de orice dubiu se clatină, iar câteva dintre cutumele lor tradiţionale devin inactuale. Instituţia criticii şi istoriei literare, menită să cearnă „adevăratele” valori de pseudovalori, să facă deosebirea între scriitori autentici şi veleitari, nu mai pare infailibilă. În anii de după 2000, în mod sincronic cu transformarea Uniunii Scriitorilor într-o instituţie mai degrabă decorativă şi cu estomparea elitei literare, înlocuită de cea mediatică, credinţa literaţilor în împărţirea draconică a literaturii în bună sau proastă devine tot mai lipsită de justificare obiectivă. Schimbarea paradigmei în ceea ce priveşte ideea de literatură, descrisă minuţios de Adrian Marino, are un echivalent social tot mai vizibil.

Sefistul şi antiliteratura

Am urmărit câteva raportări la ideea tradiţională de literatură, înrudite cu modul sefist de-a vedea lucrurile. În diverse măsuri, am conchis, sefistul este un manierist, un avangardist şi un partizan al literaturii populare. Atitudinea antiliterară pare a fi un fel de numitor comun al celor de mai sus. Manieristul contestă modul „inspirat” de-a face literatură, susţinând că o alegere ingenioasă a combinaţiilor este mai fructuoasă. Avangardistul propune nişte reforme

radicale ale ideii tradiţionale de literatură. Sefistul român, ezitant în materie de contestare a literaturii, nu merge atât de departe, păstrând totuşi atitudinea avangardistă în chip de substrat al poziţiei sale. Cât priveşte opţiunea pentru literatura populară, sefistul o practică într-un mod de asemenea temperat. În legătură cu acest ultim aspect, observăm o contradicţie. În mod tradiţional, autorii de literatură populară nu sunt nişte teoreticieni, modul lor de-a scrie n-are nevoie de justificările criticii şi istoriei literare. Pentru ei, succesul de librărie îl înlocuieşte definitiv pe cel de stimă, mult apreciat de către literaţi. Unii sociologi se interesează, ce-i drept, de rezultatele muncii lor, dar concluziile acestora nu le influenţează succesul de public. În această privinţă, sefiştii români au o poziţie întrucâtva hibridă, cum s-a văzut. Ei ţintesc succesul de librărie, dar nu le este indiferentă opinia criticii despre textele lor. Nu este vorba numai despre opinia în mod tradiţional complezentă a celor din interiorul comunităţii sefiste, ci şi despre referirile ocazionale ale criticilor literari de profesie.

Aşa stând lucrurile, atitudinea antiliterară este de cele mai multe ori implicită, sefistul român păstrându-şi mai totdeauna o resursă de „negociere” cu literatura. Ideile tranşante ale antiliteraţilor sunt preluate cu o anumită surdină. Printre opiniile sefiştilor nu găsim pledoarii explicite împotriva valorilor estetice ale literaturii, în favoarea oralităţii, nici contestări ale culturii literare. Atunci când îşi fac publice opiniile, sefiştii români preferă, de regulă, să afirme că lecturile sefiste nu sunt incompatibile cu o preferinţă secundară pentru literatură. Ei nu pledează pentru valorile extraestetice, o eventuală excepţie în acest sens fiind teoria lui Cornel Robu. Eruditul sefist din Cluj-Napoca nu izgoneşte esteticul din sefeu, dar îi desemnează un colocatar: sublimul. Cât priveşte preferinţa antiliteraţilor

pentru scriitura neîngrijită şi pentru un text capabil să exprime viaţa, cu toate imperfecţiunile ei, aceasta nu este teoretizată de sefişti, fiind însă adesea practicată.

Antiliteratul „acharné”, de felul lui Eugène Ionesco sau Samuel Beckett, nu este de găsit printre sefiştii noştri. Totuşi, o apropiere a acestora din urmă de promotorii antiliteraturii este posibilă. O asemenea încercare este justificată, în primul rând, de nuanţa antiliterară a conştiinţei sefiste (echivalentul conştiinţei literare). În modul ambiguu descris mai sus, sefiştii încearcă să se delimiteze faţă de literatură. Excepţie în materie de maximalism şi de căutare a „secesiunii” face grupul de la *Jurnalul S.F*. Atitudinea antiliterară de la această publicaţie nu este doar implicită, exprimată prin promovarea unor texte nesemnificative pentru literaţi, dar şi explicită, prin teoretizări apărute în cadrul unei rubrici numite în chip semnificativ „Anticritica”. Teoreticienii insurgenţi de la *Jurnalul S.F*. întâmpină însă o dificultate de principiu. Ei încearcă să impună forme şi idei antiliterare, dar sunt nevoiţi să recurgă la un arsenal de idei şi concepte împrumutat de la literaţi. Ca urmare a precarei culturi literare, pledoariile lor acuză o anumită sărăcie dialectică şi expresivă. Se pare că pentru a critica literatura în mod convingător trebuie mai întâi s-o cunoşti, să te situezi în interiorul ei, ba chiar să ai o structură psihică de literat... Adrian Marino se referă la acest tip de situaţii, atunci descrie fronda antiliterară românească dintre cele două războaie mondiale, considerând că multe luări de poziţie exprimă doar „o afectare antiliterară, de cafenea”:

„Se reia, de fapt, doar un clişeu, considerat de efect şi foarte *à la page*. Mai ales la unii scriitori de mâna a doua, a treia, care nu pot fi bănuiţi, în nici un caz, de o foarte

complicată şi profundă conştiinţă antiliterară.”[127]

Problema celor de la *Jurnalul S.F.* şi a altor sprijinitori ai independenţei sefeului faţă de literatură tocmai aceasta este, dovedindu-ne că istoria se repetă. Conştiinţa antiliterară a sefiştilor, apreciază literaţii, pare superficială, insuficient de convingătoare. Apare aici, observăm noi, un paradox generator de perplexitate. Atunci când adoptă o retorică antiliterară, sefiştii nu-i conving pe literaţi, dar nici pe comilitonii lor. Pe aceştia din urmă, cu preferinţa lor pentru sefeuri, limbă engleză şi calculatoare, pledoariile antiliterare îi lasă indiferenţi. Pentru ei, retorica antiliterară este desuetă, rămânând eventual interesante abordările sociologice practicate de istoria mentalităţilor. Pentru neosefişti, cum vom vedea, sefeurile contează prin anumite calităţi extraliterare, cum ar fi mărturiile asupra condiţiei umane într-o epocă dominată de construcţiile virtuale, fără legături cu tradiţiile „naturiste”.

Apogeul atitudinii antiliterare a sefiştilor români este atins probabil în anul 1996, când îşi încetează apariţia *Jurnalul S.F.* Un autentic ingredient antiliterar nu lipseşte însă niciodată din mentalitatea sefiştilor români. Lucrurile stau altfel în cazul literaţilor, declaraţiile antiliterare ale acestora având aerul unor simulări sau alinieri la o modă. Când adoptă atitudinea antiliterară, literaţii lasă impresia că doresc să obţină o expresivitate de gradul al doilea, dar tot de tip literar. Avangardiştii deţin o relativă imunitate împotriva acestui manierism antiliterar, în cazul lor sinceritatea contestării fiind eventual convingătoare. În alte cazuri însă atitudinea antiliterară rămâne exterioară, adoptată ocazional. Numeroasele declaraţii din această

[127] Adrian Marino, *Biografia ideii de lieratură*, vol. 6, (Partea IV). *Problema definiţiei literaturii. Criza definiţiei literaturii. Antiliteratura. Cu un epilog*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 222.

categorie, colecţionate de Adrian Marino, o probează. Mulţi literaţi români importanţi adoptă un crez antiliterar în decursul timpului. Printre aceştia se află Mircea Eliade, E. M. Cioran, Eugen Ionescu, Ion Barbu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi. Sunt citaţi, printre alţii, Ana Blandiana, Gheorghe Grigurcu, Maria Banuş, Gellu Naum, A. E. Baconski, Petru Romoşan, Matei Călinescu (în *Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter*, 1969), M. H. Simionescu (în calitate de autor al unor reuşite parodii ale literaturii şi criticii literare). Câteva formulări ale Mariei Banuş, din 1970, i se par lui Adrian Marino chiar „definiţia clasică a antiliteraturii”.

„Orice literatură, făcută de mine sau de alţii, mă dezgustă... Nu suport decât metaforele şi comparaţiile găsite sau relatate pe viu...”[128]

Poeta proletcultistă pledează pentru spontaneitate, dar aceasta n-o împiedică să publice în continuare poezii elaborate. Toţi cei citaţi mai sus nu procedează altfel. Contestarea de tip antiliterar este în cele din urmă o denegaţie, capabilă să exprime într-un fel întortocheat iubirea pentru literatura autentică. Adrian Marino conchide că antiliteratura se transformă „într-o temă literară, inofensivă ca oricare alta”[129]. De altfel, i-ar fi fost aproape

---

[128] Ibidem, p. 225.

[129] De regulă, literaţii români de azi se referă în mod condescendent la contestările antiliterare, implicit la cele ale sefiştilor. Adrian Marino nu procedează altfel, iar emulii săi din alte generaţii îl imită. Într-o recenzie la *Biografia ideii de literatură* (vol. 6), Monica Spiridon aminteşte de discursul intelectual bazat pe o „retorică a sublimului tehnologic”, nutrită din noutăţile tehnologice intervenite în comunicare. „O literatură abundentă pe marginea textualitatii electronice sau a textualităţii computaţionale (ca să folosesc o sintagmă încă mai barbară) ne asaltează viguros în ultimul timp. O carieră teoretică spectaculoasă face recent un concept ca ciberspaţiu (cyberspace) – a nu se confunda cu spaţiul cibernetic. Avem aici de-a face cu reactualizarea unei

imposibil, psihologic vorbind, să admită că literatura, în formele ei tradiţionale, suferă în anii din urmă un proces obiectiv de perimare, deşi poate că o asemenea concluzie ar fi fost mai îndreptăţită de fapte. Concluzionând că literatura este în stare să „recicleze” şi să înglobeze toate contestările la adresa ei, Adrian Marino ilustrează perfect poziţia literatului luminat, diferit de literatul „pătimaş”, pornit să lanseze diatribe la adresa oricărui text, scris, în opinia sa, fără talent şi fără credinţă în frumos. Inventariind cu obiectivitate o sumedenie de contestări, el rămâne în esenţă un „credincios” al literaturii.

Revenind la convingerile antiliterare ale sefiştilor, constatăm că lucrurile stau altfel. Spre deosebire de literaţi, ei nu iubesc literatura sau, în orice caz, o privesc cu indiferenţă, dorind s-o înlocuiască prin sefeuri. În cartea lui Adrian Marino găsim câteva sugestii interesante cu privire la posibilele resorturi ale atitudinii lor. Astfel, este de reţinut referirea la o negativitate fundamentală, generată de spiritul timpului. Seninătatea şi echilibrul literaturii clasice devin, cu trecerea vremii, nişte calităţi iritante, de neacceptat. La fel, ideea absolutului estetic, inacceptabil pentru „mentalitatea negativistă a epocii”. Sefiştii intră în rezonanţă, în felul lor, cu aceste moduri de-a privi literatura. Interesantă este şi propunerea unei apropieri între antiliteratură şi antisacralitate. Vorbind despre laicizarea omului modern, Adrian Marino conchide că antisacralitatea este înrudită, chiar coincidentă, cu

---

metafore epistemologice, semnate şi datate, inventate de William Gibson în cartea Neuromancer, la începutul anilor ‘80. O evaluare la rece a unor astfel de cruciade inovatoare demonstrează că produsele lor sînt fie metafore gnoseologice navigînd în vidul dintre teorie si S.F., fie forme de interacţiune destul de banale, în care mediile electronice cooperează cu textul scris, balanţa înclinînd în favoarea celui din urmă, nu invers.”
(http://www.observatorcultural.ro/informatiiarticol.phtml?xid=4856)

antiliteratura, în sensul că adversarii literaturii resping „credinţa artistică şi literară”, aflată la baza unei preferinţe imposibil de argumentat în mod strict raţional.

Poziţia sefiştilor împrumută câte ceva din atitudinea schiţată mai sus. Adoptând o modalitate de-a scrie străină de iluminările emoţionale trăite şi declarate cândva de poeţi, ei preferă luciditatea. O eventuală „credinţă sefistă”, echivalent „sintetic” al „credinţei literare” poate fi decelată în textele lor de către criticii literari doar în situaţiile când textele respective fac saltul către literatură. Am văzut însă că sefiştii declară că trăiesc ceva asemănător unei iluminări de tip religios, unei convertiri[130]. Lectura sefistă are un efect psihotrop, de natură să creeze dependenţă[131], dar nu este vorba despre ceva analog unei convertiri de tip religios, ci de o prozaică dobândire a unei deprinderi „vicioase”. Că sefiştii n-au nici-o legătură cu atitudinea religioasă o probează ateismul lor vădit, adesea militant. Mai ales în anii de după 1990, acesta iese la iveală în mod ostentativ. În textele unor sefişti, mai ales mitologia creştină este obiectul unor persiflări, fiind „răsucită”, cu obţinerea unor efecte parodice, blasfematorii din punctul de vedere al BOR, dar şi pentru literatul tradiţional din România[132]. În

---

[130] Vezi I, 3, nota 18.

[131] În 1955, elev de liceu fiind, am citit *Meteoritul de aur* de Octavian Sava, în *CPSF*, luând astfel cunoştinţă despre existenţa unui gen distinct de literatură. Textul mi s-a părut foarte atrăgător şi am continuat să cumpăr numerele colecţiei editate de Adrian Rogoz. N-a fost vorba despre o „convertire”, ci mai degrabă de atracţie spontană pentru un fel de literatură uşor de scris, lesne de citit şi cumva flatantă pentru propria inteligenţă.

[132] Alexandru Mironov publică (în *Anticipaţia*, nr. 500) o parodie după rugăciunea fundamentală a creştinilor, *Tatăl nostru*, intitulând-o *BlaSFemie*. Infatigabilul animator îl omagiază astfel pe Adrian Rogoz, dar şi orientarea religioasă a acestuia. Sefiştii găsesc probabil amuzantă punerea lui Adrian Rogoz în locul Dumnezeului creştin. Literaţii, în schimb, este de presupus că o consideră cel puţin de prost gust.

mod curios, cele mai virulente sefeuri anticreştine apar în România după 1990 şi nu înainte, când probabil ar fi fost foarte pe placul autorităţilor comuniste.

Vom reveni asupra atitudinii evident anticreştine a sefiştilor români, atunci când vom amplifica paralela dintre comunitatea sefistă românească şi structura unei grupări religioase neoprotestante. Până atunci, ne mulţumim să observăm că legătura cu satanismul, propusă de noi în 1995[133], nu este un atac împotriva sefiştilor români, cum a fost considerată imediat după apariţia eseului respectiv, ci o metaforă critică. Într-adevăr, mai ales în legătură cu gruparea de la *Jurnalul S.F.*, apropierea de o grupare

---

[133] Iată textul respectiv, intitulat *Spre postura de „sectă satanică”*: „Într-un articol apărut în *Almanahul Anticipaţia 1995*, am propus o paralelă între resorturile psiho-sociale ale mişcării SF şi cele ale unei secte religioase creştine. Traducerile SF, ce depăşesc nivelul critic în materie de nereuşită, dovedesc că respectiva apropiere este operaţională. Cât timp este ’sectă creştină’ şi ’crede’ în Literatură, comunitatea SF rămâne ceva de înţeles pentru cititorul obişnuit, precum un sectant baptist, să zicem, pentru un creştin ortodox. Dacă însă se întemeiază pe negarea sistematică a Literaturii şi, practic, pe dispreţul pentru aceasta, comunitatea SF începe să semene foarte bine cu o sectă satanică profilată pe negarea sistematică a valorilor creştine. Desigur, literatura nu este Dumnezeu, iar sefiştii nu taie cocoşi negri la miezul nopţii. Cu toate acestea, metafora este corectă. Printre teoreticienii SF-ului au existat întotdeauna partizani ai autonomiei. Ei au modulat cu obstinaţie ideea că SF-ul nu se bazează pe valorile tradiţionale ale literaturii şi se adresează cititorilor săi pe nişte căi originale. Cultura SF (un concept argumentabil, dar transformat abuziv în mit) s-a dovedit a fi teza preferată a acestor teoreticieni. Niciodată însă nu s-a spus că literatura SF trebuie să se angreneze într-o tentativă antiintelectualistă de dinamitare a limbii sub raport stilistic şi chiar gramatical. Nimeni n-a susţinut până acum în România că SF-ul trebuie să strângă oameni handicapaţi sub raportul talentului şi al culturii literare. Traducerile proaste fac şi acest ultim pas, încercând să împingă SF-ul afară din literatură.” (în *Anticipaţia. CPSF*, nr. 525) Scris într-o tonalitate ţinând de retorica apartenenţei la literatură, textul citat de mai sus trebuie privit în mod circumspect de cititorii acestei cărţi. Metafora propusă pare însă îndreptăţită, dacă admitem ideea că antiliteratura realizată prin practicarea a ceea ce literaţii numesc „literatură proastă” seamănă structural cu ritualurile unei secte anticreştine.

neoproptestantă nu este funcţională decât atunci când încercăm să descriem modul de organizare al comunităţii sefiste. În schimb, atunci când ne interesează doctrina şi situarea faţă de literatură a sefiştilor maximalişti, de felul celor de la *Jurnalul S.F.*, constatăm că apropierea de o sectă satanistă este mai potrivită. Neoprotestanţii nu resping doctrina creştină, ci propun noi interpretări, fără să nege dogma esenţială. Sataniştii, în schimb, fac *tabula rasa*, adorând tocmai ce afuriseşte creştinismul.

Postmodernismul şi sefiştii

O apropiere între modul postmodernist de-a concepe literatura şi preferinţa sefiştilor pentru recombinarea uneori parodică (conştientizată sau nu) a unor „prefabricate” pare naturală şi evidentă. Mircea Opriţă o propune, în special în legătură cu îndrăznelile intertextualiste ale unor sefişti din promoţia anilor ’90. În opinia sa, există un posmodernism SF românesc, ilustrat în special de Michael Haulică, Sebastian A. Corn, Liviu Radu, Cătălin Ionescu, Ona Frantz, Florin Pîtea. În textele acestor autori, Mircea Opriţă descoperă trăsături ale „gândirii postmoderne”: sincronizarea la idealul descentralizării, promovarea temelor marginalizate, adoptarea unor strategii ale jocului liber, acceptarea democratică a parodiei alături de demersul „serios”. Volumul colectiv *Motocentauri pe Acoperişul Lumii* (1995) este considerat „o carte-manifest a SF-ului nouăzecist”, implicit o dovadă a adaptării de către sefiştii români a strategiilor narative postmoderniste. Autorii (Ionuţ Bănuţă, Caius Stancu, Dănuţ Ivănescu,

Sebastian A. Corn, Michael Haulică, Don Simon, Doru Stoica şi Cătălin Ionescu) reuşesc într-adevăr să dovedească o libertate scripturală încă neîntâlnită în sefeul românesc, aceasta fiind calitatea capabilă să-i apropie de idealul postmodernist al încălcării tuturor barierelor narative tradiţionale[134].

Cât priveşte latura teoretică, totdeauna importantă în cazul unor manifestări de tip antiliterar, Mircea Opriţă se opreşte asupra *Jurnalului S.F.*, descoperind elementele unei estetici postmoderne, nu înainte de a-şi lua unele precauţii, atunci când se referă la „amatorismul drapat în recuzită generică”, capabil să înfrunte profesionismul literar cu mult curaj şi, adăugăm noi, cu deplină îndreptăţire culturală. Concluziile lui Mircea Opriţă sunt favorabile:

---

[134] Analizând în mod minuţios volumul colectiv *Motocentauri pe Acoperişul Lumii* (Editura Karmat Press, Ploieşti, 1995), Radu Pavel Gheo nu-l apropie de poetica posmodernismului, deşi ar fi avut numeroase motive s-o facă. Explicaţia pare a fi o anume mefienţă faţă de concept şi faţă de metodologia interpretativă corelativă acestuia. Observăm la acest avizat comentator o anumită atitudine „retro” faţă de literatură. Radu Pavel Gheo nu caută în *Motocentauri pe Acoperişul Lumii* virtuţi postmoderniste ale textului, ci mai ales calităţi literare tradiţionale, despărţindu-se astfel, în mod tacit, de adepţii ideii că postmodernismul oferă o nouă paradigmă, inclusiv în materie de critică şi istorie literară. Aceştia din urmă consideră că textele lor preferate sunt întrucâtva situate dincolo de literatură, sunt „postliteratură”, amintind în această privinţă de poziţia sefiştilor canonici. Radu Pavel Gheo nu aderă la un asemenea punct de vedere. În loc să se extazieze în faţa inventivităţii combinatorii a autorilor, lipsită de legături vizibile cu tradiţionalul talent literar, precum adepţii caracterului extraliterar al sefeului autentic, el caută valoarea literară a diferitelor texte, ajungând la concluzii rezervate: „Pentru a umple spaţiul ficţional şi evenimentele cuprinse în introductiva *Scurtă Istorie...* ori pentru a crea impresia de unitate şi continuitate, ar fi fost necesare mult mai multe texte, acoperind mult mai multă istorie imaginară. Puşi să aleagă între proiectul irealizabil de a face din antologie o carte ’rotundă’ şi în acelaşi timp un volum cu o valoare literară incontestabilă în integritatea ei de artefact, creatorii au ales o păguboasă cale de mijloc.” (Op. cit., p. 126) Este evident că Radu Pavel Gheo reprezintă mentalitatea literaţilor, includerea sa în comunitatea sefiştilor fiind în bună măsură artificială.

„Cu tot caracterul ei aproximativ şi rudimentar, estetica [promovată în *Jurnalul S.F.*] năzuie deschis la cultivarea unor trăsături postmoderne ale scrisului. Ca şi în cazul literaturii generale, SF-ul ’nouăzecist’ este văzut într-o contrapunere semnificativă la modurile experimentate anterior. Un spirit al desacralizării se aplică oricărui lucru: mituri, teme, mijloace de expresie, limbaj.”[135]

Criticul literar tradiţional este sceptic în privinţa unor asemenea concluzii, obiectând că pot intra în discuţie doar teoretizările situate la nivelul validităţii dialectice. Or, continuă criticul, eseiştii de la *Jurnalul S.F.* au audienţă doar în cadrul comunităţii sefiste, textele lor nu intră în circuitul discuţiilor profesionale despre literatură din România; aşa stând lucrurile, se poate spune că Mircea Opriţă forţează nota, din partizanat, atunci când procedează la „anexarea” sefistă a postmodernismului. În schimb, un istoric al mentalităţilor sau unul al ideilor literare, de felul lui Adrian Marino, consideră că totul este în ordine, iar discursul rudimentar al celor de la *Jurnalul S.F.* este cu totul îndreptăţit să ilustreze modul postmodernist[136]. Ceea ce

[135] Mircea Opriţă, op. cit, p. 367.

[136] Iată câteva referiri ale lui Matei Călinescu la conceptul de postmodernism, alese pentru darul lor de-a fi clare, dar şi pentru poziţia circumspectă a autorului. În *Cinci feţe ale modernităţii. Modernism, avangardă, decadenţă, kitsch, postmodernism* (Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Traducere din engleză de Tatiana Pătrulescu şi Radu Ţurcanu. Traducerea textelor din „Addenda” (2005) de Mona Antohi. Postfaţă de Mircea Martin, Polirom 2005), Matei Călinescu nu se grăbeşte să decidă că postmodernismul este „noua paradigmă”, socotind că este „un construct terminologic mai degrabă stângaci”, aducător de probleme în materie de periodizare. O altă rezervă se lasă întrevăzută şi atunci când teoreticianul citează opinia poststructuralistă a lui Umberto Eco: „Cred că postmodernismul nu e un curent care să fie definit cronologic, ci mai degrabă o categorie ideală – sau, mai bine spus, un *Kunstwollen*, un mod de operare”. Dincolo de aceste dovezi de prudenţă, ne sunt oferite

este stângăcie pentru un literat devine, într-un asemenea caz, o probă mai deosebită de autenticitate. Dacă privesc astfel lucrurile, literaţii sunt nevoiţi să admită că paradigma postmodernă, dacă există cu adevărat, le asigură sefiştilor condiţiile unei victorii strategice. Postmodernismul fiind o „filozofie” a pluralismului, conceptul de elită, esenţial pentru optica tradiţională a literaţilor, devine inoperant. Aşa

---

câteva elemente de bază ale unei poetici postmoderniste a „indeterminării” sau a „impreciziei”, din categoria „convenţiilor structurale”: „o nouă utilizare existenţială sau ’ontologică’ a perspectivismului narativ, diferită de aceea mai degrabă psihologică pe care o regăseam în modernism[...]; dublarea şi multiplicarea începuturilor, finalurilor şi a acţiunilor narate [...]; tematizarea parodică a autorului (reapariţia autorului sâcâitor şi manipulator, de data aceasta cu o dispoziţie autoironică aparte); tematizarea nu mai puţin parodică, dar mult mai deconcertantă, a cititorului[...]; tratarea pe picior de egalitate a acţiunii şi ficţiunii, a realităţii şi mitului, a adevărului şi minciunii, a originalului şi imitaţiei, ca mijloc de a accentua imprecizia distincţiilor obişnuite; autoreferenţialitatea şi ’metaficţiunea’ ca mijloace de dramatizare a inevitabilei învârtiri în cerc [...]; versiunile extreme ale ‘naratorului îndoielnic’, utilizate uneori, paradoxal, pentru a obţine o construcţie riguroasă [...].” (p. 292-293) La acestea se adaugă faptul că postmodernismul „utilizează în mod insistent o retorică a palinodiei sau a retractării”. (p. 297)

Cât priveşte profilul psihologic al omului postmodern(ist), sunt interesante opiniile lui Zygmunt Bauman. După ce îl citează pe Alain Finkielkraut („De acum *post*modern, omul contemporan proclamă egalitatea dintre vechi şi nou, dintre major şi minor, dintre gusturi şi culturi. În loc să conceapă prezentul ca pe un câmp de luptă, el îl deschide fără prejudecăţi şi fără excepţii tuturor combinaţiilor.”), Bauman afirmă că tipurile umane cele mai reprezentative pentru perioada postmodernă, a dezangajării morale, sunt vagabondul şi turistul. Aceste două metafore încearcă să surprindă modul postmodern de a trăi „în treacăt”: „Un lucru pe care viaţa vagabondului şi cea a turistului nu sunt prevăzute a-l conţine şi cel mai adesea sunt scutite de a-l conţine, este responsabilitatea morală, stânjenitoare, frustrantă, ce ucide bucuria şi provoacă insomnii. Plăcerile din sala de masaj vin fără gândul trist despre copiii vânduţi pentru prostituţie [...] Responsabilitatea morală dispare atunci când ’toată lumea o face’ [...] În lumea postmodernă, vagbondul şi turistul nu mai sunt oameni marginali sau condiţii marginale. Ei se transformă în tipare destinate să monopolizeze şi să modeleze totalitatea vieţii şi întregul cotidian, în şabloane cu care sunt măsurate toate practicile. Ei sunt glorificaţi de

stând lucrurile, sefiştii ar trebui să se simtă perfect de bine în ambianţa ideilor postmoderniste, acestea având darul de a le valida pe deplin textele. În modul lor specific, neconvingător pentru profesioniştii comentariului literar, teoreticienii de la *Jurnalul S.F.* contestă competenţa elitei literare dincolo de marginile unui anumit grup social. Ei nu fac apel la ideile postmodernismului, referirile lor antielitiste părând mai degrabă intuitive. Rolul delimitării lor faţă de criteriile elitiste de receptare a textelor literare este unul social. Fără a ambiţiona să pătrundă printre cunoscătorii autentici ai postmodernismului, autorii de teoretizări de la Jurnalul S.F. doresc în special să asigure coeziunea sefiştilor români, să le păstreze şi să le consolideze configuraţia psihologică de grup social distinct.

În contextul discuţiei despre posibila apartenenţă postmodernistă a unor sefişti români se cuvin amintite şi contribuţiile lui Florin Pîtea, absolvent de filologie, anglist cu o carieră universitară. Ocupându-se de opera lui Thomas Pynchon, „o figură centrală a postmodernismului”, precum şi de influenţele exercitate de acesta asupra unor autori, după apariţia primului său roman, în 1962, Florin Pîtea citează opinia lui William Gibson:

„Pynchon a fost întotdeauna un scriitor preferat şi o influenţă majoră. În multe feluri îl văd ca fiind aproape [la] începutul unei anumite specii mutante de SF - genul cyberpunk, SF-ul care amestecă suprarealismul şi imaginile culturii pop cu informaţii ezoterice istorice şi ştiinţifice.”[137]

---

corul exploatatorilor comerciali şi al linguşitorilor din mass-media. Ei stabilesc stadardele de fericire şi de succes în viaţă, în general.” (Op. cit., p. 263-264)

[137] În *Romanele lui Thomas Pynchon şi influenţa acestora asupra altor scriitori postmoderni*. (http://www.geocities.com/themaddancinggod/) O versiune a acestui articol a apărut în revista *Ficţiuni*, nr. 4, 2001.

În calitatea lui de părinte al „subgenului cyberpunk”[138], William Gibson este unul dintre autorii menţionaţi frecvent de Florin Pîtea. Despre el, Bruce Sterling, alt autor de sefeuri receptiv la ideile şi strategiile narative ale postmodernismului, are o afirmaţie revelatoare:

---

[138] “A science-fiction subgenre characterized by countercultural antiheroes trapped in a dehumanized, high-tech future.” „The word cyberpunk was coined by writer Bruce Bethke, who wrote a story with that title in 1982. He derived the term from the words cybernetics, the science of replacing human functions with computerized ones, and punk, the cacophonous music and nihilistic sensibility that developed in the youth culture during the 1970s and '80s. Science-fiction editor Gardner Dozois is generally credited with having popularized the term.”

„The roots of cyberpunk extend past Bethke's tale to the technological fiction of the 1940s and '50s, to the writings of Samuel R. Delany and others who took up themes of alienation in a high-tech future, and to the criticism of Bruce Sterling, who in the 1970s called for science fiction that addressed the social and scientific concerns of the day. Not until the publication of William Gibson's 1984 novel *Neuromancer*, however, did cyberpunk take off as a movement within the genre. Other members of the cyberpunk school include Sterling, John Shirley, and Rudy Rucker.” (*Encyclopaedia Britannica Deluxe Edition 2004, CD-ROM*)

Referiri mai puţin neutre la cyberpunk pot fi citite în numeroase surse online. Dintre acestea, atrage atenţia în mod special *The Cyberpunk Project (http://project.cyberpunk.ru/)*, cu o tratare sistematică a diferitelor caracteristici şi urmări ale respectivei orientări scripturale, inclusiv ale mişcării cyberpunk. Se poate constata că membrii acesteia din urmă, rude spirituale cu avangardiştii şi cu alţi practicanţi ai antiliteraturii, repetă în bună măsură tipul de argumentaţie practicat de sefişti în legătură cu desprinderea lor de literatură. De data aceasta însă ei au avantajul că se delimitează nu de literatură, o entitate cunoscută de ei în mod aproximativ, ci de domeniul familiar al sefeurilor. Concluziile sunt interesante, mai ales prin calitatea lor de a sugera ca meritele textelor respective nu ţin de virtuţile tradiţionale ale literaturii: „Cyberpunk is a literary movement, born in the 1980's, that seeks to completely integrate the realms of high tech and of pop culture, both mainstream and underground, and break down the separation between the organic and the artificial.” Ca şi alte comentarii din acelaşi site, conceptele de valoare literară şi de talent specific al scriitorului sunt lăsate deoparte.

„Cel mai revoluţionar act pe care-l putem face, ca scriitori, este să combinăm genurile, să transplantăm limbaje de la alte lucrări la subiectele SF. Stilul este conţinut. Gibson ne oferă ceva nou – un nou stil. Nu pentru că l-a inventat, ci pentru că a avut înţelepciunea să vadă că un stil vechi ar putea fi adaptat la materialul nostru tradiţional."[139]

Ideea amestecului ingenios de registre narative, precum şi apelul la informaţii livreşti cât mai diversificate par a fi, în opinia lui Florin Pîtea, cele mai importante trăsături postmoderniste ale scriitorului american. Lui Thomas Pynchon i se atribuie inventarea unui nou gen literar, „un amestec de cultură ştiinţifică şi umanistă, umor şi angoasă." El ar fi fost foarte convingător „în redarea stării de spirit a sfîrşitului de secol douăzeci".

Florin Pîtea nu face referiri la sefiştii români, deşi unii dintre aceştia s-au aliniat (sau au încercat s-o facă) la poetica postmodernistă/cyberpunk. Singurele „comentarii" sunt proprile sale proze, unde foloseşte din plin inovaţiile de tip postmodernist ale autorilor cyberpunk. Drept urmare, din eseurile sale reţinem mai ales ideea că autorii postmoderni acuză o mutaţie de optică faţă de propriile texte şi o mentalitate schimbată în raport cu scriitorii tradiţionali. La ei, mentalitatea sefistă, discutată de noi din diferite unghiuri de vedere, se transformă treptat în mentalitate neosefistă. Florin Pîtea, cu orgolioasa sa ignorare a sefeurilor româneşti, nu tocmai flatantă pentru respectivii autori, este mai mult un neosefist decât un sefist[140].

---

[139] Florin Pîtea, loc. cit.

[140] Cât priveşte performanţele postmoderniste ale sefiştilor români, un critic literar poate veni cu precizarea, de bun simţ cândva, că adoptarea

Literaţii „convertiţi” la postmodernism văd relaţiile cu sefiştii altfel decât cei „ortodocşi”. Ei le acordă autorilor de sefeuri o oarecare atenţie, dar nu-i acceptă ca egali, poziţia lor fiind aceea a unor patricieni faţă de nişte liberţi. Teoretic, atitudinea postmodernă faţă de literatură presupune toleranţă faţă de genurile socotite inferioare până mai ieri, ba chiar situarea acestora pe picior de egalitate cu literatura elitelor. În *Postmodernismul românesc* (1999), elogiu lipsit de orice rezervă al respectivei orientări literare, Mircea Cărtărescu scoate în evidenţă acest aspect:

„...experienţa artistică ’înaltă’ foloseşte expresii codificate, cristalizate de-a lungul timpului, pentru exprimarea fiecărui sentiment. Ele sunt la fel de convenţionale ca şi codul plebeu al kitsch-ului, dar sunt prestigioase cultural. [...] În experienţa postmodernă, kitsch-ul este noua *lingua franca* a unei lumi dominate de *design, advertising* şi *show-biz*, instituţii în care se dizolvă ca să se recreeze la nesfârşit.”[141]

Referindu-se la kitsch, autorul are de fapt în vedere toate categoriile de texte necorespunzătoare standardelor

---

unor strategii narative anumite, oricare ar fi acestea, nu duce cu necesitate la realizări notabile. El ar putea propune apoi o paralelă între romanul lui Umberto Eco, *Il nome della rosa (1980)* şi trilogia lui Dan Doboş, *Abaţia* (2002, 2003, 2005), asemănătoare într-o oarecare măsură prin situare culturală şi istorică. Concluzia ar fi că ambii autori apelează la o recuzită medievală, dar diferenţa între cele două cărţi este astronomică. Umberto Eco este un medievalist erudit, Dan Doboş - un jurnalist capabil să folosească unele informaţii despre evul mediu, dobândite din câteva lecturi grăbite. În plus, primul scrie bine, al doilea, nu. Din punctul de vedere al istoriei mentalităţilor însă totul este OK. Din moment ce ambii autori au publicul lor, valoarea estetică, proclamată de unul dintre grupuri, nu este relevantă şi pentru al doilea.

[141] Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul* românesc, Postfaţă de Paul Cornea, Humanitas, Buc., 1999, pp. 421, 422.

estetice tradiţionale, dar devenite legitime prin prisma ideilor postmoderne. El îl citează pe Sorin Alexandrescu, în legătură cu depăşita „bătălie canonică”:

„..cred că a venit în sfârşit timpul să se încheie supremaţia canonului estetic în literatura română [...] nu doresc nici-o (nouă) bătălie canonică, ci doar abandonarea oricărui canon. Şi tânjesc după aerul pur care-i va urma.”[142]

Dacă lucrurile se vor întâmpla astfel, mulţi specialişti în literatură vor fi nevoiţi să se reprofileze, precum Adrian Marino, în ultimii ani ai vieţii sale, trecând de la istoria literară la istoria culturală. Deocamdată însă vremea acestei egalităţi depline a textelor nu a venit. Mircea Cărtărescu o dovedeşte, în *Postmodernismul românesc*, rezervându-le sefiştilor şi lucrărilor acestora un statut special, legat de „reciclarea posmodernistă”. După ce plasează sefeurile, alături de alte texte situate în afara preferinţelor elitei literare, în paraliteratură, Mircea Cărtărescu observă înclinaţia autorilor postmodernişti, inclusiv a celor români, de a împrumuta de la acestea, „structuri narative rigide” şi „imagini arhetipale”. Reciclarea „formelor narative istoricizate”, precum şi a celor „populare” ar duce la ivirea unor „metaromane”. Există şi referirea la „reciclarea nostalgică” a unor texte de mâna a doua, „marginale”, inclusiv „serialele gen *heroic fantasy, pulp*-urile SF”. În aceeaşi categorie sunt incluse preocupările unor autori pentru „anumite curente de ultimă oră în artele ’populare’ (*cyberpunk* etc.)”. Mircea Cărtărescu oferă şi alte semne ale unei atitudini democratice faţă de toate tipurile de texte. Astfel, face o

[142] Sorin Alexandrescu, în *Dilema*, 3-9 oct. 1997, apud Mircea Cărtărescu, op cit., p. 225.

referire elogioasă la preocuparea lui Florin Manolescu pentru paraliteratură şi arată că acesta este „autorul unei excelente istorii a literaturii SF”, continuând:

„De altfel, SF-ul românesc a fost, din 1960 încoace, prin colecţiile şi revistele specializate, unul dintre cele mai intresante domenii ale literaturii contemporane, având miturile sale, marii autori, curentele, genurile şi speciile sale distincte. La structurarea sa a contribuit o critică adeseori sofisticată, numărând străluciţi eseişti şi erudiţi în materie. Mult mai slab monitorizate au fost celelalte zone ale paraliteraturii româneşti...”[143]

Însumând aceste elogii, eseistul nu menţionează însă un aspect capital al problemei. Anume că Florin Manolescu şi emulii săi în ale cercetării sefeului sunt şi nişte avocaţi ai sefiştilor, în tentativa acestora de a fi „primiţi” în literatură, printre literaţi.

De ce nu sunt incluse printre cărţile postmoderniste şi unele sefeuri? De ce acest „privilegiu” le este rezervat doar textelor unde sefeurile sunt „citate”? Răspunsurile la aceste întrebări pot fi aflate doar atunci când comparăm cele două mentalităţi, a literaţilor şi a sefiştilor. Se pare că, în practică, literatul canonic, Mircea Cărtărescu în cazul de faţă, nu poate să aşeze pe picior de egalitate literatura elitelor şi literatura populară, deşi susţine teoretic că o asemenea procedare este justificată şi de dorit. I-ar fi şi foarte greu, de altfel. La facultăţile de filologie se învaţă că există literatură bună şi mai puţin bună, criteriul de departajare fiind cel estetic. În decursul anilor, se formează anumite reflexe mentale, dificil de înlocuit printr-o atitudine de contemplator senin, specifică unui istoric al

---

[143] Mircea Cărtărescu, op. cit., p 218.

mentalităţilor. Pentru acesta din urmă, orice text este interesant, iar alegerile dictate de criteriul estetic sunt strict subiective. În cazul situării literaţilor faţă de sefeuri, funcţionează această mentalitate segregaţionistă.

Un exemplu semnificativ sunt referirile la Jorge Luís Borges, socotit de către toţi teoreticienii, inclusiv de Mircea Cărtărescu, un reprezentant de frunte al postmodernismului. Unele dintre povestirile lui Borges pot fi considerate sefeuri. Pe de altă parte, unele texte semnate de sefişti se ridică probabil la nivelul artistic al acestora. Ce se întâmplă, atunci? Singurul răspuns, propus deja de noi, este că Borges scrie „prea bine” pentru sefişti. Drept urmare, povestirile sale curat sefiste nu sunt revendicate de către sefişti, ci de către literaţi. Acest mecanism mental explică inclusiv faptul că Mircea Cărtărescu refuză în mod sistematic să accepte ideea că unele sefeuri pot fi şi altceva decât paraliteratură. Observăm, o dată mai mult, faptul că sefultura[144] este un concept solid, un fel de cheie teoretică pentru înţelegerea celor două mentalităţi. Literatul, în mod definitiv, nu acceptă ideea că sefultura poate fi şi altceva decât paraliteratură. În schimb, atunci când anumite texte conţinând motive şi modalităţi sefiste se ridică la un nivel literar socotit acceptabil, este dispus să le omologheze ca literatură. Iată un exemplu din cartea lui

[144] După apariţia unui fragment din lucrarea de faţă (în revista *Helion*, nr. 4, 2006), am înregistrat reacţii semnificative pentru mentalitatea sefistă. A ieşit la iveală faptul că admiterea dubletului sefultură/ sefist, în opoziţie cu literatură/ literat, cheia de boltă a lucrării de faţă, are darul de a-i irita pe sefişti. Aspect foarte explicabil, dacă ţinem cont de o lungă tradiţie. Sefistul canonic nu poate admite ideea că nu este (şi) scriitor. Nu este însă vorba despre a fi sau nu scriitor, atunci când eşti autor de sefeuri. Nimeni nu-l împiedică pe autor să fie sau să se declare scriitor. Problema este că întregul mecanism teoretic al lucrării de faţă n-ar fi putut funcţiona în absenţa disociaţiei de idei propuse de noi. Admiterea ideii că există două mentalităţi diferite, corespunzătoare celor două grupuri sociale, s-a dovedit indispensabilă.

Mircea Cărtărescu:

„Proza anilor ’90 are, de fapt, o puternică înclinaţie către funcţionalitatea care combină mimarea genurilor paraliterare (SF – cu variantele sale: *heroic fantasy, space opera* etc. – romanul erotic, *thriller*-ul) cu tehnicile inspirate de computer.”[145]

Ceva asemănător ni se spune şi în legătură cu activitatea lui Sebastian A. Corn, un autor revendicat de sefişti. Acesta este creditat cu „experimente SF”, nu cu sefeuri. Cu alte cuvinte, discuţia începe doar în legătură cu textele capabile să recicleze sau să mimeze sefeurile. Cine decide însă unde începe mimarea reuşită şi se termină sefeul propriu-zis? ar putea să se întrebe sefiştii, cu îndreptăţire. Greu de răspuns, mai ales dacă ţinem cont de faptul că unii autori de sefeuri practică parodia, deci se distanţează de locurile comune ale genului lor preferat. În această privinţă, întreaga carte a lui Mircea Cărtărescu despre postmodernismul românesc acuză o neclaritate fundamentală. Unele dintre citatele din cărţi socotite a fi capitale oferă mostre de pură şi simplă banalitate, nu arată vreo valoare literară deosebită şi nici nu probează nişte virtuţi combinatorii ieşite din comun. Meritul lor pare a fi, ne lasă să înţelegem autorul, faptul că sunt nişte documente despre dispoziţia ludică şi combinatorie a unor autori. Şi, desigur, acela de-a oferi eseistului ocazia unor speculaţii despre marile posibilităţi ale postmodernismului. Poate că are dreptate Adrian Dinu Rachieru, atunci când se referă la inconsistenţa potmodernismului:

„Dacă *atitudinea postmodernă* încurajează

---

[145] Ibidem, p. 469.

proliferarea nivelatoare a variantelor, plutind în incompletitudine, echivoc şi un fals şi periculos egalitarism, atunci nu puteam să nu-i dăm dreptate incisivei Alison Lee: *postmodernismul numeşte o criză a autorităţii culturale*. În pofida avalanşei de teoretizări, sofisticate şi contradictorii, Postmodernismul în ebuliţie – ne asigură Brian McHale – rămâne neidentificabil şi nelocalizabil."[146]

Nu ştim cât de postmoderniste sunt încercările româneşti de aliniere la tehnicile narative lansate de autorii cyberpunk[147], nu ştim, apoi, dacă sefeurile, unele dintre ele, ar putea să corespundă standardelor impuse de teoreticienii postmodernismului. De altfel, asemenea aproximări nu corespund intenţiilor declarate ale lucrării de faţă. În schimb, discuţia despre postmodernismul sefiştilor ne ajută să lămurim şi mai mult cele două mentalităţi, oferindu-ne noi argumente ale unei incompatibilităţi fundamentale. Până când neosefiştii şi neoliteraţii se vor trata reciproc cu o deplină indiferenţă, sefiştilor şi literaţilor le este dat, se pare, să-şi continue monologurile lor

---

[146] Op. cit., p. 282.

[147] O aproximare în acest sens este posibilă, dacă ţinem cont de legătura între încrederea modernistă în tehnologie, perfecţionismul inerent al acestei atitudini şi tradiţia sefistă. Zygmunt Bauman oferă anumite sugestii în acest sens: "Raţiunea de a fi a societăţii tehnologice este dorinţa de perfecţionare: iniţial, ea a fost imaginea unui habitat ordonat, bine organizat şi controlat îndeaproape, care a înlocuit harababura naturii." (Op. cit, p 211-212) Un ideal analog a fost dominant printre autorii de sefeuri, o lungă perioadă de vreme. Privind astfel lucrurile, avem poate îndreptăţirea să considerăm că preocupările posttehnologice, legate de industria informaţiilor şi de inserarea omului în aceasta ar corespunde unor preocupări de tip postmodernist. În acelaşi timp însă suntem obligaţi să constatăm că o dată cu abandonarea tot mai accentuată a preocupărilor pentru tehnologie, identitatea tradiţională a sefiştilor pare a fi tot mai periclitată. Ei încearcă să se adapteze noilor condiţii, dar păstrarea unui statut de independenţă este tot mai dificilă.

paralele. O asemenea atitudine pare a ţine de condiţia omului postmodern, dominată nu numai de dezangajare morală, dar şi de refuzul aprofundării unor aspecte existenţiale până mai ieri absorbante. Dacă lucrurile stau aşa, iar argumentele nu lipsesc, înseamnă că nici autorul de literatură, fie aceasta destinată lecturii culte sau celei populare, nu este străin de această condiţie a superficialităţii şi a părăsirii rapide a „peisajelor”, oricare ar fi acestea[148]. Imaginea scriitorului tradiţional, truditor asupra manuscrisului său, ezitant în faţa soluţiilor narative, pare iremediabil de domeniul trecutului. Autorul postmodern alege la repezeală nişte combinaţii, se bazează pe efectele întâmplătoare, nu are timp pentru şovăieli, fiindcă tocmai trebuie să plece la studioul de televiziune, unde participă la un *talk show*, ba chiar este moderatorul

---

[148] Citându-l pe David Lyon (*Postmodernitatea*, trad. rom., 1998), Adrian Dinu Rachieru consideră, în tonalitatea sceptică a cărţii sale, că telecomanda este “imaginea arhetipală a Postmodernismului”, având darul de-a amplifica “fluxul de relativitate” . (Op. cit., p. 81) Dacă aşa stau lucrurile într-adevăr, înseamnă că nu numai omul postmodern cultivă acest mod de-a patina pe suprafaţa unei realităţi cunoscute mai ales prin intermediul mass-mediei, ci şi autorul de texte literare.
O altă carte a lui David Lyon (*Jesus in Disneyland: Religion in Postmodern Times*, 2000) se ocupă de raportul actual dintre postmodernitate şi religie. Sugestiva metaforă a acestei relaţii este oferită de o întâlnire a adoratorilor lui Iisus petrecută în parcul Disneyland din Anaheim, California. Cum personajele Disney sunt probabil mai cunoscute astăzi în lume decât multe figuri biblice, constată autorul, asocierea pare justificată, dincolo de a posibilă acuză demodată de blasfemie. Întrebarea dilematică este dacă mediul Disneyland trivializează credinţa sau o face mai accesibilă pentru cei doritorii să şi-o asume. Autorul răspunde că ambele variante sunt corecte. Trivializarea credinţei este reală, dar în acelaşi timp impusă de vremuri, iar biserica “nu are încotro”, trebuie să adopte modalităţi până nu de multă vreme blasfematorii. Atitudinea de sociolog a lui David Lyon faţă de asemenea realităţi este echidistantă, deosebită de două posibilităţi retorice frecvente. El ocoleşte apologia postmodernităţii, dar evită şi reproşurile amare la adresa noilor vremuri, rostite în numele unui trecut superior.

acestuia. Desigur, mai rămân şi autori din genul scrupuloşilor. Aceştia, precum Borges sau Eco, folosesc într-un mod foarte elaborat prefabricatele recomandate de poetica postmodernistă. Erudiţia lor le permite o asemenea atitudine. Rămâne să căutăm printre sefiştii români autori din această categorie. Poate că vom descoperi câteva rude spirituale îndepărtate ale postmoderniştilor elaboraţi, de felul celor citaţi mai sus. Până atunci însă suntem constrânşi să observăm că posmoderniştii români, fie ei sefişti sau literaţi, nu sunt prea grozavi, ca să spunem aşa. Performanţele lor par mai degrabă mecanice, amintind de eşecurile nenumărate ale artiştilor manierişti, preţ al puţinelor succese. În acest context, putem constata că postmodernismul literar este „avantajos” pentru modul sefist de-a face literatură. Sefeurile conţin o sumedenie de referiri, explicite şi mai ales implicite, la istoria genului, fiind nişte exerciţii de inteligenţă, în primul rând, mai puţin nişte opere de intuiţie, în sensul promovat de tradiţia literară.

Tipologie culturală

Analizând cele două mentalităţi, ne convingem de faptul că literaţii şi sefiştii fac parte din familii de spirite diferite, chiar dacă unii dintre ei lasă impresia că sunt îndeaproape înrudiţi cu amândouă. Aparent, o asemenea afirmaţie poate părea partizană, favorabilă literaţilor. Vedeţi, ar putea spune un reprezentant satisfăcut al acestora, am susţinut întotdeauna că sefeul nu este literatură, în sensul înalt al acestui concept. Agasaţi, sefiştii ar aduce precizarea că marii autori ai genului lor preferat sunt pur şi simplu scriitori. Noi am observat însă că putem vorbi despre sefeu în chip de entitate de sine stătătoare doar dacă îl considerăm unul şi acelaşi cu sefultura, cu un corpus de texte interesante pentru calităţi în primul rând extraestetice. Sefultura nu este formată din sefeuri eşuate, cum afirmă Mircea Opriţă, ci este însuşi sefeul. Doar în calitatea lor de autori şi de cititori ai unor texte ţinând de sefultură pot fi înţeleşi sefiştii şi mentalitatea lor originală, deosebită faţă de aceea a literaţilor. Sub raport preponderent formal, ce-i drept, sefeul este un capitol de istorie literară. În esenţă însă acest gen de texte formează un capitol distinct de istorie culturală.

În căutarea unor omologii, suntem deci îndreptăţiţi să cercetăm şi mentalităţile unor rude culturale ale sefiştilor, prezente nu numai în lumea celor interesaţi sau chiar preocupaţi de literatură. Sefiştii par a face parte din familia de spirite a gnosticilor şi a sofiştilor, fiind înrudiţi şi cu schismaticii diferitelor biserici, dar şi cu sectele

cvasireligioase contemporane. Mitologiile acestora din urmă au nuanţe sefiste, axându-se, de exemplu, pe aşteptarea unor mântuitori ai Pământului veniţi din alt sistem solar. Nici miturile gnostice nu sunt lipsite, la urma urmelor, de nişte nuanţe revendicabile de către sefişti, atunci când aceştia se decid să se inspire şi din domenii ţinând de ştiinţele umaniste.

Sefistul şi homo gnosticus

Există asemănări structurale între opţiunea emoţională a creştinului ortodox şi pasiunea univocă a literatului tradiţional pentru o anumită categorie de texte. Când Albert Camus numeşte literatura „o religie laică”, sesizează tocmai această dimensiune[149]. Pentru literatul canonic, rolul lui Dumnezeu este jucat de valoarea estetică. Există, pe de altă parte, omologii de structură între orientările gnozelor creştine şi „filozofia” sefiştilor.

---

[149] Adrian Marino consideră că originea acestei situări se află în identificarea emoţională a „literaturii” cu „scriptura”: „*Originea sacră a ’scriiturii’* (conceptul de ’scriptură’ are, în acelaşi timp, o valoare exemplară şi simbolică), apoi a ’literaturii’, mult timp asociată cu textele dogmatice şi liturgice, constituie cel mai vechi şi probabil cel mai tenace adversar de esenţă al antiliteraturii.” (*Dicţionar de idei literare*, ed. cit., p. 101) Simţită ca o succesoare a textelor sacre, literatura ar avea deci un prestigiu imanent, de neclintit. De aici, statutul psihologic de „credincioşi” al literaţilor, precum şi cel de „eretici” al sefiştilor. Cum am văzut, ofensiva antiliteraturii a ruinat în bună măsură acest mod de-a vedea/simţi lucrurile. În domeniul credinţelor religioase s-a produs o diversificare explozivă, iar tentativele bisericilor-mamă de a controla această tendinţă de fragmentare nu au succes. În domeniul preferinţelor de lectură, lucrurile au evoluat într-un fel analog. Fervoarea cvasireligioasă plastic exprimată de Albert Camus pare a fi în mod iremediabil ceva de domeniul trecutului.

Gnosticii[150] consideră că accesul la esenţa divină nu este realizabil doar pe calea credinţei, ci şi printr-o cunoaştere sui-generis, menită să permită accesul la Realitatea Divină, la Deplinătate (*Pleroma*). Debarasarea de ignoranţă şi obţinerea unei stări de luciditate sunt indispensabile în acest demers. Cei „săraci cu duhul”, fără probleme în tentativa de-a deveni nişte oameni credincioşi în sens ortodox, nu au nevoie decât de-o iluminare providenţială, nu şi de iniţieri laborioase. Gnosticii, în schimb, trebuie să asimileze o complicată reţea de mituri şi de interpretări ale acestora. Doar astfel pot spera să atingă starea de graţie adusă de gnoză. Intuiţia finală, revelaţia, are şi o componentă emoţională, dar nu este posibilă fără nişte solide acumulări logice[151]. Cunoaşterea este mai importantă decât credinţa. Efortul aspirantului spre cunoaşterea mântuitoare (*gnosis*) este în mod esenţial spiritual şi nu afectiv. Deosebirile faţă de cazul aspiranţilor la revelaţia credinţei ortodoxe sunt evidente. Este de menţionat şi „minunarea” gnostică, alternativă spirituală la adoraţiei pentru Hristos, trăită de credinciosul ortodox. Soluţia gnostică este legată de admiterea ideii că lumea este în mod fundamental rea, rod al unui eşec creativ.

În cartea sa despre Hans Jonas, unul dintre importanţi

---

[150] Iată, mai întâi, o prezentare neutră, de enciclopedie, a fenomenului. “The designation Gnosticism, derived from the Greek gnōstikos (one who has gnōsis, or “secret knowledge”), is a term of modern scholarship. Evidence for the Gnostic phenomenon, found in the Church Fathers who opposed Gnostic teachings (Irenaeus, c. 185; Hippolytus, c. 230; Epiphanius, c. 375) and in the Gnostic writings themselves, reveals a diversity in theology, ethics, and ritual that defies strict classification. Yet Gnostic sects appear to have shared an emphasis on the redemptive power of esoteric knowledge, acquired not by learning or empirical observation but by divine revelation.” (*Encyclopaedia Britannica Deluxe Edition 2004, CD-ROM*)

[151] Max Weber vorbeşte despre „soteriologia intelectualistă a gnosticilor”, minimalizând componenta emoţională a revelaţiei. (*Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, ed. cit., p 78)

specialişti în domeniu, Ioan Petru Culianu, se referă la deosebirile viziunii gnostice faţă de cea a vechilor greci. Lumea greacă este una a omului inserat într-un „cosmos armonic, divinizat”, în cea a gnosticilor, scrie Hans Jonas în *Gnosis und spätantiker Geist*, 1934, 1964, există „o uriaşă nesiguranţă a existenţei, spaima omului faţă de lume şi faţă de el însuşi”[152]. Simpla mântuire recomandată de creştinismul ortodox nu mai este posibilă în asemenea condiţii. Calea spre *gnosis* este infinit mai complicată:

„Transformarea constă în faptul că sufletul nu se mai află în opoziţie cu materialitatea corpului, ci intră în structura cosmosului tenebros, este demonizat, supus forţelor malefice. Eliberarea stă în negarea de sine însuşi ca existenţă psihică, negare a cosmosului în acelaşi timp, care duce la regăsirea scânteii de spirit ascunse, aparţinătoare Dumnezeului necunoscut.”[153]

Dumnezeu, omnipotent şi perfect în ochii creştinilor canonici, are un alt statut pentru gnostici. Numit Demiurg, el este considerat imperfect şi deţinător al unei înţelepciuni limitate. Stăpânit de aroganţă, acest Dumnezeu *second hand* a creat într-adevăr lumea, dar a făcut-o într-un mod „diletantistic”. Într-o lume rea, rezultat al unui eşec creativ, oamenii nu pot fi decât nefericiţi, spun gnosticii. Oamenii deţin însă scântei din *Pleroma* şi pot să le activeze pe calea gnozei, a cunoaşterii mântuitoare. La aceasta din urmă se ajunge pe calea intuiţiei, dar şi pe aceea a cunoaşterii. Un creştin canonic poate accede la iubirea de Dumnezeu pe calea unei revelaţii subite. Pentru a ajunge în *Pleroma*, un

---

[152] Apud Ioan Petru Culianu, *Gnosticism şi gândire modernă: Hans Jonas*, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu şi Şerban Anghelescu, postfaţă de Eduard Iricinschi, Polirom, 2006, p. 146.
[153] Ibidem.

gnostic are neapărată nevoie de o trudnică iniţiere spirituală, străină de iubire, presupunând o anumită performanţă intelectuală. Gnosticii manifestă tendinţa de-a se transforma într-o aristocraţie intelectuală şi de-a converti biserica într-o şcoală filozofică. De menţionat şi preferinţa lor marcată pentru mister, efect prezumat al unor influenţe babiloniene şi egiptene. Aceasta ar explică imaginarea unor mituri cosmogonice complicate, precum şi a unor entităţi divine intermediare, angrenate în interacţiuni ceţoase. Printre acestea din urmă se numără Demiurgul (principiu creator, generator al materiei încărcate de păcat), *Aeon*-ii (existenţe spirituale, emanate de Realitatea Divină) şi *archon*-ii (dinităţi inferioare, conduse de Demiurg). Un rol important îl joacă Sofia, Înţelepciunea, făptură transcendentală provenită din Realitatea Divină, subiect al unor complicate aventuri. Ea parcurge calea decăderii în lumile inferioare şi apoi pe cea a reîntoarcerii în *Pleroma*[154].

În *Arborele gnozei*, o lucrare ulterioară celei menţionate mai sus, Ioan Petru Culianu urmăreşte anumite dezvoltări moderne ale ideilor gnostice. El consideră că gnosticismul este „un fenomen de contracultură”, iar gnosticii au o viziune „revoluţionară” asupra lumii. N-ar fi fost prea bine pentru oameni, dacă gnosticii ar fi câştigat

---

[154] O prezentare conştiincioasă, deşi partizană, a gândirii grostice se află în Stephan A. Hoeller, *Gnosticismul. O nouă concepţie asupra străvechii tradiţii a cunoaşterii eului interior*, traducere de Daniela şi Agop Bezerian, Editura SAECULUM I. O., Buc., 2003. Autorul adopta o retorică analogă celei folosite de propagandiştii diferitelor secte neoprotestante actuale, prezentând gnosticismul în chip de cale salvatoare pentru omul contemporan. Prozelitismul explică modul de prezentare relativ simplificator. Cartea dovedeşte totuşi suficientă onestitate intelectuală pentru a putea fi recomandată celor interesaţi de un prim contact cu problematica gnosticismului. Cei doritori de aprofundare au la dispoziţie surse academice, mai exacte şi mai nepărtinitoare.

partida cu creştinii ortodocşi, fiindcă sistemul lor „pesimist" este aducător de depresie psihică, aşa zicând, iar metoda lor de mântuire este mult prea complicată pentru a fi înţeleasă de către majoritatea oamenilor. Totuşi, ei merită felicitări pentru îndrăznela lor în gândire, li se cuvine:

„atrăgătorul titlu de campioni ai gândirii libere în istoria Occidentului, ai libertăţii de a gândi nu printr-una singură, cu prin toate opţiunile posibile ale unei probleme logice."[155]

În spiritul acestor constatări, Culianu urmăreşte avatarurile moderne ale ideilor gnostice, ajungând la concluzii interesante, cele mai multe dintre acestea aflându-se în capitolul referitor la *Nihilismul modern*, o orientare metafizică sintetizabilă prin spusa lui Nietzsche: „Dumnezeu a murit". După ce constată o deosebire esenţială între renunţarea nihilistă la orice transcendenţă şi „maximizarea" gnostică a transcendenţei, Culianu observă asemănarea dintre cele două moduri de gândire în ceea ce priveşte rezultatele, în sensul că lumea este considerată, în ambele cazuri, a nu avea nimic sfânt. Nihiliştii, la fel ca gnosticii, supun transcendenţa iudeo-platonică, întrupată de creştinism, unui proces de deconstrucţie. Gnosticii o consideră falsă şi doresc să pună în locul ei transcendenţa adevărată, după regulile rezumate mai sus, nihiliştii consideră transcendenţa un simplu construct mental, menit să ascundă realitatea dură a neantului aflat dincolo de aparenţe. Ambelor direcţii le este comună atacarea constantă a Scripturilor creştine, ca sursă a credinţei într-o transcendenţă falsă şi mincinoasă, respectiv în una

[155] Ioan Petru Culianu, *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creştinismul timpuriu la nihilismul modern*, traducere din limba engleză de Corina Popescu, Nemira, 1998, p., 347.

inexistentă. Ca urmare, nihiliştii, ca şi gnosticii, neagă în mod sistematic conceptul creştin de valoare, prin exegeza biblică inversă. Culianu trece în revistă aceste orientări, manifestate în ultimele trei secole, observând o constantă, anume contestarea sau subminarea creştinismului. Unii consideră nihilismul metafizic o cale de salvare a umanităţii, invocând avantajele unei eliberări de frânele morale recomandate de creştinism[156]. Alţii, dimpotrivă, îl leagă de diferite momente nefaste din istorie, considerându-l un germene al distrugerii. Nefaste sunt considerate, de exemplu, ideile lui Karl Marx referitoare la alienarea omului prin religie şi la recomandarea salvatoarelor ştiinţe pozitive. „Teologia ştiinţei”, un *Ersatz* al teologiei tradiţionale, este de asemenea o dezvoltare a orientării nihiliste. Culianu propune observaţii fascinante, cum ar fi cea despre identitatea „de ordin operaţional” între mitul religios şi cel ştiinţific. Este interesantă şi semnalarea pericolelor tehnologiei în contextul adoptării unei filozofii a neantului aflat dincolo de lumea palpabilă.

Există în lucrarea lui Ioan Petru Culianu şi referiri exprese la legăturile dintre sefeu şi gnosticism. Este menţionat romanul lui Philip K. Dick, *The Divine Invasion* (1981), cel al lui L. Ron Hubbard, *Dianetics* (publicat începând cu 1949, în Astounding Science Fiction) precum şi cel socotit cel mai reprezentativ: *The Flight to Lucifer: A Gnostic Fantasy* (1979), de Harold Bloom. Autorul român nu

---

[156] Referiri la cariera nihilismului în lumea occidentală de astăzi se află şi într-un articol din 1990 al lui Ioan Petru Culianu: *„Există un mit central al Occidentului?”*, din volumul *Jocurile minţii. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*, ediţie îngrijită de Mona Antohi şi Sorin Antohi, studiu introductiv de Sorin Antohi, traduceri de Mona Antohi, Sorin Antohi, Claudia Dumitriu, Dan Petrescu, Catrinel Pleşu, Corina Popescu, Anca Vaidesegan, Polirom, 2002, pp. 266-274. Culianu se delimitează ironic faţă de cei dispuşi să vadă în gnosticism o cheie de înţelegere a spiritului european modern.

trece însă dincolo de observarea unor asemănări tematice. Orientarea de tip gnostic/nihilist a sefiştilor, dacă există, nu intră în sfera sa de interes.

Anumite înrudiri între „filozofia” implicită a sefiştilor şi cea a gnosticilor/nihiliştilor ies la iveală, dacă operăm câteva translaţii semantice. Cum am observat, sefiştii români nu au nici-o afinitate pentru religia creştină ortodoxă. În cazul lor, nu este însă vorba despre un ateism brutal, primitiv, de felul celui recomandat până în anii de după 1990 de către animatorii (neo)comunişti. A discuta despre opţiunea lor cvasignostică pare mai îndreptăţit. Iată câteva posibile analogii.

O atitudine intelectuală de tip gnostic se regăseşte la sefişti în legătură cu preferinţele de lectură şi cu modurile lor scripturale. Fără să se transforme făţiş în nişte renegaţi ai literaturii de imaginaţie, ei nu apreciază miza tradiţională a acesteia (emoţia estetică), preferând vertijul intelectual, „minunarea”. Desigur, nici literaţii nu resping din principiu aşa ceva. Sefiştii, în schimb, acordă prioritate performanţei intelectuale, combinatorii, în dauna celei afective, ţinând de inefabilul (şi demodatul) talent literar tradiţional. La urma urmelor, o idee de tip gnostic este şi imaginarea unui viitor dezastruos al planetei, când o tehnologie hipertrofiată se va întoarce împotriva creatorilor ei, democraţia va rămâne un simplu cuvânt din dicţionar, fiind înlocuită cu diferite sisteme totalitare, iar violenţa şi abuzul vor fi elemente ale vieţii cotidiene. Defectele cronice ale unei asemenea lumi, unde nimic sfânt nu mai este prezent, sunt identice în spirit celor din lumea gnosticilor. În lumea construită de scrierile literaţilor, cel puţin până nu demult, mai există speranţă şi iubire. Sefeurile exclud din principiu aşa ceva. Distopia, specie predilectă cultivată şi de sefiştii români, detaliază defectele unei lumi unde supertehnologizarea nu duce la

vindecarea răului structural, inoculat „prin construcţie”. Lipsa de speranţă a sefeului contrastează cu speranţa încă aflată printre ingredientele literaturii. Pentru sefişti, perspectiva optimistă ţine de utopia creştină. Pentru literaţi, existenţa emoţiei estetice este un mod de-a spune că fericirea nu este totuşi interzisă omului.

Asemănări între gândirea gnostică/nihilistă şi modul sefiştilor de a înţelege literatura apar şi atunci când comparăm cele două tipuri de polemici. (Precizăm din nou că este vorba despre nihilism ca orientare metafizică şi nu de retorica sumară a vreunei grupări teroriste...) Cum s-a văzut, gnosticii/nihiliştii pun în locul valorilor creştine un set de valori contrastante. Între reprezentanţii celor două orientări există un schimb secular de replici. Natura acestuia a fost parţial evidenţiată mai sus. Ne rămâne să aducem câteva precizări referitoare la cele două retorici, observând nuanţa lor „juridică”. Gnosticii susţin că metoda lor de mântuire este cea mai bună. Cartea lui Stephan A. Hoeller, menţionată mai sus, este o pasionată argumentare în favoarea unei spiritualităţi alternative, diferită de cea axată pe credinţa creştină ortodoxă. Într-o tonalitate apologetică, autorul construieşte o pledoarie menită să risipească, în fine, nişte prejudecăţi persistente. Nu altceva fac sefiştii români de ani buni, încercând să le deschidă ochii celor înşelaţi de aparenţele nonliterare ale sefeurilor. Căutarea unor exemple ilustre de adepţi, fie şi accidental manifestaţi ca atare, este un adevărat tic intelectual. Hoeller îi inventariază cu religiozitate pe cei favorabili gnosticismului, explicit sau implicit, amintind într-un chip aproape comic de procedarea sefiştilor, atunci când menţionează orice referire favorabilă la textele preferate de ei. Din aceeaşi retorică *pro domo* face parte şi străduinţa de a argumenta ideea că gnosticismul nu este o erezie a

creştinismului ortodox, ci o religie de sine stătătoare, independentă şi, mai mult decât atât, un mod de viaţă potrivit pentru oamenii de azi. Adoptând o asemenea retorică[157], adepţii ideilor gnostice se delimitează de recomandările creştinismului ortodox. Sefiştii recurg la argumentări analoage, atunci când, în felul cunoscut, arată că ţin de literatură şi în acelaşi timp sunt independenţi faţă de domeniul acesteia.

Antignosticii, în schimb, seamănă foarte bine cu literaţii intransigenţi şi „nemiloşi" faţă de sefişti, atunci când se referă cu mare severitate la rătăcirile gnosticilor[158].

---

[157] O referire interesantă la retorica de tip gnostic se află în *Dictionary of Socio-Rhetorical Terms*. Aici se vorbeşte despre retorica gnostic-manipulaţionistă: „... one of seven types of social rhetoric, or in terms of socio-rhetorical criticism a specific social topic, the gnostic-manipulationist response seeks only a transformed set of relationships - a transformed method of coping with evil. Whereas the foregoing orientations reject the goals of society as well as the institutionalized means of attaining them and the existing facilities by which people might be saved, the gnostic-manipulationist rejects only the means and the facilities. Salvation is possible in the world and evil may be overcome if people learn the right means, improved techniques, to deal with their problems." (Ed. cit.) Un exemplu ilustru de retorică gnostică este discursul lui C. G. Jung din *Răspuns la Iov*, unde Iehova, cel din Vechiul Testament, este supus unor critici sarcastice. Iată un exemplu: „Am atras deja suficient atenţia asupra ciudaţeniei operei de salvare întreprinse de Dumnezeu. De fapt el nu face nimic altceva, decât să salveze umanitatea de el însuşi, luând chipul Fiului său. Această idee este la fel de comică precum vechea reprezentare rabinică a lui Iehova, care îi ascunde pe cei drepţi sub tronul său, unde desigur nu îi vede, pentru a-i adăposti de propria sa mânie." (C. G. Jung, *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu*, traducere de Maria-Magadalena Anghelescu, Teora, Colecţia Archetypos, 1997, p. 259.) În esenţă, este vorba despre un discurs antielitist. Jung îl coboară pe Dumnezeu de pe soclul său tradiţional şi îl instalează în subconştientul uman.

[158] Iată punctul de vedere oficial al B.O.R. asupra gnosticismului: „Origen [şi alţii] au combătut cu vehemenţă sistemele sincretiste *gnostice* nu numai pentru inconsistenţa lor teologică, ci şi pentru caracterul lor blasfematoriu şi periculos din punct de vedere moral." (Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicţionar de teologie ortodoxă. A – Z*, Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Buc.,

Reprezentanţii bisericii-mamă şi literaţii canonici practică, în egală măsură, o retorică antieretică.

Cele de mai sus includ unele sugestii referitoare la psihologia omului înclinat spre trăirea gnozei, precum şi la profilul său existenţial. Cum s-a văzut, respectivele caracteristici se regăsesc într-o măsură şi la sefistul canonic. În sprijinul unei asemenea omologii există şi alte câteva argumente. Astfel, revelaţia gnostică, rezultat al unui efort intelectual, dar având şi o componentă emoţională, secundară, are o corespondenţă în „revelaţia” sefistă. Apologetul Hoeller sugerează ceva în acest gen. Citându-l pe Hans Jonas, el vorbeşte despre un „organ” special, indispensabil pentru atingerea gnozei:

„Pentru a înţelege gnosticismul, scrie Hans Jonas, cineva trebuie să aibă ceva asemănător unei urechi muzicale. Într-adevăr, acest gen de sensibilitate interioară este mult mai importantă decât orice definiţie.”[159]

Este adăugată şi constatarea că „pentru a înţelege un text gnostic, trebuie să fii gnostic”[160]. Suntem lăsaţi să înţelegem că este vorba mai degrabă de predestinare decât de cunoştinţe dobândite la rece. Referindu-se la acest aspect inefabil, Ioan Petru Culianu părăseşte pentru un moment rigoarea academică, adoptând retorica unui critic literar impresionist:

„Experienţa gnozei – inclusiv, şi poate mai ales a gnozei intelectuale – nu poate fi înţeleasă cu nici un chip dacă nu se exercită la maximum facultatea poetică ce zace în fiecare dintre noi [...] Desigur, pentru gnostici, tehnicile

---

1981, p. 189)

[159] Stephan A. Hoeller, op. cit, p. 169.

[160] Ibidem, p. 177.

lor de meditaţie, visele lor, extazele lor, erau cu totul altceva decât poezia. Şi totuşi, dacă vrem să-i înţelegem, nu avem alt instrument mai adecvat decât cel al poeziei şi al imaginaţiei poetice."[161]

Se pare că pentru a înţelege preferinţa pasionată a sefiştilor pentru un anumit gen de texte este necesar un efort similar de empatie poetică. Pe de altă parte, preferinţa gnosticilor pentru o mitologie anumită pare a avea un corespondent în alegerea irevocabilă a sefiştilor. Rămâne de discutat în ce măsură gnosticismul virtual al sefiştilor este exprimat în antipatia lor vădită faţă de valorile creştine ortodoxe şi întru cât se manifestă în repulsia/indiferenţa lor faţă de ideea tradiţională de literatură şi implicit faţă de miturile identitare ale acesteia.

În fine, este de discutat modul de-a vedea lucrurile al gnosticilor şi al sefiştilor în contextul unor mentalităţi dominante în lumea de azi. Discuţia despre sefişti ar fi de-a dreptul futilă, dacă aceştia ar reprezenta o minoritate nesemnificativă, un grup de „ciudaţi" oarecare. Lucrurile nu stau însă aşa, aceşti „nepoţi" ai gnosticilor şi ai manieriştilor sunt reprezentativi pentru o mentalitate bogat reprezentată în lumea actuală. O confirmare a acestei constatări se află în studiul[162] unui sociolog preocupat de metaculturile epocii contemporane.

Edward A. Tiryakian combate teoriile conţinute în *The End of History* (1989) de Francis Fukuyama şi în *The Clash*

---

[161] Ioan Petru Culianu, *Gnosticism şi gândire modernă: Hans Jonas*, ed. cit., p. 132.

[162] Edward A. Tiryakian: *Trois métacultures de la modernité: chrétienne, gnostique, chtonienne*, în volumul *L'horizon de la culture. Hommage à Fernand Dumont*, sous la direction de Simon Langlois et Yves Martin, Les Presses de l'Université Laval. Institut québécois de recherche sur la culture, Sainte-Foy, 1995, ediţia online. (http://www.bibl.ulaval.ca/doelec/pul/dumont/fdchap23.html)

of Civilizations? (1993) de Samuel P. Huntington. În opinia sa, concluzia lui Francis Fukuyama referitoare la încheierea istoriei o dată cu stingerea marelui conflict ideologic dintre comunism şi liberalism nu rezistă, în actualitate existând un alt conflict ideologic major, cel dintre democraţie şi extremism/fundamentalism. Acest conflict este suficient de întins pentru a-l înlocui pe cel încetat o dată cu prăbuşirea imperiului sovietic. Ipoteza lui Samuel P. Huntington, consideră Tiryakian, este de asemenea discutabilă. Occidentul, pe de o parte, civilizaţia islamică, pe de alta, nu sunt suficient de omogene ideologic pentru a alimenta un conflict ireductibil. În condiţiile actuale, fiecare dintre aceste două civilizaţii este suficient de permisivă pentru a îngloba elemente ale celeilalte. Încercând să propună o altă viziune asupra lumii de azi, Edward A. Tiryakian are în vedere trei metaculturi (nivele culturale profunde, ansambluri de credinţe şi simboluri, „sisteme de exploatare / operating systems” ale civilizaţiei), situate în afara clasificărilor tradiţionale. În opinia sa, metacultura creştină este bazată pe sacrificiu, abnegaţie, altruism şi chiar martiraj. Cu alte cuvinte, pe valori sentimentale. Metacultura gnostică oferă „imaginea inversată a metaculturii creştine”. Creştinii urmăresc eliberarea omului prin intermediul sentimentelor; gnosticii ţintesc, în schimb, „instituţionalizarea intelectualismului”. Metacultura chtoniană, a treia, este „axată pe viaţa terestră colectivă”, indiferent de precaritatea acesteia. Această varietate de filozofie „ecologistă”, cu mize sensibil mai mici decât spectaculoasele spiritualizări prin sentiment sau prin intelect, este considerată mulţumitoare de mulţi oameni ai lumii de azi, dispuşi să se bucure de plăcerile simţurilor. Cele trei metaculturi, în opinia lui Edward A. Tiryakian, se întrepătrund, livrându-şi reciproc elemente, păstrându-şi

totuşi individualităţile.

Ne interesează dacă familia de spirite unde sefiştii deţin un rol minor, dar real, are afinităţi cu una dintre cele trei tendinţe. Pare evidentă apartenenţa ei la metacultura gnostică. Sefiştii produc texte „reci”, speculative, unde există o celebrare implicită a intelectului. În textele lor lipseşte iubirea, personajele au alte mize existenţiale. Emoţia este înlocuită cu vertijul intelectual, iar intelectualizarea pare a fi un scop suprem. Ingeniozitatea recunoscută a sefiştilor înlocuieşte elanul creativ al autorilor tradiţionali. Estetica manieristă, deosebit de utilă atunci când se încearcă delimitarea sefeului, presupune o asemenea configuraţie. Arta combinatorie a autorilor de sefeuri nu ţinteşte obţinerea emoţiei estetice. Poate că teoria lui Cornel Robu despre sublimul ca miză reală a sefeului poate fi argumentată, cu condiţia ca trăirea sublimului să nu presupună emoţie. Lumea de oameni supraprotezaţi a sefeului este una a intelectului dezvoltat până la limitele posibilului, o lume unde sentimentele au un rol secundar sau chiar nul.

Sefistul şi sectantul religios

Pentru a aproxima mentalitatea sefistului, este util să observăm raporturile polemice dintre biserica creştină şi diverse alternative doctrinare, produse de schisme, reforme şi, mai ales, secte. Există o omologie între respectivele delimitări şi controversele, fie şi latente, dintre literaţi şi sefişti.

Atitudinea bisericii-mamă faţă de grupurile

credincioşilor disidenţi este diferenţiată. Cea tradiţională, intransigentă, include alternativele religioase în categoria ereziilor. Cea modernă tinde spre toleranţă ecumenică. Raporturile dintre gnosticism şi creştinismul ortodox seamănă cu acelea dintre biserica-mamă şi alternativele dogmatice derivate din aceasta. Analizarea deosebirilor dintre gnosticism şi creştinism ortodox nu lămureşte totuşi pe deplin acest tip de relaţie, o discuţie despre raporturile dintre biserica-mamă şi disidenţii de diferite categorii (analoage celor dintre literaţi şi sefişti) fiind necesară. Gnosticii deviază într-un fel complicat de la dogma creştină ortodoxă, iar performanţa lor intelectuală nu este la îndemâna oricui se decide să devină ateu. Lucrurile se petrec întrucâtva asemănător şi în lumea literară. Antiliteraţi redutabili sub raport dialectic, comparabili cu adepţii avizaţi ai ideilor gnostice, de felul lui Cornel Robu, nu există prea mulţi în tabăra sefiştilor. Adrian Marino explică în mod indirect această situaţie, arătând că profunzimea conştiinţei antiliterare nu este fecventă, cel mai adesea fiind vorba despre mimarea unei atitudini intelectuale „interesante”[163]. Acelaşi lucru se poate spune şi în cazul declarării unor convingeri gnostice. Prin urmare, atribuirea unei spiritualităţi de tip gnostic tuturor sefiştilor este mult prea optimistă. În cazul majorităţii sefiştilor, mai promiţătoare este analizarea modelului de relaţie dintre biserica-mamă şi o formă de disidenţă religioasă, reprezentată de o sectă neoprotestantă sau de una extracreştină, precum scientologia. Cu alte cuvinte, cei mai mulţi sefişti seamănă mai degrabă cu membrii obişnuiţi ai unei secte şi mai puţin cu sofisticaţii adepţi ai filozofiei gnostice. Înregimentarea lor în comunitatea sefistă nu are resorturi la fel de complicate precum cele ale speculaţiilor

[163] Vezi I, 4, nota 31.

gnostice. Pentru ei, respingerea literaturii *mainstream* nu are implicaţii existenţiale profunde, fiind doar o gesticulaţie intelectuală mimată, oportună pentru menţinerea unui statut onorabil în cadrul comunităţii sefiste.

Cum ştim, literaţii canonici îi privesc condescendent pe sefişti, socotindu-i membrii unei secte străine de adevărul estetic, cu o preferinţă bizară pentru subliteratură. Sefiştii critică această atitudine, punând-o pe seama ignoranţei şi relei voinţe. Nu suntem o sectă înstrăinată de cultul frumosului, repetă ei. Sefeul este o pură şi simplă literatură de imaginaţie; pentru a realiza acest adevăr, trebuie însă să-i citeşti capodoperele. Retorica dezvinovăţirii este corectă doar în ceea ce priveşte a doua parte a acuzaţiei. Într-adevăr, sefeul bun este literatură bună. În privinţa apartenenţei la o sectă însă „avocaţii” n-au dreptate. În mod obiectiv, mentalitatea ce-i solidarizează pe sefişti, precum şi organizarea socială a acestora sunt asemănătoare celor descrise de sectologie.

Când are un număr suficient de aderenţi, o erezie se transformă în sectă, adică într-o grupare religioasă despărţită de biserica-matcă, cu un sistem dogmatic şi moral aparte, cu o organizare şi un cult proprii. Esenţa disputei între o sectă şi biserica de origine este situarea diferită faţă de dogmele fundamentale. În mod analog, sefiştii consideră că textele lor preferate sunt, în acelaşi timp, literatură autentică şi hiperliteratură. Din motivele înfăţişate de noi, ei nu insistă asupra diferenţei specifice, preferând mai degrabă să o subînţeleagă. Cu alte cuvinte, nu argumentează prea apăsat diferenţele sefeului faţă de literatura *mainstream*. Le-ar fi şi dificil s-o facă, întrucât există nişte limite obiective în materie de valorizare. Oricine este familiarizat cu ambele domenii, al literaturii şi al sefeului, ştie că este dificil să promovezi un sefeu,

lăudându-i în mod special calităţile extraliterare. O poetică a sublimului sefistic, aşa cum o promovează în mod temerar Cornel Robu, este deocamdată un deziderat. Practic, critica sefistică apelează tot la valorile susţinute de critica şi istoria literară. Neosefiştii, în schimb, după cum vom vedea, reuşesc să se dispenseze aproape total de legăturile cu tradiţia literară. Ei sunt în măsură să promoveze un (cvasi)sefeu, găsindu-i calităţi fără legături vizibile cu literatura. Aşa stând lucrurile, ipoteza că sefeul deţine un metalimbaj (literar şi transliterar) este mai mult trăită şi mai puţin argumentată. Respectivul sentiment are darul de-a asigura stabilitatea comunităţii sefiste.

Nu ştim prea multe despre mentalitatea unor participanţi la ritualurile şi formele de viaţă oferite de diferitele grupuri neoprotestante şi extracreştine contemporane. Aceasta şi fiindcă înmulţirea rapidă a acestora s-a produs relativ recent, iar analizele neutre par a fi mai puţine decât cele partizane[164]. Abundă, în schimb,

---

[164] O analiză de tip retoric, de exemplu, aflăm într-un *Web site* axat pe conceptul de toleranţă religioasă (*Religious tolerance. com*). Urmărind prezentarea unor moduri de abordare a disputei de tip biserică-mamă contra erezie, observăm că diferitele variante pot fi regăsite şi în minidisputa dintre literaţi şi sefişti. Un moto semnat de Leo Pfeffer (cunoscut jurist american, teoretician al separării bisericii de stat) sugerează mai multe variante de raportare reciprocă: "...if you believe in it, it is a religion or perhaps the religion; and if you do not care one way or another about it, it is a sect; but if you fear and hate it, it is a cult." Sunt urmărite diferitele accepţii ale conceptului de cult.
A. Accepţia pozitivă, teologică, exprimată inclusiv în Oxford English Dictionary. Cultul este o formă religioasă particulară, un ansamblu de rituri şi omagii, o exprimare a devoţiunii şi faţă de o persoană sau un lucru. B. Accepţia neutră, sociologică. 1. Cultul este un mic grup religios aflat în „a state of tension" cu religia predominantă. 2. Cultul este un mic grup religios inovator şi fervent, aflat în contrast cu sectele („sects and denominations") existente. C. Accepţia negativă. 1. Cea creştin evanghelică socoteşte că din categoria cultelor fac parte grupurile religioase cu doctrine deviate de la interpretările biblice tradiţionale, de felul Mormonilor sau a Martorilor lui Iehova. 2. Cea fundamentalist

pledoariile pro sau contra, în mod vădit asemănătoare celor analizate de noi, în legătură cu afirmarea sau negarea unei apartenenţe a sefeului la literatura „mare”[165]. Textele din aceste categorii sunt extrem de numeroase, cele accesibile online fiind de ordinul sutelor de mii. Desigur, anvergura celor două categorii de polemici este mult diferită, comunitatea „eretică” a sefiştilor români fiind numeric

---

creştină consideră că orice deviere de la doctrina creştină originară dă naştere unui cult. 3. Anumite grupuri de tip New Age condamnă sever unele culte recente, întrucât acestea ar practica spălarea creierelor. D. Accepţia foarte negativă. Unii comentatori din mass media pun în mod automat semnul egalităţii între grupurile religioase restrânse şi manipularea psihică a convertiţilor grupaţi de acestea. (http://www.religioustolerance.org/cult.htm)

Clasificarea de mai sus este interesantă pentru noi, pentru că sugerează o tipologie a reacţiilor faţă de o derogare doctrinară. Reacţiile tradiţionale ale literaţilor faţă de sefişti se dezvoltă, în mare, într-un mod omolog.

[165] De reţinut, ca exemplu extrem de virulenţă polemică, un articol de Bruno Fouchereau, *Les sectes, cheval de Troie des Etats-Unis en Europe* (*Le Monde diplomatique*, mai, 2001). Autorul, antiamerican convins, vede în diferitele secte neoprotestante, dar şi în grupările fără legături cu doctrina creştină (precum Biserica Scientologică şi Biserica Unificării, condusă de Moon), ameninţări periculoase la adresa bisericilor europene tradiţionale, dar mai ales a spiritului european. În opinia sa, sectele sunt organizaţii specializate în manipulare mentală şi aservire psihologică, având scopuri lucrative evidente. Printre scopurile acestora ar exista şi mondializarea, impunerea valorilor americane peste tot în lume. Sectele cele mai dezvoltate dispun de importante resurse financiare, fiind deţinătoarele sau asociatele unor importante imperii mediatice. “C'est Big Brother qui frappe à la fenêtre de votre écran...”, încheie Fouchereau.
(http://www.monde-diplomatique.fr/2001/05/FOUCHEREAU/15215.html)
În contextul lucrării noastre, ar interesa în special scientologii, coagulaţi de o doctrină fără legătură cu religiile tradiţionale (criticii respectivei secte o numesc credinţă “fără Dumnezeu”) şi cu o mitologie de tip science fiction, inventată de L. Ron Hubbard, iniţial autor de sefeuri. În aşteptarea unei cercetări sistematice despre asemănările dintre alegerea scientologiei şi preferinţa pentru sefeu, ne limităm la observaţia că fervoarea cvasireligioasă a scientologilor, în mod esenţial atee, obţinută inclusiv prin tehnici complicate de manipulare psihică, ar putea fi socotită o rudă a preferinţei (pătimaşe) pentru sefeuri.

neînsemnată în comparaţie cu grupurile neoprotestante şi extracreştine importante[166]. Acelaşi lucru se poate spune şi despre raportul dintre Uniunea Scriitorilor (girant moral şi mai ales material al unei mentalităţi dominate de credinţa în valorile estetice, a literaţilor) şi Biserica Ortodoxă Română (oponenta, pe plan românesc, a diferitelor grupări neoprotestante şi extracreştine). Omologia fiind însă

[166] Există şi o comunitate mondială a sefiştilor, cu organe de conducere, întâlniri periodice (convenţii) şi posibilităţi de înregimentare oferite, teoretic, tuturor autorilor de specialitate. La evenimentele organizate de comunitatea mondială participă de regulă un număr limitat de sefişti români proeminenţi, dar şi fani ai genului. Pentru perioada de dinainte de 1990, performerul în domeniu este desigur Ion Hobana, probabil urmat îndeaproape de Alexandru Mironov. În acţiunea lor de plasare şi de menţinere pe orbitele înalte ale sefeului mondial, ambii au fost ajutaţi în mod semnificativ de poziţiile lor politice şi administrative extrasefistice şi, fără îndoială, de talentul special al întreţinerii unor relaţii interumane.

Spre deosebire de grupurile religioase sectare, neoprotestante sau extracreştine, bazate pe o disciplină de fier, unde cutumele permit eliminarea unor neconformişti, în comunitatea sefistă lucrurile sunt mai neclare, efect al situaţiei de cvasiscriitori a sefiştilor. La noi, probabil şi pe plan mondial, un autor de sefeuri îşi consolidează statutul de membru al comunităţii sefiste, dar în acelaşi timp obţine şi o anumită consacrare în calitate de scriitor pur şi simplu. De aici, o anumită ambiguitate de statut, evidentă la autorii români de sefeuri. Conformarea lor faţă de eventualele cutume ale comunităţii este facultativă. Acest aspect scoate la iveală structura fluidă a comunităţii sefiste, rezultată din hibridarea unei uniuni de creaţie cu o asociaţie bazată pe asumarea unei credinţe religioase. De semnalat şi un fenomen discutat de noi anterior. Cel puţin până în anii din urmă, când lucrurile au început să se schimbe, comunităţii sefiste din România "i-a făcut bine" să includă sau măcar să asocieze personalităţi/personaje afirmate în lumea literară. Apare încă o deosebire faţă de comunităţile neoprotestante. La acestea din urmă, calitatea de membru nu suportă nici-o ambiguitate.

Statutul real al comunităţii sefiste mondiale poate fi dedus prin prisma constatărilor de mai sus. Evoluţia "familiei globale" a sefiştilor pare a se petrece de asemenea în modul ambiguu ilustrat de sefiştii români. Întâlnirile sefiştilor din diferite ţări seamănă cu acelea ale membrilor unei anumite secte, dar au şi o aură de gratuitate împrumutată din viaţa literară. În acelaşi fel poate fi înţeles prozelitismul. Acesta nu merge niciodată atât de departe în materie de rigoare cu acela din

evidentă, suntem îndreptăţiţi să căutăm coincidenţe tipologice.

Balansul între intransigenţă şi toleranţă, apare şi în alte dispute, nonreligioase. În alte domenii, cum ar fi cel al drepturilor rezervate minorităţilor sexuale, de pildă, adoptarea unei atitudini de tip *political correctness* se dovedeşte a fi relativ lesnicioasă. În ceea ce priveşte opţiunile religioase, lucrurile sunt mult mai delicate, numeroasele texte polemice fiind dovada faptului că, dincolo de dezbaterile dogmatice, este vorba despre pierderea sau câştigarea unor prozeliţi. Bisericile de ieri şi de azi au scopuri înalt spirituale, dar urmăresc şi interese foarte pământeşti, legate de realizarea unor venituri băneşti. Pierderea unor enoriaşi aduce tristeţe metafizică, dar semnifică şi micşorarea propriei puteri financiare. Evident, în cazul disputei „microscopice” urmărite de noi, factorul financiar este nesfârşit mai puţin important. Regulile jocului sunt totuşi aproximativ aceleaşi, cel puţin înainte de 1990. În perioada respectivă, sefiştii români obţin drepturi de autor pentru scrierile lor, beneficiază de un anume succes cvasiliterar. Condiţia de fan oferă de asemenea anumite avantaje, cum am arătat. Oficialitatea comunistă încurajează comunitatea sefistă. Drept urmare, opţiunea pentru „religia” sefistă nu este doar efectul unei vocaţii spirituale, ci şi o promisiune de succes, fie acesta şi mai mult simbolic.

Cum vom vedea, atunci când vor discuta despre neoliteraţii şi neosefiştii români, miza financiară avută în vedere de semnatarii unor texte de ficţiune devine din ce în ce mai mică după 1990. Ne întrebăm dacă mai există vreun

---

diferitele secte religioase. Cum se vede, paradoxul sefist al apartenenţei şi, simultan, al neapartenenţei la literatură îşi pune pecetea şi asupra relaţiilor dintre sefişti.

autor român capabil să trăiască din scris[167], dacă nu îi punem la socoteală pe cei, puţini la număr, încă protejaţi de umbrela financiară oferită de Uniunea Scriitorilor.

În privinţa diferitelor grupuri religioase neoprotestante şi extracreştine recente, sunt disponibile mai ales relatări partizane referitoare la dogme şi ritualuri, precum şi la procedurile de egalizare psihologică aplicate membrilor. Vom apela, prin urmare, mai ales la câteva disociaţii de idei referitoare la diferenţele dintre etica protestantă şi cea catolică, admiţând faptul că spiritul protestant este un fel de arhetip generator al tuturor sectelor manifestate în spaţiul creştin. Cunoscând atitudinea existenţială şi etica protestanţilor, ne este mai uşor să înţelegem felul „eretic" al sefiştilor de a concepe literatura şi, eventual, lumea.

Maestrul în domeniu este Max Weber. După un secol, observaţiile sale clasice din *Etica protestantă şi spiritul capitalismului* (1905) îşi păstrează valabilitatea. Diferitele grupări religioase neoprotestante au evoluat, dar poziţionarea esenţială a acestora faţă de dogmele tradiţionale ale creştinismului nu s-a schimbat. Reţinem, mai întâi, câteva observaţii ale lui Max Weber referitoare la forţele centripete menite să împiedice dezagregarea diferitelor secte şi să le stabilizeze identitatea. Un prim element de coagulare este renunţarea treptată la elementele de natură emoţională din creştinismul original, la „componentele magic-sacramentale". Ca urmare, rolul de cvasimagician al preotului este considerat perimat, iar protestantismul promovează un alt personaj, pastorul[168].

---

[167] În afara lui Mircea Cărtărescu, în mod evident socotit de mass media singurul scriitor român important al anilor din urmă.

[168] "...în religiile creştine [predica] are o semnificaţie cu atât mai mare cu cât componentele magic-sacramentale sunt tot mai complet eliminate. De aceea acest lucru se petrece în cel mai înalt grad în

Acesta se axează pe persuadarea raţională a enoriaşilor săi, prin predici. Ardoarea ortodoxă a convertirii lasă locul unei adeziuni mult mai reci, preponderent cerebrale. Observăm numaidecât înrudirea cu raportul urmărit de noi. Literatul canonic face parte din categoria posihologică a celor „convertiţi” prin mijloace preponderent emoţionale, ţinând de „religia” frumosului inefabil. Sefistul canonic, în schimb, preferă argumentele raţionale, emoţia literaţilor în faţa frumosului îi este străină. Are şi el, după cum s-a văzut, ardoarea lui, ca să spunem aşa, dar aceasta nu mai este legată de o „divinitate” aflată în exteriorul său, ci mai degrabă de sentimentul că propria inteligenţă a atins, în stil gnostic, un nivel al incandescenţei. Un alt element de coagulare este atenţia acordată dogmelor. Acestea au rolul de a diferenţia respectivul grup social şi de a-i întări identitatea. Vorbind despre necesitatea imperioasă a diferenţierii, Max Weber se referă la eforturile preoţilor de a întreţine o reţea conceptuală adecvată:

„...factorul cel mai important care împinge atât de puternic în prim plan simbolurile şi teoriile diferenţierii rămâne totuşi lupta preoţilor împotriva indiferentismului atât de urât, adică pericolul ca zelul adepţilor să paralizeze, iar mai apoi accentuarea importanţei apartenenţei la propria denominaţie şi îngreunarea trecerii la o alta.”[169]

Este uşor de observat omologia cu situaţia din comunitatea sefiştilor. Teoreticienii acestora se străduiesc în mod tradiţional să producă teorii ale diferenţierii, având a înfrunta, cum am arătat, dificultatea de-a dovedi că sunt

---

cadrul protestantismului, unde conceptul de preot este în întregime înlocuit cu acela de pastor.” (Max Weber, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, ed. cit., p. 84)

[169] Op. cit., p. 81.

o literatură de un fel special, folosind o argumentaţie de tip literar.
De notat şi observaţiile lui Max Weber referitoare la antielitismul protestanţilor. Aceştia manifestă:

...o adversitate certă faţă de orice stil aristocratic de viaţă, parţial [...] ca urmare a interdicţiei de preamărire a oricărei fiinţe pământeşti, parţial datorită unor principii apolitice sau de-a dreptul antipolitice."[170]

Pentru oricine cunoaşte comunitatea sefistă românească, anumite omologii par evidente. Astfel, sefiştii manifestă, în mod tradiţional, un anume antiintelectualism selectiv, ca să spunem aşa, în legătură cu literaţii lipsiţi de orice preferinţă pentru cultura tehnico-ştiinţifică. Cultul esteticului, profesat de aceştia din urmă, li se pare desuet, precum o ţinută vestimentară aristocratică retro, într-un secol al comodităţii. Cât priveşte apolitismul, pare neîndoielnică lipsa de vocaţie a sefiştilor pentru politică sau, în orice caz, pentru o politică *à rebours* faţă de cea oficială. Cazuri de atitudine obsecvioasă a unor sefişti români faţă de autorităţile comuniste au fost numeroase, aspect explicabil, în condiţiile cunoscute. Poate şi datorită îndelungii lor cariere de stipendiaţi, sefiştii români nu s-au gândit să facă frondă politică, spre deosebire de literaţi. Ar exista o „excepţie". După evenimentele din decembrie 1989, Alexandru Mironov, schimbând macazul cu o remarcabilă promptitudine, s-a metamorfozat din luptător pentru ideile CC al UTC în îndârjit revoluţionar anticomunist. Desigur, prestaţiile sale „ultraiste" n-au putut să-i convingă decât pe cei din cale afară de naivi. De altfel, devenind un fan necondiţionat al lui Ion Iliescu şi un beneficiar al

---

[170] Ibidem, p. 155.

regimului politic patronat de acesta, „revoluţionarul" a arătat repede ce culoare politică are.

Dacă ne gândim şi la evoluţiile politice ale unor sefişti occidentali, observăm că ar putea fi vorba despre o mentalitate generalizată. Sefiştii scriu distopii, prezintă regimuri totalitare feroce, dar nu se transformă în disidenţi politici activi, precum anumiţi literaţi. Ei se mulţumesc cu faima de oameni foarte inteligenţi şi cu succesul financiar.

Sugestiile lui Max Weber sunt confirmate de evoluţia ulterioară a sectelor neoprotestante, mai ales a celor din Statele Unite, patria incontestabilă a sefeului. Opţiunea religioasă este treptat înlocuită prin atitudini laice, dar nu lipsite de spirit religios. Non-denominaţionismul este efectul unei victorii a spiritului religios asupra teologiei. O afirmaţie a fostului preşedinte american Dwight D. Eisenhower, citată de Daniel J. Boorstin, este revelatoare pentru mentalitatea bazată pe credinţa în valori ce nu au legătură cu revelaţia divină:

„Sunt omul cel mai profund religios pe care-l cunosc. Aceasta nu înseamnă că ader la vreo sectă. O democraţie nu poate exista fără o bază religioasă. Cred în democraţie".[171]

Ceva asemănător observă C. G. Jung, cu referire la atitudinea de devotament cvasireligios, lipsit de vreo legătură cu vreo instanţă religioasă supremă:

„În limba engleză se spune adesea despre cineva, care arată un interes entuziast în vreo strădanie a sa, 'that he is almost religiously devoted to his cause' […]; WILLIAM

---

[171] Apud Joseph Mitsuo Kitagawa, *În căutarea unităţii. Istoria religioasă a omenirii*, traducere de Claudia Dumitriu, Editura Humanitas, Buc., 1994, p. 241.

JAMES remarcă, de exemplu, că un om de ştiinţă adesea nu are credinţă, ‘dar temperamentul său e religios’.”[172]

Această mentalitate se regăseşte la sefişti. Ei se află dincolo sau alături de motivaţiile cititorului tradiţional de literatură, literatul. Acesta din urmă trăieşte ceva asemănător credinţei religioase, în sensul că îl asociază pe Dumnezeu frumosului. De altfel, literatul canonic român este de regulă o persoană credincioasă, în sensul creştin ortodox al noţiunii. În schimb, pe lângă preferinţa pentru texte de o anumită factură, sefistul trăieşte o credinţă cvasireligioasă. El crede necondiţionat, cu patimă, în destinul sefeului, precum şi în valoarea specifică, nonliterară a acestuia. Aspect interesant şi explicabil, printre sefiştii români canonici se întâlnesc suficient de mulţi atei. Există deci o dublă omologie, de natură să justifice subcapitolul de faţă.

Sefistul şi cultura alien

În România, câţiva sefişti bine plasaţi în ierarhia comunităţii se interesează în mod sistematic de OZN-uri şi de fenomenele colaterale ale acestora, fac parte din organismele naţionale şi internaţionale ale domeniului, publică lucrări de specialitate. Un cunoscut ozenist român este Ion Hobana, preşedinte al ASFAN (Association for the Study of Unidentified Aerospace Phenomena – Romania), autor al unor cărţi despre fenomene ţinând de ipotetice vizite ale unor extratereştri pe Pământ, scrise în registrul

[172] C. G. Jung, *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu*, ed. cit, p. 14.

maximei seriozităţi ştiinţifice. Cu vocaţia sa pentru cercetarea minuţioasă a unor cărţi şi documente, Ion Hobana dă la iveală lucrări solide. Sub pana sa, ozenistica devine o îndeletnicire dintre cele mai onorabile, menită să confirme vocaţia cuiva pentru cercetarea de tip ştiinţific, prin excelenţă riguroasă, deşi în realitate face parte din jurnalistica preocupată de enigme. Marca respectivelor cărţi este draparea jurnalisticii în straie ştiinţifice. Competenţa ozenistică este un domeniu destul de ceţos, constând mai ales în cunoaşterea limbii engleze şi în răbdarea benedictină de a citi multele cărţi apărute în domeniu.

Cunoscut este şi Mandics György, absolvent al Facultăţii de Matematică-Mecanică, autor de sefeuri publicate în limba maghiară, al unui eseu despre Ion Barbu şi al unor lucrări de ozenistică. Din ultima categorie face parte *Enciclopedia fiinţelor extraterestre* (vol. I, 1996, vol. II, 1997), o lucrare cândva încadrabilă în categoria culegerilor folclorice, astăzi mai dificil de clasificat. Mandics György colecţionează un mare număr de declaraţii ale unor martori oculari şi le sistematizează într-o clasificare bazată pe mai multe criterii, un echivalent al cercetărilor de tematologie din domeniul sefeului. Simţul umorului salvează întrucâtva lucrarea de la căderea în ridicol, ar putea spune un critic literar. Conştient de faptul că oferă şi comentează declaraţii nevalidate ştiinţific, autorul se delimitează de afirmaţiile „martorilor oculari” prin adoptarea intermitentă a unei tonalităţi comice, păstrându-şi totuşi intact un orgoliu de „savant”. Un capitol interesant din lucrarea lui Mandics György este cel intitulat „HOMO COSMICUS de gradul trei sau UNICUL Atotputernic şi Nemuritor”. Acest produs final al evoluţiei cosmice ar fi rezultatul unei infinite acumulări de informaţie[173]. Autorul precizează că UNIC-ul nu are nici-o

---

[173] „... elementul vital, rostul existenţial al UNIC-ului este informaţia.

asemănare cu fiinţele supreme ale teologiei, este dominat doar de o infinită sete de noi informaţii şi nu are nici-o legătură cu morala. Chiar şi în chip de monstru al curiozităţii exclusive, UNIC-ul apare tot ca un fel de zeu suprem, rectificat în spirit informatic.

În fapt, enciclopedia lui Mandics György este un sefeu realizat într-o formă dezarticulată, originală, prin ocolirea formelor tradiţionale de aglutinare epică ale genului. Textul conţine, în plus, germenii unei credinţe cvasireligioase de felul celei scientologice. Mandics György ar putea deveni un guru, ascultat cu evlavie de discipolii săi. Teoria sa posedă toate virtualităţile necesare pentru aşa ceva.

Un al treilea sefist român lansat într-o semnificativă activitate vicariantă de ozenistică este George Ceauşu, absolvent al Facultăţii de Matematică (Informatică) şi al Facultăţii de Filozofie. Ion Hobana alege jurnalistica riguroasă, dacă există aşa ceva, iar Mandics György apelează la acumularea funambulescă de date şi speculaţii cvasireligioase. George Ceauşu, în schimb, recurge la discursul cvasiştiinţific, academic. Un text din această categorie a apărut în *Dicţionar SF*, o lucrare reprezentativă pentru mentalitatea sefistului canonic român. Confirmând faptul că interesul pentru ozeneuri şi vizitatori veniţi din alte sisteme solare este consubstanţial celui pentru sefeuri, Mihai-Dan Pavelescu, coordonatorul dicţionarului, a inclus un articol cuprinzător despre această temă, semnat de George Ceauşu. Este un text impecabil sub raportul rigorii şi profesionalismului lexicografic. În stil academic, cu multă

Orice experienţă de viaţă specifică, încă neînregistrată, îmbogăţeşte tezaurul său global, şi prin aceasta banca de cunoştinţe a Conştienţei Universului, lărgind baza de decizie, câmpul de formulare a legilor şi principiilor UNIC-ului.” (Mandics György, *Enciclopedia Fiinţelor Extraterestre. I. Humanoizi şi Pseudohumanoizi*, Editura S.C. S. Ivan Krasko, 1996, p. 136)

seriozitate, sunt inventariate opiniile din domeniu. Cineva ar putea să-i obiecteze autorului faptul că discursul său despre ozeneuri şi vizitatori din alte galaxii este în mod esenţial sofistic, din moment ce datele de plecare sunt nedovedite ştiinţific. George Ceauşu nu pare deranjat de un asemenea posibil reproş şi, la urma urmelor, de ce ar fi? Din moment ce ozenistica este asimilată, în mod tacit, cu sefeul, de ce ar mai avea scrupule ştiinţifice? Dacă admitem din capul locului că participăm la un joc intelectual mai special („joc epistemologic”, îl numeşte George Ceauşu), nimeni nu mai are nimic de obiectat. Oricum, faţă de teoria şi critica sefeului, unde lipsa unui criteriu original de valorizare duce la rezultatele contradictorii analizate de noi, discuţia despre ozeneuri şi vizitatori străini are marele avantaj al autonomiei. Specialistul în ozenistică (sau, mai pretenţios spus, în ozeneologie) nu are a se justifica în faţa literaţilor şi nici în faţa unor specialişti în aeronautică, zboruri spaţiale, psihologie, sociologie etc. Enigmologia, o disciplină cultivată cu mult aplomb de jurnalişti, inclusiv de cei cu lustru academic, nu are a se justifica decât în faţa ei înşeşi. Cum manevrează date şi teorii atât de diverse, libertatea ei de a-i delecta pe amatorii de mistere este aproape deplină. Practicanţii ei, inclusiv autorii români menţionaţi de noi, realizează un fel special de sefeuri, format din texte lipsite de personaje şi conflicte de tip literar.

Revenind la interesanta abordare aleasă de George Ceauşu, observăm că articolul său de dicţionar porneşte de la premisa că alienii şi navele lor, aflate într-o permanentă încercare eşuată de a contacta lumea noastră, sunt reale.

„Există indicii serioase (nu toate accesibile publicului larg) că a fost înfăptuită trecerea de la ozenistică la

ozeneologie – adică la studiul ştiinţific al OZN. Acest veac a fixat, fără îndoială, şi ozeneologia în peisajul ştiinţific curent. Pe de altă parte, se poate proba cu argumente de tip sociologic şi politologic că statul nord-american: i) face cercetări pe carcase de OZN-uri; ii) a pus la dispoziţie astfel de carcase de OZN-uri, încă de pe la mijlocul anilor '50, unor mari companii...”[174]

Probabil că mai corect ar fi fost să ni se vorbească despre ceva asemănător unei religii nonteologice, de felul scientologiei. Aceasta fiindcă argumentele în favoarea existenţei unei ştiinţe a ozeneologiei sunt foarte „subţiri”, vădit sofistice. „Indiciile serioase” rămân impalpabile, de domeniul serialelor de televiziune tip „*The X-Files*”, iar „carcasele” sunt în continuare invizibile. Cât priveşte argumentele sociologice şi politologice, lucrurile stau în acelaşi fel.

Criticile noastre la adresa specialiştilor în ozeneuri sunt în mod vădit „înrudite” cu retorica adoptată de literaţi, atunci când se referă la pretenţia sefiştilor de-a fi socotiţi egalii scriitorilor. Iată de ce le socotim o posibilitate de abordare, printre altele. Ce-i drept, dorinţa ozeneologilor de-a fi consideraţi specialiştii unei ştiinţe pozitive, bazată pe fapte materiale, pare nejustificată la o privire logică. Sociologic privind însă lucrurile, legitimitatea discursului lor este numaidecât restabilită. Din moment ce membrii unui unui grup social, fie acesta şi total divergent faţă de comunitatea ştiinţifică, acceptă respectivul tip de discurs, înseamnă că totul este OK. Oricum, ca şi în domeniul sefeului, acumularea unor interpretări duce în cele din urmă la dobândirea unei anumite legitimităţi, iar respectivii

---

[174] *DICŢIONAR SF artişti plastici • autori • edituri • mass-media • motive • personalităţi*, ed. cit, p. 187.

interpreţi ai fenomenului devin nişte specialişti.

Mai potrivită ni se pare o abordare ţinând de studiul credinţelor (cvasi)religioase. Unii cercetători ai mentalităţilor contemporane adoptă o asemenea poziţie, socotind că a perora despre fiinţe venite din alte galaxii ca şi cum ar exista dovezi materiale şi nu doar un număr oarecare de mărturii în acest sens este mai puţin îndreptăţit decât a examina convingerea cvasireligioasă a unui grup social că ozeneurile şi extratereştrii există în realitate. Adoptând această orientare, ajungem să discutăm despre „cultura străinului” şi diseminarea ei în lumea de azi.

Implicarea amatorilor de sefeuri în aşa-numita *alien culture*[175], o ramură a culturii de tip New Age, este

---

[175] Numeroasele referiri la această cultură ţin, în mod previzibil, de trei orientări.

Susţinătorii, omologii sefiştilor în materie de preferinţă necondiţionată, vorbesc despre extratereştri ca şi cum aceştia ar exista realmente, iar mărturiile despre ei ar fi cu totul demne de încredere. Ei dezvoltă o mitologie complicată şi interesantă, chiar pasionantă pentru fani. De exemplu, ei susţin că evoluţia genetică a rasei umane “ar fi fost supervizată de extratereştrii cenuşii de pe Zeta Reticuli. Aceştia au efectuat numeroase modificari genetice asupra oamenilor începând cu epoca primitivă în scopul de a crea o rasă mult mai inteligentă atât din punct de vedere spiritual cât şi material.”
(www.civilizatii.extraterestre.go.ro/articole/religie.htm)

Autorii necunoscuţi citaţi mai sus oferă cititorilor de limbă română numeroase informaţii. Aflăm că printre personalităţile româneşti din domeniu figurează Ion Hobana, Harald Alexandrescu, Alecu Marciuc şi Ion Ţugui. Aspect interesant, aducător de zâmbete condescendente pe feţele celor înclinaţi spre rigoare ştiinţifică, alături de persoane reale, figurează şi un personaj fictiv creat de Ion Ţugui, Contele Incappucciato: “Personalitate din domeniul ezoterismului românesc, care dezbate diferite subiecte legate de astrologie, extratereştrii, etc. în cadrul revistei Lumea Misterelor. Ion Ţugui a scris o carte ‘Şapte ani apocaliptici’ în care sunt incluse informaţii furnizate de Contele Incappucciato, care susţine că a fost în Shambala. El a intrat în această lume misterioasă din interiorul Pământului prin Tibet. Aflăm din această carte că multe din aşa-numitele OZN-uri vin din Shambala. Aceast idee a fost expusă de multe personalitaţi ale ezoterismului

explicabilă şi ţine de o mentalitate distinctă. Curiozitatea intelectuală a sefiştilor şi performanţele lor în materie de inteligenţă combinatorie par compatibile cu preferinţa pentru enigme, dar şi pentru un fel special de fervoare de tip religios. Pentru adeptul unei religii tradiţionale, propoziţiile fundamentale ale unui grup de tip *alien culture* pot părea blasfematorii şi ridicole. O privire obiectivă ne arată însă că şi tezele dogmatice ale creştinismului, de pildă, pot fi percepute la fel, în absenţa unei implicări afective. Oricum, semnificativă în contextul de faţă este hibridarea ştiinţei cu religia, operată de adepţii celor pasionaţi de extratereştri. Ceva asemănător există şi în mentalitatea sefiştilor, sub forma unei fervori născute din pasiunea pentru ştiinţă şi tehnologie. Este evident că un autor de sefeuri poate transforma cu uşurinţă relatările despre întâlniri de gradul III şi abducţii în texte de ficţiune. Cultura *alien* se dovedeşte a fi un rezervor de idei, pentru sefişti, dar şi un adversar neaşteptat. Pentru un amator de enigme, aprofundarea „faptelor" ţinând de *alien culture* poate părea varianta adultă a preferinţei adolescentine pentru sefeuri.

Un alt aspect, amintit doar în treacăt mai sus, ţine de

---

mondial." (Ibidem) Se menţionează totuşi, cu onestitate, că ideile din cultura *alien* îmbină ştiinţa cu religia. "Civilizaţii extraterestre" este un site cuprinzător. Cine doreşte să aprofundeze şi mai mult problema are la dispoziţie o profuziune de referiri, mai ales în limba engleză.

Există şi susţinători ai unei orientări opuse. Aceştia adoptă tipul de retorică amintit de noi în legătură cu sectele (cvasi)religioase şi arată că *alien culture* este periculoasă, în sensuri uşor de dedus. Este o dispută analogă celei detaliate de noi în legătură cu (non)apartenenţa sefeului la literatura autentică. Un exemplu posibil, ales la întâmplare, este referirea critică a unui lider adventist la personajul lui Ion Ţugui, Contele Incappuciato. Acesta este meprizat, între altele, pentru bunăvoinţa sa faţă de ortodoxie... Ca şi în cazul altor dispute pe teme religioase, discuţia alunecă în domeniul infinit al preferinţelor subiective.
(http://www.intercer.net/buletine/biserica/29032002.htm)

competenţa specialistului în ozeneuri. După un număr de cărţi citite şi de comentarii proprii publicate, amatorul de ozeneuri devine un specialist. Chiar unul internaţional, de felul lui Ion Hobana. Comunitatea ştiinţifică nu-l omologhează ca atare; o fac, în schimb, cei din comunitatea ozeniştilor. Lucrurile amintesc raportul dintre literaţi şi sefişti. Calitatea de scriitori autentici a sefiştilor este contestată de literaţi, fiind pe deplin recunoscută, în schimb, de către ceilalţi sefişti.

Între fervoarea de tip religios a celor încrezători în mântuirea adusă de ozeneuri şi pasiunea sefiştilor pentru un anumit tip de texte există o asemănare evidentă. Ambele grupuri sociale sunt fascinate de tehnologie. Literatul canonic, în schimb, are o cu totul altă poziţie faţă de minunile tehnologiei, privindu-le cu indiferenţă sau chiar în mod condescendent.

Sefistul român înainte de 1990

Am urmărit înrudirile tipologice dintre sefiştii canonici şi membrii altor grupuri sociale. Ne rămâne să ordonăm şi să îmbogăţim observaţiile din această categorie, încercând să schiţăm o comparaţie tipologică mai sistematică între sefistul român din perioada comunistă şi „oponentul” acestuia, literatul român din aceeaşi etapă istorică.

În general, literaţii sunt nişte cititori pe cont propriu, ca să spunem aşa. Ei nu simt în mod special nevoia de-a se întâlni cu omologii lor şi nici cu autorii textelor lor preferate. Nu resping anumite forme de socializare specifice, cum ar fi cenaclurile sau întâlnirile autorilor cu cititorii, dar acestea rămân nişte fenomene mai degrabă accidentale. În mod esenţial, literatul canonic este un cititor solitar. La fel, autorul de literatură. Lucrurile se schimbă radical în cazul sefiştilor. Cum am văzut, aceştia simt nevoia să-şi creeze forme de organizare potrivite pentru nişte persoane înclinate spre înregimentare. Astfel s-ar explica structurile stabile ale comunităţii sefiste. Spre deosebire de literaţi, sefiştii au nevoie de o apartenenţă, în mod repetat confirmată, la un grup social de tip semiprofesional bine structurat. În România, o asemenea tendinţă este favorizată de atitudinea constant încurajatoare a oficialităţilor comuniste, dar şi de o înclinaţie naturală. Sefiştilor le place literatura, dar iubesc atmosfera din comunitatea lor. La literaţi, lucrurile par a sta tocmai invers.

Explicaţia celor de mai sus ar fi faptul că lectura sefeurilor are anumite calităţi psihotrope, induce un fel special de dependenţă. Brian M. Stableford sesizează ceva în acest gen, atunci când discută despre aşteptările de lectură ale sefiştilor, precum şi despre funcţia de întreţinere (*maintenance*) a sefeului:

„In fact, the science fiction reading habit seems usually to serve the maintenance function, seeking to *preserve* a special attitude to the world and all it contains. Science fiction is an anomalous *genre* largely because what is required to maintain its basic perspective is not simply the repetition ad *infinitum* of a series of individual exemplars, but a constant supply of exemplars which perpetually and gradually change their form so as always to appear new while never becoming truly strange.”[176]

Executând un remarcabil *salto mortale* cazuistic, ar putea spune un critic literar, Stableford reuşeşte să pună între paranteze valoarea estetică a textelor menite să asigure *the maintenance*. Sociologul vede altfel lucrurile, considerând că valoarea estetică nu intră în discuţie, atunci când este avut în vedere efectul „psihotrop” al unor texte menite să creeze şi să întreţină o mentalitate distinctă. Celelalte două funcţii ale sefeului, stabilite de Stableford, au consecinţe asemănătoare, influenţându-i pe cititori altfel decât literatura. Prin funcţia sa indicativă, implicit formativă (*directive*), sefeul îndreaptă atenţia cititorului spre ştiinţă şi tehnologie, cultivându-i şi o anumită flexibilitate

[176] Brian M. Stableford, *The Sociology of Science Fiction*, ed. cit., p. 81.

intelectuală, folositoare în lumea de azi. Prin funcţia sa tonică (*restorative*), sefeul îi întreţine cititorului o anumită stare confortabilă, criticată de unii sub numele de „escapism”, lăudată de alţii cu argumente din domeniul tehnicilor de recuperare psihică. Cu o anumită ingenuitate intelectuală, dovedită de faptul că pune sefeurile pe picior de egalitate cu diferitele forme de deconectare oferite de industria divertismentului, bagatelizându-şi în acest fel preferinţa, Stableford evidenţiază astfel această dimensiune:

„The function of restorative communiqués is to engage the mind of the recipient in such a way as to ’release’ him or allow him to ’rest’ from his confrontation and negotiation with the real world.”[177]

Influenţat pe aceste trei căi, sefistul capătă o viziune distinctă asupra lumii, poluată totuşi de unele sefeuri înclinate spre practicarea „exerciţiilor de metafizică fantasmagorică”, având drept rezultat stimularea unui sentiment de insecuritate existenţială. Ar fi de preferat, spune Stableford, ca acestea să fie înlocuite de expresii ale încrederii în eficienţa unor acţiuni umane obişnuite, străine de transcendenţă. Cu alte cuvinte, tot diversele varietăţi de ateism sunt de preferat, ar putea spune un critic literar cârcotaş.

Stableford nu se referă în mod sistematic la efectele lecturilor sefiste, dar nu este dificil să-i prelungim constatările, încercând să înţelegem preferinţa pentru sefeuri şi modul cum apartenenţa la comunitatea sefistă determină un fel distinct de-a fi. Cum ne interesează sefistul român, vom prelua doar sugestiile compatibile cu

---

[177] Ibidem, p. 40.

situaţia specifică de la noi, lăsând la o parte evidentele deosebiri. Aproximările noastre anterioare ne vor fi de folos în încercarea de a stabili o tipologie a sefistului român de dinainte de 1990.

Sefistul, omul manierist şi jurnalistul

Vom reţine, mai întâi, afinităţile sefistului cu omul şi autorul manierist, căutător chinuit al formulei combinatorii celei mai potrivite, aceasta atunci când nu este dominat de convingerea ieftină că realizarea unor sefeuri este o chestiune de rutină, în genul performanţelor jurnalistice. Aspect relativ curios, se pare însă că nici adoptarea modului intelectual expeditiv al jurnalistului nu asigură un confort psihic prea mare. Dacă îl credem pe Pierre Bourdieu, există o nemulţumire de fond indusă de practicarea jurnalismului. Ne îngăduim să repetăm un citat:

„Jurnalismul este una dintre profesiunile cu cel mai mare număr de oameni frământaţi, nesatisfăcuţi, revoltaţi sau, dimpotrivă, cinic resemnaţi, una dintre profesiunile în care a devenit un obicei (în special de partea celor dominaţi, fireşte) exprimarea mâniei, a dezgustului ori a descurajării provocate de realitatea unei munci care continuă să fie trăită şi revendicată ca fiind ‘cu totul altfel’.[178]

Observaţiile empirice confirmă asemenea afirmaţii; la fel, argumentul statistic. Jurnaliştii sunt nişte „frământaţi”,

---

[178] Pierre Bourdieu, *Despre televiziune,* urmat de *Dominaţia jurnalismului*, ed. cit, p. 42.

iar speranţa lor de viaţă este printre cele mai mici. Disconfortul existenţial al jurnaliştilor se aseamănă cu acela al manieriştilor într-un singur punct: nemulţumirea cronică faţă de propria profesie. Autorul manierist suferă fiindcă simte că a apucat-o pe o cale dificilă şi „contra naturii”, jurnalistul are periodic revelaţia neplăcută că în profesia sa este inerentă o cronică superficialitate, iar calităţile sale de *fast-thinker*, de „specialist în gândirea perisabilă” (Pierre Bourdieu) nu sunt chiar atât de grozave cum i se păreau cândva. Sefistul trăieşte câte ceva din ambele tipuri de frustrare. Literatul canonic, pe de altă parte, pare scutit de asemenea suferinţe existenţiale. Beneficiind de un psihic excelent, datorită sentimentului că textele sale sunt rodul unei inspiraţii „naturale”, „organice”, el este străin de tribulaţile sefistului, s-ar zice. Un stimulent psihic important pare a fi, în cazul lui, religiozitatea. Chiar dacă nu este un credincios în sensul tradiţional, literatul canonic cultivă religia frumosului, cu bune rezultate antidepresive. Fiind vorba totuşi despre tipuri umane „purificate”, asemenea constatări trebuie privite cu circumspecţie. Sefistul canonic şi literatul canonic pot fi cu greu întâlniţi pe stradă, rămânând mai degrabă nişte abstracţiuni justificate.

Nu ştim ce trăiri are avangardistul literar şi autorul unor texte ţinând de literatura populară, implicit comercială. Putem doar presupune că primul are un suflet de rebel, la fel ca şi adeptul antiliteraturii. Al doilea, în schimb, pare a fi în mod esenţial un artizan placid. Respingerea religiozităţii sau tratarea ei într-un mod ironic, preferinţa pentru texte unde motivele şi modalităţile se repetă într-un mod relativ confortabil, din punctul de vedere al performanţei intelectuale, evitarea valorilor expresive ţinând de emotivitate – iată alte preferinţe ale sefistului român de dinainte de 1990.

Comunitatea sefiştilor

Din altă categorie face parte înclinaţia spre asociere, asemănătoare celei practicate de sectele neoprotestante. Sefistul român o are din plin, sub acest raport fiind asemănător cu sefiştii din spaţiul anglo-saxon, descrişi într-un mod nesistematic de Stableford. Întrucâtva originală ar fi, în schimb, relaţia contradictorie a sefiştilor români cu ideea de literatură. Cum s-a văzut, teoreticieni aparţinând mai multor generaţii se străduiesc să argumenteze teza că sefeul este şi simultan nu este literatură. Pledoariile lor se referă la sefultură şi nu la textele revendicate de literatură. Această situare contradictorie pare a decurge dintr-o psihologie specială, asemănătoare celei a omului manierist.

Condiţionări psihice distincte par a decurge şi din condiţia de „sectant” privilegiat. Înainte de 1990, sefiştii joacă rolul unor înregimentaţi originali, chiar al unor colaboraţionişti, ar putea spune vreun rigorist[179]. Oficialităţile comuniste îi încurajează şi le oferă o structură socială comodă. Comunitatea sefistă românească nu este însă doar rodul politicii culturale comuniste, dar şi cel al unor predispoziţii spre asociere. Încurajată de oficialităţi, în

---

[179] Ar fi eronat să credem, pe de altă parte, că literaţii nu sunt încurajaţi de oficialităţile comuniste. Uniunea Scriitorilor, o instituţie bugetară, oferă condiţii materiale mulţumitoare membrilor ei, precum şi unui număr nedeterminat de persoane cu preocupări literare. Editurile, revistele literare şi de cultură plătesc drepturi de autor, tot din bani de la buget. Disidenţii anticomunişti apăruţi printre membrii marcanţi ai Uniunii Scriitorilor sunt, fără excepţie, persoane stipendiate de statul comunist. Aşa stând lucrurile, eventualele ironii la adresa sefiştilor şi a convenţiilor lor patronate de CC UTC sunt poate îndreptăţite, cu condiţia să nu aparţină literaţilor.

spiritul unei strategii ideologice şi educaţionale anumite, comunitatea respectivă ajunge să capete o anumită independenţă, cu o mitologie proprie şi un climat afectiv atrăgător. Literaţii români, poate cu excepţia celor net favorizaţi de Uniunea Scriitorilor, n-au ajuns niciodată la aşa ceva. Acest tip de situaţie este descris de Francis Fukuyama. Acesta se referă la avantajele unei comunităţi, la realizarea individuală subiectivă oferită de aceasta:

„Viaţa privată în cadrul unei comunităţi este mult mai satisfăcătoare decât simpla cetăţenie într-o democraţie modernă. Recunoaşterea de către stat este în mod necesar impersonală; dimpotrivă, viaţa comunitară implică un tip mult mai individual de recunoaştere din partea unor oameni care au aceleaşi valori, religie, etnie etc.”[180]

Se pare că regula este valabilă şi în ceea ce priveşte comunismul. Cu sprijinul CC UTC, sefiştii români duc decenii la rând o viaţă agreabilă, cu întâlniri periodice şi posibilităţi de publicare. Sentimentul lor de împlinire este cert, coabitând eventual cu îndoieli de tipul celor expuse mai sus. Coeziunea unei astfel de comunităţi şi implicit prosperitatea psihică a membrilor respectivi sunt mai mari decât cele realizate de asociaţiile având scopuri lucrative, ne spune Fukuyama. Împărtăşirea unei limbi comune „a binelui şi răului” are un remarcabil efect centripet. În cazul sefiştilor, această „limbă” nu se întemeiază pe dogme religioase şi nici pe convingeri politice, fiind vorba despre preferinţe de lectură, dar şi de delimitări faţă de literaţi, inclusiv în virtutea unui antintelectualism de fond, agreat în mod tacit de kulturnicii comunişti. Sefistul canonic român

---

[180] Francis Fukuyama, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, traducere de Mihaela Eftimiu, Paideea, Colecţia Gândirea Nouă, 1992, p. 310.

de dinainte de 1990 are un dinte împotriva intelectualilor de formaţie umanistă, asociabili inclusiv cu condescendenţii „indivizi” de la Uniunea Scriitorilor (desigur, cu excepţia lui Ion Hobana). La *Jurnalul S.F.* (1992-1996), această atitudine antiintelectualistă avea să se precizeze sub forma antielitismului. Confundarea parţială a literatului cu intelectualul este un element unificator, dintre cele menite să asigure coerenţa şi perenitatea comunităţii sefiste. Desigur, sefistul se consideră el însuşi un intelectual, dar unul de un fel deosebit, având alte mize spirituale. Printre acestea nu figurează opoziţia politică, după cum am arătat. Intelectualul, în sensul lansat de Zola prin celebrul său protest, nu există printre sefiştii români, nici unul dintre aceştia nu se afirmă ca opozant politic, înainte de 1990. Există în schimb manifestări de fidelitate faţă de autorităţile comuniste, implicite dar şi explicite, din categoria celor menţionate de noi în trecere[181].

De ce n-au apărut un Paul Goma şi nici un Andrei Saharov printre sefiştii români?

Intelectualul se legitimează declarând în mod public anumite opţiuni politice şi nu numai prin meritele sale profesionale. Iată o caracterizare a lui, cu referire la secolul XX:

„Intelectualul, care se distinge ca scriitor, artist sau om de ştiinţă, prin remarcele sale critice la adresa vremurilor, se legitimase mai puţin prin aura ştiinţei, cât prin ascuţimea propriei sale inteligenţe. El şi-a definit rolul mai degrabă în viaţa publică decât în strictul univers al profesiei sale. [...] Ca purtător de cuvânt al unor mari tabere politice şi ideologice, el a formulat conceptele în

---

[181] Vezi I, 2, nota 16.

care societatea s-a putut regăsi şi explica."[182]

Observăm că intelectualul nu este considerat neapărat un opozant al unui regim nedemocratic oarecare, ceea ce poate să-i contrarieze pe adepţii accepţiei curente a conceptului, din România ultimilor ani. În perioada comunistă au existat persoane cu merite profesionale, aliniate politicii de stat. Au fost sau n-au fost respectivii nişte intelectuali, în sensul de mai sus? Răspunsul este negativ, dacă ţinem cont de părerea lui Pierre Bourdieu:

„Intelectualul se constituie pe sine în câmpul politic în numele *autonomiei* şi al valorilor specifice ale unui câmp de producţie culturală ajuns la un înalt grad de independenţă faţă de diferitele puteri (şi nu, asemenea omului politic cu un solid capital cultural, pe baza unei autorităţi propriu-zis politice, dobândite cu preţul unei renunţări la cariera şi la valorile intelectuale). Prin aceasta, el se opune scriitorului din secolul al XVII-lea, subvenţionat de stat, creditat, cantonat strict în divertisment şi ţinut, în felul acesta, la distanţă de problemele fierbinţi şi teologiei..."[183]

Stipendiaţi de statul comunist şi „păstoriţi" de partid prin activişti vioi, de felul lui Alexandru Mironov, sefiştii români nu sunt independenţi material şi nici nu par a fi bântuiţi de mari tribulaţii morale. Felul lor expeditiv de-a scrie şi filozofia lor de jurnalişti dezgheţaţi îi feresc de complicaţiile psihologice ale artistului tradiţional. Literaţii, cu modul lor oarecum dramatic de a-şi concepe profesia, cu înclinaţia lor cvasireligioasă de-a venera valorile estetice,

---

[182] *Omul secolului XX*, volum coordonat de Ute Frevert şi Heinz-Gerhard Haupt, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Polirom, 2002, p. 12.
[183] Pierre Bourdieu, *Regulile artei. Geneza şi structura câmpului literar*, ed. cit. p. 183.

sunt mai predispuşi pentru asumarea unor roluri civice.

Diferenţa de complicaţie intelectuală ar fi o altă explicaţie. Cu totul justificată cultural, alegerea sefeului în locul literaturii lasă, în România cel puţin, impresia unei performanţe intelectuale iremediabil minore, cel puţin în ochii literaţilor. De aici, apariţia dintre sefişti a unor personalităţi culturale de rang secundar. Înainte de 1990, un sefist nu ajunge niciodată să fie omologat drept un intelectual de primă mărime. Desigur, este neproductiv să ne pronunţăm în această privinţă. Nu deţinem un criteriu mulţumitor pentru a compara staturile intelectuale şi morale ale literaţilor şi sefiştilor. Oricum, a alege calitatea de membru al comunităţii sefiste româneşti, înainte de 1990, pare a fi semnul unei dorinţe de a obţine în mod relativ comod un anumit succes de tip literar.

Respectiva calitate pare a fi confortabilă şi din alte motive. Anumite performanţe intelectuale specifice sefiştilor, nerelevante în comunitatea literaţilor, au darul de-a oferi un sentiment de împlinire. Printre acestea se numără cunoaşterea limbii engleze (sau cochetarea cu această limbă), dar şi competenţa amintită de noi într-un paragraf anterior. Spre deosebire de literatul canonic, sefistul este un „erudit” al domeniului său, în sensul că are capacitatea de-a valida sau de-a respinge rapid un text. Sefistul canonic poate oricând să se pronunţe asupra acestuia, decretându-i (non)apartenenţa la sefeu sau la literatura *mainstream*. Acest sentiment de certitudine, străin literaţilor, are darul de-a întreţine o anumită prosperitate psihică. Se pare că împărtăşirea lui întreţine prietenia dintre sefişti, de altă natură decât cea dintre literaţi. În lumea literară, lucrurile sunt mult mai complicate, iar concurenţa şi invidia profesionale, practic necunoscute în comunitatea sefistă, sunt reale.

Sentimentul frustrant că trăiesc un surogat de viaţă literară nu pare a-i vizita pe sefişti români. Explicaţia este faptul că între cele două comunităţi există diferenţe esenţiale. Miza principală a comunităţii sefiste este „producerea” unor cititori cu o mentalitate distinctă şi de abia în al doilea rând a unor texte memorabile, în sens literar. În comunitatea literară, lucrurile se petrec exact invers, contând în primul rând valoarea textelor. În aceste condiţii, sefiştii nu se simt frustraţi de faptul că multe dintre manifestările lor sunt nişte caricaturi ale echivalentelor lor din lumea literară. Ei le privesc cu seninătatea unor amatori, feriţi de tribulaţiile perfecţioniste ale profesioniştilor.

Discutând despre confortul psihic oferit de comunitatea sefiştilor români înainte de 1990, trebuie să amintim şi efectul de enclavă. Comunitatea sefistă se dezvoltă în mijlocul celei literare sau, eventual, într-o margine a ei. Cum s-a văzut, membrii ei preiau multe dintre procedurile identitare ale literaţilor. Scriu proze scurte şi romane, îşi publică volumele în edituri, fac critică literară, de preferinţă în periodice proprii, îşi acordă reciproc premii. La prima vedere, pare a fi vorba despre o viaţă literară paralelă, alternativă, întru totul validă. La o privire mai atentă, lucrurile nu stau tocmai aşa. În viaţa literară există nişte mecanisme de autoreglare, întemeiate pe credinţa în valoarea estetică. Cu greu poate obţine cineva o recunoaştere reală în câmpul literar, dacă textele sale sunt lipsite de valoare. Este adevărat, anumiţi autori specializaţi în texte oportune politic, cum ar fi poeziile patriotice, obţin un anumit succes, dar toţi literaţii, inclusiv editorii respectivilor, ştiu că este vorba despre un joc conjunctural. Înainte de 1990 există două culturi, ca să spunem aşa. Ele sunt simbolizate de cele două reviste literare principale,

„România literară” şi „Luceafărul”. Nu este momentul să intrăm în amănunte, mulţumindu-ne să observăm că în ciuda orientărilor politice divergente, la nici una dintre cele două reviste nu se face în mod sistematic abstracţie de valoarea literară. Există desigur interese de grup, iar realitatea estetică a unor scrieri este fardată într-o direcţie sau în alta. Cu toate acestea, regula principală a comunităţii literare, respectul pentru valoarea estetică, nu este ocolită[184].

În enclava lor culturală, sefiştii nu cunosc asemenea tribulaţii. Textele lor sunt preţuite în mod automat de comilitonii din comunitate, fiind respinse numai atunci când

---

[184] Disputa respectivă continuă până astăzi şi va înceta probabil atunci când principalii protagonişti vor dispărea fizic. Un episod al ei este discuţia despre „generaţia expirată”, din 2006. Iniţiatorii ei propun trimiterea la lada de gunoi a istoriei literare a unor autori din gruparea de la „Luceafărul”. Punctul de vedere al lucrării de faţă de împiedică să adoptăm o atitudine partizană. Drept urmare, nu vom deveni prea vitriolanţi la adresa protocronismului, mulţumindu-ne să constatăm că este vorba despre o retorică distinctă, probabil condamnabilă. Campionii antiprotocronismului, din gruparea prezidată de „România literară”, adoptă o altă retorică, bazată pe susţinerea altor autori. Astăzi, în 2007, este greu să nu le dai dreptate, o obiecţie posibilă fiind menţionarea faptului că şi unii dintre autorii promovaţi la „România literară” nu sunt chiar atât de valoroşi, fiind „umflaţi” din raţiuni explicabile. Pe de altă parte, unii autori din gruparea de la „Luceafărul” este posibil să fie scriitori buni în felul lor, chiar dacă au cochetat pe vremuri cu protocronismul. Pe scurt spus, orientarea politică nu garantează şi nici nu interzice talentul literar.
Ar mai fi de adăugat un amănunt interesant. Am avut ocazia, ani de zile, să-i urmăresc la lucru pe conducătorii revistei „Luceafărul”, înainte de 1990. Unii dintre ei publicau numeroase poezii patriotice, nesemnificative estetic. Volumele lor erau lăudate de criticii din gruparea revistei. Ei bine, în anumite ocazii până şi respectivii autori lăsau impresia că sunt suficient de lucizi pentru a realiza că textele lor sunt o jurnalistică repede perisabilă, practicată de regulă pentru păstrarea unei poziţii administrative avantajoase. Sub raport moral, ei îşi asumau o poziţie abominabilă, lăudând un regim politic odios, dar nu erau străini, fie şi într-un mod vicios, de mentalitatea definitorie a literaţilor, întemeiată pe credinţa în valorile estetice autentice.

sunt frapant ratate sub raport stilistic şi chiar gramatical. Consfătuirile se succed fără greş, iar premiile conferite cu aceste prilejuri vin să consolideze cariere de prozatori şi critici necunoscuţi în afara comunităţii sefiste. Efectul de enclavă se manifestă şi în privinţa comentariilor scrise de sefişti despre „coreligionarii” lor. Prozelitismul fundamental al comunităţii apare şi persistă sub forma unei apologetici cunoscute în lumea literară doar în cazul unor grupări de tipul celei de la „Luceafărul”, unde se practică o retorică exagerată, implicând inventarea unor valori literare, corectată totuşi în sensul descris de noi. În acelaşi spirit, critica şi istoria literară practicate de sefişti sunt de un fel special, în mod fundamental tematologice. Altfel spus, faptul că un text recurge la motive şi modalităţi conscrate este considerat o valoare în sine, iar comentatorii din interiorul comunităţii sefiste se consideră îndreptăţiţi să fardeze, mai delicat sau mai apăsat, realităţile estetice. Un efect destul de ciudat al acestei situaţii este faptul că, de regulă, una şi aceeaşi persoană nu abordează atât sefeul cât şi literatura. Excepţiile, puţine la număr, aparţin unor personalităţi cu statut special, ca să spunem aşa. Astfel, Ov. S. Crohmălniceanu este autorul unor teoretizări referitoare la sefeu, dar ca istoric literar n-a dat o atenţie specială acestui gen de texte. Florin Manolescu, autorul cunoscutei „biblii” a sefiştilor români, a scris o bună lucrare de tematologie, dar atunci când a făcut istorie literară nu s-a ocupat de sefeu. S-a observat aceeaşi atitudine şi în cazul unor istorici literari cu o poziţionare binevoitoare faţă de sefeu, ca gen. Concluzia este că sunt necesare două abordări intelectuale distincte, dificil, dacă nu imposibil de adoptat de către unul şi acelaşi comentator. Efectul de enclavă, amintit mai sus, măreşte această dificultate. Cum s-a văzut, sefeul are istoricii săi specializaţi. Aceştia

militează pentru primirea sefeului cu drepturi egale în istoria literaturii, dar o fac din afara mentalităţii specifice literaţilor. Câteva referiri ale lui Pierre Bourdieu la criticii profesionişti de jazz şi de film sunt interesante, în acest context:

„Astfel, ansamblul determinaţiilor înscrise în poziţia lor este ceea ce îi face pe criticii profesionişti ai jazzului sau ai filmului [...], destinaţi să nu atingă niciodată decât mici grupuri de producători şi de amatori, să mimeze tonul doct şi sentenţios şi cultul erudiţiei al criticii universitare sau să caute o cauţiune teoretică, politică sau estetică în obscuritatea unui limbaj împrumutat. Spre deosebire de o practică legitimă, o practică pe cale de legitimare pune continuu celor ce i se dedică problema propriei lor legitimităţi.”[185]

În linii mari, lucrurile se petrec la fel şi în ceea ce-i priveşte pe criticii sefeului românesc, aflaţi pe o aparent nesfârşită „cale de legitimare”. Se pare că pentru ei, cel puţin de la un nivel de complicaţie intelectuală în sus, confortul psihologic oferit de comunitatea sefistă nu mai este atât de deplin, câtă vreme sunt nevoiţi să adopte o tonalitate hibridă în scrierile lor. Aducătoare de disconfort pare a fi şi aşa-numita „allodoxie culturală”, amintită în alt context de Bourdieu. Criticii sefeului par a fi obligaţi să practice falsa recunoaştere, să ia un lucru drept altul, până într-acolo încât să se convingă până şi pe ei înşişi că nu se înşală. Decenii de-a rândul, ei prezintă sefeuri drept literatură autentică şi nu drept valori din altă serie culturală, cum ar fi fost cazul s-o facă dacă ar fi nişte rigorişti ai adevărului estetic. Poate că unii dintre ei resimt suferinţe metafizice, din această pricină.

---

[185] Pierre Bourdieu, *Economia bunurilor simbolice*, ed. cit., p. 78.

Deplinul confort oferit de comunitatea sefistă poate fi obţinut numai dacă orice legătură cu ideea tradiţională de literatură estetic valoroasă este tăiată, în mod îndreptăţit. Este ceea ce realizeaza neosefiştii, mai ales după 2000.

Condiţia fanului

Am prezentat mai sus o serie de factori capabili să asigure coeziunea şi longevitatea comunităţii sefiste. Este cazul să le adăugăm şi existenţa unei structuri psihice distincte, de negăsit printre literaţi. Fanul este un pasionat, dar în alt fel decât amatorul fervent de literatură. Înrudirea lui cu pătimaşii spectatori sportivi sau cu admiratorii vedetelor de muzică pop-rock-disco este evidentă. Preferinţa pentru divertisment pare a produce acest fel de oameni împătimiţi şi extrovertiţi. Mircea Opriţă se referă în cuvinte bine găsite la această situaţie, atunci când vorbeşte despre „savoarea intimă, în stare să producă extazul pasionaţilor”[186]. Sefiştii nu sunt zgomotoşi şi isteroizi, precum spectatorii de fotbal, dar admiraţia lor este exprimată mult mai extrovertit decât aceea a literaţilor. Psihologic vorbind, preferinţa pentru produsele oferite de industria divertismentului pare a fi îndeaproape înrudită cu aceea pentru sefeuri.

Se pare că o atitudine interioară asemănătoare o are şi autorul de sefeuri, el însuşi om cu suflet de fan, de amator. Spre deosebire de literaţi, adesea introvertiţi şi aparent complexaţi, apăsaţi de interminabilele lor tribulaţii de atelier, dar şi de aşa-numita invidie de breaslă, sefiştii

---

[186] Mircea Opriţă, op. cit., p.552.

au aparenţa unor oameni dezinvolţi şi sincer prietenoşi, fără mari probleme legate de producerea textelor din categoria lor preferată. Ei lasă impresia că au o avantajoasă psihologie de amatori. Drept urmare, nu reuşesc sau nu doresc să obţină consacrări analoage celor ale literaţilor, îşi privesc genul preferat ca obiect al unui *hobby*. Mediul cultural pare a simţi acest mod existenţial şi îi tratează ca atare. Înainte de 1990, nu există nici măcar un singur sefist român omologat ca autor de succes de alte instanţe decât cele din interiorul comunităţii sefiste. Sefiştii înşişi favorizează această situare, ezitând sau nefiind în stare să se profesionalizeze pe deplin. Cei mai mulţi dintre ei sunt persoane cu preocupări profesionale fără nici-o legătură cu literatura. Câţiva norocoşi, de felul lui Ion Hobana sau Vladimir Colin, fac într-adevăr excepţie, fiind deţinătorii unor poziţii oferite de Uniunea Scriitorilor.

Caracterul de *hobby* al cultivării sefeului apare şi din ale indicii. În mod tradiţional, autorul de literatură populară este foarte prolific. Nu este cazul sefiştilor români din perioada anterioară anului 1990. Poate şi din pricina conştiinţei lor profesionale contradictorii, dominate de paradoxul autonomiei, ei nu se decid pentru o producţie abundentă. Cum s-a văzut, ei rămân undeva la mijloc, între postura de literat omologat de elita de la Uniunea Scriitorilor şi cea de autor cu succes de librărie.

Nu este vorba despre vreo superioritate de o parte sau de cealaltă. Literatul nu este „mai bun” decât fanul-scriitor de sefeuri. Şi nici invers. Pur şi simplu, sunt diferiţi. Cum vom vedea, pe măsură ce timpul trece, diferenţele dintre cele două maniere de-a vedea lucrurile tinde să se estompeze. Artizanii cuvântului scris fac tot mai des schimb de trucuri profesionale cu specialiştii din industria divertismentului. Între mentalităţile lor se produce o

osmoză, de neocolit.

Forme de legitimare

Legitimarea instituţională a sefiştilor români se datorează, în primul rând, oficialităţilor comuniste, dar şi unor disponibilităţi individuale. Oricum, cadrul organizatoric determină producţia de texte şi fortificarea unui anumit grup social, cu ierarhia sa specifică. În cazul literaţilor, lucrurile par a se petrece invers. Anumiţi oameni devin scriitori recunoscuţi ca atare şi de-abia apoi se organizează şi obţin anumite avantaje din partea oficialităţilor.

Legitimarea specifică, prin texte şi comentarii ale acestora se petrece în felul schiţat de noi. Dacă practicienii, ca să spunem aşa, scriu texte mai mult sau mai puţin valide, din punctul de vedere al literaţilor, teoreticienii şi comentatorii au o misiune mult mai dificilă. Doar unii dintre ei sunt legitimaţi de către comunitatea literară, iar aceştia, cum s-a văzut, nu se preocupă în mod sistematic de sefeuri. Cei dedicaţi sefeului, în schimb, sunt obligaţi să înfrunte pe parcursul întregii lor cariere dezavantajele unui statut ambiguu. Câtă vreme susţin paradoxul autonomiei, ei nu ajung niciodată la o deplină legitimare. Cum vom vedea însă, această deplină împlinire va veni atunci când sefiştii nu vor mai dori absolut deloc să fie consideraţi nişte literaţi de un fel mai special, ci o categorie culturală de sine stătătoare.

Cât priveşte legitimarea psihologică faţă de ei înşişi, aceasta pare cea mai dificilă dintre toate. Este adevărat, sefiştii de serie mare nu sunt bântuiţi de nici-o nelinişte.

Putem în schimb presupune că un număr de sefişti, incluzându-l pe subsemnatul, reuşesc cu greu să se convingă de faptul că preferinţa lor este absolut legitimă.

II Neosefişti, neoliteraţi

Noul context politic

În materie de cadru instituţional, anul 1990 nu aduce schimbări nete în comunitatea sefiştilor şi nici în cea a literaţilor. Cel puţin în primii ani de după căderea comunismului, rigorile economiei de piaţă nu sunt resimţite prea dur de respectivii autori. Regulile aduse de noile vremuri se impun lent. Vechile structuri continuă să existe în mod inerţial. Tranziţia înceată din viaţa politică şi socială românească are ecouri şi în cele două comunităţi. Sefiştii români îşi caută în continuare identitatea, iar literaţii, cu o Uniune a Scriitorilor practic neschimbată, par rămaşi în tiparele lor organizatorice tradiţionale, consolidate în lungii ani ai comunismului. Cât priveşte transformarea celor două mentalităţii, evoluţia este relativ contradictorie. Înainte de 1990 există manifestări ale mentalităţii neosefiste, iar după această dată numeroşi sefişti români continuă să privească lucrurile ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat. Într-un fel analog evoluează literaţii. Aşa stând lucrurile, terminologia propusă de noi are justificări preponderent metodologice. Doar în ultimii ani se poate discuta despre schimbări nete faţă de perioada de dinainte de 1990. Până şi acum însă unele structuri, cum ar fi cele promovate de sefiştii timişoreni sau de Uniunea Scriitorilor, persistă în formule organizatorice tradiţionale. În ceea ce-i priveşte pe sefişti,

nu este nimic de obiectat în această privinţă. Comunitatea sefistă internaţională nu poate inova prea mult, fără riscul de a-şi pierde identitatea. Privind astfel lucrurile, neosefiştii şi neoliteraţii sunt mai degrabă nişte categorii fictive, cu rolul de-a clarifica punctele de vedere. Cei denumiţi de noi neosefişti par, după cum se va vedea, mai degrabă nişte nonsefişti, întrucât nu mai au aproape nimic în comun cu sefiştii români tradiţionali, consolidaţi ca grup social distinct în timpul comunismului. Neoliteraţii, la rândul lor, se delimitează treptat de literatul român tradiţional al celei de a doua jumătăţi a secolului trecut, stipendiat de statul comunist şi, cum vom vedea, de cel actual. Cândva, nu peste mulţi ani, persoanele implicate în producţia literară nu vor mai avea nimic comun cu literatul român din timpul dictaturii comuniste.

Cum lucrarea noastră nu apelează exclusiv la criteriul diacronic, o serie de referiri la sefiştii români de după 1990 au fost deja inserate în capitolele precedente. În contextul de faţă, le vom reaminti în mod sumar, adăugându-le alte câteva.

Vechi şi noi structuri

După decembrie 1989, periodicele sefiste urmează un timp o traiectorie inerţială. În 1990 reapare *CPSF*, sub titlul *Anticipaţia*, adăugat la vechea siglă. Revista este editată de *Ştiinţă şi tehnică*, transformată în *Ştiinţă & Tehnică SA*, societate cu capital de stat, funcţionând sub egida Ministerului Cercetării şi Tehnologiei. Noile vremuri impun anumite schimbări în strategia editorilor; printre acestea,

adoptarea unei atitudini mai flexibile în raport cu ideile ateiste şi promovarea unui dirijism neocomunist în straie umaniste. Vechea viziune asupra sefeului ca factor (cumva neliterar) de educaţie a tineretului nu dispare, ideea că în formele lui superioare sefeul se transformă în literatură pur şi simplu prinde foarte greu. Anumite articole „de direcţie” semnate de Alexandru Mironov le amintesc sefiştilor că au anumite îndatoriri faţă de partidul neocomunist aflat la putere. Cătălin Ionescu este foarte drastic în această privinţă:

„Se poate demonstra că, din motive obscure, Alexandru Mironov a promovat, după 1990, o politică sistematică de subminare a SF-ului, dusă prin mai multe mijloace, inoculând ideea ca SF-ul a fost si va rămâne un subgen periferic, cu un public limitat la un cerc de ingineri sau tehnicieni atei şi obtuzi.”[187]

Cu toate acestea, din punctul de vedere al literaţilor, revista are şi merite, atmosfera fiind incomparabil mai permisivă în sens literar decât înainte de 1989.

Reapare şi *Almanah Anticipaţia*, în 1991 şi apoi între 1993-1998, de această dată editat de *Ştiinţă & Tehnică SA*[188] în colaborare cu mai multe instituţii culturale. Perioada de apariţie coincide cu aflarea la putere a PDSR. În vechiul stil, sefiştilor li se oferă astfel un spaţiu tipografic destul de important, inclusiv pentru contribuţii de critică şi istorie literară. Nu se poate spune că se fac simţite restricţii

---

[187] Loc. cit.

[188] Amănunte despre activitatea sefistică a revistei *Ştiinţă & Tehnică*, în *Dicţionar SF* , ed. cit., pp. 8-10 şi 12-13. Dincolo de promovarea unor idei neocomuniste, impuse poate de oficialităţile reprezentate de Alexandru Mironov, revista condusă de Ioan Albescu are, fără îndoială, merite pur sefistice.

majore în privinţa temelor şi manierelor stilistice, din partea editorilor. Dacă există vreo încorsetare a autorilor, aceasta ţine mai degrabă, în mod aparent paradoxal, de îngăduinţa consubstanţială înţelegerii sefeului, ca activitate nu tocmai literară, având, la drept vorbind, alte scopuri decât reuşitele estetice.

În ceea ce priveşte fanzinele, situaţia se schimbă lent. Amatorismul tipic sefeului românesc din perioada comunistă se atenuează. Mircea Opriţă, în cartea citată, urmăreşte cu atenţie această trudnică transformare de mentalitate, tradusă în reviste situate mai aproape de exigenţele unor publicaţii scrise de profesionişti.

Cu totul străin de instituţionalizarea comunistă este *Jurnalul S.F. Săptămânal de cultură SF HORROR ŞI FANTASY*, o publicaţie intrată în mitologia sefiştilor români. Meritul principal al *Jurnalului* este despărţirea vehementă şi ostentativă, nu lipsită de o anumită graţie tinerească, de stereotipurile mentale inoculate decenii de-a rândul de responsabilii culturali comunişti.

Se înfiinţează, la Bucureşti, în 1991, F*ederaţia Naţională pentru Science-Fiction, Ştiinţă Prospectivă şi Impact cu Viitorul (FNTSF)*, cu obiective propagandistice de tip neocomunist, precum şi *Asociaţia Română pentru SF (ARSFan)*, în 1992, la Timişoara. Aceasta din urmă este mai apropiată de structura organismelor similare din occident şi doreşte să inaugureze o nouă etapă, calitativ nouă, în istoria comunităţii sefiste româneşti. Apar şi alte asociaţii ale sefiştilor, în diferite oraşe ale ţării, cu tradiţie în domeniu. Ele tind spre transformarea în nişte organizaţii profesionale, fără a depăşi totuşi antielitismul centripet al comunităţii. O grupre elitistă a profesioniştilor ar fi un nonsens în comunitatea sefistă, par a raţiona respectivii

organizatori[189]. Cu toate acestea, există şi cel puţin o excepţie, chiar dacă este vorba doar despre un proiect. *Asociaţia pentru Literatura şi Artele Imaginaţiei – România (ALAIR)*, îşi propune să grupeze numai profesionişti ai domeniului. Semnatarii unei „scrisori de intenţie” din 2003 consideră că „a devenit imperios necesară întemeierea unei structuri de tip sindical, care să apere si să promoveze interesele creatorilor (scriitori, traducători, redactori, etc.)” şi menţionează asociaţii occidentale asemănătoare[190]. Dintre toate formele de organizare încercate de sefişti, cea mai rezistentă pare a fi, în 2007, *ARSFan*. Cu mai multe publicaţii tipărite, capabilă să organizeze periodic întâlniri tradiţionale ale sefiştilor, având un mecena devotat, în persoana omului de afaceri Cornel Secu, vechi animator al comunităţii, organizaţia timişoreană pare să fi devenit garantul moral al sefiştilor români şi promite o sincronizare a acestora la comunitatea sefistă mondială. Întrebarea este dacă o sincronizare funcţională este în principiu posibilă, câtă vreme sefiştii români continuă să nu scrie în limba engleză. Oricum, „privatizarea” comunităţii sefiste promite, teoretic cel puţin, mai mult decât instituţionalizarea patronată de „organele” comuniste. În aceste condiţii noi, vechile roluri se schimbă, la fel ca şi instanţele de succes ale comunităţii. Putem presupune că multe manifestări artificial întreţinute înainte de 1990 vor dispărea. De asemenea, văzând lucrurile în mod optimist, putem spera că sefiştii români vor înceta în fine să fie nişte stipendiaţi, cu capital privat de această dată, devenind nişte autori de succes.

O asemenea metamorfoză nu se întrevede

---

[189] Referiri la formele de organizare ale sefiştilor români după 1990, în Cătălin Ionescu, *Scurtă istorie politică a SF-ului românesc* şi mai ales în George Ceauşu, *Organele organizării*.

[190] http://www.avangarda.bn.ro/pages/editorial/editorial.php?art=25

deocamdată. Spre deosebire de omologii lor occidentali, sefiştii români par a se fi instalat solid în postura de amatori. Ei scriu de plăcere sau pentru remuneraţii nesemnificative, întreţinându-se din practicarea altor profesii, cea mai înrudită cu munca literară dintre acestea fiind jurnalistica. Practic, nu avem autori profesionişti de sefeuri[191].

În ceea ce-i priveşte pe literaţi, lucrurile stau întrucâtva similar, probă că între cele două comunităţi există asemănări structurale. După 1990, Uniunea Scriitorilor traversează o perioadă dificilă, dar îşi păstrează o bună parte din patrimoniul dobândit în timpul comunismului. După relativ puţină vreme, îşi redobândeşte şi statutul unei instituţii subvenţionate de stat. O lege din 1994 instituie un impozit mai special. Literaţii urmează să primească 2% din preţul de vânzare al cărţilor lor. Timbrul literar se percepe pentru cărţile beletristice (lucrări de proză, critică literară, versuri, piese de teatru, literatură pentru copii, memorialistică, eseuri şi altele de aceeaşi natură), operele clasice sau traducerile cu drepturi de autor expirate, editate sau nu în România. Aceleaşi drepturi le are şi Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România (ASPRO), înfiinţată în 1991, ca alternativă la Uniunea Scriitorilor. (În primii ani de după 1990, sefiştii români ar fi putut să formeze ceva asemănător. Anvergura comunităţii şi aspiraţiile liderilor s-au dovedit însă prea mici pentru aşa ceva.) În perioada când preşedintele US era Eugen Uricaru, ASPRO renunţă însă la drepturile realizate din timbrul literar. Acest gest orgolios semnifică, printre altele, ideea

---

[191] O posibilă excepţie este Dan Doboş, autorul amintitei trilogii. Acest autor trebuie însă să devină cu adevărat prolific, pentru a putea fi încadrat cu îndreptăţire în categoria profesioniştilor. Cum ştim, sefiştii occidentali scriu şi publică foarte mult. Este una dintre regulile de fier în materie de literatură populară.

că subvenţionarea de către stat nu este compatibilă cu statutul unor scriitori decişi să nege toate obiceiurile instituite de comunişti în breasla lor.

Legea referitoare la timbrul literar s-a dovedit avantajoasa doar in teorie, pentru literaţi. Ani în şir, banii respectivi n-au ajuns in vistieria Uniunii Scriitorilor. Doar în perioada din urmă, graţie unor noi legiferări şi activităţii lui Varujan Vosganian, vicepreşedinte al US şi politician important, literaţii vor dobândi probabil mai mult în materie de timbru literar.

Cele de mai sus pun în evidenţă diferenţe semnificative. Comunitatea sefistă, cu încercările ei de a copia, în mic, structurile deja legitimate de literaţi, rămâne un grup social format din amatori, având profesii menite să-i apere de paupertatea trăită de unii literaţi ajunşi la senectute. Aceştia din urmă, pariind pe structurile aparent imuabile ale breslei din timpul comunismului, s-au văzut, după schimbările politice, fără mijloace de trai decent. Sefiştii, în schimb, cu mentalitatea lor de amatori entuziaşti, n-au ajuns şi probabil n-ar putea să ajungă vreodată în asemenea situaţii.

Relativizare

Sefiştii beneficiază nu numai de deplina libertate scripturală adusă de vremurile noi, dar şi de posibilitatea de-a se exprima pe spaţii virtuale nelimitate. Înainte vreme, sefiştii puteau publica, dar numai cu anumite eforturi. O dată cu înmulţirea PC-urilor, oricine poate deveni autor publicat, cu condiţia să accepte ideea că textele sale nu vor

avea un suport tradiţional. Ideea de succes se modifică mult faţă de perioada când cineva trebuia să-şi vadă numele tipărit pe hârtie, pentru a se considera un autor realizat. În aceste condiţii, ideea de autoritate sau rudimentul unei asemenea idei, aşa cum era admis înainte de 1990, se dizolvă. Anumite personalităţi, aparent consacrate în interiorul comunităţii, sunt lăsate la o parte sau amintite în treacăt, alţi lideri de opinie luptă pentru o supremaţie cu un conţinut neclar. Democraţia absolută a discuţiilor pe Internet interzice practic orice autoritate, fiecare sefist decide personal asupra valorii propriilor texte. Grupurile sefistice de discuţii pe Internet nu sunt preocupate de valoarea literară, ci de coeziunea grupului. Fluxul liber al textelor de ficţiune şi al opiniilor devine tot mai abundent. Ideea impunerii unor persoane capabile să îndeplinească funcţii analoage celor ale criticilor literari devine desuetă, chiar ridicolă. Îndepărtarea sefeului de literatura tradiţională este subliniată cu vigoare de această situaţie. Din când în când, ce-i drept, pe Internet pot fi citite intervenţii scrise oarecum în tonalitatea vechii critici literare de direcţie. Unele dintre acestea, aparţinând unor absolvenţi de studii superioare umaniste, sunt plauzibile ca stil şi ideatică. Intervin cu opinii teoretice şi persoane fără studii umaniste. Uneori, acestea au contribuţii incoerente, chiar groteşti. Evident, există şi opinii pertinente, un exemplu fiind analizele lui Cătălin Ionescu, de formaţie inginer. În nici unul dintre aceste două cazuri, nu se înregistrează însă consecinţe semnificative. Lipsite de ecouri, respectivele texte pot fi considerate nişte exerciţii retorice, de tip electoral, în cele din urmă. Semnatarii lor ar putea fi suspectaţi că doresc să se impună ca lideri, fie şi fantomatici, în comunitatea sefistă. Nimic reprobabil într-o asemenea încercare, desigur.

Oricum ar fi, pare evident că Internetul răspunde vocaţiei sefiste pentru scrisul expeditiv, opusă preferinţei literaţilor pentru elaborarea artizanală minuţioasă. În acest sens, blogging-ul pare anume creat pentru sefişti.

O anumită relativizare a „centrelor de putere” se înregistrează şi în comunitata literaţilor. Şi aici, uriaşa „supapă” a Internetului schimbă raporturile de forţe. În această privinţă, lucrurile par mai asemănătoare cu situaţia din trecut decât în ceea ce îi priveşte pe sefişti. Uniunea Scriitorilor şi-a păstrat multe dintre publicaţiile sale, ASPRO include o serie de scriitori relativ tineri, dispuşi să-şi susţină crezul estetic în alte publicaţii decât cele ale Uniunii Scriitorilor. În totul, mentalitatea literaţilor, aşa cum am descris-o în capitolele anterioare, pare deocamdată intactă. Fără a nega importanţa posibilităţii de-a publica texte efemere în variantă virtuală, literaţii rămân, cel puţin teoretic, partizanii perenităţii garantate de valoarea estetică. Admiţând că textele apărute pe Internet au dreptul lor la existenţă, literaţii sunt condescendenţi faţă de ele, iar uneori le critică, ba chiar le consideră o formă de terorism, precum Andrei Pleşu, în 2006. Iată ce scrie acesta despre blogging:

„În genere, tot ce pune la dispoziţie dialogul cotidian cu propriul PC deschide spre o experienţă a dependenţei fără precedent. Devii, pe nesimţite, o pagină de web, eşti preluat într-o reţea care te absoarbe, te invadează şi sfîrşeşte prin a te locui. Sîntem confruntaţi, astfel, cu o formă de terorism blînd, discret şi, tocmai de aceea, primejdios. Se intră, fără violenţă, în spaţiul tău intim, se lucrează, în filigran, la declanşarea unei convivialităţi fără limite, anonimă şi superficială. Toţi se adresează, virtualmente, tuturor, cu rezultatul, neaşteptat, că nimeni

nu mai comunică cu nimeni.”[192]

Respectivul articol al lui Andrei Pleşu declanşează numeroase reacţii în spaţiul virtual, imposibil de parcurs în întregime. Producători necunoscuţi de bloguri, menţionaţi pe Internet alături de autori celebri, îl ceartă pe cunoscutul eseist în tonalităţi ce ajung până la injurie. Câtă vreme este exprimată în termeni urbani, iritarea acestora este îndreptăţită. Este vorbă despre două domenii doar aparent înrudite. Andrei Pleşu şi autorii necunoscuţi de bloguri scriu, este drept, în aceeaşi limbă. Diferenţa de complexitate naşte însă o prăpastie între cele două categorii de texte. Cultural vorbind, cele două categorii de autori au în egală măsură dreptul la existenţă. Un istoric al mentalităţilor, neinteresat în mod special de valoarea estetică şi de performanţa conceptuală, le poate considera pe toate nişte documente utilizabile, nici mai mult, nici mai puţin. Aşa stând lucrurile, respectivul schimb de replici nu face decât să pună în evidenţă incompatibilitatea dintre două culturi. Cum vom vedea, dialogul dintre literaţi şi sefişti parcurge în actualitate o etapă asemănătoare. Ideea de autoritate în materie de valoare literară pare definitiv ruinată, din punctul de vedere al sefiştilor. Şi nu numai din al lor. Însăşi ideea de valoare estetică pare ceva desuet, fenomen sesizat de către Adrian Marino încă înainte de anul 2000, în contextul discuţiei despre antiliteratură[193]. Nu este vorba

---

[192] http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=115&cmd=articol&id=734)

[193] După 2000, contestările de tip antiliterar cunosc o etapă distinctă, străină de orice patimă. Istoricii mentalităţilor constată la rece că “absolutul literar” este un mit de origine romantică, astăzi demodat. Pentru o asemenea orientare, este interesant ciclul de texte online *Histoire des mentalités et cultures françaises*, de Dolores Toma. Iată un citat semnificativ: “Paul Zumthor, par exemple, affirme que la littérature, qu'il met d'ailleurs entre guillemets, n'a été ‘identifiée

despre o stricare a gustului sau de o epocă decadentă. Preeminenţa absolută a instanţelor de succes promovate de mass media asupra celor tradiţionale este un fenomen obiectiv. Degeaba scrie laudativ un critic literar într-o revistă cândva importantă, precum „România literară”, despre un volum. Succesul respectivei cărţi se va înregistra doar într-un cerc restrâns de cititori. În schimb, dacă la o oră de mare audienţă un post important de televiziune va propune o carte, aceasta va fi vândută într-un număr semnificativ mai mare de exemplare. Valoarea estetică este un concept practic imposibil de argumentat altfel decât în interiorul unor grupuri sociale bine determinate. După cum se vede, filozofia scripturală a sefiştilor are justificări obiective. Aceştia se dezbară de posibilele tribulaţii legate de arta scrisului literar. Problema lor este publicarea. Iar dacă au scrupule remanente, ca să spunem aşa, pot apela la un *ghost writer*, pentru ca textele lor să capete un luciu stilistic mai deosebit. În industria divertismentului contează în primul rând vandabilitatea. Literatura şi sefeul nu se pot sustrage acestei legi de fier. Maeştrii literaturii, artizanii cvasigeniali dispar sau se transformă în *ghost writers* anonimi, aflaţi la dispoziţia cui

---

comme classe particulière de discours qu'à partir du XVIIe siècle' [*Parler du Moyen Âge, 1980*]. Auparavant, les textes de toutes sortes baignaient indifféremment dans une heureuse communauté: adaptations, traductions, gloses, postiches et pastiches, lettres et relations, poèmes et almanachs, opuscules savants et écrits pornographiques, essais philosophiques et romans fabuleux.” Se pare că în actualitate se tinde spre o reciclare a ideilor medievale despre text. Un semn ar putea fi considerat faptul că istorici şi teoreticieni literari reputaţi renunţă la vechiul lor domeniu, pentru a se ocupa de istoria mentalităţilor, unde literatura este doar o varietate de text printre altele. Dintre aceştia, Dolores Toma îi citează pe Paul Zumthor şi Tzvetan Todorov. La noi, o cotitură asemănătoare a încercat Adrian Marino, în ultimii ani ai vieţii sale.
(http://www.unibuc.ro/eBooks/lls/DoloresToma-Histoire/index-down.htm)

plăteşte.

În cadrul acestor schimbări structurale, vechii sefişti, preocupaţi de (non)apartenenţa textelor lor la literatură, ilustrează un mod învechit de-a vedea lucrurile. Neosefiştii, cum vom vedea, au alte priorităţi. Literaţii, la rândul lor, devin neoliteraţi[194], fiind nevoiţi să se integreze cumva în industria divertismentului. Aceasta dacă nu cumva doresc să scrie de plăcere şi să trăiască din alte surse de venit. Cândva, în România va exista probabil un mod sistematic de stipendiere a scriitorilor, din surse private. Deocamdată, instituţia mecenatului pare a funcţiona mai degrabă sporadic, în funcţie de relaţiile personale ale diferiţilor autori.

---

[194] Folosim aceşti termeni doar pentru a sublinia mai pregnant o mutaţie de mentalitate.

Neosefiştii şi ideea de literatură

După 2000, susţinătorii fervenţi ai sefeului românesc par a resimţi o învechire a retoricii lor tradiţionale. Drept urmare, apelează tot mai mult la formule de compromis. Ei vorbesc, de exemplu, despre literatura (sau literaturile) imaginarului. În interiorul acesteia, sefeul ar coexista cu specii precum *fantasy, horror*, dar şi cu literatura fantastică. Este o renunţare la maximalism, în favoarea unei strategii mai elastice. Vechea nostalgie a unei identităţi distincte coexistă cu semi-recunoaşterea frustrată a unei dorinţe de reconciliere cu literatura. În asemenea tatonări terminologice se întrevede o criză a conceptului de sefeu şi implicit a unei forme de viaţă culturală veche de decenii.

Vechea retorică

Unele motive şi modalităţi descoperite de sefişti au pătruns în literatură, cum se întâmplă la stingerea oricărei avangarde importante. Drept urmare, unii sefişti par a accepta ideea că discursul lor tradiţional s-a învechit şi corespunde unei perioade istorice încheiate. Ei caută, după cum se va vedea, alte căi teoretice, în principal prin abandonarea oricărei raportări la ideea de literaritate. Alţii, în schimb, rămân la vechea retorică, preferând statutul de sefişti canonici, rămânând un un grup cultural distinct faţă de cel al literaţilor, nişte disidenţi paradoxali ai acestora.

Tipologia lor este interesantă.

Reprezentantul cel mai important al vechii retorici a apartenenţei este Mircea Opriţă. Cele două ediţii ale momumentalei sale lucrări (1994 şi 2003) arată că modul său de-a vedea lucrurile nu se schimbă, cu trecerea timpului. Mircea Opriţă consideră că între sefeu şi literatură nu există nici-o deosebire esenţială, în discuţie fiind doar anumite diferenţe tematologice. Iată de ce am citat din cartea sa, apărută în 2003, pentru a ilustra o mentalitate caracteristică mai degrabă pentru etapa istorică precedentă anului 1990.

Poziţia teoretică a lui Cornel Robu pare a fi una de tranziţie, datorită intuiţiei că sefeul este în mod esenţial altceva decât literatura şi nu o literatură de un fel deosebit.

Mutaţie de mentalitate

Unii autori recenţi consideră în mod făţiş că sefeul nu este literatură. Nu inferior acesteia şi nici superior, ci doar diferit. Citesc cărţile scrise de sefişti, le comentează, dar fără a folosi vreun criteriu împrumutat din critica literară. Sunt semnificative, de exemplu, analizele lui Ion Manolescu referitoare la imaginile din proza *cyberpunk*, lipsite de orice referire la posibile diferenţieri valorice între textele amintite. Consideraţiile respective, enunţate într-un jargon abia inteligibil, nu au nici-o legătură cu teoria literară tradiţională. Autorul este interesat, în schimb, de mecanismele generative extraliterare folosite de autori:

„Prin prisma teoriei perspectivei, cele trei categorii de

cyber-spaţialitate inventariate pot fi asociate, în linii mari, cu trei tipuri de structuri iconice exploatate ficţional în proza postmodernă cyberpunk: *imagismul vehicular* (iconul nu este altceva decât un mediu de transmisie electronică/digitală); *imagismul imersiv* (iconul se confundă cu proiecţia telekinetică a utilizatorului/ autorului/personajului într-o corporalitate simulativă limitată) şi *imagismul ubicuu* (iconul, utilizatorul, mediul, tehnologia şi legile perspectivei au devenit o singură entitate, omniprezentă)."[195]

Referirile la scrierile unui cunoscut sefist român, Sebastian A. Corn, sunt construite în acelaşi fel. Meritul autorului este găsit în ilustrarea unor aspecte ţinând de teoria fractalilor[196]. Vechea retorică referitoare la „rudenia" sefeului cu literatura este abandonată în întregime. Referirile la romanul respective nu au, în mod strict, nici-o legătură cu critica literară.

Iată şi câteva interesante observaţii despre textele lui Borges:

„Spaţialitatea ficţională borgesiană e un tipar cyber-spaţial valid, dacă îl privim în trăsăturile sale de infinitate şi incomensurabilitate, dar unul discutabil, dacă ne referim la arborescenţă."[197]

---

[195] Ion Manolescu, *Videologia. O teorie tehno-culturală a imaginii globale*, Polirom, 2003, p. 99.

[196] Ibidem, p. 71. Cităm dintr-un text de popularizare, suficient în contextul de faţă: „Fractalii sunt obiecte geometrice neuniforme, fragmentate, cu proprietatea că o parte din respectivul obiect se aseamănă foarte mult cu obiectul mare (sau privit de la o scara mai mare)."
(http://iuliasaplacan.bravehost.com/fractalmain.html)

[197] Ibidem, p. 108.

Ion Manolescu nu este satisfăcut de imaginea „potecilor care se bifurcă”, întrucât „conectarea diferitelor niveluri de realitate nu se realizează în acelaşi plan”. Asemenea observaţii, corecte într-unul dintre cazurile când citim literatură căutând altceva decât literaritate, sunt semnificative în contextul de faţă. Ni se dovedeşte că se poate scrie plauzibil despre nişte texte de tip literar fără nici-o referire la valoarea estetică a acestora.

În acest punct al discuţiei, un literat poate obiecta că un autor oarecare poate obţine un text „mai bun” decât cel al lui Borges, dacă reuşeşte să conecteze nivelurile de realitate inclusiv în a treia dimensiune. Desigur, Ion Manolescu îi poate reproşa confuzia punctelor de vedere. Ambele părţi au „dreptate”. Literatul se întreabă nedumerit ce rost are să citeşti literatură pentru altceva decât îi este propriu acesteia, istoricul mentalităţilor descoperă în literatură informaţii extraestetice. În cazul de faţă, autorul *Videologiei* pare a avea totuşi „mai multă” dreptate, în sensul că lectura tradiţională poate fi considerată plictisitoare de către cititorii postmoderni. Aceştia, pe urmele vechilor manierişti, caută performanţe pur conceptuale sau mai degrabă paradoxal-conceptuale, pentru a se declara mulţumiţi de o lectură. Ei au nevoie de vertijuri intelectuale, la fel cum amatorii de divertismente dure se simt bine doar când le creşte nivelul adrenalinei în sânge.

Analizele din *Videologia* par a pune în evidenţă, cu sau fără voia autorului, un sindrom special. Atunci când vorbeşte despre anumite implicaţii existenţiale majore ale realităţilor investigate de videologie, Ion Manolescu nu reuşeşte să ne convingă că respectivul fenomen este rodul unei mutaţii obiective generalizate şi nu doar caracteristica unui anumit grup social. Oricum ar fi, referirile la „succesul

ireversibil al *videologiei* în faţa *ontologiei*”[198] pot fi asumate de neosefişti.

Ceva nu este totuşi în regulă cu cartea lui Ion Manolescu, ar putea obiecta un literat. De ce se apelează mai ales la obiecte de analiză alese din literatură, deşi intenţia declarată a autorului este de a explora noua lume de azi, unde informaţiile ne parvin mai ales pe alte căi, de preferinţă prin intermediul unor imagini şi al unor discursuri spontane, prin excelenţă nonliterare? Dacă este interesat doar de thriller-ul obţinut cu mijloace conceptuale (paradoxul ştiinţific poate fi considerat aşa ceva) şi nu de valorile estetice, specifice literaturii, autorul poate să apeleze la o mulţime de texte de popularizare ştiinţiifică, unde paradoxurile descoperite de ştiinţa contemporană sunt prezentate pe înţelesul tututor. De ce recurge atunci şi la texte declarat literare?

În legătură cu această obiecţie, sefiştii, deveniţi neosefişti în materie de mentalitate, selectează anumite aspecte avantajoase pentru punctul lor de vedere. Cu semnul schimbat, reproşurile literaţilor devin argumente în favoarea unui mod distinct de lectură. Convingerea sefiştilor români, vreme de decenii mai mult intuitivă, că un text de tip literar poate fi pe deplin valid şi dacă nu are autenticitate estetică ajunge să capete un sprijin conceptual important. Este punctul terminus al pledoariilor pentru apartenenţa sefeului la literatură, în sensul tradiţional al acestui domeniu.

Faptul că Ion Manolescu, fiul lui Florin Manolescu, autorul *Literaturii S.F.*, cartea de căpătâi a sefiştilor români înainte de 1990, a scris *Videologia*, unde numeroase sefeuri sunt tratate cu toată seriozitatea, în felul descris mai sus, ni se pare semnificativ pentru o mutaţie de mentalitate. Tatăl

---

[198] Ibidem, p. 174.

pledează pentru literaritatea specială a sefeului, fiul găseşte că sefeul este interesant pentru alte motive. Nu fără un anumit sentiment de descumpănire, sprijinitorii tradiţionali ai apartenenţei sefeului românesc la literatură găsesc în cartea lui Ion Manolescu o abordare capabilă să le transforme propriile cărţi în documente ale unei epoci revolute.

O confirmare a unei noi etape în relaţia sefiştilor cu literaţii găsim şi într-o recentă carte semnată de Bogdan Aldea, teoretician doar aparent din categoria susţinătorilor fără rezerve a sefeului, a autonomiştilor. Lucrurile nu stau însă aşa. Cu o remarcabilă luciditate, acest autor renunţă la câteva locuri comune tradiţionale. Astfel, recunoaşte calitatea sefeului de a-şi recicla recuzita, motivele şi ideile, fără a mai aduce precizarea tradiţională că sefeurile unicat continuă să apară, în chip de elită a sefeurilor de serie mare:

„Contemporary science fiction constantly rewrites itself, recirculating a finite set of props, motifs, and ideas. Cyberpunk seems to have been its last original manifestation."[199]

Printre concluziile lui Bogdan Aldea figurează şi o recunoaştere indirectă a faptului că sefeul devine literatură, atunci când depăşeşte un anumit nivel de realizare estetică:

„Cyberpunk, the science fiction trend emerged in the mid-1980s, was thus hailed by many as the purest expression of postmodernism poetics, coming to

---

[199] Bogdan Aldea, *WORLDS IN THE MAKING. Science Fiction between Fabulation and Mannerism*, ed. cit, p. 220.

consecrate a total elimination of the boundaries between science fiction and mainstream."[200]

A afirma că graniţele dintre sefeu şi literatură dispar echivalează cu renunţarea la paradoxul autonomiei. Dacă admiţi că sefeul reuşit este „doar" literatură, întreg eşafodajul teoretic tradiţional al sefiştilor români devine o relicvă. Cum se vede, mentalitatea neosefistă se poate exprima nu numai prin renunţarea la căutarea literarităţii, ci şi prin adoptarea unei poziţii de ignorare a oricărei convingeri autonomiste.

Schimbarea mentalităţii specifice a neoliteraţilor este dictată în primul rând de anumite modificări politice şi economice, având ca principal efect miniaturizarea socială a profesiei de scriitor. În primii ani ai dictaturii comuniste, scriitorul, după cum s-a văzut, este un personaj important, un virtual activist de partid, bine plătit. Ulterior, pe măsură ce Uniunea Scriitorilor îi deziluzionează pe responsabilii culturali oficiali, avantajele acordate de stat scriitorilor se împuţinează tot mai mult, rămânând totuşi suficient de atractive pentru a încuraja alegerea respectivei profesii de către persoane mai mult sau mai puţin dăruite cu talente specifice. După 1990 însă tinerii nu se înghesuie să devină scriitori profesionişti, alegând de regulă jurnalismul şi practicând scriitura artistă în chip de *hobby*. În mod corelativ, pledoariile proelitiste se estompează treptat, în spiritul ideilor postmoderniste, dominate de acceptarea pluralismului cultural. Aparent îndreptăţită în urmă cu două decenii, retorica elitistă a literaţilor suferă o progresivă debilitare, ecou al unor modificări de mentalitate. A fi scriitor (literat, în tipologia lucrării de faţă) nu mai înseamnă prea mult, dacă respectivul nu face parte şi din

---

[200] Ibidem, p. 217.

elita mediatică. „Cooptarea” în aceasta din urmă presupune însă o contaminare între mentalitatea tradiţională, elitistă, a literaţilor şi cea jurnalistică. Literatul nu este împiedicat de nimeni să rămână un maximalist în privinţa apartenenţei la un set de principii exclusiviste, dar este obligat să adopte alte priorităţi valorice, atunci când devine vedetă media. Cum această atitudine schizoidă este psihologic dificilă, este uşor de înţeles de ce literaţii renunţă la maximalismul teoretic, preferând atitudinea comodă a toleranţei, înrudită îndeaproape cu indiferenţa.

Pe de altă parte, vedetele media îşi publică foarte uşor cărţile (scriu chiar şi versuri), dovedind că bovarismul profesiei de scriitor funcţionează încă.

Psihologia neosefistului

În cele de mai sus, am schiţat felul cum sefiştii români tradiţionali se transformă în materie de mentalitate. Efectelor centrifuge li se adaugă totuşi şi anumite efecte centripete. Graţie acestora din urmă, comunitatea sefistă nu este ceva de domeniul trecutului. Se pare că funcţionează şi un *shape memory effect*, menit să readucă periodic lucrurile la forma lor iniţială, „clasică”. Un exemplu din anul 2007[201] este semnificativ pentru felul cum vechile

[201] Dintr-un comunicat online adresat sefiştilor români de către Horia Nicola Ursu, în aprilie 2007, aflăm amănunte despre o structură semiprofesională privată, menită să reconstituie o anumită instituţionalizare: „AtelierKult se doreşte a fi un site-cenaclu de literatură fantastică, SF, horror care se adresează tuturor celor pasionaţi de aceste genuri. Acest site îşi propune să ofere scriitorilor, criticilor şi editorilor un spaţiu de intersectare neutru, uşor accesibil, lipsit de inhibiţii. Grupul Kult, care a constituit modelul pentru acest

structuri organizatorice şi premiale renasc sub forme identice în esenţă cu acelea de pe vremuri, dar deosebite în materie de pondere socială. Există totuşi şi deosebiri. Spre deosebire de editurile comuniste, capabile să publice cărţile sefiştilor în tiraje relativ mari, acum volumele, antologii sau culegeri de povestiri aparţinând unui singur autor, apar în tiraje mici, destinate în mod evident mai ales membrilor comunităţii.

Este lesne de dedus că neosefistul român este un autor nepretenţios în sens financiar. El nu doreşte să facă o carieră de scriitor, mulţumindu-se cu succesul de stimă şi cu afecţiunea entuziaştilor săi comilitoni. Ideea de a trăi din publicarea unor sefeuri este o pură utopie în România de azi. Lucrurile par a sta la fel în ceea ce-i priveşte pe neoliteraţi. Ambiţia supremă a acestora nu este să devină nişte autori de succes, ci nişte vedete media, fie şi numai în domeniul presei scrise. În această ultimă postură, cum am arătat, ei pot să negocieze eficient publicarea propriei literaturi. Există şi alte scenarii de „succes” literar. Cutare

---

club de lectură, activează începând din primăvara anului 1998, membrii de bază fiind bucureşteni. Cele trei antologii de grup publicate pot fi considerate un succes, limitat în principal de lipsa de timp a membrilor. AtelierKult este un site privat, non-profit, pe care iniţiatorii săi doresc să-l gestioneze într-un mod cât mai pragmatic, profesionist şi impartial. Administratorii cenaclului au dovedit până în prezent că deţin forţa financiară şi organizatorică necesare antologării, publicării şi distribuirii rezultatelor literare de calitate - evident, toate acestea la o scară relativ redusă. Primul dintre scopurile noastre este acela de a edita anual un volum bazat pe creaţia membrilor acestui atelier. Cel de-al doilea ţel constă în facilitarea formării şi/sau dezvoltării scriitorilor pe termen lung într-un mediu concurenţial şi productiv. Al treilea obiectiv are în vedere apropierea pe baze strict profesionale dintre categoriile mentionate anterior: scriitori, critici şi editori.” Premiile Kult, aflate în 2007 la a doua ediţie, îi recompenseaza pe prozatori, comentatori de gen, traducători şi editori. Premiul “Omul anului” îi este acordat lui Michael Haulică, cel mai popular “guru” sefist al momentului. În comunicat sunt menţionate şi o seamă de edituri interesate de fenomenul F&SF.
Sefiştii din Timişoara deţin structuri organizatorice asemănătoare.

literat devine proprietar de editură şi îşi publică inclusiv propriile scrieri. Tirajele sunt mici, ce-i drept. O politică tenace de cultivare a unor critici literari (o categorie din ce în ce mai discret reprezentată în anii din urmă) duce la apariţia unor comentarii favorabile. Este ceea ce se numea cândva succes de stimă. Respectivul sfârşeşte prin a deveni un scriitor român, menţionat în enumerări, fie acestea şi doar de interes local, este primit în Uniunea Scriitorilor. Unii ar putea spune că este vorba doar despre un simulacru de succes. Alţii, străini de maximalism, mai înţelegători în privinţa vanităţii inerente naturii umane, privesc altfel lucrurile, conchizând că şi micile succese sunt bune la ceva.

În comunitatea sefiştilor lucrurile par a decurge într-un fel asemănător, confirmându-ni-se astfel, o dată mai mult, faptul că între cele două grurpuri sociale există o relaţie de omologie. În lumea sefiştilor totul se află însă la dimensiuni miniaturizate. Unii scriitori par a obţine succesul real. Mircea Cărtărescu este reprezentantul-etalon al acestei categorii. Norman Manea, un autor de limbă română stabilit în Statele Unite, de asemenea. El este considerat un potenţial laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Deocamdată, nici un sefist român nu a ajuns în apropierea nivelului de popularitate atins de cei doi. O asemenea ascensiune nu este de prevăzut nici în viitorul previzibil. De vină este, în primul rând, faptul că marile succese sefiste sunt repurtate de autori care scriu în limba engleză. În al doilea rând, de vină este şi „filozofia” minimalistă a sefiştilor români. Consumându-şi energiile în sterile eforturi de pătrundere în literatură, ei au neglijat regula esenţială, a cantităţii. Drept urmare, s-au ales cu un statut păgubos de ambiguitate: nici membri liciţi al comunităţii literare româneşti, nici membri de succes real ai comunităţii sefiste internaţionale. Statutul psihologic al

neosefistului nu include însă tribulaţii corelative celor sugerate mai sus. Vindecat de dorinţa pătrunderii în comunitatea literaţilor, neosefistul român pare a dori în special o consolidare cât mai confortabilă a climatului din grupul său social. Faptul că i se poate atribui o psihologie de autor amator nu-l deranjează deloc[202]. Aceasta în primul rând pentru că el nu-şi mai caută o identitate de scriitor, de literat. Transformată, pentru el, în cultură SF, vechea literatură SF i se pare mai degrabă ceva de interes istoric. Ca membru al unei culturi independente faţă de literatură, el este liber de tribulaţiile tradiţionale ale sefistului român, transformate, pentru el, în ticuri intelectuale bătrânicioase. Un efect al acestei situaţii pare a fi şi scăderea interesului

---

[202] Sunt semnificative „Cele zece reguli pentru buna funcţionare a unei comunităţi virtuale", document apocrif, lizibil pe unul dintre forumurile de discuţii online ale sefiştilor români:

„1. Desemnarea unuia sau mai multor moderatori care cunosc bine domeniul respectiv, precum şi restul [?!].

2. Capitalizarea pe o practică anterioară (ideal una socială) care încurajează ideea de comunitate.

3. Delimitarea drepturilor şi obligaţiilor membrilor.

4. Lansarea săptămânală a unor teme de discuţie care să fie comunicate din timp. Membrilor li se vor supune atenţiei articole legate de tema în discuţie sau noi subiecte.

5. Construirea unei identităţi puternice care le dă un scop membrilor.

6. Stabilirea regulilor de includere astfel încât să se înţeleagă cu uşurinţă ce este o comunitate.

7. Informaţia să circule la nivel global. Aceasta permite replicarea ideilor bune la distanţă.

8. Crearea "reciprocităţii seriale". Adică: membrul A poate să îl ajute pe membrul B şi acesta îl va răsplăti ajutând un alt membru. Echitatea cerută membrilor comunităţii se obţine pe termen lung.

9. Utilizarea de simboluri, mituri şi poveşti pentru a crea şi susţine valorile comunităţii. Toate contribuie la coeziunea comunităţii, chiar în pofida dispersiei globale a membrilor comunităţii.

10. Administrarea elementelor de asemănare în aşa fel încât membrii să aibă un sentiment de familiaritate."

În mod semnificativ, scopul literar nu se regăseşte, deşi documentul este adresat sefiştilor.

pentru performanţa scriptică, aşa cum aceasta este înţeleasă de literatul tradiţional. Problemele neosefistului român par a fi racordarea la exigenţele actualei pieţi a cărţii, precum şi consolidarea unui confort psihic cât mai deplin, în interiorul comunităţii sefiste.

Concluzii

„Filozofia” aflată la baza cărţii de faţă porneşte de la ideea că nu există deosebiri valorice între culturi şi, în mod implicit, judecăţile estetice asupra textelor nu sunt obiective şi în sine pertinente, reprezentând opinia unei minorităţi oarecare, printre altele. Altfel spus, între muzica lui Mozart şi cea a unui lăutar de mahala, cântată fără artă, dar cu aplomb, la o nuntă din blocul meu, muzică audibilă în chiar momentul când scriu aceste rânduri, nu există – cultural vorbind – nici-o diferenţă valorică.

Adoptarea unui asemenea punct de vedere a fost deosebit de dificilă. Am avut nevoie de circa doi ani pentru a renunţa în mod sincer la preferinţele unui critic literar şi a adopta optica unui sociolog al literaturii şi al textelor de tip literar. Am trăit ceva asemănător unei apostazii, abandonând religia frumosului în favoarea unei discipline spirituale eminamente laice, de felul unei orientări neoprotestante. Cititorul va decide în ce măsură rezultatele unei asemenea întreprinderi ciudate sunt interesante.

Cândva am scris că literatura înseamnă iubire de literatură. După decenii, mi-a fost dat să argumentez o asemenea formulare aparent paradoxală. Se pare că lucrurile stau într-adevăr aşa. Fără persoane îndrăgostite de ea, literatura este un text mort, o simplă înşiruire de cuvinte. Meditând la „eterna” dragoste pentru literatură şi la crepusculului ei actual, dictat de mass media şi de celelalte

forme de industrie a divertismentului, am înţeles schimbarea lucrurilor. Sefiştii sunt un mic grup din marea armată formată de groparii literaturii tradiţionale. I-am ales pentru că eu însumi fac oarecum parte dintre ei şi îi cunosc destul de bine. La fel de bine aş fi putut să scriu despre amatorii de fotbal sau despre adoratorii unei vedete de televiziune, constituiţi într-un fan-club. Am avut şi alte argumente în favoarea respectivei alegeri. Sefiştii sunt totuşi nişte persoane amatoare de lectură şi de scrisul cvasiliterar. Fanul obişnuit nu scrie (sau o face pe Internet, fără nici-o grijă pentru stil), se mulţumeşte să privească la televizor sau la monitorul calculatorului său. Un argument a fost şi complicaţia intelectuală a sefiştilor, remarcabilă în multe cazuri. Cineva poate să nu iubească frumosul, are acest drept, dar trebuie să fie suficient de interesant, pentru a fi creditabil. Sefiştii aduc ardoarea lor raţională, atât de asemănătoare, de exemplu, cu pasiunea cvasifilologică pentru textul biblic a unui anumit grup de neoprotestanţi. În plus, dacă un anumit grup social rezistă suficient de mult în timp, capătă un fel de legitimitate „automată”. Sefiştii au cucerit aşa ceva.

Rămâne de discutat, în fine, dacă între calificarea unui critic literar şi cea a unui comentator specializat în sefeuri există o diferenţă de complexitate. Amândoi au îndreptăţirile lor, dar primul trebuie să studieze un număr de ani şi să aibă ceea ce se cheamă, cu un termen demodat, talent. Al doilea, cu suficient aplomb, poate deveni un jurnalist de tip literar specializat în sefeuri. La fel se petrec lucrurile în cazul autorilor tradiţionali de literatură. Doar un poet poate spera să se nască desăvârşit printr-un miracol, precum Minerva din capul lui Zeus. Acest fenomen a fost caracteristic mai ales pentru secolul al XIX-lea. În secolul trecut, majoritatea marilor poeţi au fost

oameni cu o întinsă cultură filologică. Ceva asemănător există şi în lumea muzicii. Un compozitor sau un interpret de muzică clasică are nevoie de o lungă perioadă de pregătire. Altfel nu se poate. Un cantautor, în schimb, poate ajunge celebru înainte de douăzeci de ani, fără vreo pregătire de specialitate. Aşa stau lucrurile.

În acest punct al discuţiei, un literat ar putea invoca o veche idee referitoare la valoarea estetică. Valoarea operei este direct proporţională (şi) cu întinderea muncii depuse de artist pentru realizarea produsului său! Criteriul pare de-a binelea naiv, ar replica imediat sefistul, dacă ne gândim la evoluţia lucrurilor în ultimele decenii, când artistul laborios este tot mai mult ceva de domeniul trecutului, iar tehnicile de calculator transformă producerea artei sau a „artei" într-un proces de tip industrial. Este corect, ar admite literatul. Sefiştii profită de această împrejurare. Pentru a deveni un sefist român publicat şi citat de Mircea Opriţă în ediţia a treia a operei sale de căpetenie (aflată probabil în pregătire), nu trebuie nici să faci studii filologice, nici să-i citeşti pe clasicii literaturii de ieri şi de azi şi nici măcar să urmezi, în stil american, vreun curs despre tehnicile necesare pentru compunerea unui roman sau a unei povestiri. Este suficient să citeşti un număr de sefeuri şi să treci apoi la fapte. Naiv sau nu, ar continua literatul, munca depusă este un indice valabil al valorii, unul dintre ele. Modul laborios ar trebui să indice profesionalismul.

În cele din urmă, sefistul ar veni cu argumentul final, postmodernist. Nouă ne plac aceste texte. Dacă aveţi alte gusturi, vă priveşte.

De fapt, dialogul între cele două grupuri sociale este imposibil şi neavenit. Acesta pare a fi concluzia relativ paradoxală a cărţii de faţă. Oricum, neosefiştii şi

neoliteraţii, transformaţi în participanţi mai mult sau mai puţin norocoşi la producţia intelectuală a mass media, asta dacă nu cumva sunt universitari sau pensionari resemnaţi ai Uniunii Scriitorilor, nu prea mai au ce să-şi spună. Polemica dintre ei este, în mod iremediabil, ceva de domeniul trecutului. Puţin interesează, în fine, faptul că oamenii de azi ar putea fi împărţiţi în două categorii, cei cu suflete de literaţi şi cei cu suflete de sefişti.